

L'EXPRESSIÓ DE LA POLARITAT A LES LLENGÜES ROMÀNIQUES

3102G00037. Eines Del Filòleg 2019/20

Arboleas, Sergi; Batllori, Montserrat; Cama, Eva;
Cartagena, Carolina; Cufí, Natàlia; Del Molino,
Natàlia; Fuentes, Antonio; Gómez, Mireia;
Graboleda, Júlia; Jordan, Samaria; Lladó, Arnau;
Martínez, Anna; Medina, Laia; Pons, Joan;
Respecta, Marc; Roqué, Júlia; Sanz, Sergi; Urgell,
Paula, Yanes, Martha

Traducció de Joan Pons i Puig

RESUM

Aquest estudi examina principalment la polaritat positiva i negativa de les llengües romàniques i, més concretament, de l'espanyol i del català. Per a l'elaboració del treball s'han tingut en compte fonamentalment els usos i l'evolució d'ambdues llengües. Això no obstant, generalment, també s'ha examinat el comportament de la polaritat a les altres llengües romàniques (l'aragonès, l'asturià, l'occità, el francès i l'italià, entre d'altres). Tot seguit, hem tractat els activadors i els marcadors de polaritat per analitzar-ne l'origen etimològic, l'evolució i la distribució geogràfica. Per dur-ho a terme hem emprat diversos corpus, diccionaris i gramàtiques de referència. Alhora, hem estudiat el comportament i els diferents contextos de la negació anticipada. També tractem els conceptes de l'alternança negativa i la doble negació especificant-ne les característiques generals i comprovant-ne les diferències. En darrer terme, hem descrit el fenomen lingüístic de la negació expletiva i hem matisat els diversos contextos en què es pot emprar.

PARAULES CLAU:

Polaritat positiva i negativa, activadors negatius, inductors de polaritat, negació anticipada, alternança negativa, doble negació, negació expletiva.

CRITERIS DE TRADUCCIÓ

Per dur a terme la traducció a llengua catalana del document original en espanyol intitulat *La expresión de la polaridad en las lenguas románicas* (2020) han estat emprats els diccionaris de referència del català i de l'espanyol a fi de cercar les equivalències terminològiques més específiques. Així doncs, han estat objecte de consulta el *Diccionari de la llengua catalana* de l'Institut d'Estudis Catalans (DIEC2), el *Diccionari Descriptiu de la Llengua Catalana* (DDL) i el *Diccionario de la lengua española* de la Real Academia Espanyola (DLE); consultats tots tres en els recursos en línia disponibles.

D'altra banda, amb relació als exemples exposats a la versió inicial d'aquest treball —que eren tots generalment de llengües romàniques— han restat intactes en aquesta traducció (respecte de la versió original del treball) per no alterar l'explicació global d'aquest treball i evitar capgiraments argumentals. Llevat d'aquelles taules o exemples extrets d'obres de l'IEC, la resta de taules es mantenen en l'idioma original. Aquesta traducció vol ser fidel al document original per no generar confusions científiques i argumentals entre versions d'un mateix treball

Per concloure, la finalitat d'aquesta traducció és de disposar de la versió catalana al Repositori Digital de la UdG d'un treball sumament interessant en què es fa incís d'elements gramaticals i lèxics del català —entre altres llengües romàniques.

JOAN PONS I PUIG

PRÒLEG

Aquest treball constitueix una recopilació de les característiques lingüístiques que s'haurien de tenir en compte a l'hora d'iniciar una recerca sobre la polaritat a les llengües romàniques (i més concretament en espanyol i en català). La realització d'aquest treball és fruit de les classes teòriques i pràctiques i dels exercicis duts a terme a l'assignatura *Eines del filòleg* (3102G00037) que es va impartir a la Universitat de Girona en el curs 2019-2020 (tant en una primera fase presencial, com en una segona etapa de classes telemàtiques). No només hem recorregut a les gramàtiques de referència d'ambdues llengües (i a llurs recursos en línia), sinó que també vàrem contemplar altres obres o articles especialitzats relacionats amb el tema. Això no obstant, vam fer ús dels diccionaris espanyols i catalans i, particularment dels diccionaris etimològics d'aquestes llengües (que varen ser consultats tant en paper com a les corresponents versions en línia). També vàrem emprar diversos diccionaris i un corpus informatitzat de la llengua llatina. A més a més, vàrem extreure dades dels corpus informatitzats de l'espanyol i del català (siguin actuals, siguin antics) focalitzant sobre la variació lingüística, motiu pel qual vàrem afegir exemples equivalents de l'aragonès, l'italià o el francès, entre d'altres. En darrer terme, vàrem introduir les dades extretes d'una sèrie d'atles lingüístics, la informació dels quals va permetre completar els apartats de distribució geogràfica dels termes negatius. Sense més dilació, els dinou autors d'aquest treball esperem que el lector el gaudeixi i que pugui ser-li útil.

L'EXPRESSIÓ DE LA POLARITAT A LES LLENGÜES ROMÀNIQUES

1. EL CONCEPTE DE POLARITAT

En general, els diccionaris no aporten informació pel que fa al concepte de polaritat entès com un tret gramatical. L'únic diccionari que defineix aquest concepte és el *Diccionario de la lengua española (DLE)* a la vint-i-tresena edició, atès que la tercera accepció d'aquest lema, que correspon a l'accepció gramatical, no apareixia a cap de les vint-i-dues edicions anteriors. A més a més, un dels aspectes importants de la definició del *DLE* és que hi explica la polaritat fent referència al context i l'exemplifica mitjançant una frase feta que inclou un entorn negatiu —vegeu (1).

- (1) “3. f. Gram. Rasgo semántico de un elemento gramatical que exige un contexto afirmativo o negativo. La locución *pegar (un) ojo* es un modismo de polaridad negativa.” [*DLE*, 23ª edició: *sv.* POLARIDAD]

1.1. Nocions rellevants de l'estudi de la polaritat

1.1.1. L'àmbit o l'abast de la polaritat

La *Nueva gramática de la lengua española – GRAE-ASALE* (2009: §48.4) defineix el concepte d'àmbit de la negació entès com “*el dominio sintáctico que se ve afectado por ella.*” D'altra banda, ho complementa definint que el focus de la negació és “*un segmento insertado en ese dominio.*” Cal tenir en compte que aquest domini “*está determinado por el orden jerárquico de los segmentos que componen la oración.*”

Així mateix, en funció de l'abast i del focus de la negació obtindrem enunciats en els quals la interpretació serà distinta. Si l'àmbit és una oració, parlarem de negació oracional (vegeu §2.1.1.1) i, en aquest cas, podrà ser externa (vegeu §2.1.1.1.1) o interna (vegeu §2.1.1.1.2) depenent de si es tracta de la negació d'una oració pronunciada anteriorment pel nostre interlocutor (per exemple: PARLANT A: *–La Maria dorm* / PARLANT B: *–La Maria no dorm*) o bé de la negació del predicat de l'oració (per tant, *no dorm*). D'altra banda, quan l'abast de la negació afecta un constituent o una paraula, podem trobar-nos amb un cas de negació correctiva (com a *Mañana vendré yo, no Pablo* –vegeu §2.1.1.2) o de negació morfològica (per exemple: *Fue imposible encontrar a nadie* –vegeu §2.1.1.3). Finalment, en el cas que la negació constitueixi una resposta o rèplica s'indica que l'enunciat respost o refutat no és cert (com és el cas de: PARLANT A: *–¿Vino Juan ayer?* PARLANT B: *–No*; o bé PARLANT A: *–Dijiste que vendrías* PARLANT B: *–No, no dije eso* –vegeu §2.1.1.4).

La negació externa correspon, per tant, a la negació metalingüística perquè nega o, més ben dit, cancel·la una expectativa o pressuposició. A la resta de casos podem parlar de negació descriptiva.

1.1.2. La veracitat

El concepte de *veracitat* s'ha emprat en els estudis sobre la polaritat per parlar dels diferents tipus de dependències que s'estableixen entre els elements polars, llur distribució sintàctica i llur significat en els diversos enunciats. La *veracitat* es pot desglossar en dos conceptes bàsics: la *no-veracitat* i l'*antiveracitat* o *averacitat*. Els operadors o entorns *no-verídics* no comporten la falsedat de la proposició, mentre que els *antiverídics* o *averídics* sí que impliquen la inversió del valor de veracitat de la proposició sobre la qual incideixen –vegeu Costa (2007:73).

1.1.2.1. Entorns no-verídics o modals

Segons la *Gramàtica bàsica i d'ús de la llengua catalana* —en endavant GBU 2019, hi ha contextos en què les paraules negatives no tenen valor negatiu, sinó que tenen un significat no específic i, per tant, no fan referència a cap element concret i identificable corresponent a unes característiques concretes. Aquests contextos es denominen tradicionalment entorns no-verídics o modals.

Sobre la mateixa qüestió, Espinal (2002:2762) comenta que el comportament de les paraules negatives varia en funció del seu entorn oracional. A propòsit de llur interpretació de les oracions interrogatives, Espinal explica que, si l'element negatiu apareix en una posició postverbal i la partícula *no* no hi és present (2a), s'interpretarà com un indefinit existencial legitimat per l'operador interrogatiu (és a dir: 'alguna vegada'). Quant a les oracions condicionals, aquesta autora exposa que “*sembla que l'únic factor que determina la interpretació negativa és la presència explícita de l'operador negatiu*” [Espinal (2002: 2762)]. Així doncs, a (2b) i a (2c), *ningú* i *res*, respectivament, tenen el valor d'*algú* i d'*alguna cosa* o *qualcom*.

- (2) a. Que l'has sentit *mai* a parlar? [CATALÀ ACTUAL]
 b. Si ve *ningú*, em despertes [CATALÀ ACTUAL]
 c. Si *res* l'espanta, fes-li una estona de companyia [CATALÀ ACTUAL]
 [Espinal (2002:2762)]

En relació amb aquesta qüestió, la GBU (2019: §24.3) resumeix els entorns esmentats mitjançant la **taula 1** que reproduïm a continuació.

Contextos en què apareixen quantificadors negatius	
Context	Exemples
Predicats amb significat negatiu	<i>Impediren que hi entrés ningú</i> <i>És incapaç d'escriure cap text sense faltes</i> <i>Dubto que tinguin gaires ganes d'explicar-ho</i> <i>Tinc por que faci res perillós</i> <i>Els molestava que fessis res sense el seu consentiment</i>
Interrogatives	<i>Vols res més?</i>
Condicionals	<i>Si mai vas a Vic, no deixis de visitar el Museu Episcopal</i>
Comparatives de desigualtat	<i>Ella menja més que ningú</i>
Oracions introduïdes per <i>abans</i>	<i>Parleu amb la directora abans de prendre cap decisió</i>
Oracions que depenen de <i>primer</i> i <i>últim</i>	<i>El primer que digui res se'n va fora</i> <i>És l'última vegada que dius mal de ningú</i>
Oracions introduïdes per <i>en lloc de</i> i <i>en comptes de</i>	<i>En lloc de demanar ajuda a ningú, tracta de resoldre tu el problema</i> <i>En comptes de vendre res, mira quants diners tens al banc</i>

Taula 1. Entorns no-verídics o modals del català actual –vegeu GBU (2019: Quadre 24.3)

En espanyol actual, els contextos més recurrents pel que fa a interpretacions no-verídiques són pràcticament els mateixos que en català –vegeu, això no obstant, la **nota 11**.

1.1.2.2. Entorns antiverídics o averídics

A més a més, la GBU (2019: §24.3) detalla que les paraules negatives exposades a la [taula 1](#) de l'apartat anterior poden tenir un valor autènticament negatiu si es troben sota l'abast de l'activador negatiu *no*, la presència del qual crea un entorn antiverídic o averídic (és a dir, plenament negatiu) i implica que totes les veus negatives que constitueixen el focus de l'adverbi o activador negatiu rebin una interpretació negativa.

Si reprenem la discussió d'Espinal (2002) pel que fa als mots negatius dels exemples de [\(2b\)](#) i [\(2c\)](#), podem observar que la presència del *no* en enunciats equiparables implica un significat negatiu –vegeu [\(3\)](#).

- (3) a. Si *no* pot venir *cap* dels teus amics, ja et deixaré marxar [CATALÀ ACTUAL]
b. Si *mai no* em trobes a casa, és perquè treballa moltes hores [CATALÀ ACTUAL]
[Espinal (2002:2762)]

1.1.3. La deficiència referencial

Hi ha dos valors semàntics que poden derivar a significats polars: la deficiència referencial i l'escalaritat.

La deficiència referencial implica que els substantius siguin interpretats connotativament d'acord amb la qualitat o el valor que expressen i que el seu significat sigui més proper al dels adjectius, i que adoptin un valor adverbial amb més facilitat. Per explicar aquest concepte comparem *un pas* i *pas* en els següents exemples. A [\(4a\)](#) la interpretació de *pas* és '*moviment que fa una persona o un animal quan camina, alçant i avançant un peu fins a tornar-lo a posar a terra*' [DIEC2: sv. PAS]. Altrament a [\(4b\)](#), malgrat que la primera lectura és la de l'adverbi de reforç *pas*, qualsevol parlant nadiu pot percebre-hi un sentit de "pas" –tenint en compte l'accepció exposada– o "espai", que de fet va ser allò que va permetre una reanàlisi d'un substantiu amb deficiència referencial en termes de l'adverbi de reforç.

- (4) a. *Digues-li que no camini un pas sense portar les sabates ben cordades* [CATALÀ ACTUAL]
b. *Digues-li que no camini pas sense portar les sabates ben cordades* [CATALÀ ACTUAL]

1.1.4. La escalaritat: tipus d'escales

El concepte d'escalaritat es relaciona amb la gradualitat que presenten diversos predicats que expressen propietats relatives —és a dir, no absolutes. Per exemple, l'adjectiu *vacío* és graduable perquè una ampolla pot ésser *completament vacia*, *casi vacia*, *medio vacia* o *poco vacia*.¹ Per tant, podem establir una escala que es relaciona indirectament amb la gradació o intensificació de la propietat designada per l'adjectiu i que està condicionada a l'augment o disminució d'aquesta propietat. A les llengües naturals es fa ús de la gradació o intensificació sovint per reforçar la veritat o la falsedat dels enunciats i, concretament, en el cas de la polaritat, la intensificació juga un paper clau a l'afirmació (*bien vacío* 'sí que és

¹ Per a més informació sobre el concepte d'escalaritat, remetem el lector a l'estudi de Kennedy i McNally (2005) sobre els predicats graduables. Segons aquests autors, els predicats graduables codifiquen una escala de mesures la interpretació de la qual depèn del context i s'estableix en termes d'una comparació estàndard amb altres graus o dimensions d'una propietat determinada. Aquests adjectius poden fer referència a quatre tipus d'escales diferents:

- (i) Escales obertes (no hi ha ni un punt mínim ni un punt màxim): *vacío/lleño*
(ii) Escales tancades per la part inferior (hi ha un límit mínim): *feo/guapo*
(iii) Escales tancades per la part superior (hi ha un límit màxim): *impuro/puro*
(iv) Escales completament tancades (hi ha un límit màxim i un límit mínim): *recto/curvado*

buida') i la gradació mínima reforça el valor de la negació (*poco vacía* 'pràcticament no és buida'). Per tant, aquest exemple il·lustra el comportament dels termes de polaritat emfàtica; també el dels minimitzadors.

1.2. Polaritat positiva

La polaritat positiva expressa el grau de veritat dels enuncisats, tot i que també pot emprar-se per manifestar allò amb què està d'acord, o no, l'oient en relació amb el que exposa l'interlocutor.

Segons Espinal (2002:2754), la *polaritat positiva* o *polaritat modal* es caracteritza perquè determinats elements es poden interpretar sigui en contextos positius, sigui en entorns modals. Cal remarcar que entre aquests elements hi ha les expressions de polaritat positiva *ben* i la construcció *el (més) + N* del català, per exemple. Referent a la polaritat modal és bo de citar l'indefinit *qualsevol*.

- (5) a. Estan *ben* satisfets de com els han anat les coses [CATALÀ ACTUAL]
b.**No* están *ben* satisfets de com els han anat les coses
c. Tinc *la més absoluta* convicció que se'n sortiran [CATALÀ ACTUAL]
d.**No* tinc *la més absoluta* convicció que se'n sortiran
e. Et *pot* fer enfadar *qualsevol* dia d'aquests [CATALÀ ACTUAL]
f.*Et va fer enfadar *qualsevol* dia d'aquests
[Espinal (2002: 2754)]

Els exemples de (5b) i (5d) són agramaticals² perquè hi apareix de forma explícita el marcador negatiu *no*. El darrer exemple (5f), en canvi, és agramatical perquè l'oració no disposa d'un verb modal que permeti la possibilitat que algun dia passi.

1.2.1. Polaritat positiva no marcada

La polaritat positiva no marcada o neutra contrasta amb la polaritat positiva marcada o emfàtica, atès que la no marcada és descriptiva i la marcada és, en canvi, metalingüística pel fet que està vinculada al discurs anterior.

- (6) a. Juan ha venido a la fiesta [ESPANYOL ACTUAL]
b. En Joan ha vingut a la festa [CATALÀ ACTUAL]
c. Juan sí que ha venido a la fiesta [ESPANYOL ACTUAL]
d. En Joan sí que ha vingut a la festa [CATALÀ ACTUAL]

Els exemples de (6c) i (6d) no s'entenen sense un discurs previ. Per a poder ser interpretats cal que hom plantegi un dubte o bé hagi negat amb anterioritat el fet que en Joan hagi freqüentat la festa. (6a) i (6b) poden constituir la resposta a una pregunta del tipus *¿Qué ha sucedido?* o *¿Qué ha passat?*, respectivament. En contrast, (6c) i (6d) no són respostes adients a aquestes preguntes perquè hi esperem un enunciat descriptiu que faci avinent què ha passat.

1.2.1.1. Predicats d'afirmació i inclusió

D'entre els predicats que poden expressar polaritat positiva en espanyol actual podem mencionar aquells verbs el significat del qual pot ser 'dir que sí': *afirmar, asentir, aprobar* 'expressar aprovació, dar consentimiento', *confirmar, ratificar, asegurar, certificar, garantizar, proclamar, sostener, mantener, reiterar*, etc.

² Fixeu-vos que només es podrien acceptar com una rèplica directa a l'oració afirmativa.

- (7) a. Pascual *afirmó* que esta batería era la parte que le faltaba [ESPANYOL ACTUAL]
b. Muchos taxistas *aseguran* que los servicios nocturnos han aumentado [ESP. ACT.]
[CREA: 2004. Premsa, La Voz de Galicia, 29/12/2004. ESPANYA]

A més a més, aquest valor es pot expressar també a través d'altres construccions com: *ser verdad que...*, *ser cierto que...*, etc.

- (8) a. Y *es verdad que* el debe y el haber tienen que cuadrar. Pero, claro, no es lo mismo contabilizar una factura, un gasto o un ingreso a finales de diciembre, que hacerlo a mediados de enero [ESPANYOL ACTUAL]
[CREA: 2004. PREMSA, *La Razón digital*, 22/04/2004: *El dinero "tié que estar"*]
b. No hago responsable de todo esto a los enfermeros o personal en general, porque *es cierto que* no dan abasto [ESPANYOL ACTUAL]
[CREA: 2004. PREMSA, *Diario de Jerez Digital*, 27/01/2004: *Urgencias: El infierno*]

Pel que fa a l'origen etimològic dels verbs esmentats anteriorment, el DCECH aporta la informació que exposem a continuació. Observeu que, a cada cas, hem afegit més detalls sobre les veus llatines corresponents a partir de les entrades de l'*Oxford Latin Dictionary* (OLD) amb la finalitat d'esbrinar si aquests verbs podien expressar, o no, polaritat en llatí.

AFIRMAR: Procedent d'*affirmare* 'consolidar, afirmar' i de la locució adverbial de l'espanyol antic AD FĪRM(IS) 'firmemente, de veras' de la qual ja se'n té constància a Berceo (*Milagros*, 484; *Loores*, 194; i a *Alexandre*, 199). El verb *afirmar* es documenta també com a predicat d'afirmació a Berceo i sembla que es va emprar de la mateixa manera en llatí clàssic.

affirmo -are -aui -atum, tr. (intr.). adf-. [AD-+FIRMO] **1** (w. abst. objs.) To add strength or support to, confirm. **b** to strengthen belief in, support (a statement), corroborate (a fact). **c** to confirm, ratify (a grant of territory). **d** to re-establish, restore. [...] **2 To assert positively** or dogmatically, maintain with certainty, aver, affirm, swear, promise. **a** (w. acc.). **b** (w. acc. and inf.; also ellipt.). **c** (w. indir. qu.). **d** (absol. or ellipt.) to express oneself positively, make a dogmatic statement, swear.
[*Oxford Latin Dictionary*, sv. AFFIRMO]

ASENTIR: Fa referència a *assentire* i s'usa per primera vegada en espanyol a principis del segle XVII [Jáuregui, Cuervo, *Dicc.* I, 691; *apud.* DCECH: sv. SENTIR]. D'acord amb l'OLD, en llatí clàssic aquest verb era deponent i, pel que sembla, també es podia emprar com a predicat d'afirmació.

assentor ~ari ~atus, intr. ads-. [prec.+ -TO] **1** To agree, **assent**, go on agreeing, agree in everything. **b** (of things) **to give confirmation**, agree.
[*Oxford Latin Dictionary*, sv. ASSENTOR]

APROBAR: Del llatí APPROBARE 'probar, ensayar, aprobar, comprobar'. Això no obstant, l'accepció moderna no es generalitza fins al segle XV (*Celestina*, etc.). Coromines i Pascual comenten que, amb anterioritat al XV, era sinònim de *probar* i, en conseqüència, no sempre tenia valor polar. En llatí, en canvi, ja acceptava aquesta accepció.

approbo~ii.re-aui_atum, fr. adp-. [AD-+ PROBO] **1** To express approval of, commend, endorse. **b to accept as true, assent to**; (also w. ace. and inf.).
[*Oxford Latin Dictionary*, sv. APPROBO]

CONFIRMAR: Del llatí *confirmare*. Es documenta per primera vegada en un document de 1100 (*BHisp.* LVIII, 360) i també a Berceo. De totes maneres, s'hauria d'esbrinar si en època medieval accepta un significat d'afirmació o no, atès que el valor semàntic de l'etim

llatí es trobava bastant allunyat d'aquest significat, tal com es pot comprovar a l'entrada de l'OLD.

confirmo ~are -aui -atum, ty. [CON- +FIRMO] **1** To develop the physical strength of, strengthen, make robust [...] **b** to strengthen, mature or develop (the mind or character); (esp. pass.) to become mature [...] **2** To make firm or secure (a physical object) [...] **3** To assure or reassure (a person's mind); to render confident, encourage (a person); [...] to encourage (a person to do something). **b** to confirm (a person) in his loyalty, attachment, or the like.

[Oxford Latin Dictionary, sv. CONFIRMO]

RATIFICAR: Procedent del baix llatí *ratificare* i documentat per primera vegada el 1604, a *Guzmán de Alfarache* (*Diccionario de Autoridades*, sv. RATIFICAR) –vegeu DCECH (sv. RAZÓN). Entenem que les primeres documentacions afirmatives equivaldrien a un significat hipotètic com ara ‘dar razón de que sí que...’. No l'identifiquem ni a l'OLD ni a *Gaffiot*.

El CORDE ens permet seguir les dades d'aquests verbs en espanyol antic i comprovar si els comentaris de Coromines i Pascual són coincidents.

- (9) a. Dize e *afirma* de sí que él á el saber de Dios, e nóbrase por su fijo [ESPANYOL ANTIC]
[CORDE: a 1280. Alfonso X, *General Estoria. Tercer parte. 293*]
b. & sabed que en tres cosas se *afirma* la bondad de los hombres [ESPANYOL ANTIC]
[CORDE: 1300-1305. Anònim, *Libro del caballero Çifar*]

Quant a l'espanyol antic *assentir*, la primera documentació del CORDE corrobora les paraules de Coromines i Pascual segons les quals aquest verb no es va emprar com a predicat d'afirmació en espanyol fins al segle XVII. Observeu que posteriorment, en el segle XVIII, és freqüent (sobretot a Feijoo).

- (10) a. Con esto fue facil el persuadirles que assintiesen todos a esta incorporación
[CORDE: 1605. Fray José Sigüenza, *Tercera parte de la Historia de la orden de San Jerónimo*]
b. Y si huvo alguno que verdaderamente *assintiese* a él, no debe considerarse como filósofo, sino como fatuo [ESPANYOL MODERN]
[CORDE: 1729. Benito Jerónimo Feijoo, *Teatro crítico universal*]

Amb relació a *aprobar*, tal com hem vist anteriorment, en època medieval vol dir ‘probar’, vegeu (11a), tot i que hi ha exemples com *aprobar una sentencia* en el sentit de ‘darla por buena’ –vegeu (13a). Les documentacions relatives a ‘expressar aprobació respecto a...’ o ‘decir que sí que...’ corresponen a l'espanyol actual –vegeu (11b).

- (11) a. so pena de pagar por cada vez que le fuere *aprobado* que lo venden a mayor preçio dos reales de plata [ESPANYOL ANTIC]
[CORDE: 1489-1522. Anònim, *Libro del Concejo de Castro Urdiales*]
b. Lo cierto es que el cine llamado comercial es el cine verdaderamente popular, ya que es el pueblo, con razón o sin ella, quien *aprueba* tal o cual película directamente por la votación a que tiene derecho todos los días comprando un billete. [ESPANYOL ACTUAL]
[CORDE: 1947 – a 1975, Néstor Almendros, *Cinemanía*]

Pel que fa a *confirmar*, els documents del CORDE palesen el valor de predicat d'afirmació en espanyol antic.

- (12) a. Et todas las cosas son en su poder, et Él las mantiene, et Él se torna; que ninguno non sabe cómo las ordena nin cómo las *confirma* [ESPANYOL ANTIC]
[CORDE: 1251. Anònim, *Calila e Dimna*]
b. E esta partición d'estos termes e heredades fecha e afitada e amojonada en esta manera, así como dicho es, el abad e el convento de Balbuena venieron por abenidos con los dichos

concejos ante nós, e dixiéronnos que les otorgásemos e *confirmásemos* esta partición de parte del rey
[ESPANYOL ANTIC]
[CORDE: 1412. Anònim, *Carta de Alfonso II. Documentos del Archivo Histórico Nacional* (a 1200 – a 1492)]

En referència a *ratificar*, en espanyol antic s'emprava en llenguatge jurídic i sembla que disposava d'un significat reiteratiu (de 'volver a aprobar') i no pas d'afirmació, com a (13a). En el Siglo de Oro, tal com expliquen Coromines i Pascual, es documenten els primers exemples amb un valor que modifica la polaritat oracional.

- (13) a. los testigos de yuso escritos, otorgaron, *ratificaron* e aprobaron la dicha sentencia
[ESPANYOL ANTIC]
[CORDE: 1327. Anònim, *Carta de avenencia. Documentos de la catedral del León*]
- b. Montezuma [...] tornó a entrar con sus papas en ayunos e sacrificios que hicieron a sus ídolos, para que se tornase a *ratificar* que sí nos dejaría entrar en su ciudad o no, y si se lo tornaba a mandar, como le había dicho otra vez. Y la respuesta que les tornó a dar fue como la primera, y que de hecho nos deje entrar. [ESPANYOL CLÀSSIC]
[CORDE: c 1568 – 1575. Bernal Díaz del Castillo, *Historia verdadera de la conquista de la Nueva España*]

Per tancar l'explicació dels predicats d'afirmació de l'espanyol medieval, cal remarcar que les expressions *ser cierto que...* o *ser verdad que...* són ben testimoniades en espanyol antic.

- (14) a. Et asi, pues *es cierto que* de la ley de natura muy mejor vsan dello las animalias que los omnes
[ESPANYOL ANTIC]
[CORDE: 1327-1332. Juan Manuel, *Libro de los estados*]
- b. Et si fuere su fregamiento con el agua blanco; *es cierto que* fue obrada en la su exaltation
[ESPANYOL ANTIC]
[CORDE: 1250. Alfonso X, *Lapidario*]
- c. Mas *es verdad que* no acaeció tal cosa que vos ficiésemos saber [ESPANYOL ANTIC]
[CORDE: 1312. Anònim, *De Jaime II al infante Don Juan. Carta eminentemente política*]

A tall de detall, el valor d'afirmació dels verbs i dels predicats que hem estat analitzant fins ara és documentat a tots els corpus informatitzats de l'espanyol actual.

- (15) a. Este detalle cronológico nos permite *afirmar* lo expresado, indicando cada asesinato, identificando cada una de las víctimas, su profesión, ocupación o empleo y en el gobierno que fueron ejecutados
[ESPANYOL ACTUAL]
[CORPES XXI: Francisco Eduardo Gassino y Enrique Benjamín Bonifacino, *Los 70. Violencia en la Argentina*]
- b. Un mínimo de sentido común permite apreciar que los contribuyentes porteños carecen de la posibilidad de apelar por las cargas impositivas. Sólo los asisten el derecho de *asentir* y pagar
[ESPANYOL ACTUAL]
[CREA: 1992. PREMSA *La Nación*, 30/06/1992: *El fuerte aumento de las patentes*]
- c. La FDA en EEUU ya *ha aprobado* que en las etiquetas de aspirina figure el tratamiento del infarto agudo de miocardio en su fase precoz
[ESPANYOL ACTUAL]
[CREA: 1996. Premsa. *El Mundo – Salud (Suplemento)*, 20/06/1996: *El bisturí*]
- d. Cuando el presidente le *confirmó* que sí, que todo aquello era tan cierto como su propia existencia, ella le llenó de besos y le agradeció con efusión que ya pudiera morir
[ESPANYOL ACTUAL]
[CORPES XXI: 2008. Juan Antonio March, *Espérame en la Habana*]
- e. Pedí a los zapadores que lo comprobaran y, efectivamente, el teniente Nogaleta desmontó la carcasa del artificio y encontró un cable partido [...]. Me *ratificó* que [...] aquello no habría explotado jamás
[ESPANYOL ACTUAL]
[CREA: 1981. José María del Val, *Llegará tarde a Hendaya*]

- f. Y que la venganza no es un plato que se sirve mejor frío [...] sino que la única manera de evitar indigestiones es que no aparezca tan siquiera en el menú. Aunque *es cierto que* a veces resulta atractiva [ESPANYOL ACTUAL]
 [CORPES XXI: 2001. Rafael Ramos, "Bush, Bin Laden, Rigoletto...y todos los demás". *Diario de Londres*. blogs.lavanguardia.com/londres, 2001-09-27]
- g. entonces *es verdad que* parece que ha habido una reacción de miedo bastante importante [ESPANYOL ACTUAL]
 [PRESEEA: MADRID_H23_033]

D'altra banda, entre els predicats d'afirmació i d'inclusió del català, els verbs que poden expressar polaritat positiva són: *afirmar*, *assegurar*, *confirmar*, *ratificar*, *certificar*, *assenrir*, entre d'altres. Pel que fa a l'origen etimològic i a l'evolució d'aquests verbs, el *DCVB* (sv. AFIRMAR), per exemple, ofereix dades tardanes de l'ús amb significat de polaritat positiva; el verb *assenrir* funciona del mateix mode. La resta de verbs, en canvi, es troben ben documentats en català antic, segons les dades del *DCVB* i tal com exposarem amb les dades extretes del *CICA*. Quant a l'etimologia, el *DCVB* proporciona els ètims llatins, però no precisa a quin estadi d'evolució del llatí pertany cada ètim concret.

AFIRMAR: Del llatí AFFIRMĀRE, segons el *DCVB*. Els exemples d'*afirmar* / *affirmar* del *CICA* demostren que es va emprar des del segle XIV i també durant la primera meitat del segle XV. Tanmateix, hi ha exemples dels segles XVI i XVII.

- (16) a. e lur conseyl *afirmaren* que ere just [CATALÀ ANTIC]
 [CICA: Segle XIVa. *Liber Consiliorum* (*Llibre de consells de la Paeria de Cervera*): 3r, 20]
- b. és estada gran temeritat la de Carbonell de gosar dir *y afirmar* que cessa ser veritat lo de les novenes [CATALÀ MODERN]
 [CICA: Segle XVIIb. *Los col·loquis de la insigne ciutat de Tortosa*: 181, 16]
- c. ¿com podia ell vèurer, *y afirmar* lo que avia vist? [CATALÀ MODERN]
 [CICA: Segle XVIIa. *Viatge a l'infern d'en Pere Portés*: 238, 17]

ASSEGURAR: Del llatí ASSECŪRĀRE. Conforme a l'accepció 7 del *DCVB* (sv. ASSEGURAR) volia dir 'Donar fermança o penyora que faci cert el compliment d'allò que es promet'. Els exemples que apareixen al *CICA* demostren que denotava polaritat positiva en el segle XIII.

- (17) a. Per què yo no 'l puria *assegurar*, que ans yo estag cascun jorn en lur mercè [CATALÀ ANTIC]
 [CICA: Segle XIIIb. Bernat Desclot, *Crònica*: III. 160, 26]
- b. E deu -los *assegurar* que si [...] nul temps avien obs en demanar o en defendre, que él que les traga, e que 'n pusquen usar en demanar o en defendre lur dret [CATALÀ ANTIC]
 [CICA: Segle XIIIb. *Costums de Tortosa*: 176, 13]

CONFIRMAR: Del llatí CONFIRMĀRE. En català medieval, segons el *DCVB* (sv. CONFIRMAR) significava 'refermar, fer encara més ferm, més segur'. Si bé alguns exemples podrien tenir un valor religiós, allunyat de la polaritat positiva, d'altres són clarament exponents d'aquest significat.

- (18) a. La qual se n'anà a Roma, e Innocent l' apostoli per dret *confirmà* lo matrimoni fet entre 'l senyor rey en Pere e dona Maria de Montpesler [CATALÀ ANTIC]
 [CICA: Segle XIVa. *Gestes dels Comtes de Barcelona*: 128, 20]
- b. Ý après, ab les lletres de Bonavida que rebé don Juan [...] se *confirmà* la mia alegria ab aquels recglons que en ella *y* avia de mà de vostra senyoria ab què deya que estava bona [CATALÀ MODERN]
 [CICA: Segle XVIa. *Epistolaris d'Hipòlita Roís de Liori i d'Estefania de Requesens* 2, Carta 112, 15]

RATIFICAR: Considerant el *DCVB*, ve del llatí *RATIFĪCĀRE* i vol dir ‘confirmar, fer més ferm (sobretot referint-se a una opinió, a una assertió, a una llei o contracte)’. Tot i això, la majoria de les dades del *CICA* denoten la reiteració d’una acció o d’un fet.

- (19) Dimats, a 20 de dit, a la vesprada, atormentaren a dos fadrins, per sospita que se haurien atrobat en la mort de don Diego Pallàs o sabrien altre de lo que havien dit en la sua primera deposició. Ý s *ratificaren* en la 1_a [CATALÀ MODERN]
[*CICA*: Segle XVIIa. P. J. Porcar, *Dietari*: Fol. 496r, 10]

CERTIFICAR: D’acord amb el *DCVB* (*sv.* CERTIFICAR) ve del llatí *CĒRTIFĪCĀRE* i antigament volia dir ‘fer cert, posar en coneixença certa’. És documentat amb valor d’afirmació des del segle XIV com a mínim.

- (20) a. Car *certefich*-vos que honor e jo nos amam per tal manera [CATALÀ ANTIC]
[doc. a. 1390 (RLR, vi, 363); *apud.* *DCVB*: *sv.* CERTIFICAR]
b. Ma cara sor: Certifich -vos que, mercè a Déu, són san e ale[gre] [CAT. ANTIC]
[*CICA*: Segle XIVb. Cinc lletres privades catalanes del segle XIV, Carta 5, 9]
c. prech -vos que m vullats visitar, car yo us *certifich* que yo hauré tant plaer de veure a vós com a cavaller qui sia en lo món [CATALÀ ANTIC]
[*CICA*: Segle XVb. Curial e Güelfa: 203, 34]

Tanmateix, els predicats *és cert que...*, *és ver que ...* es troben a textos del segle XIII.

- (21) a. *és cert que* els són establitz ab carta pública [CATALÀ ANTIC]
[*CICA*: Segle XIII. *Costums de Tortosa*: 99, 8]
b. e *és ver que* lo marit li à perdonat la onta e el gréugie [CATALÀ ANTIC]
[*CICA*: Segle XIII. *Costums de Tortosa*: 276, 17]

Amb relació al català actual, tots aquests verbs i predicats poden funcionar encara com a predicats d’afirmació, tal com fan palès tots els exemples extrets del *CTILC*.

- (22) a. "Sí, la seva mort no va ser feliç", *va afirmar*, procurant d’endevinar l’abast de l’antiquada expressió [CATALÀ ACTUAL]
[*CTILC*: 1984. Salvador Espriu, *Les roques i el mar, el blau*]
b. El més gran dels poetes *assegura* que tots els déus varen néixer de l’Oceà i de la seva dona Tetis [CATALÀ ACTUAL]
[*CTILC*: 1984. Salvador Espriu, *Les roques i el mar, el blau*]
c. –“Sí, *confirmava* Pulcre Trompel li” [CATALÀ ACTUAL]
[*CTILC*: 1984. Salvador Espriu, *Les roques i el mar, el blau*]
d. Declaro y depono, senyor, que tot quant han dit los testimonis sobre'l segon capítol es la pura veritat y *ratifico* tot lo mateix que ells declaran [CATALÀ CONTEMPORANI]
[*CTILC*: 1862. Antoni de Bofarull, *La orfaneta de Menargues ó Catalunya agonisant*]
e. De fet, qualsevol notari que em conegui podria *certificar* que aquella noia exagerava [CATALÀ ACTUAL]
[*CTILC*: 1955. Pere Calders, *Cròniques de la veritat oculta*]
f. Bé, *és cert que* no els hem pogut veure en el sentit literal perquè precisament es tracta de coses que no es veuen [CATALÀ ACTUAL]
[*CTILC*: 2001. Mireia Llinàs Grau, *Petites paraules*]
g. –No em reconeixes, doncs? I això que m’has vist. En somnis. *És veritat que* tenia una aparença més impressionant [CATALÀ ACTUAL]
[*CTILC*: 1969. Manuel de Pedrolo, traducció de *Les mosques*]

1.2.1.2. Adverbis i modificadors que aporten valor afirmatiu

Ocasionalment, alguns adverbis de manera poden aportar un valor afirmatiu a l'enunciat, com *indudablemente* a: *funcionarios indudablemente preparados* –vegeu *GRAE-ASALE* (2010: § 30.8.3d). En aquesta mateixa línia, els adverbis i locucions evidencials (com *evidentemente*, *por supuesto*, etc.) i molts adverbis modals epistèmics (com *probablemente*, *posiblemente*, etc.) poden emprar-se com a respostes afirmatives a preguntes disjuntives –vegeu *GRAE-ASALE* (2010: § 30.8.3f). Algunes interjeccions (com *claro*) s'assimilen també al paradigma d'expressions que denoten valor afirmatiu.

- (23) –¿Tiene hambre? –{*Evidentemente*~*Probablemente*~*Sí*~*Claro*} [ESPANYOL ACTUAL]
[*GRAE-ASALE* (2010: §30.8.3f)]

La *GRAE-ASALE* (2010: §30.1.2b) considera que *sí*, *claro* i *obviamente* són adverbis d'afirmació (en contrast amb els adverbis o locucions de negació *no*, *nada*, *apenas*, *nunca*, *jamás* i *tampoco*, o els dubitatius *quizá*, *a lo mejor*, *acaso* i *tal vez*). En aquest sentit, força autors pensen que els adverbis d'afirmació són un subgrup dels evidencials que, a més a més, comparteixen propietats amb els modals i amb els de focus. En suma, s'ha esmentat també l'existència d'una relació entre les interjeccions i els adverbis. De fet, alguns lingüistes han proposat que els adverbis i les locucions adverbials d'afirmació (*sí*, *claro*, *desde luego*, *por supuesto*) i també els de negació (*no*, *de ninguna manera*, *en absoluto*, *para nada*) s'haurien de reinterpretar com interjeccions assertives (sobretot a les rèpliques) –vegeu *GRAE-ASALE* (2010: §32.3.1c).

D'acord amb la *GRAE-ASALE* (2010: §32.5.2h) hi ha un seguit d'interjeccions o locucions interjectives que indiquen aprovació, acceptació o conformitat. Per exemple: *ajá* (o *ahá y anjá*), *ajajá*, *bueno*, *cómo no*, *desde luego*, *école* (o *école cua*) o *ya*. Moltes d'aquestes interjeccions es formen a partir de bases verbals (com *vale* en espanyol peninsular i en peruà). També poden ser oracions exclamatives lexicalitzades (com *¡Y que lo digas!*, que reforça una afirmació anterior, o *¡No faltaba más!*).

- (24) a. ¿Es que el niño aprende a través de sus propios errores cómo comportarse de manera correcta la próxima vez? *Evidentemente sí*, pero sería absurdo y además imprudente permitir al niño tomar decisiones [ESPANYOL ACTUAL]
[*CREA*: 2004. Bernabé Tierno, *Vivir en familia. El oficio de ser padres*. ESPAÑA]
b. – Sabe varios idiomas. Eso está muy bien ¿eh? – *Evidentemente* [ESPANYOL ACTUAL]
[*CORPES XXI*: 2001 *Radiogaceta de los deportes*, 15/05/01, RNE, *Radio 1*]
c. ¿Verlo?, *desde luego*; pero hablar con él... [ESPANYOL ACTUAL]
[*CORPES XXI*: 2001 Rafael Hernández Rodríguez, *La muerte de un cardenal*, MÉXICO]
d. –Buena idea, ¿verdad? –*Ajá* [ESPANYOL ACTUAL]
[*CREA*: 1976. Manuel Puig, *El beso de la mujer araña*]
e. –¿Qué hacemos? [...] –*¡Vale!* Quítalas [ESPANYOL ACTUAL]
[*CREA*: 1995. José Ramón de la Morena, *Los silencios de El Languero*]

Podem esmentar, a més a més, els adverbis focals d'inclusió, com ara *también* o *incluso*, que en definitiva són additius perquè el focus se centra en un constituent que ha aparegut anteriorment. Així doncs, a *Pedro está contento y yo también* el focus incideix en *está contento* i, per tant, expressa 'yo estoy contento'.

- (25) a. Todos jugaron a fútbol, *incluso* yo [ESPANYOL ACTUAL]
b. Todos jugaron a fútbol y yo *también* [ESPANYOL ACTUAL]
c. Tothom va anar al cinema, *fins i tot* jo [CATALÀ ACTUAL]
d. Tothom va anar al cinema i jo *també* [CATALÀ ACTUAL]

Quant al català, les expressions equivalents *també* (25d) i *fins i tot* (25c) es comporten com adverbis focals. D'altra banda, considerant la *Gramàtica de la llengua catalana – GIEC* (2016: 1301), les expressions del tipus *I tant!*, *Ja ho crec que sí* o *Ja ho pots ben dir* poden usar-se como a respostes o rèpliques afirmatives. Així mateix, la construcció *és clar* o els adverbis evidencials *evidentment*, *naturalment* solen emprar-se per a reforçar els adverbis de polaritat at *sí* i *no*: *És clar que sí/no*, *Naturalment que sí/no* o *Evidentment (que) sí/no*.

A més a més, la *GIEC* (2016: 1289-90 & quadre 34.5) comenta que el català disposa d'una sèrie d'interjeccions que poden manifestar valors modals vinculats al desenvolupament del discurs i indicar, en alguns casos, actitud d'assentiment o d'acord amb relació a allò que ha estat dit anteriorment. Són denominades interjeccions fàtiques i hi trobem *bé*, *és clar*, *en*, *natural*, *oi*, *oh i tal/tant*, *I tant!*, *prou* (en contrast amb les que denoten una actitud de negació o desacord: *bah*, *ca*, *de cap manera*, *ni parlar-ne*, *ni pensar-hi/ho*, *ara hi corro*, *fuij*, *i ara*, *res*). Per la resta, la *GIEC* afegeix que algunes interjeccions poden tenir valor metalingüístic o metadiscursiu i consegüentment poden expressar comprensió o acord en referència al fet que l'interlocutor disposi del torn de paraula a la conversació. Exemples complementaris: *ah*, *és clar és clar*, *hum*, *i tant*, *ja* (o *ja ja*) *sí*, (o *sí sí* *sí*).

A continuació exposem alguns exemples més dels adverbis (26) i locucions adverbials (27) que, tal com hem comentat, poden modificar una afirmació i en certs contextos poden fer el paper de marcadors de polaritat positiva a respostes afirmatives.

- (26) a. ¿No le parece que exageró? R. –*Evidentemente* que sí [ESPANYOL ACTUAL]
[CREA: 1995. Premsa. *El Mundo*, 13/04/1995: *Entrevista con Indro MONTANELLI / Ex director de "La Voce"*]
- b. –Ets ateu? –Sí, *evidentment* [CATALÀ ACTUAL]
[CTILC: 1978. Amadeu Fabregat, *Converses extraparlamentàries*]
- c. –¿Cree en el destino? –Sí, *indudablemente* [ESPANYOL ACTUAL]
[CREA: 1997. PREMSA, *Proceso*, 19/01/1997: "Me gusta ganar hasta en las canicas"]
- d. –¿Aixís, vos creieu que la educació fa quelcom? –*Induïtament*. [CATALÀ ACTUAL]
[CTILC: 1915. Joaquim Torres-García, *Diàlegs*]
- e. – [...] Como te dije en Baden-Baden, no me interesa ningún hombre. Lo de Andrea y Piet no es nada. Pura coquetería. –*Naturalmente*, querida. Nunca he pensado otra cosa. Cuando se coquetea uno se siente... ¿cómo diré? Importante ¿No es eso? [ESPANYOL ACTUAL]
[CORPES XXI: 2001. Antonio Benítez Rojo, *Mujer en traje de batalla*]
- f. –Porteu el sobre? –*Naturalment* [CATALÀ ACTUAL]
[CTILC: 1967. Manuel de Pedrolo, *Totes les bèsties de càrrega*]
- g. Eso [...] ¿fue una elección?" *Obviamente* que sí [ESPANYOL ACTUAL]
[CORPES XXI: 2006. Moira Soto, "Mujeres que saben volar". *Página/12*, 16-06-2006]
- h. de la infraestructura necessària per atraure un nombre alt de tràfics amb origen i destí a Amèrica del Nord, Llatinoamèrica i Extrem Orient. *Obviament*, això exigia disposar d'una bona xarxa de comunicacions i d'unes plataformes logístiques [...] capacitades per assumir els tràfics [CATALÀ ACTUAL]
[CTILC: 1996. Lluís Cuatrecasas i Laura Tremosa, *La logística empresarial i el seu estat a Catalunya*]
- i. ¿Serán, todos estos, recuerdos de otras vidas? *Muy probablemente* [ESPANYOL ACTUAL]
[CORPES XXI: 2001. Ione Szalay, *¿Qué es la reencarnación?*]
- j. –S'hi estarà temps, aquí? –Sí...*Probablement* sí [CATALÀ ACTUAL]
[CTILC: 1959. Blai Bonet, *Haceldama*]

Observeu que en molts casos aquestes locucions adverbials s'empren com a locucions exclamatives (motiu pel qual força autors creuen que s'han de considerar interjeccions).

- (27) a. –¿Crees que no vendrá? –preguntó Felipe. –Sí, *por supuesto* [ESPANYOL ACTUAL]
[CORDE: 1968. José Luis Martín Vigil, *Los curas comunistas*]

- b. –"Y tú rezas las oraciones cada noche?" –"¡Por supuesto!" [ESPANYOL ACTUAL]
 [CREA: 2000. Enrique Mariscal, *El arte de sufrir inútilmente*]
- c. *Per suposat que hi havia, entre aquella gent altiva, cares conegudes* [CATALÀ ACTUAL]
 [CTILC: 1993. Pau Faner, *Mal camí i bon senyor*]
- d. –¿De esto quería parlarr conmigo? –Oh, *desde luego que no* [ESPANYOL ACTUAL]
 [CREA: 1999. José Volpi, *En busca de Kingsor*]
- e. Estaba dispuesto a tener una pareja estable? *Desde luego que sí, eso es lo que busco*
 [ESPANYOL ACTUAL]
 [CORPES XXI: 2001. Dante Medina, «*Buenas noticias mi amor*» *Te va, mi amor, TV*]
- f. Tanmateix, la recomanació té la seva substància. *I tant!* 'Perdonem-nos recíprocament les nostres bestieses'
 [CATALÀ ACTUAL]
 [CTILC: 1964. Joan Fuster, *Diccionari per a ociosos*]

Per concloure aquest apartat, us hi afegim més exemples d'interjeccions i locucions exclamatives extrets del CREA i del CORPES XXI (28), per a l'espanyol actual, i del CTILC (29), per al català actual.

[ESPANYOL ACTUAL]

- (28) a. –Le dije que le llamaría. –*Ajá, lo recuerdo.*
 [CREA: 1991. Eduard José, *Buster Keaton está aquí*]
- b. ¿Y a mi señor que le diré? Le diré que lo enterré vivo. Sí. *Ajá. Eso.*
 [CREA: Alfonso Zurro, *Farsas Maravillosas*]
- c. –Ha sido un encuentro muy aleccionador –observé, escuetamente. No hacía falta que mencionara a Ochaita para que Chamorro supiera a qué me estaba refiriendo. Ambos seguíamos pensando en él. –*Y que lo digas –asintió.*”
 [CREA: 2000, Lorenzo Silva, *El alquimista impaciente*]
- d. Elena: ¿Me dejáis que diga unas palabras? Amelia: Estás en tu casa, *no faltaba más*
 [CREA: 1988. Santiago Moncada, *Entre mujeres*]
- e. ¿Me permite sentarme y hacerle compañía? *No faltaba más*, dijo ella dramática
 [CORPES XXI: 2001. Pedro Lemebel, *Tengo miedo torero,*]
- f. –¡Abrázame, hijo! ¡Así! ¡Más fuerte! –¡Carmen! –¡Veo que te acuerdas! –*¡Cómo no!*
 [CREA: 1961. José María Gironella, *Un millón de muertos*]
- g. –¿Se sirve un café? –le dije, ya en toma de posesión de los negocios, porque eso es lo que significa un café entre extraños. –*Cómo no* –aceptó sin dudar, frotándose las manos
 [CORPES XXI: 2001. Jorge Majfud, *La reina de América*]
- h. ¿Tú lo viste eso? *Sí hombre.*
 [CREA: 1991. ORAL. *La Ronda, Barcelona, 13/03/ 91, TVE 1*]
- i. –¿No me saludas? –preguntó Solís. –*Sí, hombre, sí*
 [CREA: 1985. Fernando Fernán Gómez, *El viaje a ninguna parte*]
- j. ¿Qué si la fotografía es un arte? –se preguntaba– «*Claro que lo es*»
 [CORPES XXI: 2001. Simón Noriega, *Venezuela en sus artes visuales*]
- k. Licenciado Jerásimo. ¿ve acá este botoncito? A ver, apriételo. Con confianza. *École cua*
 [GRAE-ASALE: §32.7m, *apud*. Mojarro, Yò]
- l. Estaba enfermo y, bueno, los otros no quieras saber, los otros compañeros. Sí, sí . Estaba malísimo, en serio. *Ya, sí hombre, ya*
 [CREA: 1991. ORAL. Radio, Madrid, 01/03/91, Cadena SER]

[CATALÀ CONTEMPORANI / ACTUAL]

- (29) a. Oi que som els únics del col·le que entrem a Lletres? —*Ahà!*
 [CTILC: 1996. Jaume Cabré, *L'ombra de l'eunuc*]
- b. –*Sí, ja ho pots ben dir:* quan es sent olor de socarrim és que el foc és a prop
 [CTILC: 1947, Sebastià Juan Arbó. *Tino Costa*]
- c. En que fos reyna, no estaria ella disposada á lluytar fins á morir pera conseguir aquella unió? *Oh y tal*, ves si no ho faria, ves si no daria trono y corona y tot pera l' amor que la corsecava!
 [CTILC: 1882. Narcís Oller, *La papallona*]
- d. –Deslligueu-me. Deixeu-me anar. –Ah! –replicà ell, – *oh, i tal*, que us deixaré anar

- [CTILC: 1934. Josep Carner, traducció de *Les grans esperances de Pip*]
 e. Te sembla? [...] –Y sí, home, si es magnífich! –Aaaah Santa bona María! Per fi t'ho has mirat
 [CTILC: 1916. Narcís Oller, *Rurals y urbanes*]
 f. –A Hamití? A què fer-hi? –A carregar ferro vell. Sí, home, sí, ja ho veuràs...
 [CTILC: 1964. Josep M. de Sagarra, *La ruta blava*]
 g. No s'han casat en Gaspar i l'Humbert? –És clar que sí
 [CTILC: 1955. Xavier Benguerel, *El testament*]
 h. Queda clar? Miranomtoquis. Sí, sí, *justa la justa!* Ara ho veig clar! Ja deia abans que alguna cosa fallava
 [CTILC: 1977. Joan Barceló i culleres, *Científicament s'ha demostrat...*]
 k. ja veig que ací en preveu tres, de peces ... PHILIPPE: Ja, sí ... Però... què passaria si... Si calgués afegir-n'hi una quarta...
 [CTILC: 2000. Josep Lluís Sirera i Rodolf Sirera, *Silenci de negra*]

El fet que les expressions comentades en aquest apartat s'emprin amb èmfasi exclamatiu comporta que es classifiquin generalment com a casos de polaritat emfàtica, les característiques de la qual les veurem a continuació.

1.2.2. Polaritat positiva emfàtica i adverbis focals d'inclusió

De la mateixa manera que podem emfatitzar els constituents oracionals, també podem emfatitzar la polaritat oracional. Per tant, la polaritat emfàtica és el resultat de la incidència de l'èmfasi sobre la polaritat oracional.

De fet, consisteix en el mateix procediment que permet focalitzar *fruta* a (30b), en espanyol, o *fruita* a (30e), en català. Aquesta focalització comporta la distinció i la pronunciació emfàtica (que s'expressa en majúscules) del constituent en qüestió. Fixeu-vos, a més a més, que aquest procediment implica la inversió de subjecte-verb, tot i que el subjecte podrà aparèixer avantposat a l'element emfatitzat si és tematitzat, com a (30c) o (30f).

- (30) a. María come fruta por las mañanas [ESPANYOL ACTUAL]
 b. FRUTA come María por las mañanas (y no galletas) [ESPANYOL ACTUAL]
 c. (Respecto a) María, FRUTA come por las mañanas (y no galletas) [ESP. ACT.]
 d. La Maria menja fruita per esmorzar [CATALÀ ACTUAL]
 e. FRUITA menja la María per esmorzar (i no galetes) [CATALÀ ACTUAL]
 f. (Pel que fa a) la Maria, FRUITA menja per esmorzar (i no galetes) [CAT. ACT.]

Tal com afirmen Batllori i Hernanz (2009) i (2013), podem representar el procés de focalització de la polaritat de la següent manera:

[POLARITAT NO MARCADA]

- (31) a. María no fue a la biblioteca [ESPANYOL ACTUAL]
 b. María fue a la biblioteca [ESPANYOL ACTUAL]
 c. La Maria no ha anat a la biblioteca [CATALÀ ACTUAL]
 d. La Maria ha anat a la biblioteca [CATALÀ ACTUAL]

[POLARITAT EMFÀTICA]

- (32) a. *No que no* fue a la biblioteca María [ESPANYOL ACTUAL]
 b. *Sí (que)* fue a la biblioteca María [ESPANYOL ACTUAL]
 c. *Poc* ha anat a la biblioteca la Maria [CATALÀ ACTUAL]
 d. *Sí que* ha anat a la biblioteca la Maria [CATALÀ ACTUAL]

Hem de tenir present que —tant en espanyol com en català— un enunciat només admet un element o constituent focalitzat (a diferència del que ocorre amb el tema o tòpic, en què en podem tenir més d'un). Això ens permet demostrar que la polaritat emfàtica constitueix un

cas de focalització perquè no pot aparèixer a oracions interrogatives, atès que en aquest tipus d'oracions hi ha un element o constituent QU- focalitzat³ inherent –vegeu (33).

- (33) a. *¿Quién *no que no* fue a la biblioteca?
b. *¿Quién *sí que* fue a la biblioteca?
c. *Qui *por* ha anat a la biblioteca?
d. *Qui *sí que* ha anat a la biblioteca?

1.2.2.1. Partícules de polaritat positiva emfàtica en espanyol

En aquest apartat examinem les partícules de l'espanyol que expressen polaritat emfàtica afirmativa i que, per tant, focalitzen la polaritat afirmativa oracional.

1.2.2.1.1. Sí (QUE)

1.2.2.1.1.1. Origen etimològic, evolució y distribució geogràfica

Origen etimològic

D'acord amb la informació del *DCECH* (*sv. sí*), ve de l'antic *sí* 'así' que, prové del llatí *sīc* 'así'.

Evolució

Coromines i Pascual exposen que l'adverbi *sí* va ser d'ús corrent en espanyol medieval fins al segle XIV, tal com palesen les dades de (34).

- (34) a. *sí* dixo la comadre quando el cirugiano / el coraçon quería sacarle con su mano
[J. Ruiz 1411^a; *apud. DCECH: sv. sí*] [ESPANYOL ANTIC]
b. peor es amar fazer pecado / que fazerlo... / E *sí* algunos son que non tan solamente / dexan de fazer el bien, mas aun a su aciente / quieren mal a los que bien obran de buenamente
[*Rim. de Palacio*, 1287c; *apud. DCECH: sv. sí*] [ESPANYOL ANTIC]
c. recibiólo el rey assaz a grant amor, / *sí* fizieron los príncipes quel sedién derredor
[Berceo, *Mil.* 735d; *apud. DCECH: sv. sí*] [ESPANYOL ANTIC]

També va ser freqüent l'ús d'aquest adverbi en construccions desideratives amb el valor de 'así' o 'ojalá', com a (35).

- (35) fijo, yo vos bendigo, *sí* faga el Criador: / él vos dé sobre Darío victoria con honor
[*Alex.* 172a; *apud. DCECH: sv. sí*]

De totes maneres, la construcció que va constituir el pas previ a la gramaticalització d'aquest adverbi com a terme de polaritat positiva emfàtica va ser la *perífrasi afirmativa* (*sí* + verb), que es documenta en espanyol antic des del *Cid* fins al Siglo de Oro.

- (36) a. ¿atreveráste a bajar / por ese balcón? D. JUAN: *Sí atrevo*, / que alas en tu favor llevo
[ESPANYOL ANTIC]
[Tirso, *Burlador* I, 106; *apud. DCECH: sv. sí*]
b. Beltrán, / vete fuera. BELTRÁN. Si es preciso obedecerte / *sí aré* [ESP. ANT.]
[Rojas Zorrilla, *Cada cual lo que le toca*, v. 309; *apud. DCECH: sv. sí*]

³ Excepte en el cas d'interrogatives *eco*, context en el qual es repeteix l'enunciat que hem entès precedit d'un element QU-, que és l'únic que manifesta èmfasi dins la construcció esmentada.

En aquest sentit, des d'època primerenca hi ha testimonis documentals de *sí* amb el verb elíptic que culmina amb l'ús de *sí* com a marcadors afirmatius.

- (37) a. estos otros non veen como está muerto, et vos, *sí* [ESPANYOL ANTIC]
[*Conde Luc.*, ed. Knust 290.4; *apud. DCECH: sv. sí*]
b. dize el conde don Remond: - ¡Dezid de *sí* o de no! [ESPANYOL ANTIC]
[*CORDE: c. 1140. Anònim. Poema de mio Cid: v. 3208*]
c. E menos vergüença se avrá de dezir *sí* al mediante que al amador [ESP. ANT.]
[*CORDE: c. 1444. Juan de Mena, Tratado de amor: 386*]

Distribució geogràfica

L'ús de *sí* com a terme de polaritat emfàtica afirmativa és general en castellà i també en portuguès, italià i català.

1.2.2.1.1.2. Usos en oracions principals i subordinades

Tal com expliquen Batllori i Hernanz (2013), en general hi ha restriccions pel que fa al tipus de subordinades en què hi poden aparèixer els marcadors de polaritat emfàtica. Són admissibles en les subordinades més perifèriques, mentre que en les subordinades vinculades a un predicat o a un substantiu (en què la relació de subordinació és més complexa) la presència del marcadors comporta resultats agramaticals. Així doncs, es poden emprar aquests marcadors a subordinades substantives de verbs declaratius o epistèmics (38a), però no en les subordinades els verbs de les quals exigeixen el subjuntiu dins la subordinada (38e). Tampoc no seran possibles a les oracions subordinades de relatiu especificatives (38f), mentre que a les explicatives llur presència no produirà enunciats agramaticals (38b). Així mateix, no podrà aparèixer a les subordinades temporals (38g), a les condicionals (38h), a les concessives (38i), a les causals (38j) i a les finals (38k) més vinculades al predicat el grau de subordinació de les quals és més elevat. Això no obstant, sí que podrà ser present a les subordinades causals i a les finals perifèriques o explicatives – vegeu (38c) i (38d), respectivament.

[ESPANYOL ACTUAL]

- (38) a. María {dice/cree/piensa} que *sí que* podrá irse de vacaciones en agosto
b. Las pastillas, que *sí que* ha tomado María, son contraproducentes
c. No sufras, porque *sí que* podremos superar esta situación sin problemas
d. Pretenden que no avancemos pero todos hacemos lo posible para que *sí se* avance
e. *Los médicos {lamentaron/ordenaron} que *sí que* tomara pastillas
f. *Las pastillas que *sí que* ha tomado María son contraproducentes
g. *Cuando *sí que* dispone de tiempo, lee novelas de 300 páginas
h. *Si *sí que* este grupo organiza un concierto, el cine se llenará
i. *Aunque Juan *sí que* tiene tiempo, lee cuentos cortos en lugar de novelas
j. *El fémur de Juan se partió porque *sí que* sus huesos estaban descalcificados
k. María está extremadamente delgada. *Come mucho para *sí que* engordar

Aquestes autores conclouen que la presència dels marcadors de polaritat emfàtica no crearà cap mena de problema a les oracions principals o matrius i en aquelles subordinades el grau de subordinació de les quals és lax. En cas contrari, llur presència donarà com a resultat enunciats agramaticals.

1.2.2.1.2. BIEN (QUE)

1.2.2.1.2.1. Origen etimològic, evolució i distribució geogràfica

Origen etimològic

Bien de l'adverbi llatí BĒNE, forma adverbial corresponent a BŌNUS 'bo' [DCECH: *sv.* BIEN].

Evolució

Aquest adverbi de manera segueix el mateix itinerari de gramaticalització que *sí*. Aquest procés de gramaticalització implica la transformació d'adverbis de manera (SĪC, BĒNE, PLANE), de temps (IAM) i quantitatius (PRODE, PAUCU) del llatí clàssic en termes de polaritat emfàtica amb la consegüent pèrdua semàntica del seu significat original i l'associació directa d'aquests termes amb el valor de polaritat oracional –vegeu Batllori i Hernanz (2008: 1196), (2009: 332) i (2013: 10).

Alguns diccionaris apleguen l'accepció de *bien* com a terme de polaritat negativa emfàtica. Així, el *Diccionario de Construcción y Régimen* (DCRLC) de Cuervo cita un exemple de la Galatea de Cervantes (39a) i María Moliner, en el *Diccionario de Uso del español* (DUE) en dona un altre de l'espanyol actual (39b).

- (39) a. Con tantas lágrimas acompañaba la enamorada pastora las palabras que decía, que *bien* tuviera corazón de acero quien de ellas no se doliera [ESPANYOL CLÀSSIC]
[Cervantes, *Galatea*; apud. Cuervo, DCRLC (1886): *sv.* BIEN]
b. *Bien* viene a verme cuando me necesita [ESPANYOL ACTUAL]
[Moliner, DUE (1975), *sv.* BIEN]

Batllori i Hernanz (2008) i (2009) aporten un gran nombre d'exemples en els quals l'adverbi *bien* s'emfatitza tot i que encara expressa el valor de manera assignat per naturalesa com a adjunt verbal.

- (40) a. *Bien* lo sabedes que yo non puedo mas [ESPANYOL ANTIC]
[*Çid*, v.:3311; apud. Batllori i Hernanz 2008: 1192]
b. El *Cid* que *bien* nos quiere nada non perdera [ESPANYOL ANTIC]
[*Çid*, v.:1389; apud. Batllori i Hernanz 2008: 1192]
c. Si del campo *bien* salides, grand ondra aures vos [ESPANYOL ANTIC]
[*Çid*, v.: 3565; apud. Batllori i Hernanz 2008: 1192]

El procés de gramaticalització conclou amb el canvi de significat que es pot notar en contrastar els exemples de (40) amb els de (39) i amb el fet que a (39) *bien* ja no és un adjunt de manera que modifiqui el verb, sinó que és un terme de polaritat emfàtica.

Distribució geogràfica

La distribució de *bien* com a terme de polaritat emfàtica és general en català, en espanyol i també en portugués europeu.

1.2.2.1.2.2. Usos en oracions principals i subordinades

Pel que fa a les restriccions d'aparició en oracions subordinades, segueix les mateixes directrius que *sí* –vegeu (41) i contrasteu-ho amb § 1.2.2.1.1.2.

- (41) a. *Lamentó que *bien* la operaran del riñon
b. *El grupo de música que *bien* tocaba se disolvió

1.2.2.1.3. YA

1.2.2.1.3.1. Origen etimològic, evolució i distribució geogràfica

Origen etimològic

Al diccionari etimològic de Coromines i Pascual, es comenten els diversos significats moderns de *ya* (procedent del llatí JAM).

Evolució

L'evolució de *ya* ve determinada pel mateix procés de gramatització que varen patir *sí* i *bien*. En un enunciat com el de (42) podem veure clarament els dos valors de *ya*: el polar i l'aspectual. El primer expressa la polaritat oracional ('sí que me gustaria'), mentre que el segon modifica aspectualment el verb *llegar*.

(42) *Ya me gustaría a mí que hubiera llegado ya* [ESPANYOL ACTUAL]

Distribució geogràfica

Concretament, el DCECH fa referència al valor afectiu que té en espanyol i —més concretament— al significat afirmatiu o d'assentiment que adopta aquesta partícula en l'espanyol de Xile. Seguint a Lenz, atribueixen el seu origen a la influència de l'araucà (si bé afegeixen que és quelcom que s'hauria de comprovar):

“Modernamente se emplea, sobre todo repetida, para indicar en tono afectivo que estamos D'acord amb las afirmaciones de nuestro interlocutor («**Parece que le gusta mucho. — ¡Ya, ya!**»); en Chile se llega más lejos y se emplea *ya* sencillo, sin matiz afectivo alguno, para indicar asentimiento, p. ej. cuando se da una orden («**Tráigame la cena. —Ya, señor**»), aunque no es una verdadera partícula afirmativa, pues no puede emplearse en respuesta a una pregunta encaminada a averiguar algo; [...] un influjo del [...] araucano *ya*, que se emplea con valor de partícula afirmativa, y que Lenz traduce por «¡bueno!» (*Estudios Araucanos*, p. 149), mas primero deberíamos averiguar si en araucano no es préstamo de l'espanyol”. [DCECH: *sv.* YA]

1.2.2.1.3.2. Usos en oracions principals i subordinades

En aquest aspecte, el terme de polaritat afirmativa emfàtica *ya* segueix les mateixes pautes que *bien* i *sí* (*que*).

- (43) a. *Lamentó que *ya* hubiera llegado ya
b. *Su hermana que *ya* me gustaría a mí que hubiera llegado ya canta mal

Tal com palesen les dades extretes dels corpus informatitzats de l'espanyol, els termes de polaritat emfàtica només poden emprar-se en oracions principals i en aquelles subordinades el grau de subordinació de les quals és lax. És a dir, les subordinades substantives de verbs declaratius i subordinades perifèriques o explicatives com ara les oracions de relatiu explicatives, causals i finals de l'enunciació, etc. L'ús d'aquests termes només és correcte a les subordinades que permeten constituents focalitzats —que són les que s'assemblen més a les oracions principals—, atès que aquests termes són emfatitzats.

[ESPANYOL]

- (44) a. En el bar de la Confederació General del Treball (CGT) confirman que sí que hay huelga [CREA: 1994. PREMSA, *La Vanguardia*, 27/03/1994: *La huelga de los asientos vacíos*]
b. Ahora, ahora parece que sí que la veo... [CREA: 1995. Elvira Lindo, *La ley de la selva*]
c. —Al principio no lo podía creer: ¡la hija de Agustín Amador! Y me dije: ella no sabe que bien pudo no haber conocido este pueblo

- [CORPES XXI: 2006. Adolfo Ariza Navarro, *Afuera estaba la noche*]
d. acaban de abandonar el pueblo, todos en formación, lentos, con la lentitud del que sabe que bien puede ir a la muerte
[CORPES XXI: 2007. Evelio Rosero, *Los ejércitos*]
e. Núñez contestó que ya le gustaría que los árbitros le perjudicaran
[CREA: 1995. Premsa. *La Vanguardia*, 02/10/1995: *Madrid descubre a Roger*]
f. En ocasión de paz y sosiego Nuño Láinez le dijo que ya le convenía alejarse de las batallas para darse descanso a sí mismo y a sus tropas
[CORPES XXI: 2010. Joaquín Maroto López, *El método Del Bosque. Las enseñanzas del conde Lucanor aplicadas al fútbol, a la empresa y a la vida por el seleccionador de España*]
g. Algunos contestaban que sí, que ya me conocían, e incluso me saludaban llamándome por mi nombre
[CREA: 1994. Carmen Martín Gaité, *Nubosidad variable*]
h. Casi le digo que sí, que ya la habíamos encontrado, y en los brazos de un argentino
[CREA: 1981. Alfredo Bryce Echenique, *La vida exagerada de Martín Romaña*]

En canvi, els minimitzadors i els termes de polaritat negativa adscrits al domini del SV poden aparèixer a qualsevol mena de subordinada perquè no són emfatitzats i ocupen una jerarquia baixa dins l'oració.

[ESPANYOL]

- (45) a. Todo esto, pues, les dixo bien claro la clopa y ellos así lo entendieron, porque no eran migaja rudos; pero todo ello fue predicar en desierto [ESPANYOL CLÀSSIC]
[CORDE: 1606 - 1611. Juan Méndez Nieto, *Discursos medicinales*]
b. La vieja comadre salta en seguida a la mesa y ocupa un lugar estratégico para no perderse ni una migaja [ESPANYOL ACTUAL]
[CREA: 1976. José María Rodríguez Méndez, *Bodas que fueron famosas del Pingajo y la Fandangá*]
c. nosotros estábamos peleando en condiciones que no eran nada favorables para nuestro futuro [ESPANYOL ACTUAL]
[1999. Premsa. *Diario de Navarra*, 29/04/1999: *Un descenso cobijado en el amor propio*]

1.2.2.2. Partícules de polaritat positiva emfàtica en català

En aquest apartat examinem les partícules del català que expressen polaritat emfàtica afirmativa i que, per tant, focalitzen la polaritat afirmativa oracional.

1.2.2.2.1. Sí (QUE)

1.2.2.2.1.1. Origen etimològic, evolució i distribució geogràfica

Origen etimològic

L'adverbi *sí* del català prove de l'adverbi de manera llatí *sĭc* 'així' [DCAT: *sv. sí*; DCVB: *sv. sí*].

Evolució

En català antic es va conservar el valor d' 'així' en alguns contextos. Això no obstant, es va emprar combinant-lo amb un verb en els contextos afirmatius amb valor de reforç (d'acord amb el DCVB) des dels orígens, motiu pel qual va rebre un valor afirmatiu. Coromines explica el canvi semàntic que va experimentar *sí (que)* de la següent manera:

“des dels orígens, però, va servir per fer afirmacions combinat amb un verb: *sí parla*, p. ex., ‘sí que parla’ (així com diuen, d’acord amb el que diuen), sovint generalitzant-ho amb el verb *fer*: *sí fa*, que aplicat a qualsevol acció aviat s’abreujà, tornant-se *sí*, amb el verb sobreentès, i acabà per convertir-se en d’adverbi *sí* afirmatiu”. [DCAT: *sv. sí*]

Coromines, per una banda, i Alcover i Moll, per l'altra, afegeixen que *sí* ja tenia valor afirmatiu a documents del segle XI. Apareix, per exemple, en un jurament feudal de 1081 – vegeu (46). D'acord amb Coromines, aquest adverbí comença a ser més usual des de finals del segle XIII, també a documents rossellonesos, i es generalitza a partir dels segles XIV i XV.

- (46) a. Juro ... sicut superius scriptum est, de te prefato Guillemo, *sí* o tenré et o atendré, post te, ad filium tuum vel ... sicut superius scriptum est, *sí* o tenré et t' o atendré totum, sine tuo engan [CATALÀ ANTIC]
[RLR III, 279-281; *apud. DCAT* y *DCVB: sv. sí*]
- b. lo moro dix que *sí* [CATALÀ ANTIC]
[JoMartorell (Ag. I, 338.8); *apud. DCAT: sv sí*]

El valor d'adverbí de manera es documenta a les dades del *CICA* corresponents a la primera i a la segona meitat del segle XV. Observeu que, en aquestes dades, el significat de manera demostra que *sí* encara es comporta com un adjunt verbal.

- (47) a. E tots tres, tot sacretament, ab ·I· brandonet, *sí* se n' entraren en lo stable, e *sí* prengueren ·III· cavalls dels millors que hi trobaren, e ensellaren -los e los enfrenaren [CATALÀ ANTIC]
[*CICA*: Segle XVa. *Història de Jacob Xalabim*: 118, 15]
- b. Ladonchs lo rey dix que ell se n volie anar a aquelles tendes, mentre ells no y fossen, almenys *si* se li poria pegar alguna poca de la bondat que ·ls altres havien [CATALÀ ANTIC]
[*CICA*: Segle XVb. *Curial e Güelfa*: 199, 29]

És interessant de fer esment al fet que en català antic *sí* coexisteix amb *hoc* (procedent del llatí HOC EST) pràcticament des dels orígens. Coromines ho explica a continuació:

“Per expressar afirmació, es desenrotllaren sobretot en català els mots *hoc* i *sí*. Tots dos apareixen des del català antic: és un error que ha circulat entre gent estudiosa creure que llavors només es deia *hoc*, al contrari tots dos s'hi troben, i encara que *hoc* hi sigui molt freqüent, potser no ho és gaire més que l'altre; car depèn també de la naturalesa dels textos dialogats, on es tendeix a l'èmfasi.” [DCAT: sv. sí]

Distribució geogràfica

És d'ús general en català actual no només com a afirmació emfàtica (48a), sinó que també ho és en contextos de focalització del constituent que el precedeix (48b). El fet que a (48b) no es comporta només com un adverbí de polaritat positiva resulta evident si ens fixem que quan l'oració és negativa, *sí que* hi apareix de la mateixa manera davant de *no*, com a (48c), i en català central és equivalent a 'no que no', com a (48d).

- (48) a. Avui *sí que* ha plogut [CATALÀ ACTUAL]
- b. –Han arribat els de la colla? –L'Enriqueta *sí que* ha arribat, però els altres encara no [CATALÀ ACTUAL]
- c. L'Enriqueta *sí que no* ha arribat, però els altres fa estona que són aquí
- d. L'Enriqueta *no que no* ha arribat, però els altres fa estona que són aquí
[GEIEC: https://geiec.iec.cat/capitol_veure.asp?id_gelc=210&capitol=32]

1.2.2.2.1.2. Usos en oracions principals i subordinades

En aquests contextos segueix el mateix patró que hem observat pels termes de polaritat emfàtica de l'espanyol: *sí (que)*, *bien* i *ya*. Com és el cas de l'espanyol, els termes de polaritat emfàtica del català només poden emprar-se en oracions principals i en oracions subordinades el grau de subordinació de les quals és lax (subordinades substantives de

verbs declaratius i subordinades perifèriques o explicatives com les oracions de relatiu explicatives, causals, i finals, de l'enunciació, etc.). Són termes emfatitzats i, per tant, el seu ús només és correcte a les subordinades que permeten constituents focalitzats, que són les que s'assemblen més a les oracions principals.

[CATALÀ]

- (49) a. –Diuen que sí, que hi va haver d'anar i tot el metge, i que porta un braç embenat
[CTILC: 1947. Juan Arbó, *Tino Costa*]
- b. –Va, va, no facis bromes d'aquestes, no cridis el mal temps, que prou que ve sol, exclamà tot rient i separant-se de mi.
[CTILC: 1934. Joan Puig i Ferrer, *Camins de França*]
- c. No era la primera volta a la vida que trobava la Madrona en aquella escala un ayre de sepulcral tristesa, que prou se recordava de com havia esperat al mateix replà l'any 53!
[CTILC: 1882. Narcís Oller, *La papallona*]
- d. y unes ab altres se desfeyen en tals paraules, que pla bè mostraven lo que sol dirse: que de la abundó del cor ne parla la boca
[CTILC: 1866. Terenc Thos i Codina, *Lo llibre de l'infantes*]
- e. Bé saps que pla m'agrades
[DCVB: sv. PLA; *apud* Massó, *Croq.*: 33]
- f. ¡vegin quin disgust no passa!... ¡Oh! Y encara ¡bon goig!... Perquè bé val mes qu'hagi perdut lo que tenia que no pas qu'hagués perdut aquesta
[CTILC: 1869. Anònim, *La Xinxa*]
- g. Ell, que ja s'amania per fugir, es quedà parat, perquè, de valent, no en tenia més que el nom
[CTILC: 1965. Sebastià Juan Arbó, *Narracions del Delta*]
- h. Escola que mai veu tornar unes hores els vells alumnes amb enyor, és que poc ha sapigut complir el seu deure docent
[CTILC: 1923. Carles Pi i Sunyer. *Per la cultura obrera*]
- i. Però, com és de freqüent de veure, al llarg de les bases dels penya-segats que es retiren, blocs arrodonits, tots ells coberts tupidament per produccions marines, demonstrant que poc els desgasta el fregadís i com és de rar que l'aigua els faci rodolar!
[CTILC: 1982. Santiago Albertí i Gubern; Constança Albertí. *L'origen de les espècies*]

Així mateix, els minimitzadors i els termes de polaritat negativa adscrits al domini del SV es documenten a qualsevol classe de subordinada perquè ocupen una jerarquia baixa dins l'oració.

[CATALÀ]

- (50) a. Desitjo que els meus amics [...]abans que creditors a la gratitud siguin víctimes d'un odi clar i que no es refiïn de *cap* favor o benifet, complex o senzill, que hagi atorgat
[CTILC: 1984. Salvador Espriu, *Les roques i el mar, el blau*]
- b. Avui, les recerques monogràfiques, projectades sobre un període determinat, es preocupen d'aclarir els resultats d'una pesta o d'una collita, el moviment d'un port o el comptes dels mercaders, més que no pas les intimitats d'una cancelleria o d'un palau
[CTILC: 1964. Joan Fuster, *Diccionari per a ociosos*]
- c. Com pot éssere que faça aquesta ombra si hi ha pas *lley* de sol sobre la terra?
[Vít. Cat., *Sol*. 103: *apud*. DCVB: sv. LLEI. 6a acepció]
- d. Segons la dita agustiniana *gota* superficial, *homines sunt voluntates*, que hom podria traduir aproximadament per: l'específic de l'ésser humà és l'actuació de la voluntat lliure i ordenada
[CTILC: 1992, Isidre Burunat i Torres, *Les grans croades medievals*]
- e. et dic que no tens *gota* de vergonya
[CTILC: 1916. Josep M. de Sagarra, *El mal caçador*]
- f. per mica profunditzadors que fóssim, no ens plauria aquella definició
[CTILC: 1922. Josep M. López-Picó, *Lleures barcelonins*]
- g. eren pobres poesies que no em calmaven *ni mica* ni gens la meva pena
[CTILC: 1965. Jaume Berenguer Amenós, traducció de *Alexis Zorbàs*]

- h. S'aixecà amb un esforç; s'allunyà ranquejant, a causa del reuma, perquè la broma, si ho era, no li feia *ni gens ni mica* de gràcia
[CTILC: 1965. Sebastià Juan Arbó, *Narracions del Delta*]
- i. És tan esquitit que *molla* de força el tomba
[Llop (2017: 183)]
- j. Tot aquell que tingui *molla* de por a la foscor que no vingui
[Llop (2017: 182)]
- k. No hi ha cap personatge a *Ernest* que sigui *gens* original; tots són exquisidament estrofolaris
[CTILC: 2000. Victòria Oliva, traducció de *Com llegir i per què*]

1.2.2.2.2. BÉ (QUE)

1.2.2.2.2.1. Origen etimològic, evolució i distribució geogràfica

Origen etimològic

Segons el *DCAT* (*sv.* BÉ) i el *DCVB* (*sv.* BÉ), prové del llatí BĒNE ‘bé’. En tots dos casos es comenta el fet que en català antic s’usa com a reforç de l’afirmació amb un significat similar a ‘certament’.

Evolució

Des dels primers textos es pot documentar avantposat a l’oració per a emfatitzar el valor de manera de l’adjunt del verb. Fixeu-vos que els exemples de (51) fan palesa la inversió subjecte-verb pròpia dels desplaçaments per èmfasi d’un constituent.

- (51) a. lo mon li daria si • s gitave a tera als seus pedes e l’ adorave [...], bé ere fol lo Diable
[CATALÀ ANTIC]
[CICA: Segle XIIIa *Homilies d’Organyà*: 123, 28]
- b. Pasca de Nostre Seyor—. E Sent Beneset li respos: Bé sey eu que vuy es Pasca
[CATALÀ ANTIC]
[CICA: Segle XIIIb *Vides de Sants Rosselloneses*: 317, 8]

Aquest adverb de manera serà fidel a l’itinerari que conclourà amb la gramaticalització de l’adverb de manera com a terme de polaritat emfàtica, moment en el qual abandonarà el valor de manera per denotar el significat de polaritat positiva emfàtica que es documenta a la *Crònica* de Jaume I, entre altres obres primerenques, i perviurà fins a l’actualitat.

- (52) a. E ells dixeren: “Bé y haura qui ho fara ab vos [CATALÀ ANTIC]
[CICA: Segle XIVa *Llibre dels fets del rei en Jaume*: Fol. 89v, 15]
- b. "E quans cavallers ha ab vós aquí?" e dix: "Bé n' í a iiii · o · v [CATALÀ ANTIC]
[CICA: Segle XIVa *Llibre dels fets del rei en Jaume*: Fol. 60r, 8]
- c. E la Guelfa replicà – ¿Sposada es ab Curial? Melchior respòs que no, emperò que *bé* era veritat que son pare la y havia proferta [CATALÀ ANTIC]
[CICA: Segle XVb. *Curial e Güelfa*: 95, 11]

Distribució geogràfica en català

És d’ús general en català i també en altres llengües romàniques com l’espanyol i el portuguès.

1.2.2.2.2.2. Usos en oracions principals i subordinades

Bé presenta les mateixes restriccions que els altres termes de polaritat emfàtica esmentats fins ara –vegeu §1.2.2.2.1.2. És a dir, s’empra de manera general en oracions principals i en oracions subordinades la marca de subordinació de les quals és laxa (per exemple: subordinades substantives de verbs declaratius i subordinades perifèriques o explicatives com ara les oracions de relatiu explicatives, causals, i finals, de l’enunciació, etc.)

1.2.2.2.3.JA

1.2.2.2.3.1. Origen etimològic, evolució i distribució geogràfica

Origen etimològic

Segons el *DCAT* (sv. JA) i el *DCVB* (sv. JA), prové del llatí clàssic IAM i es va emprar des d'època medieval per intensificar l'afirmació.

Evolució

Alcover i Moll inclouen només dades del català actual, però el *CICA* permet rastrejar alguns exemples del segle XV i el *CTILC* també aporta casos del català actual.

- (53) a. car si tant hagués servit a Déu e de tan bon grat, *ja* poria fer miracles [CATALÀ ANTIC]
[*CICA* : Segle XVb. *Tirant lo Blanch*: 693, 34]
- b. "Què és de fer? Hiré per micer Sabater, mon advocat" "*Ja* volria fósseu tornat" – respòs Despi – que yo no stich per aldre ací su per axò." Respòs Moreno: "*Ja* y vaig yo; anau pel vostre." [CATALÀ ANTIC]
[*CICA*: Segle XVb. *Lo somni de Johan Johan*: 1755]
- c. –No la coneix? La senyora de don Enric Planell, una xicoteta guapíssima, fresca; oh, *ja* li agradaria *ja*! [CATALÀ ACTUAL]
[*CTILC*: 1932. Josep M. de Sagarra, *Vida Privada*]

Distribució geogràfica

És d'ús general en català i en espanyol.

1.2.2.2.3.2. Usos en oracions principals i subordinades

Novament, *ja* està sotmès al mateix tipus de restriccions que la resta de termes de polaritat emfàtica afirmativa pel que fa a l'ús dins de subordinades –vegeu §1.2.2.2.1.2.

1.2.2.2.4. PROU (QUE)

1.2.2.2.4.1. Origen etimològic, evolució i distribució geogràfica

Origen etimològic

D'acord amb el *DCAT* (sv. PROU) i el *DCVB* (sv. PROU) prové del llatí vulgar PRŌDE 'profit, profitós', descendent de la locució clàssica PRŌDEST 'ser útil' que en vulgar va esdevenir PRŌDE EST. A la *Peregrinatio Aetheriae* (1.ª meitat s.VI) es documenta *prode illis est* amb el valor de 'facilitar resultats' (literalment 'suficientment profitós per a ells/es'). A partir d'aquí s'interpretarà com un adverbí amb el significat de 'suficient o bastant'.

Evolució

Els exemples del *CICA* de la primera meitat del segle XIII corresponen a l'ús del substantiu *lo prou* 'el profit'. A la segona meitat del segle XIII es documenta a més a més com a adjectiu *prou pa* 'suficient, bastant pa' i a partir del segle XIV es troben exemples d'ús adverbial ('suficientment') emfatitzats i, per consegüent, avantposats a l'oració.

- (54) a. car *prou* ha durat, e és raonable que s hi dó aq[uel]la conclusió que s pertany
[*CICA*: Segle XIVb. *Procés criminal contra Antònia Marquès*: Fol. 58bis, 2]
- b. Pens e pens, e quant hé *prou* pensat, tots mos pensaments trop anamichs de mi, car tots fan contra ma salut [CATALÀ ANTIC]
[*CICA* : Segle XVa. *Stòria del amat Frondino e de Brisona* : 25, 29]

En el segle XV trobem el valor de polaritat emfàtica (55a), tot i que en alguns exemples el significat quantitatiu i el polar són ambigus, com a (55b) i (55c). A la segona meitat del segle XVI *prou* funciona clarament com a terme de polaritat emfàtica –vegeu (55d).

- (55) a. Ab que vinga qualche dia, senyor –diguí jo–, bé n seré content, car *prou* se fa tost ço que bé s fa [CATALÀ ANTIC]
[CICA: Segle XVa. Bernat Metge, *Lo somni*: 68, 1]
- b. e aquesta era la causa per què aquest null temps d' ela s partia com cavalcava, e *prou* era content que dels seus draps posqués aver algun tocament [CATALÀ ANTIC]
[CICA: Segle XVa. *Decameró (1 part)*: 209, 19]
- c. –O rey d' Àfrica *Prou* me costa la tua follia, car yo veig que huy serà lo dia que perdrem la batalla e la vida ensemps...! [CATALÀ ANTIC]
[CICA: Segle XVb. *Tirant lo Blanch*: 1222, 1]
- d. és que no sabien lo nom en llengua llatina. LÚCIO: *Prou* és cert que no l sabien, si encara los nottaris [...] no la saben nomenar [CATALÀ MODERN]
[CICA: Segle XVIb. *Los col loquis de la insigne ciutat de Tortosa*: 140, 15]

Distribució geogràfica

S'usa de manera general en català, tot i que és molt més freqüent a les variants central i balear que en la varietat valenciana, tal com palesen els exemples del CTILC de (56).

- (56) a. Ja tornarà el teu pare per vosaltres, per vosaltres fills meus *prou que* vindrà!
[CTILC: 1928. Josep M. de Sagarra, *El comte Arnau*] [CATALÀ CENTRAL]
- b. Si jo sabés de conduir, *prou que* hauria vingut, rei de la seva mare
[CTILC: 1969. Blai Bonet, *Mister Evasió*] [CATALÀ BALEAR]

1.2.2.2.4.2. Usos en oracions principals i subordinades

Recomanem la lectura dels epígrafs §1.2.2.1.1.2 i §1.2.2.2.1.2 per una explicació detallada de la incompatibilitat dels termes de polaritat emfàtica afirmativa i alguns tipus d'oracions subordinades.

1.2.2.2.5. PLA (QUE)

1.2.2.2.5.1. Origen etimològic, evolució i distribució geogràfica

Origen etimològic

Pla prové de l'adjectiu llatí PLANUS, -A, -UM 'pla/planer', tot i que l'ús de *pla* com a adverbi és fruit de l'adverbi llatí PLANE 'clarament, completament'.

Evolució

Coromines el documenta en els orígens del català amb un valor de 'certament, vertaderament' (57a) i comenta que també es troba a Eiximenis i a Bernat Metge. En el CICA, la majoria de les documentacions corresponen al substantiu *pla* (57b), tot i que també pot ser equivalent a 'clar', com a (57c).

- (57) a. Aycl qui fa morts sucitar / e fa los cecs il lumar, / e los contrets *pla* fay anar / e fa ls demonis amagar / sab, senyor, de mi, certamens, / qu'en res metge eu no suy gens
[Lleg. Rim. Sen.:v. 773; apud. DCAT: sv. PLA, PLANA] [CATALÀ ANTIC]
- b. E quant eyls foren prés de ·II·es· legües de la host del rey Karles e foren a la avaylada d' una muntaya, sí viuren lejús e l *pla* tro a ·LX· cavalers armats en lurs cavayls que Karles hi

- avia tramesos per tal que negunes géns no poguessen entrar e ·l *pla* que eyl non ho sabés [CICA: Segle XIIIb. Bernat Desclot, *Crònica*: III.105, 16][CATALÀ ANTIC]
- c. per ço que ho pogués castigar, s'avench ab En Guillem de Montcada [...] et li ·n donà cambi, et al Templa atretal. Et con tota la ciutat fo sua, adobà lo dit bando [...] en tal manera que ara està *pus pla* que ciutat que sia en Cathalunya[CATALÀ ANTIC]
[CICA: Segle XIVb. Ramon Muntaner, *Crònica*: fol. 98va.3]

Així mateix, el *DCVB* proporciona força exemples de l'ús de *pla*. El més antic accepta el valor de 'certament' (58a). Per contra, la resta expressen polaritat emfàtica, de (58b) a (58f).

- (58) a. Això bé ho pot *pla* creure [CATALÀ MODERN]
[Doc. Lleida, a. 1669, *apud*. Aguiló *Dicc. y DCVB: sv. PLA*]
- b. Però *pla* l'han ben errada [CATALÀ ACTUAL]
[Collell, *Flor.*: 110; *apud*. *DCVB: sv. PLA*]
- c. Bé saps que *pla* m'agrades [CATALÀ ACTUAL]
[Massó, *Croq.* : 33; *apud*. *DCVB: sv. PLA*]
- d. Em vaig guardar *pla* de dir res [CATALÀ ACTUAL]
[Ruyra, *Parada* 15; *apud*. *DCVB: sv. PLA*]
- e. Ell *pla* s'arranjaria [CATALÀ ACTUAL]
[Vïct. Cat., *Oubr.* : 42; *apud*. *DCVB: sv. PLA*]
- f. Si els senyors es volen emmorenir, podrien venir a cavar blat de moro... Llavors *pla* que farien efecte [CATALÀ ACTUAL]
[Pla, *Pagesos* 43; *apud*. *DCVB: sv. PLA*]

Distribució geogràfica

Coromines comenta que és una forma arrelada al nord-est i que no es documenta a Barcelona, a excepció d'alguns casos d'estil emfàtic (59).

- (59) El passatge de la Virreina, que *pla* és un dels llocs barcelonins més adorables, bull d'animació [Xènius; *apud*. *DCAT: sv. PLA, PLANA*] [CATALÀ CENTRAL]

El *CTILC* ens permet de recuperar força exemples moderns i contemporanis que corresponen a les diferents variants de parla catalana que fan ús del terme de polaritat positiva emfàtica *pla* / *pla que*.

- (60) a. L'endemà, em vaig quedar amb elles tot el dia. *Pla* veia que estava pesat. [CTILC: 1996. Joan-Daniel Bezsonoff i Montalat, *Les rambles de Saigon*][CATALÀ SEPTENTRIONAL]
- b. La múrria ho sabia *pla*; però cercava de passar temps [CTILC: 1961. Antoni Cayrol, *Contalles de Cerdanya*][CATALÀ SEPTENTRIONAL (CERDANYA)]
- c. Quina trasmudança havia sofert la naturalesa humana? Seria possible? Ell *pla* se'n feia creus i recreus [CTILC: 1919. Joaquim Ruyra, *La parada*][CATALÀ CENTRAL]
- d. *Pla que* la coneixia aquesta història, però encara no la comprenia gaire bé [CTILC: 1985. Maria Barbal, *Pedra de tartera*][CATALÀ NOROCCIDENTAL]
- e. Quan l'Angeleta va començar a fer-li'n broma, llavors *pla que* va salta com una fera [CTILC: 1985. Maria Barbal, *Pedra de tartera*][CATALÀ NOROCCIDENTAL]
- f. Llavors *pla* tindreu motiu de dir certes coses! [CTILC: 1930. Prudenci Bertrana, *El fantasma de Montcorb*][CATALÀ CENTRAL]

Així mateix, el *DCVB* exposa que és molt freqüent a tota la part nord-occidental de Catalunya; tot i que afegeix que també se'n fa ús —amb menor vitalitat— a altres comarques.

- (61) a. Això *pla* que ho faré [CATALÀ: GIRONÈS, EMPORDÀ, BAGÀ]
- b. Aquest casament *pla* es farà [CATALÀ ACTUAL]
- c. Aquest santercristo *pla* n'és de maco! [CATALÀ: GIRONÈS]
- d. A missa *pla que* hi aniré [CATALÀ: ROSSELLÓ, CONFLENT, CERDANYA]

e. Això *pla* fa goig!

[CATALÀ ACTUAL]

[DCAT: sv. PLA, PLANA]

1.2.2.2.5.2. Usos en oracions principals i subordinades

Hi ha restriccions pel que fa a l'ús del terme de polaritat emfàtica *pla* en algunes oracions subordinades –vegeu §1.2.2.2.1.2. És possible d'emprar-lo en oracions de relatiu explicatives (62a), per exemple, però no en especificatives (62b).

- (62) a. El passatge de la Virreina, que *pla* és un dels lloca barcelonins més adorables, bull d'animació [CATALÀ CENTRAL]
 [Xènius; apud. DCAT, sv. PLA, PLANA] [= (59)]
 b. *La seva germana que *pla* portava un vestit blau

1.3. Polaritat negativa

1.3.1. Polaritat negativa no marcada

En un context no marcat la polaritat negativa s'expressa en espanyol i en català emprant l'adverbi negatiu *no* l'origen etimològic del qual és l'adverbi llatí NON; aquest darrer, procedent del llatí arcaic NE OINOM 'no un'. D'acord amb Coromines (DCAT: sv. NO), es va fer servir en llatí juntament amb NE, tot i que aquest darrer havia desaparegut en època romànica. A més a més, Coromines esmenta que en llatí clàssic el NON s'usava a les respostes, juntament amb el verb. Això no obstant, en llengua oral es registren força exemples d'interrogatives la resposta de les quals només pot ser NON.

- (63) a. vidistine fratrem Chaeream? –Non [LLATÍ ARCAIC: LENGUA ORAL]
 [DIOGENES: P. Terentius Afer. *Eunuchus*: v. 713]
 b. Propheta es tu? Et respondit: non [LLATÍ TARDÀ: VULGATA]
 [Evang. de St. Joan I, 21; apud. DCAT: sv. NO]

Aquest ús del *no* a les respostes es documenta també en català antic des dels primers documents (64a) a (64d). S'identifica també algun cas en què la resposta afecta només a la negació del constituent que fa la funció de subjecte, com a (64e).

- (64) a. Mas tant havíem ab ell que no volíem dir de *no* a la sua ajuda. [CATALÀ ANTIC]
 [Jaume I, *Cròn.*, Dag.; apud. DCAT: sv. NO]
 b. –Digues-nos tu, bon hom, si alberguà ací lo rey nostro senyor aquesta nit.
 –Senyors, *no* [Filla de l'emp. *Costantí*, NCI. XLVII, 80.15; apud. DCAT: sv. NO] [CATALÀ ANTIC]
 c. *No*, verament, dix lo monge, car també don gràcies a Déu per lo bé con per lo mal
 [Eximplis e Mir. I, 152; apud. DCAT: sv. NO] [CATALÀ ANTIC]
 d. Això li és molest, a mi *no* [Lacav. 1696; apud. DCAT: sv. NO] [CATALÀ ANTIC]
 e. Ço que n has dit en general, entens-ho haver dit de totes?
 –*No* jo, dix ell [BMetge; apud. DCAT: sv. NO] [CATALÀ ANTIC]

En espanyol medieval, considerant Coromines i Pascual (DCECH: sv. NO), s'empraven tant la forma plena *non* com l'apocopada *no*. De fet, la primera forma va perdurar fins a la primera meitat del segle XV.

Un altre activador negatiu rellevant en català i en espanyol alhora és *ni*, procedent del llatí NEQUE 'i no', abreujat: NEC. Es va emprar com a conjunció coordinant a les proposicions negatives. D'acord amb Coromines (DCAT: sv. NO), el català antic va fer ús del *ni* i del *ne* com a nexes en enunciats negatius durant l'Edat Mitjana, però en algun cas concret *ni* també adoptava el significat positiu ('i'). Per aquest motiu, en època arcaica es documenten casos en què *ni* és reforçat per un *no*.

- (65) a. que hom remembre Déu e sa bonea, granea, poder, saviea, amor ...; *ni* con ha feta gran amor a home; *ni* con li té gran glòria aparellada [Llull *Blanq*, *NCl* I, 261.15-8; *apud. DCAT: sv. NO*] [CATALÀ ANTIC]
- b. –Amich –dix Narpan–: on venits?
Ni volríets star ·I· any, o pus, ab senyor?
 [Llull *Blanq*, *NCl* I, 269.4; *apud. DCAT: sv. NO*] [CATALÀ ANTIC]
- c. a ti ... che de esta ora en antea no t prendrei *ni no t* reterei *ni no t* oucidrei *ni no t* tolrei ta vida [Doc. del 3er tercio del S. XI, *apud. Russell-Gebbett*: p. 71.5-7 y *DCAT: sv. NO*] [CATALÀ ANTIC]

1.3.1.1. Predicats negatius o d'exclusió

Són un tipus de predicats que pot legitimar termes de polaritat negativa, atès que poden funcionar com a inductors o activadors de polaritat –vegeu §2.1.2.1.

Pel que fa a l'espanyol actual, d'acord amb Sánchez (1999: 2605-2606), són predicats negatius els verbs que expressen dubte (*dudar*, 66a, *ser dudoso*, *estar indeciso*, 66b, etc.), oposició (*resistirse*, 66c, *rehusar*, 66d, *rechazar*, 66e, *negar*, 66f i 66g, *oponerse*, *prohibir*, 66h, *impedir*, *ser contrario*, *ser reacio*, etc.), mancança o privació (*carecer de*, 66i, *privar*, *impedir*, 66j, *evitar*, 66k, *ser incapaz de*, *ignorar*, 66l, etc.), temença (*temer*, etc), 66m, i alguns factitius emotius (*molestar*, *indignar*, etc.).

[ESPANYOL ACTUAL]

- (66) a. Al margen de lo odioso e innecesario de la comparación, cabe *dudar* que el símil les haga *ningún* favor [CREA: 1995. PREMSA, *La Vanguardia*, 03/04/1995]
- b. Siempre *está indeciso* sobre si *nada* de lo que hace tiene sentido
- c. Claudia *se resistió* a aceptar *ninguna de las cosas* que le habían propuesto
- d. Laura *rehúsa* hablar acerca de *nada* de su situación laboral conmigo
- e. *Rechazamos* que pudiera presentar *ningún tipo de alegación* en su defensa
- f. ¿Por qué Interior se ha obstinado en *negar* que Paesa tuviera *nada* que ver con el Gobierno [...]? [CREA: *El Mundo*, 7/02/1995]
- g. Troitiño, Esteban Nieto e Inmaculada Noble, cada uno por separado, *se negaron* a contestar a *ninguno de los abogados* [CREA: *El País*, 1/10/1987]
- h. *Está prohibido* que los niños hagan *nada* fuera de lo establecido cuando salgan a la calle
- i. El hecho de que este jardín *careciese* de *nada* que tuviera que ver con el glamour lo hacía más interesante si cabe
- j. La ministra de educación *impidió* que las comunidades autónomas pusieran en práctica *nada* de lo pactado
- k. Quiso *evitar* que comentaran *nada* de lo que había sucedido
- l. *Ignoraba* si vino *ninguno* de los invitados a la fiesta
- m. María *temía* que falleciera *nadie* de los que había conocido

Quant a l'etimologia d'aquests predicats, en el DCECH observem que gran part d'aquests predicats van adoptar el significat negatiu que els converteix en inductors de polaritat negativa en romanç (o bé pel valor d'allunyament que conté el corresponent significat en llatí o bé pel fet de ser prefixats amb l'*in-* negatiu). Tal com hem dit, el contingut semàntic negatiu serà allò que els permetrà legitimar els termes de polaritat negativa. Això no obstant, tal com veurem a continuació, no sempre es troben dades d'aquest tipus de construcció a l'Edat Mitjana.

DUDAR / SER DUDOSO: Procedent del llatí DŪBĪTARE 'vacilar', 'dudar', derivat de DŪBIUS 'vacilante, dudoso' –vegeu DCECH (sv. DUDAR).

- (67) Pues *dubdo* que se fallase *ninguna* tan diligente [ESPANYOL ANTIC]
 [CORDE: c 1445- c1480, Gómez Manrique, *Poesía amorosa. Cancionero de Gómez Manrique*]

ESTAR INDECISO: Pres del llatí DECĪDĒRE ‘cortar’, ‘decidir, resolver’, derivat de CAEDĒRE ‘cortar’. La forma prefixada amb *in-* apareix a la *Celestina* amb el significat de ‘no decidido, no resuelto’. L’expressió *estar indeciso* no es documenta fins al 1587, època en la qual encara no havia adoptat el significat actual. La documentació de 1626 del *CORDE* presenta un ús proper a l’ús actual d’aquesta construcció.

- (68) yo no vine acá por dejar este pleito *indeciso* o morir en la demanda [ESPANYOL ANTIC]
[CORDE: c 1499 – 1502. Fernando de Rojas, *La Celestina. Tragicomedia de Calisto y Melibea*]
- (69) Más gente quiero poner en aqueste valuarte, porque como *está indeciso* y no con lo necesario, no me le assalte el contrario [ESPANYOL CLÀSSIC]
[CORDE: 1587. Gabriel Lobo Lasso de la Vega, *Tragedia de la honra de Dido restaurada*]
- (70) averiguar quién tuvo la culpa en la remision que hubo en no quemar ó rendir la dicha nao y castigar al que lo mereciese: esto *se está indeciso* por el presente, no se sabe en lo que parará, ni á quien se castigará [ESPANYOL CLÀSSIC]
[CORDE: 1626: Juan de Valencia y Guzmán, *Compendio historial de la jornada del Brasil*]

RESISTIRSE: Procedent del llatí *resistĕre* documentat al *Corbacho* (C. C. Smith) i al diccionari de Palencia (212*b*, 417*b*, 459*d*) amb el mateix significat.

- (71) por la parte que tiene spiritual, puede *resistir* a las inclinaciones malas [ESPANYOL ANTIC]
[CORDE: 1300 – 1305. Anònim, *Libro del cavallero Cifar*]

REHUSAR: Considerant Coromines i Pascual, l’origen d’aquest verb prové de *REFŪSARE (conservat a tots els romanç d’Occident), derivat de REFŪSUS, participi de REFUNDERE ‘derramar’, ‘rechazar’.

- (72) quisolo saludar, *refusó* el moçuelo [ESPANYOL ANTIC]
[CORDE: 1240-1250. Anònim, *Libro de Alexandre*]

RECHAZAR: Pres del francès antic i medieval *rechacier*, derivat de *chacier* (procedent del llatí vulgar *CAPTIARE; que era un derivado de CAPĒRE ‘coger’). Es documenta a Juan de Mena i Gómez Manrique (als voltants de 1430). Nebrija el va traduir per *repello*, *repulsio* en el seu diccionari i va ser emprat com a terme militar en el Siglo de Oro.

- (73) Y concluyo que no ay cosa que más *rechaçe* en este iuego [ESPANYOL CLÀSSIC]
[CORDE: 1528: Fray Antonio de Guevara, *Libro áureo de Marco Aurelio*]

NEGAR: Procedent del llatí NĒGĀRE.

- (74) a. la quaal cosa, si el rey quisiere, podrá *negar sin tuerto ninguno*[ESPANYOL ANTIC/ARAG.]
[CORDE: c 1250. Anònim, *Vidal Mayor*]
b. o dudaba todo, *sin afirmar ni negar nada* [ESPANYOL CLÀSSIC]
[CORDE: p 1613 - c 1640. Diego de Saavedra Fajardo, *República Literaria*]

OPONERSE: Procedent del llatí *opponere*. S’usa en espanyol des del segle XIII (*Calila e Dimna*).

- (75) non pueden contra dezirse nin *oponer se ninguno* contra el [ESPANYOL ANTIC]
[CORDE: 1327-1332. Juan Manuel, *Libro de los estados*]

PROHIBIR: Pres del llatí PROHĪBĒRE ‘apartar, mantenir lejos’, ‘impedir’, ‘prohibir’, derivat d’HĀBĒRE ‘tenir’. D’acord amb Coromines i Pascual es documenta l’any 1515, a Fz. Villegas (C. C. Smith, *BHisp.* LXI) i a 1570, a Cristobal de las Casas.

(76) con la qual *prohibimos* que ningun subdito o vassallo nuestro [...]no sia osado suplicar la Santedad de Nuestro Santo Padre [ESPANYOL ANTIC] [CORDE: 1480. Anònim, *Fernando a mosén Altisén, ordenándole desista de pretender la almosnería de la Seo de Zaragoza...*]

IMPEDIR: Procedent del llatí ĪPĒDIRE ‘trabar de los pies (a alguno)’, ‘entorpecer, estorbar’, ‘impedir’. La primera documentació apareix en el diccionari d’Alfonso de Palencia.

(77) la fosca tiniebla el ayre *impedia* [ESPANYOL ANTIC] [CORDE: 1434. Marqués de Santillana (Íñigo López de Mendoza), *Defunción de don Enrique de Villena*]

SER CONTRARIO: Pres del llatí *contrarius*. Apareix a Berceo, (*S. Dom.* 123, *Mil.* 78).

(78) la vía que aquellos sus señores llevaban era *contraria* a la vía de la lealtad [ESPANYOL ANTIC] [CORDE: p 1480 – 1484. Hernando del Pulgar, *Crónica de los Reyes Católicos*]

SER REACIO: Origen incert; antigament era *rehaçio* o *refacio*. Pot ser que provinguí del baix llatí *reactio* ‘reacción’.

(79) paróse muy *refaçio* el traïdor provado [ESPANYOL ANTIC] [CORDE: c 1230. Gonzalo de Berceo, *Vida de San Millán de la Cogolla*]

CARECER: Pres del llatí vulgar CARESCĒRE i documentat cap el 1400 a les *Glosas del Escorial*.

(80) y esto mesmo se hallará en todas las otras yervas ponçoñosas, que ninguna *caresce* de algún provecho [CORDE: 1569. Antonio de Torquemada, *Jardín de flores curiosas*] [ESPANYOL CLÀSSIC]

PRIVAR: Procedent del llatí PRĪVARE ‘apartar (de algo)’, ‘privar, despojar’. Les primeres documentacions són del segle XIII (*Calila e Dimna* i Berceo).

(81) el rey nunca *priva* a ninguno de sus oficiales [ESPANYOL CLÀSSIC] [CORDE: c 1550. Juan de Arce de Otárola, *Coloquios de Palatino y Pinciano*]

EVITAR: Manllevat del llatí EVĪTARE ‘evitar (algo), huir (de algo)’, derivat de VĪTARE. Documentat el 1490, a la *Celestina* i també a Palencia (392*b*).

(82) El tirano, por *evitar* que ninguno de los suyos se quexase dél [ESPANYOL CLÀSSIC] [CORDE: 1549 – 1603. Pedro Gutiérrez de Santa Clara, *Quinquenarios o Historia de las guerras civiles del Perú*]

SER INCAPAZ: Procedent del llatí CAPAX, -ĀCIS, ‘que tiene mucha cabida’, ‘capaz’, derivat de CAPĒRE ‘contener, dar cabida’. La veu prefixada amb *in-* no s’usa de manera generalitzada en espanyol fins al segle XVI.

(83) muriese en pecado mortal y fuese su alma *incapaz* de gloria [ESPANYOL ANTIC] [CORDE: 1487. Fray Hernando de Talavera, *Católica impugnación del herético libelo maldito y...*]

IGNORAR: Procedent del llatí ĪGNĒRARE i documentat en espanyol a partir del segle XV.

(84) No *ignorays* quantas veces os hauemos scripto [ESPANYOL ANTIC]

[CORDE: 1481. Anònim, *Fernando al cardenal de Foix interviniendo a favor de Ferrando de Alvarado, a quien los de Sangüesa ...*]

TEMER: Del llatí TĪMĒRE. Ja es documenta en el *Cid*.

(85) non *temièn ninguna fonta* [CORDE: c 1140. Anònim, *Poema de Mio Cid*] [ESPANYOL ANTIC]

MOLESTAR: Del llatí tardà *molestare* el descendent del qual *molestar* es documenta a Palència (286*b*) i a Nebrija.

(86) no podia folgar que no *molestase* a otros & que otros no *molestasen* a el [ESPANYOL ANTIC] [CORDE: 1379 – 1384. Juan Fernández de Heredia, *Traducción de Vidas paralelas de Plutarco*, I]

INDIGNAR: Manllevat del llatí ĪNDĪGNARI. Juan de Mena i el Marqués de Santillana, entre altres autors del segle XV, empen *ser indignado*.

(87) del qual pecado Nuestro Señor *fue más indignado* que de ningund otro [ESPANYOL ANTIC] [CORDE: 1437. Marqués de Santillana (Íñigo López de Mendoza), *Proverbios o Centiloquio*]

Per consegüent, tal com hem vist, aquests predicats actuen en entorns negatius al llarg de la història de l'espanyol, tot i que els termes de polaritat negativa amb els quals coapareixen no sempre són legitimats pels verbs.

En referència al català actual, Espinal (2002: 2758) i la *GIEC* (2016: 1306) citen els verbs següents com a predicats negatius o d'exclusió: verbs dubitatius (*dubtar* 88a, *ignorar* 88b, *desconèixer*, etc.), d'oposició (*rebutjar* 88c, *negar*, *oposar-se*, etc.), d'impediment (*impedir*, *evitar*, etc.), de mancaça (*ser incapaç de* 88d, *ser impossible* 88e a 88g, etc.), de temença (*tenir por*, *témer* 88h, etc.), predicats factius (*molestar*, *empipar*, *ximpleria*, *estrany*, etc.), i predicats que expressen emocions negatives (*saber greu*).

[CATALÀ ACTUAL]

- (88) a. *Dubto* que hagin vist *res* que els agradi en aquests magatzems
b. A la meua feina, *ignoren* que, quan això s'acabi, *res* serà com abans
c. Ell *va rebutjar* excloure *ningú* d'aquella llista
d. Això queda per tu. M'havia enganyat a mi mateix; el meu lloc és aquí. *Sóc incapaç de res* millor [CTILC: 1970. Josep M. Marc i Jofre Benet i Jornet, *O els alquimistes de la fortuna*]
e. Com si tot jo m'inflés i em *fos impossible* atendre *res* que no fos el meu propi cos [CTILC: 1980. Jordi Coca i Villalonga, *El detectiu, el soldat i la negra*]
f. Però, de fet, hi ha tan pocs estudis sobre aquest tema que encara gairebé *és impossible* d'assegurar *res* [CTILC: 1995. Jordi de Bolós, *El mas, el pagès i el senyor*]
g. Hi ha persones a qui seria *impossible* matar *ningú* [CTILC: 1996. Jordi Galceran, *Paraules encadenades*]
h. No pot ser que sempre hagi de *témer* que em robin *res* de la bossa al metro

En aquests casos, tal com ocorre en espanyol actual, en català també hi trobem diversos predicats que poden legitimar termes de polaritat negativa. Això no obstant, cal observar si aquest tipus de construccions eren d'ús corrent en català antic.

(89) qui no *dubte res* de fet d'armes ans met son cors a avant als majors obs [CATALÀ ANTIC] [CICA: Segle XIIIb. Bernat Desclot, *Crònica*: III.39, 3]

(90) per açò se acostumà a oblidar e a *ignorar* la vila [CICA: Segle XIVb. *Llibre de Meravelles*: III-27, 17] [CATALÀ ANTIC]

- (91) E él li respòs que él no 's sabia que agés feyt negun ben, sinó que no 'l volc *negar* dava[n] lo diable [CICA: Segle XIIIb. *Vides de Sants Rosselloneses*: 467, 2] [CATALÀ ANTIC]
- (92) Ignorant los sdevenidors mals, qui són causa de *impedir* los bons prepòsits [CATALÀ ANTIC] [CICA: Segle XVb. Joanot Martorell, *Tirant lo Blanch*: 1080, 7]
- (93) per açò lo conseyl, volén *evitar* tota manera de pleyts e de barayles entre les parts damunt dites [CICA: Segle XIVa. *Liber Consiliorum (Libre de consells de la Paeria de Cervera)*: Fol. 20r, 5] [CATALÀ ANTIC]
- (94) sien atorgades les dites provisions o letres per la impetració o presentació de aquelles sien fetes inàbils, incapaces e *indignes* dels oficis [CICA: Segle XVa. *Libre de diverses statuts e ordenacions fets per lo consell de la vila de Algezira*: 181, 26] [CATALÀ ANTIC]
- (95) Emperò si veus que y haja senyals que sien bons e molts no *és impossible* que 'l malalt[e] no guaresca [CICA: Segle SXIVb. *Cànon d'Avicenna*: Fol. 97v, 11] [CATALÀ ANTIC]

Si bé la majoria dels predicats negatius o d'exclusió del català s'empraven en català antic, no podem afirmar que en aquella època aquests predicats legitimessin termes de polaritat negativa en absència d'altres inductors negatius com *no* o *sin*. Per tant, aquest aspecte de la recerca el reservem per a futures investigacions.

1.3.1.2. Adverbis i modificadors que aporten valor negatiu

Entre els adverbis i locucions de l'espanyol actual que aporten valor negatiu la *GRAE-ASALE* (2010) cita *de ninguna manera, en absoluto, para nada, apenas* i l'adverbi focal *tampoco*, a més a més dels adverbis i locucions dubitatives *quizá, a lo mejor, acaso, i tal vez*.⁴ També hem esmentat que els adverbis i locucions de negació s'haurien de reinterpretar com interjeccions assertives (sobretot a les rèpliques) –vegeu *GRAE-ASALE* (2010: § 32.3.1c).

[ESPANYOL ACTUAL]

- (96) a. –¿Es un paseo la Vuelta Ciclista a España?– No *de ninguna manera* [CREA: 1990. PREMSA, *Tiempo*, 30/04/1990]
- b. –Dile a Sara que prepare dos cafés –pidió Laura–. Mientras voy a ducharme. No estás apurado, supongo. –*Para nada* –dijo él, entusiasmado, viéndola salir de la cama [CORPES XXI: 2001. René Arcos Levi, *Después de todo*]
- c. –Y vuestro amigo, ¿es también actor? – ¿Yo? ¡*Ni soñarlo!* [CREA: 1987. Ignacio García May, *Alesio, una comedia de tiempos pasados*]
- d. ¿Dimitir? *Ni soñarlo*. No cederemos nunca. [CREA: 1994. *La Vanguardia*, 29/12/1994: 26 ENERO]
- e. Eso de "qué bien hemos quedado, una honrosa derrota..." ¡*Ni hablar!* Hay que ganar, conquistar el botín y a la chica. [CREA: 2002. Prensa, *La Razón*, 02/09/2002]
- f. –¿Eso es todo? – pregunta Mariana con alivio. – *A lo mejor* [CORPES XXI: 2001. Roberto Rubiano Vargas, *El anarquista jubilado*]
- g. – ¿Vendrás a casa después de cenar? – *Quizá*, tengo mucho trabajo
- h. –¿Irás de vacaciones? –*Tal vez*, si el tiempo lo permite
- i. –Habrás docenas así. –*Tal vez*, pero una es tu madre [CREA: 2005. Homero Aridjis, *La zona del silencio*]
- j. «Apílate, pibe», me dijo, «el arte no copia la realidad, es al revés. Hacé algo bien estúpido a ver si dejan de hacerse los solemnes y se alivianan un poco». «*Tal vez...*», dije yo, que no estaba muy convencido [CORPES XXI: 2001. Tulio Stella, *La familia Fortuna. El país del fugu*]
- k. –¿Vendrás mañana al teatro? –*¡Ya lo veremos!*

⁴ Els adverbis i les locucions dubitatives constitueixen un tipus de negació atenuada a les variants o circumstàncies la pragmàtica de les quals les afavoreix en detriment del marcador negatiu *no* per qüestions de cortesia.

Quant al català actual, la *GIEC* (2016: 1289-90 & quadre 34.5) comenta que aquesta llengua disposa d'un seguit d'interjeccions que poden manifestar valors modals vinculats al desenvolupament del discurs i indicar, en alguns casos, actitud de negació o desacord amb relació a allò que s'ha explicat anteriorment. Són les anomenades interjeccions fàtiques i en remarcuem les següents: *bah, ca, de cap manera, ni parlar-ne, ni pensar-hi/ho, ara hi corro, fuig, i ara, res*).

[CATALÀ ACTUAL]

- (97) a. – Has d'acceptar aquest regal. – *De cap manera!*
 b. – Això el dia que jo falti! Ara, no res; *ni parlar-ne!* [CTILC: 1930. Joan Oller i Rabassa, *Quan mataven pels carrers*]
 c. No sé... Una anul·lació. MOSSÈN VENTÓS. –*Ni pensar-hi.* Imagina't la teva mare... L'escàndol... El mal que li faries al pobre [CTILC: 2001. Enric Gomà, Gisela Pou, Rodolf Sirera, *Temps de silenci*: capítol 5]
 d. – Com, deixar-los estar? *Ara hi corro!* Per això hem vingut? Au, toca-sons, a veure el mar i les roques! [CTILC: 1931, Antoni Sabater i Mur, *L'edat d'or*]
 e. – Aquest cavall és meu. Fa tres dies que me'l van robar. –*I ara!* –va protestar, indignat, el marxant–. Si fa més d'un any que el tinc, aquest cavall [Albert Jané, *El cavall robat*, dins *A la vora del temps. Recull de contes i rondalles*: 37-38]
 f. ¿Que ja tens galindó, que tant refilas, maca? –*Axò plà!* –feu ella també joyosament. – Faig crida per si'm surt [CTILC: 1904. Marià Vayreda, *La punyalada*]
 g. "Anem, no cridis pus. Si ve l llop, el matem." –*"Ara pla!..."* [CTILC: 1909. Paul Bergue, traducció de *Fables de La Fontaine*]
 h. – Podré agafar el teu cotxe aquest cap de setmana? – *Ja ho veurem!*
 i. – Pel meu aniversari adoptarem un gat? – *Ja ho veurem!*
 j. – Mama, puc sortir aquest cap de setmana amb la Mireia i la Norma? – *Ja en parlarem*

1.3.2. Polaritat negativa emfàtica

1.3.2.1. Partícules de polaritat negativa emfàtica en espanyol

1.3.2.1.1. POCO a algunes variants de l'espanyol (e.g. Honduras)

1.3.2.1.1.1. Origen etimològic, evolució i distribució geogràfica

Origen etimològic

Coromines i Pascual (*DCECH*: sv. POCO) comenten que l'origen del quantitatiu *poco* es troba a l'adjectiu de tres terminacions del llatí PAUCUS, -A, -UM. L'ús adverbial prové de l'adverbi equivalent del llatí clàssic.

Evolució

En espanyol medieval, *poco* mantenia el valor d'adverbi quantitatiu relacionat amb el valor del verb, és a dir, com a adjunt del predicat que s'avantposa per èmfasi.

- (98) a. La carne syn el anima a ninguno *poco aprouecha* et non es ninguna cosa [ESPANYOL ANTIC]
 [Filiberto 56,16; *apud*. Llorens (1929:83)]
 b. *Poco vos cumple* a vos saber de mi fidalguía nada [PCG; *apud*. Llorens (1923:83)]
 [ESPANYOL ANTIC]
 c. A los huessos de la racheta *poco acaesce* quebrantamiento: por quanto ellos son muy duros. Mas acaesceles apartamiento [CORDE: 1493. Anònim. *Traducción del Tratado de cirugía de Guido de Cauliaco*. Madrid, BN 1196]
 [ESPANYOL ANTIC]

Distribució geogràfica

En espanyol peninsular (99a) i en espanyol estàndard en general, l'adverbi quantitatiu *poco* s'emfatitza i pot expressar connotacions negatives (com en espanyol medieval). Això no obstant, en hondureny actual i particularment en el registre oral d'alguns joves es remarca la gramaticalització d'aquest quantitatiu (99b) a (99d), exemples que són equivalents als del català septentrional actual de (99e) a (99g).

- (99) a. *POCO* sabía Juan sobre el tema que estábamos discutiendo. [ESpanyol PENINSULAR]
 b. *Poco* quiero ir a su casa [HONDURENY: REGISTRE ORAL]
 c. *Poco* me gusta su manera de ser [HONDURENY: REGISTRE ORAL]
 d. Ahora que estoy centrado en mis estudios *poco* me apetece ir de fiesta [HONDURENY]
 e. {*Poca* / *poc que*} vull anar a casa seva [CATALÀ SEPTENTRIONAL]
 f. {*Poca* / *poc que*} m'agrada la seva manera de ser [CATALÀ SEPTENTRIONAL]
 g. Ara queestic centrat en els meus estudis {*poca/poc que*} tinc ganes d'anar de festa [CATALÀ SEPTENTRIONAL]

1.3.2.1.1.2. Usos en oracions principals i subordinades

Independentement de si *poco* s'empra com a adverbi quantitatiu emfàtic (tal com ocorre en espanyol peninsular) o com a terme de polaritat negativa emfàtica (com en alguns registres orals parlats per joves hondurenys), la dicotomia entre oracions principals i subordinades segueix les mateixes pautes que hem explicat pels termes de polaritat emfàtica afirmativa – vegeu §1.2.2.2.1.2.

1.3.2.2. Partícules de polaritat negativa emfàtica en català

1.3.2.2.1. POC (QUE) / POCA

1.3.2.2.1.1. Origen etimològic, evolució i distribució geogràfica

Origen etimològic

Vegeu §1.3.2.1.1.1 pel que fa a l'adjectiu i a l'adverbi *poco* de l'espanyol, que comparteixen etimologia amb el català *poc*. Cal remarcar que a l'àrea de Girona se sol pronunciar [pokə], motiu pel qual diversos autors, com ara Rossich (1996), empen la forma gràfica *poca* en detriment de *poc que*.

Evolució

Des dels inicis *poc* podia aparèixer avantposat expressant un valor quantitatiu relacionat amb el verb (és a dir, com a adjunt quantitatiu del predicat).

- (100) Mas *poc* profitara si érem enseyatz e no érem reemutz [CATALÀ ANTIC]
 [CICA: Segle XIIIb. *Vides de Sants Rosselloneses*: 14]

Això no obstant, en alguns textos del català medieval es pot percebre un ús similar al del català septentrional actual.

- (101) a. e *poch* dixeren que us en venjarien ne us pregaren que us en venjàssets [CATALÀ ANTIC]
 [CICA: Segle XIVa. *Llibre dels fets del rei en Jaume*: 362.16-21]
 b. E no-res-menys que aquells qui *poch* ho han a tenir ne són pus cruels, arrancant-ne ço que poden, ne s'curen de la justícia pensant que *poch* ho han a tenir [CATALÀ ANTIC]
 [CICA: Segle XVa. Francesc Eiximenis, *Dotzè del Crestià*: 1a part, Vol. I, 191, 10]

Sigui com sigui, l'ús de *poc* com a partícula de polaritat emfàtica es documenta des de principis del segle XIX.

- (102) Los manestrals *poch* tenian feyna, molts dias se morian gent de miseri [Cròn. Guerra Indep. Penedès; *apud. DCVB: sv. POC*] [CATALÀ CONTEMPORANI]

Distribució geogràfica

El *DCVB* (*sv. POC: 6ª accepció*) explica que l'adverbi *poc* precedit del verb (sovint combinat amb *que*) equival a una negació similar a “no...pas” a la part septentrional de Catalunya (Empordà, Gironès, Berguedà i altres comarques del nord).

- (103) a. On és el noi?—*Poc* ho sé! / *Poc que* ho sé! [CATALÀ ACTUAL][*DCVB: sv. POC*]
 b. *Poc* hi he estat mai, a Barcelona [CATALÀ ACTUAL][*DCVB: sv. POC*]
 c. És a casa, En Joan? —*Poc que* ha arribat! [CATALÀ ACTUAL][*DCVB: sv. POC*]
 d. *Poc que* ho vull, que surtis de casa! [CATALÀ ACTUAL][*DCVB: sv. POC*]
 e. *Poc ho* faré, això que em dius! [CATALÀ ACTUAL][*DCVB: sv. POC*]
 f. *Poc ho* crec [CATALÀ ACTUAL][*DCVB: sv. POC*]
 g. *poc que* he vist una mamella i una mena de ventre tan ben fet! [CATALÀ ACTUAL] [Sagarra, *Comte: 89; DCVB: sv. POC*]

D'altra banda, Coromines (*DCAT: sv. POC*) el documenta a la diòcesi de Girona i Elna, i remarca que es tracta de la ‘negació contradictòria d’una cosa que s’ha insinuat’ (és a dir, de negació externa o metalingüística). Ente les zones amb més extensió del *poc* cita: “els dos Empordans, el Rosselló i la Selva fins a Blanes inclusivament, i també la sento molt a la gent de Malgrat [...] *poc* a Pineda i no gens ja a StPolM.” [*DCAT: sv. POC*]. Així mateix, a la làmina 1951 de l’*Atlas Lingüístic del Domini Català (ALDC)* es documenta l’ús de *poc* a la localitat de Llívia: [pÇk k u f«RÈe] ‘no ho faré’. A més a més, la *cartografia de Alcover* permet documentar-lo a Figueres, Besalú, Girona i Begur: *Poch* [=no] *hi havia estat mai* (Figueres); *Poch me'n som recordat* (Besalú); *Poch hu tocaré* [=no] (Girona); *Quants d'altars teniu? -Poch hu sabem* (Begur).

1.3.2.2.1.2. Usos en oracions principals i subordinades

Tal com ocorre amb *pla* (§1.2.2.2.5.2), *poc* no pot aparèixer en oracions de relatiu específiques però sí a les explicatives.

- (104) Pensant... en la seva situació, de la qual *poc* ningú l'en podria treure [CATALÀ ACTUAL] [Massó, *Croq.*: 155; *DCVB (sv. Poc)*]

1.3.2.2.2. PLA (QUE)

1.3.2.2.2.1. Origen etimològic, evolució i distribució geogràfica

Origen etimològic

El valor negatiu de *pla* prové del mateix origen etimològic que el seu equivalent positiu (vegeu §1.2.2.2.5) i es desprèn precisament de l’ús a frases iròniques – vegeu *DCVB (sv. PLA)*. De fet, el paper de la ironia a la gramaticalització del valor negatiu ha estat estudiat per força lingüistes de renom entre els quals cal fer esment dels estudis de Giannakidou.

- (105) a. Sí, tu *pla* que ho arreglaries bé» (= ‘no ho arreglaries pas’) [*DCVB: sv. PLA*]
 b. – Jo *pla* he estat el que t’ha fet aixó. –Sí, Josafat, fores tu i fores molt crudel. [*CTILC: Prudenci Bertrana, Josefat: 59*]

Evolució i distribució geogràfica

A primera vista, sembla la mateixa que s’atribueix a l’equivalent positiu. Això no obstant, s’hauria d’investigar si és tal com afirmem.

1.3.2.2.2.2. Usos en oracions principals i subordinades

Segueix les mateixes pautes distribucionals que el *pla* afirmatiu –vegeu §1.2.2.2.5.2.

2. ACTIVADORS I MARCADORS DE POLARITAT

2.1. Activadors o inductors de polaritat negativa

Considerant la *GBU* (2019: §24.1), els elements que confereixen valor negatiu a una oració neutra o no marcada es denominen activadors negatius. En aquest sentit, d'acord amb el que s'exposa a la *GIEC* (2016), l'adverbi *no* és l'activador negatiu per excel·lència en català i normalment precedeix el verb (106a) o a altres constituents sintàctics (106b) i (106c), però també pot constituir la resposta a una pregunta (106d) o inclús pot aparèixer a contextos en què no aporta cap mena de valor negatiu, com en els enunciats amb negació expletiva (106e) –vegeu *GIEC* (2016: 1296).

(106)	a. <i>No</i> la coneixia pas, a ella	[CATALÀ ACTUAL]
	b. Ha comprat un llibre, <i>no</i> una llibreta	[CATALÀ ACTUAL]
	c. <i>No</i> sempre serà tan amable	[CATALÀ ACTUAL]
	d. Vols venir al cinema? — <i>No</i>	[CATALÀ ACTUAL]
	e. Cal que parlem d'això abans <i>no</i> arribi ell	[CATALÀ ACTUAL]

Així mateix, en espanyol, l'adverbi més emprat per a la negació també és *no* [Sánchez (1999: 2563)]. Tanmateix, a més a més del *no*, existeixen altres inductors de polaritat negativa o activadors negatius, com ara *sin* / *sin que* per a l'espanyol, o *sense* / *sense que* per al català. Ambdues llengües comparteixen, per una banda, la conjunció coordinant negativa *ni*, que –com comenta la *GIEC* (2016: 1302)– exclou la presència de l'adverbi o marcador negatiu *no* pel fet que ja és una conjunció negativa que equival a 'i no'.⁵

Les dues taules que s'inclouen a continuació constitueixen un resum del que hem explicat anteriorment en referència als principals activadors negatius del català (Taula 2) i de l'espanyol (Taula 3). Les característiques d'individuals de cada inductor de polaritat negativa s'exposaran més detalladament en els epígrafs següents.

<i>Activadors negatius del català (segons la GEIEC i la GBU)</i>	
Marcador/Activador	Exemples/Comentaris d'ús
<i>no</i>	<p>No <i>ens</i> agrada ballar No <i>totbom</i> hi estava d'acord</p> <p>Principal marca de negació. La negació pot ser oracional o de constituent.</p>
<i>sense (que)</i>	<p>Va anar-se'n <i>sense</i> fer soroll Ha fugit <i>sense</i> que el veiés ningú</p> <p>Correlat negatiu de la preposició <i>amb</i></p>

⁵ El català disposa d'altres activadors negatius com, per exemple, *poc que* / *poca* (vegeu §1.3.2.2.1.), que també es documenten en algunes variants lingüístiques espanyoles (vegeu §1.3.2.1.1.).

<i>ni</i>	Ni <i>ell vol venir mai ni nosaltres el volem aquí</i> Equival a <i>i no</i> . És activador negatiu només si coordina oracions.
-----------	--

Taula 2. L'adverbi *no* i altres activadores negatius del català actual –vegeu (GEIEC: https://geiec.iec.cat/veure_taula_una.asp?id=91 i GBU 2019: Quadre 24.1)

<i>Inductors de polaritat negativa de l'espanyol</i>	
Inductor	Exemples/Comentaris d'ús
<i>no</i>	<i>A María no le gustan las acelgas</i> <i>No todos sabían lo que había ocurrido</i> Marcador negatiu per excel·lència. La negació pot ser oracional o de constituent.
<i>sin</i>	<i>Se fueron a la cama sin cenar</i> <i>Regañó a su hija sin que hubiera hecho nada</i>
<i>ni</i>	<i>Ni hablar inglés ni ha estado nunca en un país anglófono</i> Solo actúa como inductor de polaritat negativa cuando es una conjunción coordinante que une dos oracions.

Taula 3. L'adverbi *no* i altres inductores de polaritat negativa de l'espanyol actual

2.1.1. L'activador negatiu NO i els diferents tipus de negació

Sánchez (1999: 2563) explica que negar consisteix en “*expresar la falsedad, inexactitud, irrealidad o no realización de un hecho, concepto o proposición*”. De la mateixa manera, la *GRAE-ASALE* (2009) comenta que en les oracions negatives s'expressa la falsedat dels estats de coses descrites en les corresponents afirmatives o s'indica la inexistència de les accions o propietats de les quals es parla. A més a més, afegeix que a les oracions negatives també es pot demanar, per exemple, que no es faci o es deixi de fer quelcom.

- (107) a. Mañana *no* tengo clase de piano [ESPANYOL ACTUAL]
 b. Ellos *no* comieron nada [ESPANYOL ACTUAL]
 c. *No* grites tanto [ESPANYOL ACTUAL]
 [GRAE-ASALE (2009: 3631)]

La *GRAE-ASALE* (2009: 3631) considera que la negació és un operador sintàctic i en aquest sentit exposa que alguns adverbis i quantificadors s'han d'incloure dins d'aquesta denominació i, per tant, s'han de considerar operadors sintàctics.

Tal com palesen els exemples de (107), el recurs més emprat per expressar la negació és l'avantposició de l'adverbi *no* al verb. De totes formes, en funció de la posició que ocupa aquest adverbi podem trobar-nos diversos tipus de negació: la negació oracional (§2.1.1.1), que pot ser externa (§2.1.1.1.1) o interna (§2.1.1.1.2); la negació de constituent, que inclou la negació correctiva (§2.1.1.2); la negació morfològica (§2.1.1.3); o bé la negació com a resposta o rèplica (§2.1.1.4).

2.1.1.1. La negació oracional

D'acord amb Sánchez (1999: 2563), la negació més comuna consisteix en l'avantposició de l'adverbi *no* un verb, ocasionant una discordança entre el subjecte i el predicat que és

l'essència de la *negació oracional* –vegeu també RAE (1973: 354-357). Concretament, considerant la *GIEC* (2016: 1297), el que s'indica és que la relació existent entre el subjecte i el predicat no respon a la veritat (motiu pel qual l'enunciat pot ser parafrasejat com *no es cierto que...*, *no es verdad que...*, etc., en espanyol; o bé *no és cert que...*, *no és veritat que...*, etc., en català). Segons Fabra (1956), en català aquest adverbi se sol situar abans del verb, excepte en els casos en què hi ha pronoms febles; en aquest cas l'adverbi *no* s'avantposa a la resta.

- (108) a. María no es alta [ESPANYOL ACTUAL]
 b. L'àvia no està contenta [CATALÀ ACTUAL][*GIEC* (2016: 1297)]
 c. Encara no m'ho ha dit [CATALÀ ACTUAL][Fabra (1956: 83)]

Per expressar el valor negatiu sovint s'empren altres paraules amb significat negatiu inherent que només poden aparèixer en oracions negatives i són sotmeses a la necessitat d'establir una *concordança negativa* –vegeu §4.2.2.

- (109) a. *(No) sabía *nadie* cuál era la solución [ESPANYOL ACTUAL]
 b. *(No) adivinarás el acertijo *jamás* [ESPANYOL ACTUAL][Sánchez (1999: 2563)]

Com veiem en els exemples anteriors, en espanyol actual *nadie* i *jamás* expressen significats negatius (per tant, manifesten concordança negativa) i, per consegüent, no poden aparèixer en posició postverbal si l'oració no és negativa.

D'altra banda, hi ha casos en què la negació oracional pot expressar-se sense l'adverbi *no*. Això és possible amb mots negatius la característica principal dels quals és que poden aparèixer en oracions o enunciats que no contenen aquest adverbi. Sánchez (1999:2564) comenta que aquests termes negatius poden ser de dos tipus. El primer tipus engloba les *palabras negativas* o termes “*capaces de expresar negación por sí mismos cuando preceden al verbo*” gràcies al mecanisme conegut com a concordança negativa que hem citat anteriorment –vegeu també §4.2.2. Les veus següents són exemples de paraules negatives: *nada, nadie, ninguno/a, nunca, jamás, tampoco*, expressions com *en mi/la vida* o la partícula *ni* –vegeu §2.2 per a informació més detallada sobre aquests elements. En català també trobem paraules que denoten negativitat sense la presència explícita de l'adverbi *no* quan precedeixen el verb, com per exemple: *cap, res, ningú, enlloc, mai, gens* i *tampoc* [Fabra (1956:83)].

- (110) a. *Nadie* sabía cuál era la solución [ESPANYOL ACTUAL]
 b. ¿Viste alguna película rusa en el festival? *Ninguna* [ESPANYOL ACTUAL][Sánchez (1999: 2564)]

- (111) a. *Cap* d'ells ha vingut [CATALÀ ACTUAL]
 b. *Mai* el veig [CATALÀ ACTUAL][Fabra (1956: 83)]

El segon tipus de *palabras negativas* està format per aquells mots que poden arribar a adoptar un significat negatiu, encara que no exigeixin sempre concordança negativa. És a dir, aquelles paraules que sense un context negatiu podrien mancar d'aquesta denotació. Són anomenats *termes de polaritat negativa* i són: “*el determinante alguno pospuesto [...], superlativos de interpretación cuantitativa [...], modismos [...], y ciertos adverbios y preposiciones combinados con predicados de aspecto puntual*” –vegeu Sánchez (1999: 2564) i l'epígraf §2.2 d'aquest treball. Aquestes paraules normalment són acompanyades d'una negació preverbal.

- (112) a. No vi *película interesante alguna* [ESPANYOL ACTUAL]
 b. Carlos *todavía* *(no) ha llegado [ESPANYOL ACTUAL][Sánchez (1999: 2564)]

A banda de les paraules i construccions sintàctiques esmentades, també hi ha altres veus que són capaces de denotar negativitat: concretament, les preposicions i els predicats

inductores de polaritat negativa –vegeu §2.1.2.2 i §2.1.2.1, respectivament. Aquests són un “conjunto heterogéneo de elementos que, en virtud de diversos factores, comparten la facultad de permitir la presencia de términos de polaridad negativa o palabras negativas en su dominio sintáctico” [Sánchez (1999: 2565)]. En són bons exemples, els verbs dubitatius, algunes preposicions i conjuncions, construccions comparatives o superlatives i oracions interrogatives, entre molts altres exemples.

- (113) a. *Dudo que haya nada interesante en ese libro* [ESPANYOL ACTUAL]
b. Ernesto canta *mejor que nadie* [ESPANYOL ACTUAL][Sánchez (1999: 2565)]

2.1.1.1.1. La negació externa o metalingüística

Tal com acabem de fer avinent, la negació externa o oracional afecta el contingut de l'oració en la seva totalitat. Sol acceptar paràfrasis amb les fórmules *no es cierto que...*, *no es verdad que...*, i d'altres semblants. La negació externa refuta sovint un contingut proposicional relacionat amb el discurs previ, de manera que la informació rebutjada s'interpreta com a suposada, versemblant o esperable. Per tant, es pot considerar que en aquest cas es tracta d'una negació metalingüística. L'oració de (114) expressa que s'esperava que la Maite fos en aquell lloc a les deu, per obligació o per qualsevol altra circumstància similar. [GRAE-ASALE (2009: 3637-3638)].

- (114) Maite no estaba ayer en la oficina municipal a la diez [ESPANYOL ACTUAL][GRAE-ASALE (2009: 3639)]

La negació externa també s'empra freqüentment en els titulars de premsa negatius, vegeu (115).

- (115) El ministro de industria no paralizó la negociación con los sindicatos [ESPANYOL ACTUAL][GRAE-ASALE (2009: 3639)]

A partir d'aquest titular el lector comprèn que s'esperava que el ministre paralitzés la negociació amb els sindicats. Per consegüent, la negació incideix sobre una pressuposició afirmativa anterior (concretament, ‘el ministro paralizará la negociación con los sindicatos’).

En català aquest tipus de negació funciona de la mateixa manera. Així doncs, considerant la GIEC (2016: 1297), en una oració com (108b) –*L'àvia no està contenta*– s'expressa la falsedat de l'oració afirmativa equivalent; és a dir, es nega l'oració *L'àvia està contenta*.

2.1.1.1.2. La negació interna

La negació interna està limitada a un segment concret de l'oració. En aquest tipus de negació la incidència de la paraula negativa només afecta un fragment determinat (en altres paraules, només una part de l'oració es troba sota l'àmbit de la negació). Per exemple, a l'oració de (116) el fragment entre parèntesis és l'únic que es troba sota l'àmbit de l'adverbi negatiu *no*

- (116) Los estudiantes *no* (entregaron sus trabajos al profesor *el lunes por la mañana*) [ESPANYOL ACTUAL][GRAE-ASALE (2009: 3638)]

Cal tenir en compte que un element que es troba sota l'àmbit de la negació és, de retruc, el focus. El focus és el constituent afectat directament per la negació. Així mateix, el focus de la negació pot ser tant el predicat verbal sencer com només alguns constituents [GIEC (2016: 1297); GRAE-ASALE (2009: 3638 y 3642)].

A (117a), el significat dependrà de la interpretació d'aquest focus. Si s'interpreta que la negació afecta el predicat es pot entendre que potser, en lloc d'entregar el sobre, han fet una altra cosa amb el sobre (per exemple, que l'han llençat en comptes de lliurar-lo). D'altra banda, si s'interpreta que la negació afecta el Complement Indirecte (CI) es pot deduir que el sobre l'ha rebut una altra persona que no és el president.

- (117) a. El consejo no ha entregado el sobre al presidente [ESPANYOL ACTUAL]
 b. Al conserje no le han dado el cheque *los miembros del consejo* [ESPANYOL ACTUAL]

Tal com veiem a (117b), en el cas que el subjecte aparegui al final de l'oració es pot entendre que el constituent *los miembros del consejo* no és el subjecte que va lliurar el *cheque* al conserje, sinó que el va donar a algú aliè dels membres del consell. Aquesta interpretació es deu al fet que l'adverbi negatiu *no* incideix en aquest subjecte i, per tant, el significat resultant pot ser 'no los miembros del consejo'.

A més a més, tal com s'explica a la *GIEC* (2016: 1297), aquesta estructura de negació permet introduir una rectificació de la informació negada a través de la conjunció adversativa *sinó* del català; de la mateixa manera que es faria amb el *sino* en espanyol.

- (118) Al presidente no le ha entregado el sobre el consejo, *sino la administración*. [ESPANYOL ACTUAL]

També pot donar-se el cas que no existeixi un substitut i, per consegüent, el subjecte quedi indeterminat –vegeu (119).

- (119) Al presidente no le ha entregado el sobre el conserje *ni ningún otro órgano del estado* [ESPANYOL ACTUAL]

D'altra banda, la negació interna pot afectar el verb o el grup verbal però també altres expressions en contextos no contrastius, com a mostra (120).

- (120) Se encontraría con la *no propiamente* grata sorpresa de que en la registradora no había sino veintisiete pesos [ESPANYOL ACTUAL][García Márquez, *Obra periodística*; apud. *GRAE-ASALE* (2009: 3642)]

Així doncs, les construccions negatives no han de ser obligatòriament oracions. És a dir, no és necessari que la construcció incorpori un sintagma verbal, atès que pot incidir només sobre una paraula. Per exemple, a *un problema menor*, la negació incideix només sobre *menor*. Per tant, la negació interna (o de constituent) està limitada al segment de l'oració que es troba sota l'àmbit de la negació [*GRAE-ASALE* (2009: 926)]. Exemplifiquem aquest tipus de negació de la manera següent:

- (121) Los estudiantes *no* (faltaron a clase *el lunes*)[ESPANYOL ACTUAL][*GRAE-ASALE* (2009: 926)]

En aquesta oració el grup verbal englobat entre parèntesis forma l'àmbit de l'adverbi *no*. Com hem explicat, amb freqüència un dels constituents (en aquest enunciat, el darrer element de l'àmbit) pot ésser el focus, que és el segment negat. Així doncs, a (121) el focus és *el lunes*. De totes maneres, en cas que no aparegués *el lunes*, podria interpretar-se que el que va passar hagués pogut tenir lloc en qualsevol altre moment (és a dir, el focus seria el predicat). Observeu que a (121) l'adverbi *no* afecta el focus (*el lunes*) a distància.

Quan l'adverbi *no* apareix en una posició contigua a la del segment afectat, àmbit i focus coincideixen completament. La negació contigua correspon sovint a un esquema contrastiu com, per exemple, a la següent frase en què no es pot ometre el segment amb *sino*.

- (122) Imagínese si [...] se oficializa la cuestión y empiezan a aparecer *no amigos*, sino amigas, muchas amigas [ESPANYOL ACTUAL][*GRAE-ASALE* (2009: 926)]

La negació contigua, en altres casos, no correspon a un esquema contrastiu i s'obtenen interpretacions oposades a la paraula negada, tal com podem veure en el següent exemple.

- (123) No pocos ('muchos') estudiantes [ESPANYOL ACTUAL][*GRAE-ASALE* (2009: 926)]

Cal remarcar que, tal com s'explica a la *GIEC* (2016: 1298), hi ha elements de la perifèria oracional als quals no els afecta la negació. N'és un bon exemple l'adjunt oracional *francamente*, a (124a). Ara bé, quan aquest adverbí forma part del predicat i no es troba a la perifèria oracional, sí que queda afectat per la negació (124b).

- (124) a. No me gusta el helado, francamente [ESPANYOL ACTUAL]
b. No hablar francamente [ESPANYOL ACTUAL]

Així mateix, els adverbis d'aquest tipus no són els únics als quals no els influeix la negació. Pel que fa a les construccions causals, aquelles construccions que funcionen com a adjunt del predicat es veuen afectades per la negació, (125a), mentre que a les que funcionen com a adjunt oracional ocorre tot el contrari, (125b).

- (125) a. Pedro no quedó con María *debido a que estuviese enfermo* (sino porque ...) [ESPANYOL ACTUAL]
b. Pedro no quedó con María, *debido a que estaba enfermo* [ESPANYOL ACTUAL]

Això és degut al fet que (125b) inclou una construcció causal perifèrica. En canvi, a (125a) la causal argumental expressa el motiu pel qual no ocorre l'acció de l'oració principal. A més a més, es pot observar que a (125a) el verb de la construcció es conjuga en subjuntiu, mentre que a (125b) és en indicatiu. Aquest ús del subjuntiu palesa que la causal es troba sota l'àmbit de la negació.

Considerant la *GIEC* (2016: 1298), les construccions finals també poden rebre la influència de la negació.

- (126) No me llamó para que asistiera a la reunión (sino para que ayudara a prepararla) [ESPANYOL ACTUAL]

A diferència dels fets que desencadenen aquests dos tipus de construccions, la *GIEC* (2016: 1298) menciona que la negació no influeix mai a les condicionals (127) i concessives (128), motiu pel qual es considera que sempre duen a terme la funció d'adjunts oracionals.

- (127) No asistiré a la reunión si puedo evitarlo [ESPANYOL ACTUAL]
(128) No asistiré a la reunión, aunque pueda evitarlo [ESPANYOL ACTUAL]

En darrer terme, cal remarcar que, tot i que un constituent de l'oració se situï a la perifèria oracional (és a dir, que sigui dislocat), aquest constituent quedarà afectat per la negació si l'oració inclou un pronom que el representi [*GIEC* (2016: 1298)].

- (129) A Pablo no se *lo* diremos (pero sí a Juan y a Antonio) [ESPANYOL ACTUAL]

2.1.1.2. La negació de constituent i la negació correctiva

A banda de negar l'oració, la negació pot aplegar camps més reduïts com, per exemple, un lexema (en aquest cas parlem de *negació morfològica* o *de paraula*), o diverses paraules o un

sintagma (denominada, doncs, *negació sintagmàtica* o *de constituent*). La *negació de constituent* o *sintagmàtica* és, per tant, la negació del sintagma a què precedeix, sense afectar a l'oració sencera. Per exemple, a (130a), només es nega el sintagma *mucha gente*. El mateix succeeix a (130b) a on *peras* va precedit per l'adverbi *no* i, per tant, *peras* és negat.

- (130) a. No mucha gente sabe eso [ESPANYOL ACTUAL]
 b. María comió no peras, sino manzanas [ESPANYOL ACTUAL][Sánchez (1999: 2566)]

Sánchez (1999) opina que, normalment, la negació exemplificada a (130b) correspon a la *negació correctiva*, que consisteix a negar un element per a afirmar-ne un altre.

Per contra, la *GIEC* (2016: 1299-1300) especifica, a més a més, que la negació d'un constituent no és contrastiva i afegeix que, davant de noms i d'adjectius, l'adverbi *no* pot comportar-se de manera similar a un prefix negatiu.

- (131) a. No tothom venia de la mateixa ciutat [CATALÀ ACTUAL]
 b. No deixen entrar armes *no reglamentàries* [CATALÀ ACTUAL]
 c. El paper *no utilitzat* s'ha de deixar en aquest calaix [CATALÀ ACTUAL]
 d. La *no comprensió* del text el va fer suspendre [CATALÀ ACTUAL]
 e. Hauríem de practicar la *no-violència* [CATALÀ ACTUAL]

Amb relació a la negació correctiva exemplificada a (130b), Brucart (1999: 2831) adverteix que no s'ha de confondre l'elisió del SV –vegeu també Bosque (1984). La negació correctiva actua com a negació parcial i té efecte sobre el sintagma situat a la dreta, amb el qual forma un fragment. El constituent negatiu modifica a un element de l'oració principal, amb el qual manté una relació de contrast de polaritat [Brucart (1999: 2831)].

Aquest tipus de negació pot aparèixer a diferents posicions. El més freqüent és que es trobi lligada al sintagma amb el qual contrasta.

- (132) Mañana vendré yo, no Pablo [ESPANYOL ACTUAL]

El nucli de la proposició està format sempre pel constituent negat, motiu pel qual hi ha la tendència que aparegui a final de l'oració. Això no obstant, també pot trobar-se pel mig de l'oració en forma d'incís, annexat al sintagma amb el qual contrasta.

- (133) Juan, y no Pedro, es el verdadero culpable [ESPANYOL ACTUAL][Bosque (1984a: 184); *apud.* Brucart (1999: 2831)]

Brucart, seguint l'explicació de Bosque (1984), comenta que la negació correctiva no és un cas d'elipsi del SV. Un argument a favor d'aquest punt de vista es troba en el fet que la negació correctiva no és possible en contextos de catàfora.

“Como señala Bosque (1984a: 184), la buena formación de esta oración constituye una prueba de que la negación correctiva no es un caso de elipsis del SV, pues estas últimas construcciones jamás admiten contextos catafóricos como el que se daría en tal ejemplo (cf. *Juan, y pedro no Ø, es el verdadero culpable).” [Brucart 1999: 2831]

La negació correctiva també es pot inserir al final de la frase com un element accessori separat del seu contrapunt, essent la construcció més marcada perquè requereix que el component emprat per a contrastar el constituent negatiu sigui pronunciat amb una entonació contrastiva.

- (134) TERESA ha hablado, no Elvira [ESPANYOL ACTUAL]

D'aquesta manera podem concloure que a les construccions de negació correctiva no hi ha cap mena d'elipsi. Amb els exemples de (135) es fa palesa la diferència primordial entre la negació correctiva o contrastiva i l'elisió de SV.

- (135) a. Julia ha lavado el coche y Miguel todavía no [ESPANYOL ACTUAL]
 b. JULIA ha lavado el coche, y no Miguel [ESPANYOL ACTUAL]
 c. *JULIA ha lavado el coche, y no todavía Miguel [ESPANYOL ACTUAL]
 [Brucart (1999: 2831)]

Només a (135a) es pot interpretar que hi ha més d'un cotxe i que en queda un per rentar. El motiu d'aquesta interpretació és que les dues oracions tenen una estructura diferent: a (135a) hi ha dos predicats (un dels quals és elidit), mentre que a (135b) només n'hi ha un, per tant, un sol cotxe.

Es podria argumentar que la diferència es produeix per l'absència de l'adverbi *todavía*, absència de la qual en deriva la interpretació d'acció inacabada, però aquest mateix sentit es desprèn d'una possible lectura de *Julia ha lavado el coche y Miguel no*.

A més a més, el fet que el constituent negatiu de (135c) no permeti l'adverbi *todavía* és un altre argument a favor de la diferent naturalesa estructural d'ambdues oracions. Així ho explica Brucart (1999: 2831): “*Sólo la que tiene valor oracional permite la concurrencia de este modificador aspectual. La otra, dado su carácter no proposicional, rechaza, como es lógico, la presencia de tal marca*”.

Una altra característica d'aquest tipus de negació és que la negació correctiva pot aparèixer dins d'oracions que ja són negatives.

- (136) a. ?Pedro no compró los muebles, no Enrique [ESPANYOL ACTUAL]
 b. El que no compró los muebles fue Pedro, no Enrique [ESPANYOL ACTUAL]
 c. Fue Pedro, y no Enrique, el que no compró los muebles [ESPANYOL ACTUAL]
 d. *Pedro no compro los muebles y Enrique no [ESPANYOL ACTUAL]

Els exemples (136a) i (136d) mostren que només les construccions de negació correctiva, i no les d'elisió de SV, poden presentar-se juntament amb oracions negatives. En els casos d'elisió del SV hem d'emprar *tampoco* (mai *no*), sempre que l'antecedent d'un SV elidit disposi de polaritat negativa. Per aquest motiu l'exemple (136d) és agramatical. Així doncs, observem que a (136a) hi pot haver aquesta repetició perquè no és un cas d'elisió de SV. Això no obstant, (136a) és una oració d'acceptabilitat marginal i de manera generalitzada se solen emprar construccions com les de (136b) i (136c). El caràcter no proposicional del fragment que conté la negació correctiva en aquests dos darrers enunciats queda ben demostrat pel fet que el constituent *no Enrique* acompanya el nucli de la proposició (*Pedro*).

Les construccions d'elisió de SV poden coordinar-se amb una frase, però la negació correctiva no admet aquest vincle. D'aquesta manera observem que la naturalesa estructural de la negació correctiva és infraoracional. Així doncs, concloem que la negació correctiva no és una construcció d'elisió de SV amb la partícula de polaritat negativa, encara que siguin superficialment molt similars. Per consegüent, tampoc no és un cas de negació interna perquè no es nega el predicat. Hem d'agrupar-la, doncs, amb la negació del constituent.

2.1.1.3. La negació morfològica

Considerant la *GRAE-ASALE* (2009: 3640), la negació morfològica pot expressar-se amb prefixos que denoten privació o absència i també oposició o contrarietat: *in-* (*invencible*); *des-* (*desorganizado*). D'altra banda, el prefix *sin*, relacionat amb la preposició *sin*, pot emprar-se

com a prefix integrat morfològicament (*sinsabor, sinvergüenza*), però també com a prefix separable (*sin igual entusiasmo*).

Les paràfrasis sintàctiques de la negació morfològica no sempre s'ajusten al seu significat. Per exemple, *no enchufar* no equival a *desenchufar*, ni *no hacer* tampoc no és sinònim de *deshacer*. El prefix d'origen o procedència *des-* pot indicar acció contrària. Això no obstant, tal com acabem de veure, l'adverbi *no* no vol dir específicament "acció contrària". Per tant, *des-* i *no* no són equivalents.

Sánchez (1999:2566) comenta que una paraula derivada a través d'un prefix negatiu no podrà legitimar un element polar a la mateixa oració com fan avinent els exemples de (137).

- (137) a. Este asunto no es moral para nadie [ESPANYOL ACTUAL]
 b. *Este asunto es *immoral* para *nadie* [ESPANYOL ACTUAL][Sánchez (1999: 2566)]

Això no obstant, aquest tipus de negació a vegades disposa d'efectes sintàctics que són externs a l'àmbit estricte de la paraula. Per exemple, a l'oració de (138a), el prefix *des-* inclou en el seu àmbit l'expressió *en detalle* i el mateix fet s'esdevé a (138b) amb la locució *con exactitud*. Per aquest fet, en aquestes frases no es parla del "desconocimiento detallado o exacto" d'alguna informació, sinó del fet que el coneixement referenciat "no es detallado o exacto".⁶

- (138) a. *Desconozco en detalle* en qué consiste la reforma judicial [ESPANYOL ACTUAL][*Nacional* 18/4/1997; *apud.* *GRAE-ASALE* (2009: 3641)]
 b. Se *desconoce con exactitud* cuántas empresas funcionan [ESPANYOL ACTUAL][*Clarín* 8/7/1997; *apud.* *GRAE-ASALE* (2009: 3641)]

A diferència de la negació sintàctica, la negació morfològica no sol acceptar la irrupció dels termes de polaritat negativa.

- (139) a. Ella (no está contenta / *está *descontenta*) y él *tampoco* lo está [ESPANYOL ACTUAL]
 b. Esta actuación (no sería legítima / *sería *ilegítima*) en *ningún* caso [ESPANYOL ACTUAL][*GRAE-ASALE* (2009: 3641)]

Hi ha veus prefixades que, quan s'assimilen a altres elements el significat lèxic del qual permet agrupar-los en el mateix paradigma dels inductors negatius, constitueixen una excepció [*GRAE-ASALE* (2009: 3642)].

- (140) Sería (*imposible – ridículo*) pedirle *nada* en tales circunstancias [ESPANYOL ACTUAL] [*GRAE-ASALE* (2009: 3642)]

Realment, aquesta observació de la *GRAE-ASALE* (2009) s'hauria de matisar, atès que tal com ha demostrat Gibert-Sotelo (2017) hi ha alguns prefixos el valor negatiu dels quals pot incidir en un terme de polaritat negativa extern a la paraula i això no es deu pas al fet que les veus que els admeten s'associïn amb cap lexema inductor de polaritat, sinó al fet que el prefix posseeix efectes sintàctics externs.

Gibert-Sotelo (2017) examina els adjectius prefixats amb *iN-* negatiu en espanyol actual i els classifica en quatre grups: adjectius simples (vegeu Fig. 1), adjectius sufixats amb *-ble* (*inaccionable, inaconsejable, invendible, incansable, incasable, inllevable, imprestable, imparable, imborrable, inolvidable, interpretable, intraducible, inigualable, inimitable, insuperable, inmejorable,*

⁶ Això no obstant, altres expressions com *por completo* o *en su totalidad* no admeten que la negació morfològica s'interpreti fora de l'àmbit de la paraula [*GRAE-ASALE* (2009: 3641)].

inagotable, incalificable, impresentable, etc.), adjectius procedents de participis passius (vegeu Fig. 2) i adjectius perfectius (vegeu Fig. 3).

Ilegal (legal), ilícito (lícito), ilógico (lógico), impar (par), imperfecto (perfecto), impreciso (preciso), impropio (propio), impuro (puro), incapaz (capaz), incauto (cauto), incierto (cierto), incómodo (cómodo), indócil (dócil), ineficaz (eficaz), inexacto (exacto), inexperto (experto), infeliz (feliz), infértil (fértil), infiel (fiel), inhábil (hábil), inhumano (humano), injusto (justo), inmodesto (modesto), inmoral (moral), inoportuno (oportuno), insano (sano), inseguro (seguro), insensato (sensato), insincero (sincero), intranquilo (tranquilo), inútil (útil), irreal (real).

Datos extraídos de *Clave* y *DRAE* (2014)

Fig. 1. Adjectius amb *iN-* negatiu de l'espanyol actual [Gibert-Sotelo (2017: 209)]

Ilimitado (limitado), imbatido (batido), impagado (pagado), impensado (pensado), impremeditado (premeditado), imprevisto (previsto), inacabado (acabado), inacentuado (acentuado), inadaptado (adaptado), inadecuado (adecuado), inadvertido (advertido), inalterado (alterado), inarticulado (articulado), incomprendido (comprendido), incontaminado (contaminado), incontrolado (controlado), indebido (debido), indeliberado (deliberado), indeseado (deseado), inesperado (esperado), inestimado (estimado), inexplicado (explicado), inexplorado (explorado), inmotivado (motivado), insaturado (saturado).

Datos extraídos de *Clave* y *DRAE* (2014)

Fig. 2. Adjectius procedents de participis passius prefixats amb *iN-* negatiu de l'espanyol actual [Gibert-Sotelo (2017: 217)]

Inactivo (activo), incompleto (completo), inconcluso (concluso), inconexo (conexo), incorrecto (correcto), inmaduro (maduro), insepulto (sepulto).

Datos extraídos de *Clave* y *DRAE* (2014)

Fig. 3. Adjectius perfectius prefixats amb *iN-* negatiu de l'espanyol actual [Gibert-Sotelo (2017: 220)]

Aquesta autora observa que en alguns casos el prefix *iN-* pot legitimar termes de polaritat negativa externs a la paraula i relaciona el fet que pugui desencadenar efectes sintàctics externs amb el tipus d'anàlisi que ha de rebre aquest prefix en cada cas.

- (141) a. Trinidad Soler era **(in)capaz* de robar a *nadie*
 b. [...] una realidad poética, **(in)traducible* a *ninguna* clase de prosa [...]
 c. un horizonte **(in)explorado* por *ningún* jugador español en la historia
 [ESPANYOL ACTUAL][Gibert-Sotelo (2017: 249)]

D'altra banda, exposa que el prefix *des-* no és un prefix pròpiament negatiu, sinó que denota origen o procedència (*source*, en anglès). Comenta, a més a més, que alguns verbs estatus que expressen estat mental o actitud com *desconocer*, *desagradar* o *desaprobar* poden prendre un significat negatiu pel fet de ser interpretats com 'fuera de [conoc-]', 'fuera de [agrad-]' o 'fuera de [aprob-]', respectivament, a partir del significat del qual el parlant/interlocutor infereix el valor de 'no saber', 'no agradar' o 'no aprobar' [Gibert-Sotelo (2017:311)].

Considerant Coromines (*DCAT: sv. NO*), en català antic l'ús del *no* com a prefix amb un significat negatiu similar al de *des-*, *in-*, etc. era possible tant amb adjectius com amb substantius. Concretament, a *Vides de sants rosselloneses* es documenten les veus *no-nèdesa* 'ímpur' («e ls fas aver cogitacions *no-nèdeses*») [P163v1; cf. V477 immundas] o *no-nocent*

‘innocent’ («gran multitud de gens a é'l venc diens: *-No-nosent* és la sanc d'él e senes colpa és dapnat» [P7v1; B *no noent*, V17 *innocens*]). Així mateix, es documenten substantius com ara *nocura* ‘falta de cura’ o *no-fe* ‘falta de fe, falsedat, deslleialtat’⁷ i *nores* ‘una cosa insignificant’⁸.

2.1.1.4. La negació entesa com a resposta o rèplica

D'acord amb Sánchez (1999: 2626), la negació pot actuar com a resposta o rèplica a una pregunta (explícita o implícita). En primer lloc, podem trobar paraules negatives (com ara *no*, *nunca*, *nadie*...) com a mecanisme de resposta sense que aquest fet impliqui cap mena de procés d'elisió del predicat. Les paraules negatives poden aparèixer soles o amb un verb d'afirmació dèbil (com el verb *creer*).

- (142) a. ¿Ha venido María? –No / –Creo que no [ESPANYOL ACTUAL]
 b. ¿Quién puede ayudar a María con su trabajo? –Nadie [ESPANYOL ACTUAL]
 [Sánchez (1999: 2626)]

Un altre mecanisme per respondre negativament, segons aquesta autora, és l'ús dels termes de polaritat negativa acompanyats normalment d'alguna marca de negació, com *ni* o *no*, atès que pot ser que el valor d'aquests termes de polaritat negativa no sigui suficientment fort per a marcar la negació:

- (143) a. ¿Ha venido alguien? –*(Ni) un alma [ESPANYOL ACTUAL]
 b. ¿Entregaste el trabajo? –*(No) hasta que lo acabe [ESPANYOL ACTUAL]
 [Sánchez (1999: 2627)]

A més a més, Sánchez (1999: 2627) explica que també es poden emprar modismes i frases lexicalitzades com *en absoluto* per reforçar la negació.

- (144) ¿Estás dispuesto a ayudarme? –En absoluto [ESPANYOL ACTUAL][Sánchez (1999: 2627)]

En darrer terme, s'esmenten altres tipus de fórmules amb valor negatiu que pertanyen a diverses categories (com *¡Narices!* o *¡Pamplinas!* de valor humorístic), frases amb el valor de *nunca* (com *Antes me mato* o *Cuando las ranas críen pelo*) i exclamacions retòriques amb valor negatiu emfàtic (com ara *Estaría yo loco si...* o *¡Al demonio si...*), a més a més de les construccions de valor negatiu emfàtic que contenen la partícula *ni*.

Segons la *GIEC* (2016:1300), l'adverbi de negació *no*, en concret, pot funcionar de dues maneres diferents quan constitueix una resposta. En el primer cas, funciona com a resposta a les oracions interrogatives totals (145a per a l'espanyol i 145b per al català). En el segon cas, s'empra *no* quan es vol negar quelcom que ha estat afirmat anteriorment per l'interlocutor (145c per a l'espanyol i 145d per al català). En aquesta ocasió, l'adverbi *no*

⁷ En paraules de Coromines: “*nocura* ‘descura’ o ‘malvestat’ (*Spill*, 9185); *no-fe* ‘descreença’, ‘falsedat, deslleialtat’: «aizò porta aital figura de tot pecador qui és en tenebres de mort e en cegea de pecad e d'avoleta e de *no-fe* (*Hom. Organyà*, 4r9; *EntreDL* I, 138; un cop més en 4r11, ib.); Muntaner en el seu famós sermó usa com a forma occitana *no-fes* (*Cròn*, cap. 272, VIII, 17.1), i Lluís Faraudo cita un exemple de *Disputació d'en Buch ab son cavall* («En Buch, car és hom de bé, / Repta son cavall de *nofe*», *Misc. Fabra*, p. 163), cridant l'atenció sobre el fr. antic *nonfeiz*, *nonfor*, i oc. ant. *nonfe*.” [DCAT: sv. NO]

⁸ Segons Coromines: “*Nores* m. [*no-re* o *non-re* en Lull: «cor mills és demostrat son poder, sa caritat, en encarnar la persona del Fill en natura humana, que no és en crear el món de *no-re*» (*Blanq.*, *NCL* I, 167.10), «Fóra falsedat o semblant veritat de la vostra, o *non-re*» (ib. III, 109. 24); *tornar a no-res* en Oliver, *Exxit.*, *NCL*, 35.29; «Tot és vingut a *no-re*» («a cap resultat bo», Lacav. 1969)]; notem també per *no res* ‘per cosa insignificant’: «E *per no res* li jure tot jorn» (Eiximenis, *AlcM*), un *no-res* ‘una cosa insignificant’ (Tirant, capítol 199).” [DCAT: sv. NO]

funciona de manera contraposada a l'adverbi *sí*, atès que és una de les altres possibles respostes. En ambdós casos, l'adverbi (sigui negatiu o afirmatiu) pot aparèixer seguit d'una oració que reitera el significat que s'està expressant, tal com mostren (145e) i (145f), per una banda, i (145g) i (145h), per l'altra.

- (145) a. –¿Ha llegado el taxi? –No [ESPANYOL ACTUAL]
 b. –Ja ha arribat, en Joan? –No [CATALÀ ACTUAL]
 c. –Dijiste que vendrías a la cena. –No / Sí [ESPANYOL ACTUAL]
 d. –Has dit que vindràs al sopar. –No / Sí [CATALÀ ACTUAL]
 e. –¿Ha llegado el taxi? –No, no ha llegado / Sí, sí que ha llegado [ESPANYOL ACTUAL]
 f. –Ja ha arribat, en Joan? –No, encara no ha arribat / Sí, sí que ha arribat [CATALÀ ACTUAL]
 g. –Dijiste que vendrías a la cena. –No, no dije eso / Sí, sí que lo dije [ESPANYOL ACTUAL]
 h. –Has dit que vindràs al sopar. –No, no ho he dit / Sí, sí que ho he dit [CATALÀ ACTUAL]

Espinal (2002: 2760) comenta que l'ús de paraules negatives (*ningú, cap, enlloc*, etc.) aïlladament a respostes amb valor negatiu és un argument a favor del valor intrínsecament negatiu d'aquests termes. Un altre argument a favor de la seva naturalesa negativa és el fet que poden legitimar minimitzadors en posició postverbal: *Ningú té ni un duro*. D'altra banda, aquesta autora també exposa que, a diferència de l'espanyol, el català admet que les paraules negatives aïllades de les respostes siguin precedides de l'adverbi negatiu *no*: *–Què fas? –(No) res* [Espinal (2002: 2760)].

A la **taula 4** se sintetitzen les característiques dels diferents tipus de negació (exposats a §2.1 i a §3) ocupant l'àmbit de l'adverbi negatiu *no* i, per tant, tenint en compte els elements que constitueixen el focus d'aquesta negació –vegeu la *GBU* (2019: §24.2) per a una explicació detallada dels diferents tipus de negació en català.

<i>Tipus de negació en funció del seu abast o del focus</i>		
Tipus	Definició	Exemples
<i>Negació oracional</i>	La negació oracional consisteix en expressar la falsedat, inexactitud, irrealitat o no realització d'un fet, concepte o proposició. Se sol indicar mitjançant l'adverbi negatiu <i>no</i> i altres paraules de polaritat negativa (que poden combinar-se amb l'adverbi <i>no</i> o expressar la polaritat negativa).	<i>Mañana no tengo clase de piano</i> <i>Ellos no comieron nada</i> <i>No grites tanto.</i>
<i>Negació externa</i>	La negació externa afecta a tota l'oració i està relacionada amb l'enunciat precedent (és a dir, aquest tipus de negació necessita un context discursiu). No nega allò que afirma el predicat, sinó que nega l'oració anterior.	<i>La prima no es feliz</i> (en relació a <i>La prima es feliz</i>)
<i>Negació interna</i>	La negació interna intervé dins l'oració. Pot afectar tant al predicat verbal sencer com només a alguns constituents. En funció de la posició del constituent que és el focus de la negació es poden conferir diferents matisos a l'oració.	<i>El ayuntamiento no ha concedido el permiso de obra a Juan</i> <i>A Juan no le ha concedido el permiso de obra el ayuntamiento</i> (en este caso se puede entender que otro órgano le ha concedido el permiso)

<i>Negació de constituent</i>	La negació de constituent consisteix en negar un sintagma mitjançant l'avantposició de l'adverbi <i>no</i> .	No mucha gente <i>sabe eso</i> <i>María comió no peras, sino manzanas</i>
<i>Negació correctiva</i>	La negació correctiva és un tipus de negació parcial, té efectes sobre el sintagma normalment situat a la dreta, amb el qual forma un fragment, i no s'ha de confondre amb les construccions d'elisió de SV. Pot aparèixer a diferents posicions: enganxat al sintagma amb el que contrasta, com a incís parentètic o bé al final de l'oració.	<i>Mañana vendré yo, no Pablo</i> <i>Juan, y no Pedro, es el verdadero culpable</i> <i>TERESAⁱ ha hablado, no Elvira</i> (i) <i>Teresa</i> ha de ser pronunciat amb entonació contrastiva, atès que la negació correctiva apareix al final.
<i>Negació morfològica</i>	La negació morfològica es pot expressar amb prefixos que denoten privació o absència i també oposició o contrarietat.	<i>in-</i> (<i>invencible</i>) <i>des-</i> (<i>desorganizado</i>) <i>sin-</i> (<i>sinvergüenza</i>) <i>anti-</i> (<i>anticlerical</i>) <i>contra-</i> (<i>contracultural</i>)
<i>Negació com a resposta</i>	La negació pot actuar també com a resposta a una pregunta (explícita o implícita). Podem trobar paraules negatives com a mecanismes de resposta sense que això impliqui cap mena de procés d'elisió del predicat. Les paraules negatives poden aparèixer soles o amb un verb d'afirmació dèbil. L'adverbi (sigui negatiu o afirmatiu) pot aparèixer seguit d'una oració que reitera el significat que s'està expressant.	–¿Ha venido María? –No / –Creo que no –¿Quién puede ayudar a María con su trabajo? –Nadie –¿Ha llegado el taxi? –No –No, no ha llegado / Sí, sí que ha llegado
<i>Negació com a rèplica</i>	L'adverbi de negació <i>no</i> pot funcionar com a rèplica. En aquest cas, s'empra <i>no</i> quan es vol negar quelcom que ha estat afirmat anteriorment per part de l'interlocutor. L'adverbi (sigui negatiu o afirmatiu) pot aparèixer seguit d'una oració que reitera el significat que s'està expressant.	–Dijiste que vendrías a la cena –No / Sí –Dijiste que vendrías a la cena –No, no dije eso / Sí, sí que lo dije
<i>Negació anticipada</i>	La negació anticipada és aquella en què l'adverbi <i>no</i> apareix a l'oració principal, però que es comporta sintàcticament i semànticament com si fos dins la subordinada. L'adverbi realitza la mateixa funció com si fos dins la subordinada, però el grau de seguretat és menor a la construcció anticipada. Quan l'adverbi <i>no</i> es troba davant el predicat de la subordinada el grau de seguretat és superior.	<i>No</i> creo que <i>asista a la ceremonia</i> Menor grado de convencimiento Creo que <i>no asistirá a la ceremonia</i> Mayor grado de seguridad

Taula 4. Tipologia de la negació

2.1.2. Altres activadors o inductors negatius

Tal com hem vist anteriorment, Sánchez (1999: 2565) fa referència a un grup de mots o construccions heterogènies que permeten legitimar la presència de termes de polaritat negativa sota del seu àmbit i els denomina *inductores de polaridad*. En els següents apartats, examinarem, d'una banda, els predicats amb valor negatiu (§2.1.2.1) i, de l'altra, les preposicions (§2.1.2.2) que actuen com a inductors de polaritat negativa.

2.1.2.1. Predicats de significat negatiu

Entre els predicats de significat negatiu hem de remarcar els predicats dubitatius (*dudar, ser dudoso, estar indeciso*, etc.), (146a), d'oposició (*resistirse, rehusar, rechazar, negar, oponerse, prohibir, impedir, ser contrario, ser reacio*, etc.), (146c), de mancança o privació (*carecer de, privar, impedir, evitar, ser incapaz de, ignorar*, etc.), (146e), de temença (*temer*, etc.), (146g), o alguns factitius emotius (*molestar, indignar*, etc.). En definitiva, es tracta de predicats de significat exclusiu – vegeu Sánchez (1999: 2605-2606) per a més detalls.

Paral·lelament, segons Espinal (2002: 2758) i la GIEC (2016: 1306), els activadors negatius que possibiliten l'aparició de termes de polaritat negativa en català actual són els predicats que expressen dubte (*dubtar, ignorar, desconèixer*, etc.), (146b), oposició (*rebutjar, negar, oposar-se*, etc.), (146d), impediment (*impedir, evitar*, etc.), (146f), mancança (*ser incapaç de, ser impossible*, etc.), temença (*tenir por, témer*, etc.), predicats factius (*molestar, empiñar, ximpleria, estrany*, etc.), o que expressen emocions negatives (*saber greu*), (146h).

(146) a. <i>Dudo</i> que les interese <i>nada</i> sobre este tema	[ESPANYOL ACTUAL]
b. <i>Dubto</i> que sàpiga <i>res</i> del tema que proposes	[CATALÀ ACTUAL]
c. <i>Negaron</i> que tuvieran <i>ningún</i> tipo de interés en ello	[ESPANYOL ACTUAL]
d. <i>Van negar</i> haver intervingut en <i>cap</i> d'aquells assumptes	[CATALÀ ACTUAL]
e. <i>Evitaban</i> encontrarse <i>a nadie</i> que les conociera	[ESPANYOL ACTUAL]
f. <i>Van impedir</i> que es divulgues <i>res</i> del que s'havia parlat	[CATALÀ ACTUAL]
g. <i>Temían</i> que dijera <i>nada</i> sobre el tema	[ESPANYOL ACTUAL]
h. <i>Li sabia greu</i> que <i>res</i> fos com havia estat abans	[CATALÀ ACTUAL]

2.1.2.2. Preposicions: *sin* (esp.), *sense* (cat.), etc.

Les preposicions *sin*, de l'espanyol, i *sense*, del català, poden funcionar com a inductors de polaritat i legitimar l'aparició de paraules negatives quan van seguides d'un verb en infinitiu (com a 147a, per a l'espanyol, i 147c, per al català) o d'una oració amb verb finit introduïda per *que* (147b en espanyol i 147d en català). En el seu paper d'activadors negatius poden legitimar la presència de termes de polaritat negativa en posició postverbal. Espinal (2002: 2758) exposa que també formen part d'aquest grup altres preposicions complexes com, per exemple, *en comptes de*, (147e).

(147) a. Se fue <i>sin</i> decir <i>nada</i> a <i>nadie</i>	[ESPANYOL ACTUAL]
b. Se fue <i>sin que</i> pudiera comer <i>ningún</i> trozo de pastel	[ESPANYOL ACTUAL]
c. Es va presentar a casa d'ella <i>sense</i> haver dit <i>res</i> a <i>ningú</i>	[CATALÀ ACTUAL]
d. Va haver de marxar <i>sense que</i> hagués trobat <i>cap llibre</i>	[CATALÀ ACTUAL]
e. <i>En comptes de</i> trucar a ningú, mira si pots solucionar el problema tu sola	[CATALÀ ACTUAL]

2.2. Marcadors o termes de polaritat negativa

Podem classificar els marcadors de polaritat negativa en quatre grups diferents: quantificadors indefinits negatius (§2.2.1), adverbis focals d'exclusió (§2.2.2), quantificadors quantitius i altres minimitzadors (§2.2.3) i, en darrer terme, fragments negatius i expressions idiomàtiques negatives (§2.2.4).

Quant a les categories gramaticals o classes sintàctiques de les paraules negatives en espanyol, en primer lloc observem els pronoms indefinits (*nadie*, *nada*⁹ y *ninguno*).¹⁰ D'altra banda, cal remarcar els adverbis de negació (*no*, *nunca*, *jamás*, *tampoco*, y *nada*).

Considerant Sánchez (1999: 2591), els *termes de polaritat negativa* de l'espanyol són veus o sintagmes que apareixen només en contextos negatius i poden classificar-se tipològicament en tres grups diferents en funció de la seva naturalesa polar:

Grup I: construccions o paraules negatives que ocupen la posició postverbal la polaritat de les quals comporta la concordança negativa. Són els quantificadors indefinits *nadie*, *nada*, *ninguno*, *nunca* i *jamás* en posició postverbal.

(148) a. No vino <i>nadie</i>	[ESPANYOL ACTUAL]
b. No dijo <i>nada</i>	[ESPANYOL ACTUAL]
c. No compró <i>ninguno</i>	[ESPANYOL ACTUAL]
d. No lo ha visto <i>nunca</i>	[ESPANYOL ACTUAL]
e. No lo adivinará <i>jamás</i>	[ESPANYOL ACTUAL]

Grup II: unitats lèxiques amb polaritat negativa presa com a conseqüència del seu ús com a reforç negatiu:

II. i. Elements amb valor minimitzador i interpretació escalar; és a dir, el significat dels quals denota una quantitat mínima o un límit dins una escala. Per exemple: els superlatius quantificatius i les locucions com ara *más...que*, els modismes de polaritat negativa i els sintagmes nominals encapçalats per *uno*.

(149) a. ocupa un lugar estratégico para no perderse <i>ni una migaja</i>	[ESPANYOL ACTUAL][CREA:
José María Rodríguez-Méndez, <i>Bodas que fueron famosas del Pingajo y la Fandanga</i>]
b. No soporta (<i>ni</i>) <i>el menor despiste</i>	[ESPANYOL ACTUAL]
c. No sabe afrontar (<i>ni</i>) <i>las situaciones más simples</i>	[ESPANYOL ACTUAL]
d. Juan no <i>se anda con remilgos</i>	[ESPANYOL ACTUAL]
e. Esta tela no vale <i>un comino</i> . Se rompe al coserla.	[ESPANYOL ACTUAL]

II. ii. Sintagmes nominals indefinits amb valor de quantificador dins l'àmbit de la negació. Es caracteritzen per ser nominals escarits o per anar seguits de l'infinitiu *alguno* postposat.

(150) a. No hay <i>joven más alegre que ella</i>	[ESPANYOL ACTUAL]
b. No existe <i>nombre alguno</i> para denominar este producto	[ESPANYOL ACTUAL]

⁹ Segons l'etimologia *nadie* i *nada* no haurien de ser considerades paraules negatives, sinó que haurien de rebre el tractament d'expressions quantificatives de sentit positiu. De fet, la RAE (1973: 355) comenta que *jamás* equival a *ya más*, *nada* a *todas las cosas nacidas*, *nadie* a *todas las personas nacidas* y *ninguno* a *ni uno* i afegeix que, en aquests casos, a conseqüència de l'aparició d'aquestes paraules en oracions negatives, han adoptat el valor negatiu. Per tant, considerant la RAE (1973: 355) quan s'empren davant del verb en espanyol actual (per exemple, en *nada* quiero) designen el contrari del que significaven etimològicament. Encara avui *jamás* pot adoptar un significat positiu o negatiu en funció de les veus que l'acompanyin:

(i) <i>Nunca jamás</i> lo haré	[ESPANYOL ACTUAL]
(ii) <i>Por siempre/ Para siempre jamás</i> me acordaré	[ESPANYOL ACTUAL]
[RAE (1973: 356)]	

¹⁰ En contraposició amb els indefinits negatius l'espanyol, disposa també d'indefinitos positius com ara *alguien*, *algo*, *alguno* o *varios*.

Grup III: “*unidades léxicas cuya polaridad está relacionada con la naturaleza aspectual –durativa o puntual– del predicado*”. Per exemple, la preposició *hasta* els adverbis *todavía* i *ya* [Sánchez (1999: 2591)].

- (151) a. María *(no) llegó *hasta* las 12 de la noche [ESPANYOL ACTUAL]
 b. Cuando llegó su hermana, María *todavía* *(no) había llegado [ESPANYOL ACTUAL]

A continuació, a la **taula 5**, s'aporta un resum dels termes de polaritat negativa de l'espanyol actual i es fa referència tant a la categoria de cada una de les paraules negatives com a les especificitats del seu ús. S'inclouen, a més a més, exemples de cada terme.

Termes de polaritat negativa en espanyol		
Terme	Categoria	Exemples / Comentaris d'ús
<i>nada</i>	pronomen indefinit	<i>Yo no sé nada</i> Aquest pronomen pot fer referència a objectes
	adverbi quantitatiu	<i>Este niño no anda nada todavía</i> Quan <i>nada</i> és adverbi té valor quantitatiu
<i>nadie</i>	pronomen indefinit	<i>No vino nadie a la reunión</i>
<i>ninguno</i>	pronomen indefinit	<i>Actualmente ninguno de los países de la Unión Europea registra niveles suficientes de natalidad</i>
<i>nunca</i>	adverbi temporal	<i>Tu proyecto nunca se hará realidad</i>
<i>jamás</i>	adverbi temporal	<i>¡Jamás afirmé tal barbaridad!</i> * <i>¡Afirmé jamás tal barbaridad!</i>
		Aquets adverbi temporal s'ha de situar sempre davant del verb, motiu pel qual una frase que alteri l'ordre de <i>JAMÁS</i> + <i>VERBO</i> serà agramatical (llevat que el verb sigui precedit de <i>no</i> : <i>¡No afirmé jamás tal barbaridad!</i>). Aquest adverbi també pot constituir la resposta a una interrogativa i en aquest context no regeix cap estructura específica per a ser considerat gramatical.
<i>tampoco</i>	adverbi focal	<i>Hoy tampoco habrá clase</i> <i>Ella tampoco ha ido al cine</i> <i>Hoy María no irá al cine y Juan tampoco</i>

Taula 5. Termes de polaritat negativa en espanyol actual

Pel que fa als termes de polaritat negativa del català actual, la *GIEC* (2016: 1303-1306) ens diu que són elements que s'empren en contextos negatius sota l'àmbit d'un activador negatiu (per exemple *no* o *sense*), encara que a vegades es pot elidir. Podem citar: els quantificadors negatius *ningú*, *cap*, o *res*, la conjunció *sinó* o l'adverbi focal *tampoc* –vegeu també *GBU* (2019: §20.4). Generalment, apareixen en contextos en què es nega el que diu l'altre interlocutor. Per exemple: *No ha arribat ningú* és una oració negativa (que nega el fet que hagi arribat hom) i duu el terme de polaritat negativa *ningú*. També poden aparèixer en contextos modals que no són pròpiament negatius ni tampoc afirmatius. És a dir, en oracions interrogatives (152a), condicionals (152b) o comparatives (152c), etc. En aquest

cas el terme de polaritat negativa rep una interpretació positiva i no expressa la falsedat de l'enunciat –vegeu §1.1.2 i §1.1.2.1.¹¹

- (152) a. Compraràs *res* al supermercat? [CATALÀ ACTUAL]
 b. Si compres *res* al supermercat, mira que no t'ho cobrin dues vegades [CATALÀ ACTUAL]
 c. Més que a comprar *res*, vaig a mirar què tenen [CATALÀ ACTUAL]

Quant a *ni*, pot funcionar com a partícula focalitzadora el paper principal de la qual és conferir la funció de termes de polaritat negativa als elements que introdueix. Així doncs, per exemple, un nominal com ara *pomes* pot funcionar com a terme de polaritat negativa si va precedit de *ni* i, per consegüent, requereix la presència de *no* si apareix en posició postverbal: *No compris ni pomes ni taronges*.

Paral·lelament, Espinal (2002) ofereix una descripció de les paraules negatives del català i n'estudia el comportament de manera molt més detallada. Segons Espinal, els *termes de polaritat negativa* són els responsables d'exigir que a l'oració s'expressi negació i que hi hagi concordança sintàctica entre dos constituents de tal manera que es requereix que s'estableixi una dependència semàntica entre dues expressions o, per contra, els enunciats seran agramaticals, (153) i (154):

- (153) *Vam trobar *cap* vi que ens agradés
 (154) *Poden marxar de l'aeroport *fins* que els arribin les maletes [Espinal (2002: 2753)]

Els termes *cap* i *fins* expressen polaritat negativa i, per aquest motiu, demanen un marcador negatiu en posició preverbal. D'aquesta manera, els enunciats agramaticals de (153) i (154) es considerarien oracions ben construïdes en presència de l'adverbi negatiu *no*, com a (155a) i (155b).

- (155) a. *No* vam trobar *cap* vi que ens agradés [CATALÀ ACTUAL]
 b. *No* poden marxar de l'aeroport *fins* que no els arribin les maletes [CATALÀ ACTUAL]
 [Espinal (2002: 2754)]

D'altra banda, aquesta autora comenta que, encara que les paraules negatives del català actual poden precedir al verb amb la consegüent opcionalitat de l'adverbi negatiu *no*, això només pot ocórrer amb les formes finites del verb i no amb participis o gerundis, per exemple. Vegeu els exemples següents:

- (156) a. *?*Mai* arribada la situació que em descrius, buscaré un detectiu [CATALÀ ACTUAL]
 b. ?*Mai* (*no*) fent *res* ben fet, aguantarà poc en aquesta feina [CATALÀ ACTUAL]
 c. *No* fent *mai res* ben fet, aguantarà poc en aquesta feina [CATALÀ ACTUAL]
 [Espinal (2002:2767)]

¹¹ Sánchez (1999:2607) explica que en espanyol aquest tipus de construccions tenen lloc en interrogatives retòriques amb implicacions pragmàtiques pel que fa a l'expectativa que la resposta sigui negativa:

- (i) ¿Le has dicho *nada* a tu padre de este asunto? [ESPANYOL ACTUAL]
 (ii) ¿Cuándo he insultado yo a *nadie*? [ESPANYOL ACTUAL]

Això no obstant, no tots els parlants accepten aquestes construccions. Molts parlants consideren que (iii) és agramatical perquè per a ells *nada* té un significat plenament negatiu inclús en contextos modals –vegeu (iv).

- (iii) *¿Viste *nada*?
 (iv) *si nada valiera* no habría interés en su conservación [CREA: 2000, Premsa, *Los tiempos*, 05/09/2000, BOLIVIA]

D'acord amb el comportament sintàctic exemplificat anteriorment, classifica els *termes de polaritat negativa* del català en diversos grups:

I. *Cap, enlloc, gens, mai, ningú i res* en posició postverbal: Són expressions negatives (encara que no hi ha cap morfema negatiu a l'estructura lèxica d'aquestes paraules).

(157) *No l'hem vist enlloc / *L'hem vist enlloc* [CATALÀ ACTUAL][Espinal (2002: 2755)]

II. Les expressions indefinides *gaire* o *gran cosa* que poden aparèixer en posició postverbal quan constitueixen el focus de l'adverbi negatiu. També s'inclouen els nominals escarits (SN en singular sense determinant) en el cas dels noms comptables.

(158) *No fa gaire bona cara / *Fa gaire bona cara* [CATALÀ ACTUAL]

(159) *No m'ha dit gran cosa / *M'ha dit gran cosa* [CATALÀ ACTUAL]

(160) *No hi ha individu més desafortunat que ell / *Hi ha individu més desafortunat que ell* [CATALÀ ACTUAL][Espinal (2002: 2756)]

III. Els adverbis *encara* i *ja*. El primer pot ser dislocat i aparèixer fora del focus de la negació, mentre que el segon no. Quan es col·loca aquest tipus d'adverbis en posició postverbal el resultat és molt més forçat.

(161) Els convidats {*encara no* han arribat / *no* han arribat, *encara*} [CATALÀ ACTUAL]

(162) Els seus fills *ja no* la van veure / *? Els seus fills *no* la van veure, *ja* [CATALÀ ACTUAL]
[Espinal (2002: 2756)]

IV. Preposicions i sintagmes preposicionals amb valor temporal: *fins, en ma vida, en absolut, en tot l'any*.

(163) *No l'han estimat en sa vida / *L'han estimat en sa vida* [CATALÀ ACTUAL]

(164) *No l'han escrit en tot l'any / *L'han escrit en tot l'any* [CATALÀ ACTUAL]
[Espinal (2002: 2756)]

V. Alguns superlatius i minimitzadors que denoten una quantitat mínima o límit com: *el (més) N., ni (una) gota, ni una / mitja paraula, ni un clau*, etc. Amb els minimitzadors es nega una part mínima que implica el reforç de la negació de tota l'oració. Quan van en posició postverbal requereixen també la presència de l'adverbi negatiu *no* en posició preverbal.

(165) a. *No té la més mínima idea de res* [CATALÀ ACTUAL][Espinal (2002: 2756)]

b. *No tinc ni un duro* [CATALÀ ACTUAL]

c. *Ningú té ni un duro* [CATALÀ ACTUAL]

d. **Tinc ni un duro* [Espinal (2002: 2760)]

VI. Alguns predicats complexos: *matar-s'hi, cansar-s'hi, haver-n'hi per (a) tant, obrir boca, tancar l'ull*, etc.

(166) a. *No t'hi vas cansar gaire, fent aquesta feina: és un nyap* [CATALÀ ACTUAL]

b. **T'hi vas cansar gaire fent aquesta feina: és un nyap* [Espinal (2002: 2756)]

VII. Algunes conjuncions: *ni, sinó, ni tan sols*, etc.

(167) a. *No m'han donat ni el bon dia* [CATALÀ ACTUAL]

b. **M'han donat ni el bon dia* [Espinal (2002: 2756)]

VIII. Alguns comparatius: *res (semblant, similar, com això)*, etc.

- (168) a. *No* havia sentit *res semblant*
 b. *Havia sentit *res semblant*

[CATALÀ ACTUAL]
 [Espinal (2002: 2757)]

IX. I algunes frases fetes i expressions lexicalitzades.

Això no obstant, cal fer avinent que les paraules negatives admeten adjunts adverbials com ara *gairebé*, *absolutament*.

En referència a la interpretació de les expressions de polaritat, en general, i de les paraules negatives, en concret, siguin o no indefinides, està regulada per una legitimació que actua sobre els elements polars i que explica el funcionament de l'expressió de la negació dins d'aquestes oracions. Per exemple, un element de polaritat negativa es legitima quan el context proporciona una expressió que conté la propietat semàntica negativa de la qual depèn la interpretació dels termes de polaritat negativa.

La **taula 6** reproduïx la de la *GEIEC* en què s'exposen, exemplifiquen i comenten els usos dels termes de polaritat negativa del català.

Termes de polaritat negativa del català actual (segons la GEIEC)		
Terme	Categoria	Exemples / Comentaris d'ús
<i>cap</i>	quantificador nominal (especificador nominal que pot formar part de les construccions partitives – vegeu <i>GBU</i> 2019: Quadre 20.3)	<i>No té cap propietat a nom seu</i> <i>Cap dels germans (no) l'ha visitat</i> <i>No he vist cap pel·lícula d'aquesta directora</i> <i>No he trobat cap retolador</i> <i>No he trobat cap dels retoladors</i> La presència de <i>no</i> és opcional quan <i>cap</i> se situa davant del verb
<i>gens</i> <i>gaire</i>	quantificador nominal adverbi	<i>No fa gens de vent</i> <i>No ha vist gaires països</i> <i>No m'ha agradat gens</i> <i>Aquest matí no ens hem cansat gaire</i>
<i>ningú</i>	pronomen que fa referència a persona –vegeu <i>GBU</i> (2019: Quadre 20.3)	<i>No hi ha ningú que ho faci millor</i> <i>Ningú (no) podrà afirmar el contrari</i> <i>Ningú (no) s'atrevirà a contradir-lo</i> La presència de <i>no</i> es opcional quan <i>ningú</i> se situa davant del verb.
<i>res</i>	pronomen que fa referència a entitats no animades i a situacions –vegeu <i>GBU</i> (2019: Quadre 20.3)	<i>No l'espanta res</i> La presència de <i>no</i> és opcional quan <i>ningú</i> i <i>res</i> se situen davant del verb.
<i>mai</i> <i>enlloc</i>	adverbis	<i>No anem mai al teatre</i> <i>Mai (no) havia dit que estudiaria física</i> <i>No el trobaràs enlloc</i> La presència de <i>no</i> és opcional quan <i>mai</i> o <i>enlloc</i> se situen davant del verb.

<i>Ni</i> <i>Ni tan sols</i>	conjunció	<i>No acabarem ni avui ni demà</i> <i>Ni tu ni jo (no) sabem com fer el pastís</i> És un terme de polaritat quan afecta sintagmes. La presència de <i>no</i> és opcional quan <i>ni</i> se situa davant del verb.
<i>sinó</i>	conjunció	<i>Abir, per sopar, no va menjar carn sinó peix</i> Generalment, el primer terme coordinat és afectat per <i>no</i> .
<i>tampoc</i>	adverbi	<i>Avui no hi haurà classe tampoc</i> <i>Ella tampoc (no) ha anat al casament</i> La presència de <i>no</i> és opcional quan <i>tampoc</i> se situa davant del verb.
<i>pas</i>	adverbi de reforç	<i>No vindrà pas sense tu</i> Es combina amb <i>no</i> .

Taula 6. Termes de polaritat negativa en català actual (GEIEC: https://geiec.iec.cat/veure_taula_una.asp?id=92)

2.2.1. Els quantificadors indefinits negatius

La GRAE-ASALE (2009: 3636) defineix el concepte de terme de polaritat negativa com aquella expressió que exigeix un adverbi negatiu *no* quan s'empra en posició postverbal. Concretament, quan els termes de polaritat negativa es troben en posició postverbal, es construeixen amb un marcador o activador negatiu a davant del verb (per exemple: *No vino nadie*). Això no obstant, si s'usen en posició preverbal rebutgen la presència de l'adverbi negatiu *no* (per exemple: *Nadie dijo nada sobre lo sucedido*).

Entre les paraules negatives de l'espanyol, la GRAE-ASALE (2009: 3632) cita els pronoms indefinits negatius (*nadie, nada* i *ninguno*) i els adverbis negatius (*nunca, jamás, tampoco* i *nada* quantitatiu). Cada partícula pot funcionar com a quantificador nominal o adverbial, en funció de la categoria a la qual pertany.

D'acord amb Sánchez (1999: 2851), els pronoms indefinits i alguns adverbis poden considerar-se quantificadors i, en aquest sentit, els quantificadors poden dividir-se entre universals i no universals. Els primers són els que es refereixen al tot d'un conjunt determinat (*todo, ambos, cada* i l'adverbi *siempre*). Els no universals, en canvi, inclouen els quantificadors existencials (*alguno, alguien, algo, uno, varios*), que fan referència a una part del conjunt, els quantificadors proporcionals (*muchos, bastantes, pocos, demasiados*), que fan referència a una part i, més concretament, a la quantitat d'aquesta part, i els numerals. Aquests quantificadors no requereixen de contextos negatius i poden funcionar i interpretar-se fora de l'àmbit de la negació. Ara bé, els quantificadors existencials disposen de correlats negatius (concretament, *nadie, ninguno* i *nada*) que requereixen de contextos negatius i, per tant, s'han d'interpretar dins l'àmbit de la negació.

Quant als indefinits compostos amb *uno* (*alguno* i *ninguno*) la RAE (1973: 230) comenta que l'única diferència semàntica que hi ha és l'oposició entre terme positiu i negatiu. Havent explicat això, el marcador *alguno* pot emprar-se com a terme negatiu quan apareix postposat a un nom, sobretot en algunes construccions de la llengua literària: *en parte alguna*. En aquests casos els dos indefinits són intercanviables, per tant, es pot dir també *en ninguna*

parte. La versió negativa s'empra també a les novel·les, per exemple: ... *que no havia encontrado en parte ninguna* [CREA: 1981. José María del Val, *Llegará tarde a Hundaya*: 309].

Cal fer esment que els quantificadors existencials i els universals han provocat controvèrsies entre gramàtics a l'hora de classificar-los. S'hi solen incloure *nadie, nada, ninguno, nunca* en el grup dels quantificadors existencials. No obstant, segons la *GRAE-ASALE* (2009: 3634) la paraula negativa *nadie* s'hauria de classificar com un quantificador universal.

Amb relació als indefinits existencials del català, es comporten de manera similar als de l'espanyol. La *GBU* (2019: 288) defineix els indefinits existencials del català de la manera següent: “*indefinit que indica l'existència o la inexistència d'una entitat a què fa referència. Pot ser positiu o negatiu*” [GBU (2019: 12.5.1)]. Proposa com a exemples: *Alguns dies* i *cap resposta*.

De la mateixa manera, també exposa que els quantificadors universals són “*quantificadors indefinits que s'apliquen al conjunt d'entitats que presenten una determinada característica*” [GBU (2019: 12.5.2)]. I afegeix els exemples següents: *tots els animals, cada individu*. Segons la *GIEC* (2016: 1303), *algú* i *algun* tampoc no es veuen afectats per la negació encara que apareguin després de la partícula *no*. Això es pot veure clarament en el següent exemple. A (169a) se'ns diu que ‘no troba només algunes peces, però les altres sí’. En canvi, a (169b), amb el quantificador negatiu equivalent *cap*, s'expressa que ‘no troba cap peça’.

- (169) a. No trobo *alguna* de les peces d'aquest trencaclosques [CATALÀ ACTUAL]
 b. No trobo *cap* peça d'aquest trencaclosques. [CATALÀ ACTUAL]

A continuació, a la **taula 7**, es reproduïx el Quadre 20.4 de la *GBU* sobre els quantificadors universals del català, mentre que a la **taula 8** s'exposa el Quadre 20.2 de la *GBU* sobre els indefinits existencials positius.

Observeu que cap d'aquests quantificadors és afectat per la negació. Si bé en català antic els indefinits compostos per *un* (*algú, alguna*, etc.) podien postposar-se a un nominal amb valor negatiu (*E no curam fer mentió alguna* [Pere IV, *Cròn.* 22, *apud.* DCVB: sv. ALGÚ]), en català actual no és possible.

<i>Quantificadors universals del català actual segons la GBU (2019)</i>	
Forma	Exemples i comentaris d'ús
<i>tot, tota, tots, totes</i>	<i>Ha plogut</i> {tot el dia / tota la setmana} <i>Ja han sortit</i> {tots els participants / totes les participants} <i>Tot li semblava bonic</i> Especifica un sintagma nominal o equivalent. <i>Tot</i> pot funcionar com un pronom.
<i>tot, tota</i>	{Tot individu / Tota persona} <i>té dret a viure en llibertat</i> Especifica un nom comptable en singular i té sentit distributiu.
<i>tothom</i>	<i>Tothom hauria de conèixer les seves limitacions</i> Pronom referit a persona
<i>cada</i>	<i>Em truca</i> {cada dia / cada dues hores} Especifica un nom comptable en singular o un sintagma nominal format per un cardinal seguit d'un nom en plural.

<i>cadascun, cadascuna cada un, cada una</i>	<i>Escoltaran {cadascun dels afectats / cadascuna de les afectades}</i> <i>He repartit una carta a {cada un dels jugadors / cada una de les jugadores}</i> S'enllacen amb el nom amb la preposició <i>de</i> .
<i>cadascú cada u</i>	<i>Cadascú té les seves idees</i> <i>Cada u pot fer el que vulgui</i> Són pronoms referits a persona.
<i>ambdós, ambdues sengles</i>	<i>{Ambdós projectes / Ambdues propostes} són viables</i> <i>Obsequiarem els guardonats amb sengles llibres</i> Són propis dels registres formals.

Taula 7. Quantificadors universals del català actual – GBU (2019: Quadre 20.4)

<i>Indefïnits existencials del català actual segons la GBU (2019)</i>	
Forma	Exemples i comentaris d'ús
<i>algun, alguna, alguns, algunes cert, certa, certs, certes</i>	<i>Han estat a casa alguns dies</i> <i>Hi ha certes persones amb qui val més no parlar</i> Quantifiquen noms comptables
<i>algú quelcom</i>	<i>Algú t'ho deu haver dit</i> Pronom referit a persona. <i>En aquesta història hi ha quelcom que no encaixa</i> Pronom referit a entitats no animades i a situacions. Propi dels registres formals.
<i>diferents diversos, diverses uns quants, unes quantes</i>	<i>M'ho han comentat diferents persones</i> <i>Hem viscut diverses situacions semblants</i> <i>La neta de l'Elvira va néixer fa uns quants dies</i> Només tenen forma plural.
<i>altre, altra, altres</i>	<i>En altres pobles ho fan així</i> <i>Van presentar uns altres arguments</i> <i>S'han endut el premi d'altres concursants</i> Té valor additiu (equivalent a <i>més</i>) i sol anar precedit de l'article indefinit o de la preposició <i>de</i> .
<i>altri</i>	<i>No convé parlar d'altri en aquests termes</i> Actualment té un ús restringit.
<i>qualsevol, qualssevol</i>	<i>Arribaran en qualsevol moment</i> <i>Uns dibuixos qualssevol / dos llibres qualssevol</i> <i>Qualsevol podia témer que passaria això</i> Pot ser especificador o pronom. Pot aparèixer darrere d'un nom si aquest va especificat per <i>un</i> o per un numeral.

<p>(un) hom un, una</p>	<p>Quan (un) hom està malalt no vol que el molestin En aquell temps, hom penjava els condemnats a mort De vegades un/una no sap què dir Pronoms referits a persona amb valor indeterminat o genèric.</p>
-----------------------------	--

Taula 8. Indefinits existencials positius del català actual – GBU (2019: Quadre 20.2)

Encara que a vegades l'article indefinit *un* sí que és afectat per la negació i, per aquest fet, té un significat equivalent al d'un quantificador negatiu. Per exemple, *No trobaràs enlloc una persona com ella* equival a 'no encontraràs *ninguna* persona como ella' en espanyol. Els indefinits universals són afectats habitualment per la negació quan són precedits de la negació de constituent com ara *No sempre està tan content*.

2.2.1.1. Els quantificadors indefinits negatius de l'espanyol

2.2.1.1.1. Nadie

2.2.1.1.1.1. Origen etimològic, evolució i distribució geogràfica

Origen etimològic

D'acord amb el *DCECH* (sv. NACER), *nado* prové del participi passat passiu del verb deponent *NASCOR* (NATUS, -A, -UM) que s'emprava inicialment en combinació amb un substantiu. Així mateix, *nadi* és del llatí tardà (HOMINES) NATI (NON)... 'homes nascuts no...' que s'emprava en enunciats negatius.

Evolució

Coromines i Pascual comenten que en el *Cid* hi trobem les locucions *omne nado* i *fijo de mugier nada*, equivalents a 'nadie' en frases negatives, com també ho és la forma *nadi*. De fet, *nadi* va perviure al llarg del segle XIII (a Berceo, *Mil.* 742c, 180; i a *Alex.* 222) i fins a finals del segle XV (a Rodrigo de Reynosa, *Phil. Q.* XXI, 36). Més tard va quedar relegat a l'àmbit dialectal (l'any 1566, a *Abidas* d'Arbolanche). El *CORDE* permet recuperar alguns dels primers usos de *nadi*.

- (170) a. su voluntad non quiso a *nadi* descobrir [ESPANYOL ANTIC][CORDE: c 1236. Gonzalo de Berceo, *Vida de Santo Domingo de Silos*]
b. non responda a *nadi* ni *nadi* a el [ESPANYOL ANTIC] [CORDE: 1242 – 1275. Anònim, *Fuero de Usagre*]

Quant a la forma *nadie*, es documenta a Nebrija i a Santa Teresa. El *CORDE* ofereix exemples de Cervantes (171a). Es generalitzarà com a forma estàndard –vegeu els exemples (171b) i (171c) extrets del *CREA*.

- (171) a. Que fuego vivo lanzaba por los ojos, diciendo: - ¡*Nadie* se burle con quebrantar la más mínima cosa[ESPANYOL CLÀSSIC][CORDE: 1613. Miguel de Cervantes Saavedra, *Rinconete y Cortadillo. Novelas ejemplares*]
b. "*Nadie* te creerá, Carlos: absolutamente *nadie*..." [ESPANYOL ACTUAL] [CREA: 1975. Mercedes Salisachs, *La gangrena*]
c. Mi experiencia con la ficción, en cambio, se reducía a aquel cuento, *nadie*, en el que incluí por otra parte tantos elementos autobiográficos [ESPANYOL ACTUAL] [CREA: 2002. Juan José Millás, *Dos mujeres en Praga*]

Distribució geogràfica

Nadie és d'us general en espanyol.

2.2.1.1.1.2. Usos en oracions assertives i interrogatives

Per a alguns parlants de l'espanyol *nadie* pot emprar-se tant en oracions assertives negatives com en interrogatives (per exemple: *¿Encontraste a nadie que pueda identificarte? – No, no encontré a nadie*). Això no obstant, també es considera que l'ús de *nadie* amb valor d' 'algú' a frases interrogatives (i en altres contextos modals o no-verídics) dona lloc a enunciats agramaticals. Per consegüent, hi ha una variació sobre aquest tema –vegeu la [nota 11](#).

2.2.1.1.2. Nada

2.2.1.1.2.1. Origen etimològic, evolució i distribució geogràfica

Origen etimològic

Quant a *nada*, el *DCECH* (*sv.* NACER) exposa que prové del participi passat passiu del verb deponent NASCOR (és a dir, NATUS, -A, -UM) I, més concretament, de RES NATA 'cosa nascuda'. De totes maneres, Coromines i Pascual expliquen que és molt més probable que es formi a partir de *nadi* que no pas que provingui directament del llatí RES NATA.

“La locución RES NATA pertenece ya a la antigua lengua familiar latina, pero su valor es tan diferente del que tiene *nada* en castellano que es más verosímil no admitir una relación directa: allí RES NATA significa ‘el asunto en cuestión, el caso que se da’; sin embargo, su empleo era tan frecuente (Plauto, *Cas.*, v. 343; *Bacch.*, v. 218; *Truc.* V, i, 70; Lucilio, ed. Marx, 962; Terencio, *Ad.* 295; Cicerón, *ad Att.* VII, viii, 2; XIV, vi, 1; Apuleyo, *Met.* IV, 3 ed. B. M., pp. 67.11, 75.13, 96.10 y vol. II, p. 75.10), que debe dejarse abierta la posibilidad de que bajo la influencia de *nadie* (HOMINES NATI), la locución RES NATA, empleada en frases negativas, tomara el valor pronominal e indefinido que es propio de *nada*.” [*DCECH: sv.* NACER]

Evolució

Els corpus informatitzats –*CORDE* (172), *CORDIAM* (173) i *CREA* (174)– palesen l'estabilitat de *nada* durant l'evolució de la llengua.

- (172) a. Et io Malfaras et mia muller et mios filios somos bien paguados et de sua iantar, et non remaso *nada* por pagar [ESPANYOL ANTIC][*CORDE*: 1226. Anònim, *Venta de un soto*. Documentos Lingüísticos Navarros]
b. esta piedra su natura a por sipse que non tanne *nada* a la esmeralda [ESPANYOL ANTIC][*CORDE*: c 1250. Alfonso X, *Lapidario*]
c. *Nada* hay que interese tanto como una virtud tímida [ESPANYOL MODERN][*CORDE*: 1803. Pablo de Olavide y Jáuregui, *Sabina o los grandes sin disfraz*]
- (173) a. muy pobre y necesitado / y tú *nada* no le has dado [ESPANYOL D'AMÉRICA][*CORDIAM*: c. 1599. Fernán González de Eslava, *Coloquios espirituales y sacramentales*, México: Ciudad de México]
b. mira lo que hazes, no te metas en *nada* [ESPANYOL DE AMÉRICA][*CORDIAM*: 1723. Anònim, *Documentos lingüísticos de la Nueva España: Oaxaca, Chiapas y Guatemala*, México: Chiapas]
- (174) a. *Nada* más llegar a Bayona, [...] repitió varias veces [...] "Vuestra Majestad no sabe lo que es tener que dolerse [ESPANYOL ACTUAL] [*CREA*: 1994. Juan Antonio Vallejo-Nágera, *Yó, el rey*]
b. *Nada*, hijo, pues entra [ESPANYOL ACTUAL][*CREA*: 2001. Elvira Lindo, *Tinto de verano*]

Distribució geogràfica

Nada és d'ús general en espanyol.

2.2.1.1.2. Usos en oracions assertives i interrogatives

Tal como succeeix amb *nadie*, hi ha una variació pel que fa a l'ús de *nada* a interrogatives i a altres contextos modals o no verídics –vegeu §2.2.1.1.2 i la nota 11.

2.2.1.1.3. Ninguno

2.2.1.1.3.1. Origen etimològic, evolució i distribució geogràfica

Origen etimològic

Ninguno prové de la forma antiga *neguno*, descendent del llatí NĒC ŪNUS ‘ni un’, que va esdevenir *ni(n)guno* per influx de *ni(n)* [DCECH: sv. NO].

Evolució

L'espanyol antic disposava de les variants *ningún* i *nicuno* (aquesta darrera forma és documentada a la 2ª meitat del segle X, a les *Glosas Silenses*: 315). La forma *nigún* s'emprà en el segle XIII. Concretament, a la *Disputa del Alma y el Cuerpo*. Pel que fa a *ninguno* i *ningún* són generals en el *Cid*, a Berceo, en els textos del segle XIV i també en els del XV, encara que coexisteixen amb *nenguno* (fins al segle XV i encara a *Diálogo de la Lengua* de Juan de Valdés). Nebrija i Palencia, segons el DCECH (sv. NO), empraven la forma *ning-*. Tanmateix, actualment les formes amb *e* encara són vives a la llengua popular o vulgar.

Novament, els corpus informatitzats –CORDE (175), CORDIAM (176), CREA y CORPES XXI (177)– permeten documentar-ne l'ús durant la història de l'espanyol.

- (175) a. Conbidarle ien de grado, mas *ninguno* non osava [ESPANYOL ANTIC]
[CORDE: c. 1140. Anònim, *Poema de Mio Cid*]
- b. El que conosce a Dios, lo ama con verdadero amor, e non le embarga el su servicio de otro ome *ninguno* [ESPANYOL ANTIC]
[CORDE: 1250. Anònim, *Bocados de Oro*]
- c. En Leon non auie obispo *neguno* [ESPANYOL ANTIC]
[CORDE: 1233. Anònim, *Documentos del Monasterio de Santa María de Trianos*]
- d. *nenguno* non sea osado de facer tuerto [ESPANYOL ANTIC]
[CORDE: 1247. Anònim, *Carta de Fernando III. Documentos de los archivos catedralicio y diocesano de Salamanca*]
- e. *ninguno* non sea osado de sacar lo dend por fuerça [ESPANYOL ANTIC]
[CORDE: 1250. Anònim, *Vidal Mayor*]
- f. En los quales no pueda seyer *ninguno* de aquellos consellers [ESPANYOL ANTIC]
[CORDE: 1429-1458. Anònim, *Modificaciones y corroboracions de las Ordenanzas de Zaragoza por el rey don Alonso V*]
- (176) a. se cunpla en todo lo que mandardes e *ninguno* no salga de vuestro mandamiento [ESPANYOL D'AMÈRICA]
[CORDIAM: 1494. Anònim, *Documentos del segle XV al XVII de las Antillas, República Dominicana*]
- b. ni robar nada de lo que tuviesen ni hacerles *daño ninguno* [ESPANYOL D'AMÈRICA]
[CORDIAM: 1550. Pedro de Cieza de León, *Crónica del Perú. El señorío de los incas*, Perú: Cuzco]
- c. que no se hiçiese en el dicho pueblo *daño nenguno* a los yndios / ni se les pidiese nada [ESPANYOL D'AMÈRICA]
[CORDIAM: 1598. Anònim, *Juicio a los indios de Acoma. Testimonio del alferex Bernabé de las Casas*, Estados Unidos: Nuevo México (Audiencia de Guadalajara, Virreinato de la Nueva España)]
- d. Mandamos que *nenguno* que fuese pobre no fuese / testigo [ESPANYOL D'AMÈRICA]
[CORDIAM: 1615. Huamán Poma de Ayala, *Crónica de Huamán Poma de Ayala*, Perú: Huamanga]

e. Felizmente de los casos producidos *ninguno* ha sido fatal [ESPANYOL D'AMÈRICA]
[CORDIAM: 1896. Anònim, *Documentos informatius. Anáforas. Publicaciones periódicas del Uruguay*, Uruguay: Montevideo]

- (177) a. *ninguno* podía demostrar matemáticamente que eso era así [ESPANYOL ACTUAL]
[CREA: 2003. Miguel Ángel Sabadell, *El hombre que calumnió a los monos*]
b. cuidando todo lo que hubiera menester y no *otra cosa ninguna*. [ESPANYOL ACTUAL]
[CREA: 1994. Sagrario Muñoz Calvo, *Historia de la farmacia en la España moderna y contemporánea*]
c. *Ninguno* de ellos me vio llegar [ESPANYOL ACTUAL]
[CORPES XXI: 2010. Ana Ripoll, *Los incorpóreos I. El mundo de las sombras*]

Distribució geogràfica

Actualment és d'ús general en espanyol. Existeix en català antic (*nengun* o *ningún*) i actual (*ningú*). En galleg-portuguès s'empra la forma reduïda *neun* (juntament amb *negun*, *nengun*), però en portuguès actual s'usa *nenhum*, *-uma* i en galleg actual *ningun*, *-umba*. En asturià ses fa ús de *dengún* i *ningún*. [DCECH: sv. NO].

2.2.1.1.3.2. Usos en oracions assertives i interrogatives

L'ús de *ningún/-o* a frases interrogatives i a altres contextos no-verídics o modals dona lloc a judicis de gramaticalitat diferents entre els parlants de l'espanyol actual, atès que hi ha certa variació –vegeu § 2.2.1.1.1.2 i la nota 11.

2.2.1.1.4. *Nunca*

2.2.1.1.4.1. Origen etimològic, evolució i distribució geogràfica

Origen etimològic

Nunca prové del llatí NŪMQUAM, compost de NE 'no' i ŪMQUAM 'alguna vez'.

Evolució

Els exemples extrets del CORDE demostren que en espanyol antic la majoria de les vegades s'emprava *nunca* en absència de l'adverbi negatiu *no(n)* (concretament, en un 99,5% dels exemples del segle XII al segle XV – vegeu Batllori 2019). Només en un 0,5% dels casos *nunca* va seguir de *no(n)*.

- (178) a. Cuydaron que en sus dias *nunqua* serien minguados [ESPANYOL ANTIC]
[c 1140. Anònim. *Poema de Mio Cid*: v. 2470; edició paleogràfica de R. Menéndez Pidal]
b. *Nunca* tal creatura podió omne veer [ESPANYOL ANTIC]
[CORDE: p 1236-1246. Gonzalo de Berceo, *El duelo de la Virgen*]
c. *Nunca* sintrán tiniebla, frío nin calentura [ESPANYOL ANTIC]
[CORDE: 1240-1250. Anònim, *Libro de Alexandre*]
d. en aquellos logares do *nunca* la dieron que la non den [ESPANYOL ANTIC]
[CORDE: 1301. Anònim, *Ordenamiento otorgado en las cortes celebradas en Zamora*]
e. *Nunca* omne podría tan buen amigo fallar commo Dios [ESPANYOL ANTIC]
[CORDE: 1325-1335. Juan Manuel, *El Conde Lucanor*]
f. *Nunca* desde nascí pasé tan grand peligro de frío [ESPANYOL ANTIC]
[CORDE: 1330-1343. Juan Ruiz (Arcipreste de Hita), *Libro de buen amor*]
g. *Nunca* tal cosa le vimos fazer [ESPANYOL ANTIC]
[CORDE: c 1400-1498. Anònim, *El baladro del sabio Merlín con sus profecías*]
- (179) a. si Tú non decendiesses, yo *nunca non* subría [ESPANYOL ANTIC]
[CORDE: p 1236-1246. Gonzalo de Berceo, *Loores de Nuestra Señora*]
b. *nunqa jamás non* fueron fechos nin restaurados [ESPANYOL ANTIC]

- [CORDE: p 1236-1246. Gonzalo de Berceo, *Vida de San Millán de la Cogolla*]
 c. sól *nunca non* nos miembra de lo de cras pensar [ESPANYOL ANTIC]
 [CORDE: 1240-1250. Anònim, *Libro de Alexandre*]
 d. *nunca omne non* vio niño tan arrabado [ESPANYOL ANTIC]
 [CORDE: 1240-1250. Anònim, *Libro de Alexandre*]
 e. et otrosi por que yo *nunca non* lo pude aprender de otri [ESPANYOL ANTIC]
 [CORDE: 1326. Juan Manuel, *Libro del caballero y del escudero*]

En espanyol modern i contemporani, *nunca* presenta alternança de la mateixa manera que la resta de termes de polaritat negativa de l'espanyol: “no V *nunca*” vs. “*nunca* V”.

- (180) a. su mejor deseo sería no tener que abandonarla *nunca* [ESPANYOL CONTEMPORANI]
 [CORDE: 1916. Juan Ramón Jiménez, *Platero y yo*]
 b. aunque ni ellos ni yo lleguemos, *nunca*, a conocerlas del todo [ESPANYOL ACTUAL]
 [CREA: 2001. Miguel Delibes de Castro, *Vida. La naturaleza en peligro*]
 c. – Ah, eso. Sí, pero *nunca* saqué el título [ESPANYOL ACTUAL]
 [CORPES XXI: 2016. Mónica Ojeda, *Nefando*]

Distribució geogràfica

Nunca és un adverbi d'ús general en espanyol. Això no obstant, hi ha certes minúcies que cal remarcar pel que fa a la posició d'aquest adverbi en els enunciats. Considerant la GRAE-ASALE (2009: 3651) “*en la mayor parte de los países americanos son posibles oraciones como Van a desear ustedes nunca haberlo hecho, en el que el indefinido negativo nunca se antepone al infinitivo compuesto que introduce la subordinada sustantiva a la que pertenece*”.

2.2.1.1.4.2. Usos en oracions assertives i interrogatives

L'ús de *nunca* en contextos no-verídics es documenta des del orígens.

- (181) a. ¡Ya varones! ¿quién vio *nunca* tal mal? [ESPANYOL ANTIC]
 [CORDE: c. 1140. Anònim, *Poema del Cid*]
 b. ¡quién vio *nunca* que menguasse sogá para enforcar omne! [ESPANYOL ANTIC]
 [CORDE: 1325 -1335. Juan Manuel, *El Conde Lucanor*]
 c. "Non serás ladrón, nin cosa agena furtarás." Di, ¿furtaste *nunca* para dar a tu coamante?
 [ESPANYOL ANTIC]
 [CORDE: 1438. Alfonso Martínez de Toledo, Arcipreste de Talavera (*Corbacho*)]
 d. ¡Yuy, y qué miraglo atán grande! ¿Sy vimos *nunca* tal? ¡Quántas maravillas vistas ...?
 [ESPANYOL ANTIC]
 [CORDE: 1438. Alfonso Martínez de Toledo, Arcipreste de Talavera (*Corbacho*)]
 e. ¿quién vio *nunca* pastor tan venturoso? [ESPANYOL CLÀSSIC]
 [CORDE: c 1550-a 1600. Francisco de Figueroa, *Poesía*]

Això no obstant, alguns parlants de l'espanyol actual consideren que a les oracions interrogatives *nunca* no pot interpretar-se com ‘alguna vez’. Tal com hem explicat, a la llengua actual hi ha certa variació –vegeu § 2.2.1.1.1.2 i la nota 11.

2.2.1.1.5. *Jamás*

2.2.1.1.5.1. Origen etimològic, evolució i distribució geogràfica

Origen etimològic

Jamás és un derivat de IAM format a partir de la unió d'aquest adverbí amb MAGIS. El DCECH (sv. YA) explica que el seu origen és afirmatiu i atribueix el seu caràcter negatiu en espanyol actual a l'ús en expressions negatives sota l'àmbit de l'adverbí *no(n)*.

Evolució

Es documenta en enunciats negatius des d'època primerenca. *Nunca jamás* apareix al *Cid*, a Berceo, a *Alexandre*, en el *Libro de Apolonio* i inclús a Juan Ruiz –vegeu també (182a). D'altra banda, tal com explica el DCECH (sv. YA), *jamás* ha mantingut el significat de 'por/para siempre jamás' des de Berceo i Juan Ruiz fins a l'actualitat. Tanmateix, tot i que antigament podia expressar aquest valor sense la necessitat de ser precedit de l'adverbí *siempre* (compareu 182b i 182c), des de l'espanyol modern la presència de l'adverbí és pràcticament obligatòria (vegeu 182d), pren un significat negatiu –vegeu (182e) i (182f).

- (182) a. *nunca jamas* habia llevado ni llevaba la dicha villa mas de los dichos derechos
[CORDE: 1507. Anònim, *Moderación de ciertas ordenanzas municipales de la villa de Bilbao...*]
- b. Dios fue un comienço de todas las cosas que fueron et son et seran *iamas*
[CORDE: 1270, Alfonso X, *Estoria de Espanna*, II] 'por siempre jamás'
- c. Y que esta misma horden se tenga y guarde adelante *para syempre jamás* cada y quando que lo semejante acaesciere
[CORDE: 1488. Anònim, *Documento sobre la Junta de las cuatro villas de la Costa de la Mar*]
- d. Una especie de pájaro llevaría, *para siempre jamás*, el nombre de los Lyall
[CREA: 2001. Miguel Delibes de Castro, *Vida. La naturaleza en peligro*]
- e. primavera, estío, otoño, invierno, cuatro amigos que *jamás* se engañan
[CORDE: 1872. Augusto Ferrán, *Una inspiración alemana*]
- f. No era culpable de lo que le había ocurrido a ella, pero *jamás* podría convencer a nadie de eso
[CORPES XXI: 2016. Edmundo Paz Soldán, "Los tigres de Kondra", *Las visiones*]

Distribució geogràfica

És d'ús general en espanyol.

2.2.1.1.5.2. Usos en oracions assertives i interrogatives

Segons el DCECH (sv. YA), *jamás* és freqüent a frases interrogatives o dubitatives (és a dir, en entorns no-verídics).

- (183) a. ¿Le has visto *jamás*? [ESPANYOL ACTUAL]
[DCECH: sv. YA]
- b. castígueme el cielo, si *jamás* he pensado engañarte [ESPANYOL ACTUAL]
[DCECH: sv. YA]

2.2.1.1.6. Nulo

2.2.1.1.6.1. Origen etimològic, evolució i distribució geogràfica

Origen etimològic

D'acord amb el DCECH (sv. NO), la forma actual *nulo* és un llatí procedent del llatí *nūllus* 'ninguno', 'nulo' (de *ne-ūn-los*) incorporat en el segle XVI [h. 1550, Azpilcueta, *Aut.*]. De totes maneres, en espanyol antic, hi havia la veu *nullo* (en *Fuero de Avilés*, *Cid*, etc.) i el femení *nulla* (en *Alexandre*, Berceo, etc.), també les variants del *nul* (en *Fuero de Avilés*, Berceo, *Alexandre*, etc.) o *nuyll* (*Libro de Apolonio*). Totes aquestes formes eren descendents patrimonials del llatí *NŪLLUS*, -A, -UM.

Evolució

Nullo, *-a* i les seves variants varen ser usuals en els segles XII i XIII. Tal com ens passava amb *nunca*, la majoria de les documentacions del CORDE de *nullo,-a* des del 1140 fins a 1250 no hi ha cap adverbi negatiu *no(n)*. Probablement perquè aquesta paraula negativa ja incorporava la negació NE en llatí i, per consegüent, l'ètim tenia un significat plenament negatiu. Vegeu a continuació alguns exemples en què sí que coexisteix amb l'activador negatiu *no(n)*.

- (184) a. yo *nulla cosa* no l' sope dezir de no [ESPANYOL ANTIC]
[CORDE: c. 1140. Anònim, *Poema del Cid*]
b. *nulla cosa* non les he mas de demandar [ESPANYOL ANTIC]
[CORDE: 1236. Anònim, *Carta de renuncia. Documentos del Reino de Castilla*]
c. *nulla piedat* no le prendí [ESPANYOL ANTIC]
[CORDE: c 1215. Anònim, *Vida de Santa María Egipcíaca*]

Distribució geogràfica

S'emprava antigament tant en espanyol com en català.

2.2.1.1.6.2. Usos en oracions assertives i interrogatives

Nullo/-a es va emprar en enunciats assertius negatius en espanyol antic, però no hem pogut trobar exemples d'aquest terme de polaritat negativa en interrogatives.

2.2.1.1.7. *Alquandre*

2.2.1.1.7.1. Origen etimològic, evolució i distribució geogràfica

Origen etimològic

Segons Coromines i Pascual, la forma *alquandre*, que volia dir 'jamás', prové del llatí ALIQUANDO 'alguna vez', derivat d'ALIQUIS.

Evolució

Apareix en els primers textos espanyols: Glosas Silenses (como *alquantre*), *Cid*, *Auto de los Reyes Magos*, etc. En època primerenca cau en desús.

- (185) a. Longinos era ciego, que nuncuas vio *alquandre* [ESPANYOL ANTIC]
[CORDE: c. 1140. Anònim, *Poema del Cid*]
b. una deslealtança, ca non la fizo *alquandre* [ESPANYOL ANTIC]
[CORDE: c. 1140. Anònim, *Poema del Cid*]
c. fu nunquas *alquandre* falada o en escriptura trubada? [ESPANYOL ANTIC]
[CRESTOMATÍA: Sigle XII. *Auto de los reyes magos*]

Distribució geogràfica

És un terme de polaritat negativa l'ús del qual va ser molt residual en espanyol antic.

2.2.1.1.7.2. Usos en oracions assertives i interrogatives

Apareix en oracions assertives negatives com (185a) i (185b), i també es documenta en interrogatives –vegeu (185c).

2.2.1.2. Els quantificadors indefinits negatius del català

2.2.1.2.1. *Ningú*

2.2.1.2.1.1. Origen etimològic, evolució i distribució geogràfica

Origen etimològic

L'origen del pronom indefinit *ningú* i *ninguna* (i de les variants antigues i dialectals *negú*, *-n*, *nengú*, *-n*, y *degú*, *-n*, *den-* y *din-*), segons el *DCAT* (*sv. NO*) és la forma llatina *NEC UNUS* 'no un'.

Evolució

Considerant Coromines, en català antic era freqüent com a adjectiu en aquells contextos en què el català modern fa servir *cap*, però també s'emprava com a pronom. La variant més freqüent des dels orígens és *negú* (186), encara que la forma amb *nen-* és documentada a la segona meitat del segle XIV, època en què també es troben exemples amb *d-* inicial (187). Pel que fa a la variant moderna *ningú(n)*, és generalitzada des del segle XV fins al XVI.

- (186) a. *negú* domenge [CATALÀ ANTIC]
 [1080-1095; *apud. DCAT: sv. NO*]
 b. *negú* om [CATALÀ ANTIC]
 [*Hom. Organyà*, 6v4; *apud. DCAT: sv. NO*]
 c. *negú* mal [CATALÀ ANTIC]
 [Doc. de 1244; *apud. DCAT: sv. NO*]
 d. Aquest rey no tenia enfant *negú* [CATALÀ ANTIC]
 [Desclot, *Cròn.*, *NCl*, II, 14.3; *apud. DCAT: sv. NO*]
 e. *negun* malvat desig [CATALÀ ANTIC]
 [Bernat Desclot, *Cròn.*, *NCl*, II, 24.25; *apud. DCAT: sv. NO*]
 f. per *negun* no sia vista [CATALÀ ANTIC]
 [Ramon Muntaner, *Cròn.*, ed. Col. Pop. Barc. I, 20.8; *apud. DCAT: sv. NO*]
 g. no havia ombra *neguna* [CATALÀ ANTIC]
 [Bernat Metge *Somni*; *apud. DCAT: sv. NO*]
 h. car tart és que *negun* sia monde [CATALÀ ANTIC]
 [Francesc Eiximenis, *Terç* I, 174.3; *apud. DCAT: sv. NO*]
 i. que *negú* no y pot legir» [CATALÀ ANTIC]
 [Sant Vicent Ferrer, *Sermons* I, 61.4; *apud. DCAT: sv. NO*]
- (187) a. que *degun* no pos fer paria [CATALÀ ANTIC]
 [1309. *Llibre Roig de Prats-Molló*, manuscrit 1643, 814 ; *apud. DCAT: sv. NO*]
 b. a *nenguna* part [CATALÀ ANTIC]
 [Francesc Eiximenis, *Doctr. Comp.*, *NCl*, p. 26. 25; *apud. DCAT: sv. NO*]
 c. *deguna* bona obra [CATALÀ ANTIC]
 [St. Vicent Ferrer, *Sermons* I, 60.11; *apud. DCAT: sv. NO*]
 d. que si has infamat *nengú* [CATALÀ ANTIC]
 [St. Vicent Ferrer, *Quar*, 205.84; *apud. DCAT: sv. NO*]

El *CICA* i el *CTILC* ofereixen molta documentació d'aquest terme de polaritat negativa.

- (188) a. car si aqueixa oppinió no ere, no 'l ploraria *ningú* [CATALÀ ANTIC]
 [*CICA*: Segle XVa, Bernat Metge, *Lo Somni*: 88, 16]
 b. car en aquest món jamás portí més voluntat e amor a *home ningú* com a vostre marit [CATALÀ ANTIC]
 [*CICA*: Segle XVb, Joanot Martorell, *Tirant lo Blanch*: 130, 20]
 c. y cuidant, los caps de familia, que tots sos subdits ho fassian, y que *ningú* ofenguia á Deu salvarán las suas animas, y se salvarán tots [CATALÀ CONTEMPORANI]
 [*CTILC*: 1841. Josep Antoni Arnautó, *Breu instrucció religiosa per los pagesos ó gent del camp*]
 d. A la nit, com que *ningú* no hi habita, el barri dels *suks* és desert. [CATALÀ ACTUAL]
 [*CTILC*: 1928. Lluís Nicolau d'Olwer, *El pont de la mar blava*]
 e.—Qui hi ha? —vaig fer. *Ningú* no va contestar. [CATALÀ ACTUAL]
 [*CTILC*: 2001. Jordi Arbonès, traducció de *Jane Eyre*]

Distribució geogràfica

És d'ús general en català actual, però presenta diferents variants distribuïdes en els territoris de parla catalana tal com ho explica Coromines:

“Avui *ningú* (amb variant *dingú*) és usual gairebé en tot el territori però altres variants també es poden sentir. Al **Rosselló** existeix amb *-s*, *ningús* (Saisset, *Catalanades*, p. 131; *dingús* documentat per *AlcM* en un text de 1923); en **gran part del País Valencià** *nengú* (*dengú*) resta freqüent [...] *degú* a **Cardós i Vall Ferrera** (*EntreDL* II, 59) i a **la Pobra de Tornesa** (Maestrat), 1933; *dengú* a **Pobla de Segur** (*AlcM*). A **Mallorca** se senten *negú* i *nigú* a més de *nangú* (*AlcM*); [...] *nigú* a **Sóller** (1953) i *nagú* i *nigú* a **Bunyola** (1963) [...] En algun sector de la llengua sembla haver-se permès en temps moderns, l'ús del plural quan *ninguns*, *-nes* [funciona...] com [...] a un pronom plural. Notem que avui això és exclusiu del **País Valencià i de Mallorca o de les Illes**, veg. per exemple: «--. si no mos morim *ningunes*, / qui mos ha de depatir»; fou emprat també amb el valor d'algun” [DCAT, sv. NO]

Les dades del *CICA* manifesten que es va emprar a totes les variants antigues (català central, nord-occidental, septentrional, valencià, balear i alguerès), encara que sembla que les formes amb *e* (*negú*, *nengú*) varen ser més freqüents en català central i en balear.

2.2.1.2.1.2. Usos en oracions assertives e interrogatives

D'altra banda, és important de remarcar els exemples en què aquest terme de polaritat negativa apareixia en contextos no-verídics o modals del català medieval. Coromines (DCAT: sv. NO) el documenta amb valor d'*algú* en oracions condicionals, (189a) a (189c), dubitatives i interrogatives, (189d).

- (189) a. Açò farem nós salvan[t] lo dret d.En R. Folch, si *negun* dret hi ha [CAT. ANT.]
[Jaume I *Cròn*, cap, 46, I, 116; *apud. DCAT: sv. NO*]
b. que si has infamat *nengú*, que no repares [CATALÀ ANTIC]
[StVicentF *Quar*, 205.84; *apud. DCAT: sv. NO*]
c. E si *neguna* nau ve atràs ... ab poc treball podeu ésser senyor d'ella [CAT. ANT.]
[*Tirant*; *apud. DCAT: sv. NO*]
d. Di tu, a 30 hom o dona: has feta *deguna* bona obra huy? [CATALÀ ANTIC]
[StVicentF *Sermons* I, 60.11; *apud. DCAT: sv. NO*]

2.2.1.2.2. Res

2.2.1.2.2.1. Origen etimològic, evolució i distribució geogràfica

Origen etimològic

Res la variant formal *re* provenen, segons Coromines (DCAT: sv. NO) del llatí RES (acusatiu REM) ‘cosa’. Pel que fa a *re*, ve de l'ús d'aquest substantiu en construccions del tipus REM NON VIDET, cas en què l'apocopament de l'-m final en llatí tardà va originar la forma *re*.

Evolució

En català es documenta en època primerenca (*Homilies d'Organya*) i ambdues formes (*res* i *re* a vegades sense cap mena de distinció gramatical) perviuen fins a finals del segle XIV, època en què *re* es limita a un registre vulgar o familiar. De totes maneres, en el segle XV encara es documenta en alguns textos literaris (concretament, a sermons).

- (190) a. Si alcú vol desretar fil o filya ... provarà la cosa del deseretament ésser vera; e si ... en fal, no pot deseretar ... e si ho fa, van serà e *res* no valdrà [CAT. ANT.]
[*Usatges*, 86 (NCI., 95.22); *apud. DCAT: sv. NO*]
b. qar és onranza de Déu màs que *nula res*, qar cel qui dona [CATALÀ ANTIC]
[*Hom.*, 2r9; *apud. DCAT: sv. NO*]

- c. que ns daria tots los castells ... e Nòs dixemli que *no* n'fariem *re* [CAT. ANTIC]
 [Jaume I (243, Ag., p. 288); *apud. DCAT: sv. NO*]
- d. en la ciutat d'infern no y ha sinó dolor: hoc dels béns que han fets, han dolor, perquè *no*
 se'n aprofiten en *re* [CATALÀ ANTIC]
 [*Serm. I, 184.17; apud. DCAT: sv. NO*]

És una forma ben documentada en els corpus informatitzats. A continuació s'inclouen alguns exemples de *res*, *ren* o *re* i de *no-res* extrets del *CICA* i del *CTILC*.

- (191) a. lo Diable vit qe *re d'aizò no* faria N[ostre] S[èiner] [CATALÀ ANTIC]
 [*CICA: Segle XIIIa, Anònim, Homilies d'Organyà*]
- b. E tu m vols *ren* donar del teu [CATALÀ ANTIC]
 [*CICA: Segle XIIIa, Anònim, Homilies d'Organyà*]
- c. sols de dues o tres imposicions que és un *no-res* [CATALÀ ANTIC]
 [*CICA. Segle XV. L'Estudi General de Lleida del 1430 al 1524. 2: 131, 1*]
- d. No hi ha *res* pitjor particularment en un estat avansat del mal [CAT. CONTEMP.]
 [*CTILC: 1834. Joan Batista Foix, Instruccions generals sobre'l modo de preservarse del cólera-morbo epidémich*]
- e. "Jo no sé *res* ni vull saber-ho! —va cridar— [CATALÀ ACTUAL]
 [*CTILC: 1926. Agustí Calbet, Hores viatgeres*]
- f. —I vós què vau contestar, senyoreta? —*No res* [CATALÀ ACTUAL]
 [*CTILC: 2001. Jordi Arbonès, traducció de Jane Eyre*]

L'evolució del valor adverbial de *res*, amb el significat de 'gens', és molt rara durant l'Edat Mitjana. Segons Coromines, aquest significat en frases com *no m'agrada res* sembla un calc del valor adverbial de *nada*.

Distribució geogràfica

La forma *res* és d'ús general en català actual. Això no obstant, encara hi ha zones en què hi conviuen diferents tipus de pronunciació. A la zona de Girona, Barcelona i Tarragona o Reus, la vocal és oberta. A Vic, Manresa i a la Cerdanya (inclosa la Seu d'Urgell), en canvi, s'articula com a vocal tancada.

2.2.1.2.2.2. Usos en oracions assertives i interrogatives

A diferència del que ocorre amb els termes de polaritat negativa de l'espanyol, els del català sembla que s'admeten de manera generalitzada no només en enuncisats assertius negatius, sinó que també s'admeten en oracions interrogatives i d'altres tipus d'entorns no-verídics (com, per exemple, les oracions condicionals). *Res* es documenta en oracions interrogatives amb el significat d'alguna cosa'. Així doncs, els enuncisats del tipus "T'ha preguntat *res* la Maria? – No, *no m'ha preguntat res*" són considerats acceptables per la totalitat dels catalanoparlants.

2.2.1.2.3. Cap

2.2.1.2.3.1. Origen etimològic, evolució i distribució geogràfica

Origen etimològic

Segons el *DCVB* (*sv. CAP, 3ª acepción*), prové del llatí vulgar *CAPUM (variante de CAPUT). En el *DCECH* (*sv. CABO*), Coromines i Pascual exposen que el català *cap* ve evidentment de CAPUT 'cabeza'.

Evolució

Tal com expliquen Alcover i Moll (*DCVB: sv. CAP, 3ª acepción*), *cap* presenta tres comportaments propis del substantiu *cap* 'cabeza' i de la preposició *cap* 'hacia'. D'una

banda, el pronom *cap* pot aparèixer en entorns no-verídics amb significat d' 'algun' –vegeu el següent apartat (§2.2.1.2.3.2). De l'altra, en expressions negatives, *cap* pot ser un pronom 'ningú' o bé un adverbi de reforç de la negació equivalent a *pas*, com a (193). Cal remarcar que els usos del *cap* pronominal (192) i adverbial (193) són primerencs, atès que no se'n documenta cap exemple amb aquest valor en el *CICA* (els textos del qual atenyen des dels orígens fins al segle XVII). Pel que fa al *CTILC*, les primeres documentacions són del català contemporani.

- (192) a. yo no tinc *cap seba* quem fasi coure als ulls [CATALÀ CONTEMPORANI]
 [CTILC: 1833. Josep Robrenyo, *La calumnia descubierta ó an Batista y la Carmeta*]
 b. de got no sen troba *cap*, hi rudat tot Barcelona [CATALÀ CONTEMPORANI]
 [CTILC: 1833. Josep Robrenyo, *La union ó la tia Sacallona, en las fiestas de Barcelona*]
 c. No fa pas *cap cent anys* que venia café ab llet en un carretó en lo port de Tarragona [CATALÀ CONTEMPORANI]
 [CTILC: 1897. Antoni Ferrer i Codina, ¡Àfrica!, català central]
 d. no vaig llançar *cap crit* ni em vaig esglaiar [CATALÀ ACTUAL]
 [CTILC: 1965. Jaume Berenguer Amenós, *Alexis Zorbàs*]
 e. No té *cap sentit* llançar fórmules comminatòries [CATALÀ ACTUAL]
 [CTILC: 1972. Feliu Formosa, traducció de *Cinc dificultats per a escriure la veritat*]
 f. no en sabien res i no tenien *cap compromís* per respectar [CATALÀ ACTUAL]
 [CTILC: 2003. Josep Fontana i Lázaro, *La revolució liberal a Catalunya*]
- (193) a. i l'amo em va dir: –N'has *cap* de fer cas [CATALÀ NOROCCIDENTAL]
 [CTILC: 1955. Joan Lluís i Pallarès, *Records de la meva vida de pastor*]
 b. —Oh, sí! Però no són *cap* meues, aguestes [CATALÀ NOROCCIDENTAL]
 [CTILC: 1955. Joan Lluís i Pallarès, *Records de la meva vida de pastor*]
 c. —Oh, vès! jo això no hu puc *cap* avitar [CATALÀ NOROCCIDENTAL]
 [CTILC: 1955. Joan Lluís i Pallarès, *Records de la meva vida de pastor*]
 d. No va *cap* tardar, què vos dirè?, lo temps justet [CATALÀ NOROCCIDENTAL]
 [CTILC: 1955. Joan Lluís i Pallarès, *Records de la meva vida de pastor*]
 e. Sí que hu vei negre, tot açò! No sé *cap* si servirè, jo! [CATALÀ NOROCCIDENTAL]
 [CTILC: 1955. Joan Lluís i Pallarès, *Records de la meva vida de pastor*]
 f. Era bondadós i alegre. De figura no feia *cap* de mal veure [CATALÀ NOROCCIDENTAL]
 [CTILC: 1985. Maria Barbal, *Pedra de tartera*]

Distribució geogràfica

L'ús del pronom indefinit *cap* és general a Catalunya i només a la zona de València i Alacant es manté l'indefinit *ningú/ningun,-a* –vegeu (194). A la parla catalana de la zona alacantina de la Marina Alta, Beltran (2005: 104-105) comenta que *cap/cap de* presenta una gran vitalitat a la comarca i que *ningun/ninguna* pràcticament no s'usa entre els joves. Així mateix, Beltran i Segura (2007: 76) expliquen que en valencià de Torís *cap* s'hi entén freqüentment (en alternança amb *ningun/ninguna*), encara que no admet la preposició *de*.

- (194) a. Ací no hi ha *cap* (o *ninguna*) persona que et puga respondre [VALENCIÀ]
 [GAVL: 155]
 b. No tenen *cap* (o *ningun*) amic en aquella ciutat [VALENCIÀ]
 [GAVL: 155]
 c. No es va quedar a la reunió *cap de* dona [PARLAR DE LA MARINA ALTA]
 [Beltran (2005: 104)]
 d. no en vull *cap* [PARLAR DE LA MARINA ALTA]
 [Beltran (2005: 104)]
 e. –N'has vist *cap*, d'esclata-sang? [PARLAR DE LA MARINA ALTA]
 [Beltran (2005: 104)]
 f. E: Hi ha hòmens vells? I: *No cap* [BENIRRAMA (LA VALL DE GALLINERA)]
 [Beltran (2005: 105)]
 g. *cap* dona – *ninguna* dona [VALENCIÀ DE TORÍS]

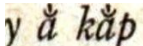
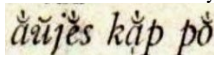

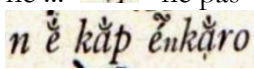
[Beltran y Segura (2007: 76)]
 h. *cap* xiquet – ningun xiquet
 [Beltran y Segura (2007: 76)]

[VALENCIÀ DE TORÍS]

D'altra banda, d'acord amb el *DCVB* (*sv.* CAP, 3ª accepció), l'adverbi de reforç *cap* (amb significat i funció equivalents a *pas* –vegeu §2.2.3.2.1) s'empra a Andorra, Alt Urgell, Pallars, Rigaborça, Conca de Tremp, Pont de Suert, Esterri, Cardós, Sort i Pobla de Segur, entre d'altres –vegeu (195).

(195) a. No enraona <i>cap</i> gaire com aquí
[<i>DCVB: sv.</i> CAP, 3 ^a , Andorra]	[CATALÀ NOROCCIDENTAL]
b. No ho ha <i>cap</i> fet
[<i>DCVB: sv.</i> CAP, 3 ^a , Andorra]	[CATALÀ NOROCCIDENTAL]
c. No val <i>cap</i> una gran cosa aquest auto
[<i>DCVB: sv.</i> CAP, 3 ^a , Ordino]	[CATALÀ NOROCCIDENTAL]
d. No m'agrada <i>cap</i> , això
[<i>DCVB: sv.</i> CAP, 3 ^a , St. Julià de Lòria]	[CATALÀ NOROCCIDENTAL]
e. No fevi <i>cap</i> de calor
[<i>DCVB: sv.</i> CAP, 3 ^a , Seu d'Urgell]	[CATALÀ NOROCCIDENTAL]
f. No ho diuen <i>cap</i>
[<i>DCVB: sv.</i> CAP, 3 ^a , Bonansa]	[CATALÀ NOROCCIDENTAL]
g. Ell no vindrà <i>cap</i>
[<i>DCVB: sv.</i> CAP, 3 ^a , Pont de Suert]	[CATALÀ NOROCCIDENTAL]
h. No volem <i>cap</i> venir
[<i>DCVB: sv.</i> CAP, 3 ^a , Sort]	[CATALÀ NOROCCIDENTAL]
i. No l'han <i>cap</i> avisat, a vostè?
[<i>DCVB: sv.</i> CAP, 3 ^a , Esterri]	[CATALÀ NOROCCIDENTAL]
j. No hi veig <i>cap</i>
[<i>DCVB: sv.</i> CAP, 3 ^a , Cardós]	[CATALÀ NOROCCIDENTAL]
k. No hi arribaràs <i>cap</i> , al poble
[<i>DCVB: sv.</i> CAP, 3 ^a , Pobla de Segur]	[CATALÀ NOROCCIDENTAL]
l. Lo senyor rector no vindrà <i>cap</i>
[<i>DCVB: sv.</i> CAP, 3 ^a , Pobla de Segur]	[CATALÀ NOROCCIDENTAL]

A més a més, les làmines 89 (*Il n'y a pas de...*), 101 (*n'aie pas peur*), 896 (*ne pas*), 899 (*n'est pas encore*) de l'*Atlas Linguistique de la France* (*ALF*) manifesten que a la zona francesa d'Ariège també s'empra *cap* en lloc de *pas*. Concretament a la localitat de Castillon (*ALF* 790) es documenten:

- 'il n'y a pas de ...'
- 'n'aie pas peur'
- ně ... 'ne pas'
- 'n'est pas encore'

2.2.1.2.3.2. Usos en oracions assertives i interrogatives

El *DCVB* (*sv.* CAP, 3^a accepció) aplega els usos de *cap* en oracions interrogatives i condicionals en què aquesta paraula no aporta cap mena de valor negatiu a l'enunciat pel fet de trobar-se en contextos no-verídics o modals.

(196) a. Que n'ha vingut <i>cap</i> , de capellà?
[<i>DCVB: sv.</i> CAP, 3 ^a .1]	[CATALÀ ACTUAL]
b. Que'l corretgissen si feya <i>cap</i> capbuytada
[Alcover, <i>Rond.</i> VI: 100; <i>apud.</i> <i>DCVB: sv.</i> CAP, 3 ^a .1]	[CATALÀ ACTUAL]

2.2.1.2.4. *Mai*

2.2.1.2.4.1. Origen etimològic, evolució i distribució geogràfica

Origen etimològic

L'adverbi negatiu *mai* prové del llatí MAGIS ‘més’ –vegeu DCVB (sv. MAI).

Evolució

Les primeres documentacions del *CICA* es remunten a la segona meitat del segle XIV, però la seva continuïtat i vigència a la història del català queda prou documentada en els textos dels corpus *CICA* i *CTILC*.

- (197) a. los uns cavant raylls salvatges e erbas que *may* pas no foren oydes anomenar sinó d' ella
[CATALÀ ANTIC][*CICA*: Segle XIVb. *Corbatxo*: 57,2]
- b. Bernat de Thous, lavors governador de Mallorca, i, *mai de mai*, no 'l víu en contrast ara aquest
[CATALÀ ANTIC] [*CICA*: Segle XIVb. *No serets tots temps batle*. 1: 56.13]
- c. vós no aguereu *mai* cullit un gra de blat
[CATALÀ ANTIC][*CICA*: Segle XVa. *Decameró*. 1 : 315, 4]
- d. lo avie fet jurar, essent en edat de nou anys, que *mai* tinrie pau ab los romans
[CATALÀ MODERN][*CICA*: Segle XVI *Llibre de les grandeses de Tarragona*]
- e. A Deu ningú'l ha vist *may* [CATALÀ CONTEMPORANI]
[*CTILC*: 1832. Josep Melcior Prat i Ramon Busanyà, *Lo sant evangeli de Jesu-Christ segons sant Joan*]
- f. La Catalunya que iniciava un nou rumb el 1844 estava més allunyada que *mai* dels governs de Madrid [CATALÀ ACTUAL][*CTILC*: 2003. Josep Fontana i Lázaro, *La revolució liberal a Catalunya*]

Distribució geogràfica

És d'ús general

2.2.1.2.4.2. Usos en oracions assertives i interrogatives

Mai també es pot emprar amb valor d'alguna vegada' en enuncis interrogatius i en altres contextos no-verídics, mentre que en entorns antiverídics (és a dir, en presència d'un activador negatiu) vol dir 'mai'.

- (198) Ho heu provat *mai*? No ho havia provat *mai*, és clar [CATALÀ ACTUAL]
[*CTILC*: 1955. Pere Calders, traducció de *Cròniques de la veritat oculta*]

2.2.1.2.5. *Jamai*

2.2.1.2.5.1. Origen etimològic, evolució i distribució geogràfica

Origen etimològic

Alcover i Moll (DCVB: sv. JAMAI) apunten que *jamai* prové del llatí *IAM MAGIS ‘ja més’.

Evolució

Jamai o *jamay* no apareix en els textos del *CICA* fins als segles XIV i XV, (199c) i (199d). En èpoques anteriors el català va fer ús de la variant *jamai* procedent del mateix ètim llatí, (199a) i (199b). Encara que *jamai* s'ha mantingut fins al català actual, ara forma part del registre literari, (199h).

- (199) a. e' nient mas carita[d] *jamés* no cadrà [CATALÀ ANTIC]
[*CICA*: Segle XIIIa, Anònim, *Homilies d'Organyà*]

- b. Per què el Diable pogria cegar, si 's volgés, e gitar en infern sí que *jamés no* n'asqués
[CATALÀ ANTIC][CICA: Segle XIIIa, Anònim, *Homilies d'Organyà*]
- c. ells no 'ns en agen [*ja*]*may* donat [CATALÀ ANTIC]
[CICA: Segle XIVa. Documents de la Cancelleria d'Alfons III: doc. 77. 11]
- d. jatsia hajam vista la còpia de certs capítols [...] *jamai* emperò hi donam fe
[CATALÀ ANTIC][CICA: Segle XV. Documents de la Cancelleria d'Alfons el Magnànim]
- e. cosa que *jamai* se era feta a senyor que fos viu [CATALÀ MODERN]
[CICA: Segle XVI. *Primera part de la Història de València*]
- f. fonc sens ducte la major que tingué *jamai* aquell Poble [CATALÀ MODERN]
[CICA: Segle XVIII. *Memòries d'un capellà del segle*. 184,4]
- g. Los ministres respongueren: *ja may* home algun ha parlat com aquest home
[CATALÀ CONTEMPORANI][CTILC: 1832. Josep Melcior Prat i Ramon Busanyà, *Lo sant evangeli de Jesu-Christ segons sant Joan*]
- h. Els llavis aprengueren el rictus amarg d'un bes inútil que *jamai* no li pogueren donar
[CATALÀ ACTUAL][CTILC: 1977. Carme Riera, *Jo pos per testimoni les gavines*]

2.2.1.2.5.2. Usos en oracions assertives i interrogatives

A banda de les documentacions de *jamai/jamay* en enunciats negatius, el CICA ofereix exemples d'aquest terme de polaritat negativa en oracions interrogatives amb el significat d'alguna vegada'.

- (200) Às tu feyt *jamay* nengun fals testimoni contra algú, o às dit mal de algú o scoltat de algú cosa sua sense plaer e consentiment de aquell de qui era?
[CICA: Segle XVa. *Decameró (1 part)*: 35, 20]

2.2.1.2.6. Neix, Negueix, Nelleix

2.2.1.2.6.1. Origen etimològic, evolució i distribució geogràfica

Origen etimològic

Els quantificadors adverbials negatius *neix*, *negueix* i *nelleix* provenen, segons Coromines (DCAT: sv. NO), de NE i NEQUE i, més concretament, de NE IPSUM, NEQUE IPSUM i NE ILLE IPSUM, respectivament.

Evolució

Són freqüents en els textos catalans del segle XII i perviuen inclús en alguns textos del segle XIV. A (201a), es mostra un exemple de *negueix* 'ni tan sols, ni àdhuc' corresponent a *Vides de sants rosselloneses* en què s'hi pot observar que el valor negatiu s'adopta sota l'àmbit de l'adverbi negatiu *no*. El mateix fet té lloc a la frase extreta de *Diàlegs de St. Gregori* a (201b).

- (201) a. Sent Francès dix ... *no* lausats *neguex* en mi feyemens de diable [CATALÀ ANTIC]
[*VidesR* P217v1, V 664.23; *apud. DCAT: sv. NO*]
- b. con fos plen de supèrbia e dels gogs d'esta vida imflat, no t diré que ho volgués fer, *no neguex* oyr [CATALÀ ANTIC]
[*Diàlegs de St. Gregori: «NCl. I. 167.9-10; apud. DCAT: sv. NO*]

En absència de l'activador negatiu *no*, *negueix* expressa un valor positiu, tal com mostren els exemples de (202). Fixeu-vos que en ambdós casos ens trobem oracions condicionals, que, per tant, afavoreixen la lectura no-verídica o modal.

- (202) a. Si el senyor castlà menor reeb tots los fermaments dels clams de tots los habitants e l castel d'on és castlà, e alcun d'aquel castel, o alcun, *neguex*, de la companya d'aquel castlà, farà injúria ... al senyor sobirà [CATALÀ ANTIC]

[Comm. Pere Albert, en *Usatges*, *NCl*, p. 151.8; *apud. DCAT: sv. NO*]

- b. si l senyor sia que no aya poder de combatre ne de fer guerra contra sarrains e, *neguex*, ne aurà acostumat él ne sos antecessors [...] de fer guerra contra sarrains, no són tenguts los vassals [...] seguir aquel luy de sa terra [CATALÀ ANTIC]
[Comm. Pere Albert, en *Usatges*, *NCl*, p. 183 25; *apud. DCAT: sv. NO*]

Quant a *neix*, també presenta dos significats en català antic: 'ni àdhuc', com a (203a), o bé 'àdhuc', com a (203b). En el primer cas, la presència d'un inductor negatiu determina el valor negatiu del terme de polaritat.

- (203) a. D'aço que és dret ...de les Postats ... *myl hom no* ls deu encombrar ni defendre per son dret, ni retenir, *neix* per longa possessió de 200 anys [CATALÀ ANTIC]
[*Usatges*, p. 115; *apud. DCAT: sv. NO*]
b. Los marits poden reptar lurs mulers d'avolteri, *neis* per sospita [CATALÀ ANTIC]
[*Usatges*, p. 114; *apud. DCAT: sv. NO*]
c. no ls valia garniment ne escut, que tot ó passaven, e *neyx* la cuberta de la galea passaven tota d'oltra [CATALÀ ANTIC]
[Desclot, *Cròn*, cap. 113, *NCl* IV, 21.12; *apud. DCAT: sv. NO*]

La forma *nelleix* (o la seva variant *nilleix*) també expressa 'ni tan sols' en presència d'un adverbi negatiu *no* o d'un altre activador negatiu, (204a) a (204c), mentre que en absència d'aquest adverbi té el valor de 'fins i tot' –vegeu (204d).

- (204) a. considerant ésser illiterat com en sa jouentut *nelex* hun poc de gramàtica *no* hagués après [CATALÀ ANTIC]
[Llull, *Vida Coet*; *apud. BDLC* xv, 37 y *DCAT: sv. NO*]
b. la verge que *null temps no* era estada saludada per home fo espavantada, en tant que *no* li poch respondre, *neleix* j. mot *no* li respòs a ssa salutació [CATALÀ ANTIC]
[Texto del S. XIV, en *Misc. Fabra*, p. 163; *apud. DCAT: sv. NO*]
c. E En Roger respòs-los que *null temps no* hauria treves ab franssesos ... *nileix* si l rey d'Aragó las hi havia [CATALÀ ANTIC]
[Desclot, cap. 166, *NCl* v, 123.27; *apud. DCAT: sv. NO*]
d. sí conquerrem tota la terra ab l'ajuda de l'apostoli, *nileix* si lo gran tresor del rey de Fransa s'i sabia del tot despendra [CATALÀ ANTIC]
[Desclot, cap. 136, IV, 106.1; *apud. DCAT: sv. NO*]

Distribució geogràfica

No disposem de dades exactes pel que fa a la distribució geogràfica. Es troben només 10 casos de *nelex* a tot el *CICA*, cinc dels quals corresponen a la primera meitat del segle XIII i, concretament, a *Usatges de Barcelona* (text del català oriental central). Els altres cinc són de la primera meitat del segle XIV i, precisament, dels *Diàlegs de Sant Gregori* (text del català oriental septentrional). Cal remarcar que només un dels exemples d'aquesta darrera obra té valor negatiu sota l'àmbit de la conjunció negativa *ne*, a (205c).

- (205) a. Sirà, pux a omanatge hó segurament de feeltat hó *nelex* a amigança per fer prosa vendran... [CATALÀ ANTIC]
[*CICA*: Segle XIIIa. *Usatges de Barcelona*: 111, 17]
b. La opinió hó fama, *nelex* la preicació, d' aquest venc a conexença de la ciutat de Roma [CATALÀ ANTIC]
[*CICA*: Segle XIVa. St. Gregori, *Diàlegs*: fol. 6r, 16]
c. e negun d' éls no s volguessen a él acostar, *ne* li volguessen *nelex* parlar [CATALÀ ANTIC]
[*CICA*: Segle XIVa. St. Gregori, *Diàlegs*: fol. 89r, 24]

2.2.1.2.6.2. Usos en oracions assertives i interrogatives

No hem trobat exemples d'aquests termes de polaritat negativa en oracions interrogatives, però hem pogut comprovar que en contextos no-verídics no aporta valor negatiu.

2.2.1.2.7. *Nient*

2.2.1.2.7.1. Origen etimològic, evolució i distribució geogràfica

Origen etimològic

Novament, emprem Coromines (DCAT: *sv. NO*) per rebre informació sobre aquest quantificador negatiu emparentat amb l'italià *niente*, l'espanyol antic *nient*, el francès antic *neient*, *noient*, *nient* i l'occità *nien*, *neien*, *neen* el significat del qual és 'res'. Segons Coromines, en català antic tenia un ús molt més restringit que *res* o *nulla cosa* i podria semblar un manlleu del francès o de l'occità.

Evolució

Es documenta en els textos des dels orígens i perviu encara en els segles XIII i XIV. Durant el segle XV entra en recessió.

- (206) a. coneixem aquest segle que és *nient* [CATALÀ ANTIC]
[Hom. Organyà: 2v7; apud. DCAT: *sv. NO*]
b. moltes coses e <n> macipea feïtes és *nient* [CATALÀ ANTIC]
[Hom. Organyà: 2v13; apud. DCAT: *sv. NO*]
c. que l món sia creat de *nient* [CATALÀ ANTIC]
[Llull, *Blanq.*, NCl. I, 282.20; apud. DCAT: *sv. NO*]
d. yo no matrè ma pu <n> ya per *nient*, que vós sabets bé que él és milor cavaler que yo [CATALÀ ANTIC]
[Reixac, *Questa*, 5.27; apud. DCAT: *sv. NO*]

Distribució geogràfica

El *CICA* permet de comprovar-ne l'ús pràcticament a totes les variants antigues del català (occidental, nord-occidental, oriental, balear, central i septentrional). Es documenta també en el document F14 dels *Furs de València*. Vegeu, concretament, un parell d'exemples de la variant septentrional a (207a) i (207b).

- (207) a. sol que eyl pogués gitar de la terra ab qualque maestria la persona del rey d' Aragó tot l' àls li era semblant que fos *nient* [CATALÀ ANTIC]
[CICA: Segle XIIIb. Bernat Desclot, *Crònica*: III. 127, 9]
b. E sàpies que eu són a *nient* tornat [CATALÀ ANTIC]
[CICA: Segle XIIIb. *Vides de Sants Rosselloneses*: 161,2]
c. e d' armes e d' aver car lo seu poder *nient* seria [CATALÀ ANTIC]
[CICA: Segle XIVa. *Llibre dels fets del rei en Jaume*: fol. 124v, 13]

2.2.1.2.7.2. Usos en oracions assertives i interrogatives

Els exemples de l'apartat anterior demostren que *nient* apareix en oracions asseveratives amb el significat de 'res'. No tenim dades que ens permetin concloure si podia expressar-se en contextos no-verídics i quin valor tindria en aquest cas.

2.2.1.2.8. *Nul, nul·la*

2.2.1.2.8.1. Origen etimològic, evolució i distribució geogràfica

Origen etimològic

El *DCAT* (sv. NO) relaciona aquest terme de polaritat negativa amb el llatí *nullus* 'ninguno', 'nulo, no válido', procedent de *ne-ūn-los*.

Evolució

Va ser freqüent en els textos catalans antics fins als segles XIII, XIV i XV.

- (208) a. à envega a *nul* *la re* e no mou barala a *nul om* [CATALÀ ANTIC]
[CICA: Segle XIIIa, Anònim, *Homilies d'Organyà*: 118, 10]
- b. murs e garides entorn de lur host per tal que *nul hom* no pogués exir de la ciutat [CATALÀ ANTIC]
[CICA: Segle XIIIb. Bernat Desclot, *Crònica*: IV. 33, 19]
- c. aquels que 'l rey Carles avia jutgats a mort sens *nula merçè* [CATALÀ ANTIC]
[CICA: Segle XIIIb. Bernat Desclot, *Crònica*: IV. 40, 3]
- d. dic-te que *nula cosa* visible no pot ésser vista [CATALÀ ANTIC]
[CICA: Segle XIVa. St. Gregori, *Diàlegs*: fol. 65r, 26]
- e. que aste aspase no cia asats pus marevaloza que *nula altre* [CATALÀ ANTIC]
[CICA: Segle XIV. *Questa del sant grasal*: fol. 100ra, 3]
- f. esta glòria demunt dita serà finida, e la celestial glòria *nul temps* no aurà fi [CATALÀ ANTIC]
[CICA: Segle XV. *Doctrina pueril* 2: 284, 7]
- g. comte féu manament a tots los catalans que jamés per *nul temps* fossen amichs de jenvesos [CATALÀ ANTIC]
[CICA: Segle XV. *Sumari d'Espanya (ms. Y-III-5)*: 205, 28]

Distribució geogràfica

Es troba en textos del català septentrional, central, nord-occidental, balear i valencià. Per tant, podem afirmar que era d'ús general.

2.2.1.2.8.2. Usos en oracions assertives i interrogatives

Seguint la tendència de la resta de termes de polaritat observats fins ara (*negú, res, neix, negueix, nelleix*, etc.) adopta un valor positiu en entorns no-verídics o modals (és a dir, en condicionals i, suposadament, també en interrogatives).

- (209) a. Si s'esdevé que ella ensems ab lo marit fa *nuyl* contrayt ... tota via és entès que tot és feyt dels béns del marit e comprat [CATALÀ ANTIC]
[Cost. Tort., ed. Oliver, p. 233; *apud. DCAT*, sv. NO]
- b. E si hi ha *null* parent seu, a aquell sien dades les coses [del mariner] [CATALÀ ANTIC]
[Consolat, ed. NCL, I, 99.13; *apud. DCAT*, sv. NO]

2.2.1.2.9. Nunca

2.2.1.2.9.1. Origen etimològic, evolució i distribució geogràfica

Origen etimològic

Nunca 'mai no', escrit generalment com *nunqua* o *nunque* en català antic, prové del llatí NUMQUAM, compost de NE i UMQUAM 'alguna vegada' i està emparentat amb l'occità antic *nonca*, l'espanyol *nunca*, i el francès antic *onques* –vegeu *DCAT* (sv. NO) i *DCVB* (sv. NUNCA).

Evolució

Sembla que és un manlleu, atès que apareix per primera vegada en textos del segle XV i en autors valencians de segles anteriors (Ausiàs March, etc.).

- (210) a. e en la sua malaltia *nunca* demanava alre sinó lo seu test [CATALÀ ANTIC]
[CICA: Segle XVa. *Decameró (1ª part)*: 330, 130]

- b. mon mes vostre virtut, qui als oppresos *nunca* socors denega [CATALÀ ANTIC]
[CICA: Segle XVb. *Somni de Francesc Alegre*: 18, 16]
- c. Yo *nunca* presumí merèixer-vos per mos mèrits, cosa que m demanàs [CATALÀ ANTIC]
[CICA: Segle XVIa. F. Moner, *Obres catalanes*: 109, 16]
- d. ý après que fent-ho així *nunca* tindreu vosaltres la millora que tots mostrau desitjar
[CATALÀ MODERN][CICA: Segle XVIIb. *Los col·loquis de la insigne ciutat de Tortosa*: 135, 33]
- e. mé[s] valia tornar tart que *nunca*, ý: “Bé se adobarà tot, si plau Deu!” [CATALÀ MODERN]
[CICA: Segle XVIIa. *Viatge a l’infern d’en Pere Portés*: 230, 33]
- f. [ý] que el plet de les vaques de Francés Diego *nunca* se havia declarat [CATALÀ MODERN]
[CICA: Segle XVIIb. *Vint processos criminals d’Albalat de la Ribera (1611-1666) 2*: 166, 32]
- g. els lladres *nunca* intentaren robar el Santíssim Sacrament [CATALÀ MODERN]
[CICA: Segle XVIIIa. *Memòries d’un capellà del segle XVIII*: 120, 11]

Distribució geogràfica

Va ser molt viu com a forma culta en català central i en valencià.

2.2.1.2.9.2. Usos en oracions assertives i interrogatives

Es podia emprar tant en enunciats negatius com en interrogatives (i altres contextos no-verídics) i en aquest darrer cas no aportava cap mena de valor negatiu i volia dir ‘alguna vegada’.

- (211) A, carn de mesell! ¿E *nunca* sentiràs los mots punyents que yo tantes vegades davant tu hé trets de la mia boca?
[CICA: Segle XVb. *Curial e Güelfa*: 45, 37]

2.2.2. Els adverbis focals d'exclusió

A part dels quantificadors negatius explicats a l'apartat anterior, hi ha altres paraules que també funcionen com a termes de polaritat negativa i que tenen un comportament semàntic proper: parlarem dels adverbis focals.

En català, per exemple, són adverbis focals *tampoc*, *ni tan sols*, *ni* o *pas*. [GIEC (2016: 1309-1310)]. En espanyol, segons Sánchez (1999: 2619), el focus dels adverbis *tampoco*, *ni siquiera* i *apenas* és el valor de veritat de l'oració modificada. Els dos primers són de “*naturaliza quantitatativa o escalar*” i tenen propietats focals semblants a *no* (“tampoco iremos al cine”), mentre que el darrer “*cuantifica el grado de realización de la acción*” i, per tant, focalitza sobre la quantitat (“*María apenas ha venido a clase esta semana*”).

2.2.3. Els quantificadors quantitativus i altres minimitzadors

Tal com s'ha explicat a l'apartat §2.2, Sánchez (1999) inclou dins els termes de polaritat negativa els elements amb valor minimitzador (grupo II.i). Per tant, formaran part d'aquesta classe les paraules amb valor quantitativus en les quals s'expressa el límit inferior d'una escala. Per exemple: els adverbis quantitativus com *poco* i els substantius el significat dels quals expressa una quantitat o valor mínims (aquests darrers, precedits a vegades per un article indeterminat, generalment). La GEIEC explica que el significat negatiu d'aquests elements es dedueix de la referència al límit inferior la negació de la qual equival a ‘res en absolut’.

“Aquests sintagmes designen l'element inferior dins una sèrie o escala, de manera que la seva negació implica també la de tots els altres elements de la sèrie o l'escala, cosa que explica que assoleixin un significat equivalent a un quantificador negatiu (“res en absolut”)” [GEIEC: https://geiec.iec.cat/capitol_veure.asp?id_gelc=214&capitol=32]

La RAE (1973) menciona el paper de reforç oracional en el llenguatge familiar d'alguns substantius introduïts per *un* amb un valor: *un pepino, un comino, una pizca, un bocado, un pelo, un cabello*, etc.

- (212) a. No se le da *un pepino* de eso
'no le importa nada'
b. No sé leer *migaja*
[RAE (1973: 356)]

Observeu que tant Sánchez (1999), com la *GRAE-ASALE* (2009) i la *GIEC* (2016) remarquen la importància de la partícula focalitzadora *ni* a la interpretació d'un nom que indica quantitat o mesura com a minimitzador: *ni un duro, ni una gota, ni una migaja*, etc., en espanyol; *ni mica, ni gota*, etc., en català.

Les llengües romàniques comparteixen les mateixes estratègies per a la creació de minimitzadors. Així mateix, García Mouton i San Segundo Cachero (2014) apleguen i estudien els minimitzadors de l'asturià documentats a l'*ALPI* (vegeu també els treballs de San Segundo Cachero 2017 i 2018). Aquestes autores observen que, tenint en compte la distribució dels minimitzadors, es poden classificar bàsicament en quatre grups:

- nominals escarits: *lágrima* (a Salgueiras), *pizca* (a Salgueiras, Freal, Llantonos i Sames), *sacramentu* (a Salgueiras i Sames), *miga* (a As Campas i Freal), *migaya* (a Llantonos), *prizca* (a La Mata), *grima* (a Sames), *chispa* (a Sames), *céntimu* (a Sames), *maravedí* (a Sames), *gotera* (a Sames i Los Carriles), *gota* (a Sames), etc.
- nominals escarits amb un complement introduït per *de* (que a vegades s'elideix): *miga de tabaco* (a La Mata), *miga de vergüenza* (a La Mata), *migaya de vergüenza* (a Nozaleda), *pizca de vergüenza* (en Nozaleda), *chispa vergüenza* (a Pintueles), *miga trabayu* (311, Santiago del Monte), etc.
- nominals precedits d'un o d'un numeral: *un chiscu* (a Salgueiras), *un pitu* (a Boal), *un ochavu* (a Villanueva de Teberga), *un peu* (a La Mata), *un pimentu* (a La Mata), *un chichu* (a Santiago del Monte), *una migaya* (a Llantonos i Pintueles), *un cuernu* (a Soto de la Barca), *una puñeta* (a Soto de la Barca), *un sacramentu* (a As Campas), *una consolancia* (a Felechosa), *tres pitillos* (a As Campas), *tres puñetas* (a La Mata), *tres pitos* (a Cimiano), etc.
- nominals introduïts per *ni(n)*: *nin sacramentu* / *ni un sacramentu* (a Freal, Los Carriles i Cuantas), *nin pizca* / *ni una pizca* (a Busmente, Cenera i Cuantas i Los Carriles), *nin plizca* (a Pola de Somiedo i San Martín de Podes), *ni chispa* / *ni chispa de gana* (a Cimiano i Malveda), *ni un pizcu* / *un pizcu de vergüenza* (a Cimalavilla), *ni una migaya* (a Cimalavilla Los Carriles), *ni un adarme* (a Los Carriles), *ni un cristu* (a Los Carriles), *ni casta* / *ni una casta* (a Cimiano), *ni un chiscu* (a Cenera), etc.

2.2.3.1. Quantificadors quantitativs i minimitzadors de l'espanyol

Segons González Ollé (1981), la intensificació de la negació mitjançant minimitzadors és un recurs antic la productivitat expressiva de la qual pot residir a diferents estratègies. Particularment, aquest autor fa referència a les construccions de l'espanyol que es formen a partir de l'oposició de gènere gramatical (*moro ni mora, mugier ni varón*, etc.), inclosos els noms propis (*Manuel ni Manuela*). Adverteix que a vegades s'organitzen al voltant d'una parella de substantius que poden tenir significats diferents (*monte ni monta, ni suelos ni suelas, ni cuentas ni cuentos*, etc.) i inclús un dels dos substantius pot ser inexistent com a lexema independent a la llengua i haver esdevingut un constituent d'una formació lexicalitzada (*ínsulas ni ínsulos, sin dineros ni dineras, ni historia ni historio, ni con flecha ni con flecho*). En aquest sentit, documenta una sèrie de veus integrants de formacions lexicalitzades a la literatura espanyola que no apareixen d'aquesta manera en els diccionaris normatius: *lechnzo, pájara*,

palabro, abejos, avestruza, bestio, caimana, cangura, carnera, cigüeños, grilla, mariposo, mirla, rano, sardino, tiburona, truchos, vaco.

Si bé no hem trobat usos semblants en català, pensem que potser no és possible d'emprar aquesta estratègia amb noms propis (per exemple: *No vull saber res d'en Ramon ni de la Ramona*). Amb absència de documentació, deixem aquest aspecte per a futures investigacions.

D'altra banda, els mapes SIN-47 (*no tengo ni pizca*) i SIN-48 (*a mí (no) me importa un (pito)*) de l'*ALECMAN* manifesten que a Castilla la Nueva s'empren els següents minimitzadors:

- *chispa* (Guadalajara: Galve de Sorbe, Brihuega; Toledo: Mora, Nombela; Ciudad Real: Retuerta del Bullaque, Agudo, Torrenueva, Villahermosa, Aldea del Rey; Cuenca: Casas de Benítez, Minglanilla; Albacete: La Roda, Carcelén, Molinicos, Villaverde de Guadalimar, Chinchilla del Monte, Villamaela), *chispa de gana* (Toledo: Los Yébenes; Albacete: Higuera), *chispa de hambre* (Cuenca: Campillo de Altobuey)
- *gota* (Guadalajara: Sienes, Matillas; Toledo: La Iglesuela; Albacete: Navas de Jorquera), *gotita* (Toledo: Santo Domingo-Caudilla),
- *rastro* (Toledo: Villarrubia de Santiago, Villacañas, Cobeja; Ciudad Real: Herencia), *casta* (Cuenca: Las Pedroñeras), *media* (Albacete: Alcaraz), *tarranca* (Guadalajara: Cogolludo),
- *pizca de gana* (Guadalajara: Ábadanes, Trillo, Mondéjar, Albalate de Zorita; Cuenca: Mira), *raja de gana* (Cuenca: Reillo),
- *pelo* (Ciudad Real: Agudo, Alcolea de Calatrava, Pozuelo de Calatrava, Alcolea de Calatrava; Guadalajara: Trillo, Mondéjar, Alcócer; Toledo: Carranque; Cuenca: Zafrilla, Hontanaya; Albacete: Alcaraz, La Roda),
- *bledo* (Guadalajara: Casar de Talamanca, Humanes, Sigüenza, Alcolea del Pinar, Miedes de Atienza, Ábadenes; Toledo: Carranque, Navalmoralejo; Ciudad Real: Almuradiel, Villamayor de Calatrava; Cuenca: Horcajo de Santiago, Alcalá de la Vega, Moya; Albacete: Casas de Juan Núñez, Higuera, Molinicos),
- *pepino* (Guadalajara: Matillas, Villed de Mesa, Valdepeñas de la Sierra, Ledanca, Azuqueca de Henares, Molina de Aragón, Loranca de Tajuña; Toledo: Almorox, La Calzada de Oropoesa, El Carpio de Tajo, Belvís de la Jara, Polán, Yepes, Villacañas; Ciudad Real: Navalpino, Cabezarados; Cuenca: Barajas de Melo, Mota del Cuervo, Alarcón; Albacete: Casas de Juan Núñez, Alcalá del Júcar, Pozohondo, Hellín),
- *pimiento* (Guadalajara: La Yunta, Brihuega; Toledo: Santa Olalla; Ciudad Real: Tomelloso, Luciana, Puertollano; Cuenca: Abia de la Obispalía, Hontanaya, Buenache de Alarcón, Villagarcía del Llano; Albacete: El Bonillo), *picante* (Toledo: Quintaner de la Orden), *rábano* (Cuenca: Saelices; Albacete: Carcelén, Mosegoso),
- *comino* (Guadalajara: Brihuega, Robledo de Corpes, Checa; Toledo: Los Navalucillos, Cabañas de Yepe; Ciudad Real: Villamanrique; Cuenca: Huete, Horcajo de Santiago, Valdemorillo de la Sierra, Reillo, Las Pedroñeras, Minglanilla; Albacete: Navas de Jorquera, Motilleja, Almansa),
- *quilatis* (Cuenca: Arcos de la Sierra), *chelín* (Cuenca: San Clemente),
- *tres pitos* (Toledo: Mejorada, Los Yébenes), *tres cojones* (Toledo: Cobeja), *ni leches* (Toledo: La Iglesuela),
- *nada* (Guadalajara: Auñón), *ningún hambre* (Ciudad Real: Brazatortas).

Per consegüent, l'espanyol disposa d'un alt nombre d'expressions que poden intensificar la negació. A continuació examinarem només alguna expressió concreta.

2.2.3.1.1. *Nada*

D'acord amb la *GRAE-ASALE* (2009: 3632), en aquest cas *nada* és un quantificador adverbial negatiu que pot expressar intensitat, (213a) a (213c), freqüència, (213d), o valor o preu, (213e).

(213) a. No me quieres *nada*

[ESPANYOL ACTUAL]

b. El regalo no me gustó <i>nada</i>	[ESPANYOL ACTUAL]
c. Lo que decía no me interesaba <i>nada</i>	[ESPANYOL ACTUAL]
d. No voy <i>nada</i> al cine	[ESPANYOL ACTUAL]
e. No te costaría <i>nada</i> echarme una mano
[GRAE-ASALE (2009: 3632-3633)]	[ESPANYOL ACTUAL]

2.2.3.1.2. *Migaja / Miaja / Miga*

Origen etimològic

Segons el *DCECH* (*sv.* MIGA), *miga* prové del llatí MICA ‘partícula, migaja’, especialment la del pa. El derivat *migaja* es documenta per primera vegada el segle XIII amb el significat d’‘algo’ i en deriva la forma composta *ni migaja* ‘nada/res’.

Evolució

En el *CORDE* trobem un sol cas de *miga* amb valor negatiu (214f), mentre que *migaja* apareix a l’*Alexandre* i perviu fins a l’actualitat

(214) a. nol dolié <i>nin migaja</i>
[CORDE: 1240 – 1250. Anònim, <i>Libro de Alexandre</i>]	[ESPANYOL ANTIC]
b. non le prestó <i>migaja</i> toda su guarnición
[CORDE: 1240 – 1250. Anònim, <i>Libro de Alexandre</i>]	[ESPANYOL ANTIC]
c. nol prestó <i>nin migaja</i> toda su guarnición
[CORDE: 1240 – 1250. Anònim, <i>Libro de Alexandre</i>]	[ESPANYOL ANTIC]
d. que fazia ý muchas cosas que non enpecería <i>nin migaja</i> si más linpias fuesen
[CORDE: 1325 – 1335. Juan Manuel, <i>El Conde Lucanor</i>]	
e. non podrán aver <i>nin gota</i> de agua <i>nin</i> aun <i>una migaja de pan</i>
[CORDE: a 1400 - a 1500. Anònim, <i>Un sermonario castellano medieval</i>]	[ESPANYOL ANTIC]
f. No lo he vido, qu'entre las matas metido ... que <i>miga</i> no resollava
[CORDE: c 1550. Anònim, <i>Farsa llamada alarquina</i>]	[ESPANYOL CLÀSSIC]
g. jamás logra <i>ni una migaja</i> de inmediatez
[CREA: 1989. Premsa, <i>El País</i> , 02/06/1989]	[ESPANYOL ACTUAL]

Distribució geogràfica

Miga i *migaja* comparteix origen etimològic amb l’asturià *migaya*, el gallec *migalha* i el català, aragonès i italià *mica*. Vegeu els treballs de García Mouton i San Segundo Cachero (2014) i San Segundo Cachero (2017) i (2018) i el §2.2.3 pel que fa als usos d’aquest minimitzador i d’altres en asturià.

2.2.3.1.3. *Gota*

Origen etimològic

Considerant el *DCECH* (*sv.* GOTA) prové del llatí GŪTTA, amb el mateix significat. Designa una porció molt petita de líquid, per tant, és una paraula idònia per ser emprada com a minimitzador.

Evolució

En espanyol clàssic s’emprava com a reforç de la negació però en general anava seguit d’un complement el substantiu del qual designava un líquid. La primera documentació del *CORDE* el sintagma preposicional del qual designa un referent no líquid té lloc en espanyol modern i concretament l’any 1758 –vegeu (215c).

(215) a. do no ay <i>ni gota de agua</i> para el avariento
[CORDE: a 1540. Francisco de Osuna, <i>Quinta parte del Abecedario espiritual</i>]	[ESPANYOL CLÀSSIC]
b. Porque no costó vna vida, <i>ni gota de Sangre</i>
[CORDE: 1641. José Pellicer de Ossau Salas i Tovar, <i>Anisos de 1641</i>]	[ESPANYOL CLÀSSIC]

- c. no había ni migaja de juicio, ni asomo de sindéresis, *ni gota de ingenio*, ni sombra de meollo, ni pizca de entendimiento [ESPANYOL MODERN]
[CORDE: 1758. José Francisco de Isla, *Historia del famoso predicador Fray Gerundio de Campaças alias Zotes*]
- d. No corre *ni gota de aire* [ESPANYOL ACTUAL]
[CORPES XXI: 2002. Dulce Chacón, *La voz dormida*]
- e. Y no he hablado *de política* // Pepa / has visto que *ni gota* [ESPANYOL ACTUAL]
[CORPES XXI: 2002. Forges, *No es un día cualquiera. Forgesmérides*]
- f. no tiene *ni gota de categoría* decir «Yo escucho, sobre todo, música celta [ESPANYOL ACT.]
[CORPES XXI: 2003. Unai Elorriaga, *Un tranvía en SP*]

Distribució geogràfica

És d'ús general en espanyol tant sincrònicament com diacrònicament.

2.2.3.2. Quantificadors quantitatus i minimitzadors del català

2.2.3.2.1. *Pas*

La **taula 9** que reproduïm a continuació aplega els matisos semàntics i pragmàtics que pot aportar l'adverbi *pas* del català actual segons la GEIEC.

Valors de l'adverbi de reforç <i>pas</i> del català segons la GEIEC	
Valor	Exemples
Negació d'una suposició prèvia, explícita o implícita.	<i>Dir que té empena no vol pas dir que ens hagi d'ajudar</i> <i>–Ets l'encarregada? – No, no soc pas la persona que busques</i>
Pregunta sobre una situació que l'emissor considera probablement certa	<i>Fa fred. No hi ha pas res obert?</i>
Reforç d'una negació prèvia, implícita o explícita	<i>–Ara ja no vindrem. –Efectivament, no vindrem pas, tan tard</i>
Reforç d'una prohibició aportant un matis comminatori o amenaçador	<i>No hi baixéssiu pas, sentiu?</i>
Reforç de la negació de constituent	<i>Parlen de literatura i no pas de política</i>
Reforç de la negació expletiva a determinades oracions comparatives	<i>Fa més calor a dins que no pas a fora</i> <i>Prefereixo que hi diguen la vostra que no pas que calen</i>

Taula 9. Valors de l'adverbi *pas* (GEIEC: https://geiec.iec.cat/veure_taula_una.asp?id=93)

Pel que fa a la distribució geogràfica actual, la GIEC (2016: 1310) acota el seu ús com a adverbi de reforç als parlars de Catalunya (excloent València i Balears). Especifica, a més a més, que a les variants septentrionals s'empra de manera generalitzada per expressar la negació fins al punt que en alguns casos s'elideix l'adverbi *no* en el parlar col·loquial. Així mateix, s'empra també en el Camp de Tarragona sense l'adverbi *no* a les preguntes en què el parlant expressa una contra-espectativa:

“L'adverbi de reforç *pas* és molt usual en parlars del Principat de Catalunya, però no en valencià ni en balearic. En septentrional, a més, és l'expressió habitual de la negació, fins al punt que ha dut a l'omissió de *no* col·loquialment: *Mengi pas*; *Que vindràs pas a Barcelona?* En preguntes de contraexpectativa [...] també es troba col·loquialment en el parlar del Camp de

Tarragona sense l'adverbi *no*: *Que l'hauria de tenir pas, aquesta factura?; Que has vist pas la meua jaqueta?* En parlars nord-occidentals s'usa col·loquialment *cap* en lloc de *pas*." [GIEC (2016: 1310)]

Segons Espinal (2002), en el català modern hi ha variació dialectal pel que fa a la posició d'aquest marcador respecte del verb en perífrasis verbals i temps compostos, atès que pot seguir o precedir el verb en infinitiu o participi. En aquesta línia, la GBU proposa la següent taula.

Pas a perífrasis verbals i temps compostos del català actual – GBU (2019)	
Posició postverbal	Posició intermèdia
No ho pot negar pas	No ho pot pas negar
No l'havia vist pas	No l'havia pas vist
No vam ser pas nosaltres	No vam pas ser nosaltres
No vaig veure'l pas	No vaig pas veure'l

Taula 10. Posició de *pas* a perífrasis verbals i temps compostos – GBU (2019: §24.4)

A banda dels seus usos com a paraula negativa independent, *pas* també es pot combinar amb altres paraules negatives originant construccions del tipus *No el resoldrà pas ningú, aquest problema* o *De café, ningú no en vol pas gens* – vegeu Espinal (2002: 2768).

Orígen etimològic

Prové del substanti PASSUS, -ŪS ‘pas, moviment de cada peu d’hom que va d’un costat a l’altre’ (del llatí PANDĒRE ‘extendre’) [DCAT: sv. PAS].

Evolució

Actualment *pas* és un adverbi que reforça la negació i generalment s'empra, tal com hem vist, amb valor adversatiu. Es va formar de la mateixa manera que altres elements de reforç com *no n'hi ha gens* (NON EST GENUS ‘no [de cap] tipus’) i s'afegia al verb per a designar una cosa minúscula (com a minimitzador). Apareix per primera vegada a les *Homilies d'Organyà* (el primer text literari) i és molt abundant a tots els textos del segle XV. Antigament se solia avantposar al verb per aportar un valor emfàtic.

Així doncs, a partir de la gramaticalització del substantiu s'obté l'adverbi *pas* que va funcionar com a terme de polaritat negativa des dels orígens del català, tal com exemplifiquen els exemples a continuació:

- (216)
- a. no perdonaria Déus *pas* lo pecad ad om que aja altrui aver, si no l red e no sse n'acorda ab él, si far o pod [CATALÀ ANTIC] [Hom., 5r20; apud. DCAT: sv. PAS]
 - b. Respòs lo mestra: -Jo no creu *pas* que una rata hic pogués exir que vista no fos [Desclot Cròn. 134, NCI, IV, 86.4; apud. DCAT: sv. PAS] [CATALÀ ANTIC]
 - c. La sua ànima no hac *pas* oblidada la santa devoció de Blanquerna, ni fortitudo no s triga a enfortir son coratge contra la corporal natura [CATALÀ ANTIC] [Llull, Blanq., NCI, I, 61.27; apud. DCAT: sv. PAS]
 - d. Puy salvador / universal / e general / al món vingué, / a tot volgué / manifestat / fos ell ser nat / perquè l món *pas* / no s'escusàs / per ignorància [CATALÀ ANTIC] [JRoig, Spill, 11575; apud. DCVB: sv. PAS]
 - e. No'm spante *pas* [CATALÀ ANTIC] [Tirant, c. 34; apud. DCVB y DCAT: sv. PAS]
 - f. Car no són *pas* aquestes coses per a pahir

- [Somni J. Joan 462; *apud. DCVB: sv. PAS*]
 g. Que no sent *pas* les pus aspres dolors [CATALÀ MODERN]
 [Francesc Oliver (Cançon. Univ. 281; *apud. DCVB: sv. PAS*)]
 h. Que herbeta més gentil no l'heu pas vista [CATALÀ CONTEMPORANI]
 [Verdaguer Idilis; *apud. DCVB: sv. PAS*]

Així mateix, el *CICA* i el *CTILC* apleguen nombrosos exemples d'ús del *pas* de tota la història del català.

- (217) a. E reten causa e raó solament de hoida e *no pas* de vista [CATALÀ OCCIDENTAL: VALENCIÀ][*CICA*: Segle XIVb. *El procés de Sueca*: 114, 1]
 b. No ab *pas* temerós net art y vullau atényer! [CATALÀ OCCIDE.: VALENCIÀ] [*CICA*: Segle XVb. *Tirant lo Blanch*: 1221, 10]
 c. E segons altres per los Scipions, romans; *no pas* despoblada per dits romans [CATALÀ ORIENTAL: CENTRAL][*CICA*: Segle XVI. *Cròniques d'Espanya*: 178, 16]
 d. Los pares que ensenyen tot lo que saben, no poden *pas* ensenyar mes? [CATALÀ ORIENTAL: CENTRAL][*CTILC*: 1844. Josep Roquer, *Mon nou, ó renovat en lo moral ab lo degut cuidado per acertar la elecció de esta*]
 e. Pasífae, que jo recordi, no es va convertir *pas*, mentre jugava amb el toro, en una còmoda vaca. [CATALÀ ORIENTAL: CENTRAL][*CTILC*: 1984, Salvador Espriu, *Les roques i el mar, el blau*].
 f. més a prop del poble del seu promès que no pas aquell on aleshores vivíem [CATALÀ ORIENTAL: CENTRAL][*CTILC*: 1947, Sebastià Juan Arbó, *Tino Costa*]

Des de la perspectiva del parlant del català actual, sorprenen alguns casos de *pas* davant del verb que són propis dels textos medievals.

- (218) a. Que *gens pas* no és raó que negú puixa ne deia hauer poder en los béns d'altruy [Consolat, c. 51; *apud. DCVB: sv. PAS*]
 b. Mas *pas* no diu ne demostra ne esclarex com deu esser entes [CATALÀ ANTIC] [Consolat, c. 71; *apud. DCVB: sv. PAS*]
 c. Certes, *pas jo* no me'n meravell [CATALÀ ANTIC] [Canals Prov. 94; *apud. DCVB: sv. PAS*]
 d. E *pas* no se'n penedia [CATALÀ ANTIC] [Jacob Xalabin 13; *apud. DCVB: sv. PAS*]

En català antic va ser freqüent també en contextos de negació absoluta precedit de l'adverbi *no*.

- (219) a. Seràs, dich, rich per riquesa emprestada? *No pas* [CATALÀ ANTIC] [Quar. 1413, p. 56; *apud. DCVB: sv. PAS*]
 b. Havets-li dit qui son yo? –*No pas*, dix Larta [CATALÀ ANTIC] [Curial, II, 13; *apud. DCVB: sv. PAS*]

Distribució geogràfica

No només s'empra en català sinó que també s'usa en francès i en occità, llengües en les quals constitueix l'exponent màxim de la negació (atès que en alguns casos no s'usa l'activador negatiu *no*). És interessant de fer esment del fet que en català rossellonès *pas* apareix darrere del verb sense regir la presència d'un marcador negatiu preverbal i sense caràcter adversatiu [vegeu *DCAT, sv. PAS*], tal com ocorre també amb altres veus negatives [Espinal (2002: 2760)] –vegeu (97).

- (220) a. Jo he vist *ningú* [CATALÀ ROSSELLONÈS]
 b. He menjat *res* [CATALÀ ROSSELLONÈS]
 c. Ella en parla *mai* [CATALÀ ROSSELLONÈS]
 [Espinal (2002: 2760)]

d. Qui fa lo que pot, és *pas* obligat a més
[DCVB: sv. PAS]

[CATALÀ ROSSELLONÈS]

Així mateix, a les poblacions de les comarques frontereres del bisbat de Girona (Setcases, Alt Empordà, Ripollès, Gironès, Garrotxa o zona nord de La Selva) es documenta el mateix ús que en rossellonès [DCVB: sv. PAS].

- (221) a. Hi ha *pas* res més
b. T'ho donaré *pas* 'no t'ho donaré'
c. El pare hi és *pas* 'no hi és'
d. Ens som *pas* vistos 'no ens hem vist'
e. Fa *pas* gaires dies que som arribat 'no fa gaire dies...'
f. Sé *pas* si teniu raó
[Saisset Hist. y Com. 11; *apud.* DCVB: sv. PAS]
g. Sé *pas* per què som tingut tanta de set
[Massó Croq. 10; *apud.* DCVB: sv. PAS]

El valor adversatiu de *pas* s'estén fins al Benasqués. A les zones de Gandesa, Falset i Tortosa, per exemple, és freqüent per a negar parcialment el contingut d'una proposició (222a). També s'usa a respostes negatives a la zona del Vallès, Penedès i la població d'El Vendrell (222b) i (222c). De fet, aquests usos són freqüents a tot Catalunya.

- (222) a. Ho faré jo, *no pas* tu [CATALÀ ACTUAL]
b. ¿Ja ha vingut el noi? – *No pas* encara [CATALÀ ACTUAL]
c. ¿T'han portat els mobles? – *No pas* que jo ho sàpiga [CATALÀ ACTUAL]
[DCVB: sv. PAS]

L'ALF aporta informació sobre l'ús del *pas* a les diferents variants de contacte lingüístic entre el català, l'occità i el francès. A la làmina 89 s'examina la forma *Il n'y a pas de*. A la zona del sud de França i concretament a la zona de Gironde i Lot et Garonne, com a Landes, predomina [y ă pă dĕ] (a excepció de les varietats de Tartas, 682, o Pouillon, 683, a on es pronuncia la preposició *de*). A la zona d'Ariège, Aude i a les poblacions dels pirineus orientals com Arles-sur-Tech (796) o Cotliure (798) es documenta [y ă päs kăp dĕ]. Aquestes poblacions són representatives del català rossellonès i usen *cap*. En contrast, a la zona de Gers i a algunes zones de la regió de l'alt pirineu a tocar de l'Aragó –com Cauterets (695), Gavarnie (697) i Lannemezan (689)– s'usa una forma similar a l'espanyol *nada* [y ă pã_y nădĕ]. A la zona de la costa blava i departaments limítrofs (és a dir, Bouches-Du-Rhône, Var, Vaucluse o el nord de Gard) s'empren les veus descendents del llatí clàssic GĒNUS: [y ă djyĕs dĕ], [y ă djyĕz dĕ] i [l ă djĕ dĕ].

D'altra banda, a la làmina 101 de l'ALF (*n'aie pas peur*) observem que una de les formes predominants a Ariège, Haute-Garonne, Gers, Gironde i a algunes poblacions de Landes, com Grenade-sur-Adour és [n ăjĕs pã pō_u]. Cal tenir en compte que també es troben altres variants com ara [ăjĕs päs pō_u] (a la zona de Aude) o [n ăjĕs päs pō] (a Haute-Garonne, entre d'altre). Les zones frontereres amb Navarra poden fer ús de [n ěs pã pō] (a Aas, 693, per exemple), però als pirineus orientals la forma majoritària és [tengĭs päs pō_u] / [tĭngĭs päs pō_u].

Sobre el mateix punt, la làmina 896 (*ne pas*) mostra una forma prou estable que es correspon amb l'estàndard [nĕ ... päs], encara que es detecten algunes variacions pel que fa a la pronunciació de l'-s final (en Gers o Landes) o a l'alternança amb [nũ... päs] (en el departament de Hautes-Pyrénées). A l'Haute-Garonne, part del nord d'Ariège, Aude i sobre tot el departament dels Pyrénées-Orientales (corresponent a la Catalunya del Nord: Alta Cerdaña, Capcir, Conflent, Vallespir i Rosselló) hi predomina l'ús de [päs] sense

marcador negatiu previ. És interessant de remarcar l'ús de [ně ... kăp] a Castillon (Ariège). La làmina 899 (*n'est pas encore*) també palesa una variació semblant. A Castillon (Ariège) s'usa [n ɛ̃ kăp énkăró], mentre que en el departament dels Pirénées-Orientales i concretament a Olette (794), [ɛ̃ ănkăřě păs], a Arles-sur-Tech (796) [ɛ̃s păz ănkăře] i a Cotlliure (798) [ɛ̃s păz ănkăřa^e]. A més a més, la làmina 1870 (*pas du tout*) demostra que a la zona dels Pirénées-Orientales s'hi remarquen minimitzadors emparentats amb els catalans *mica* ([păs miké] a Olette, 794, i Cotlliure, 798), *gens* ([pă_y j_yě_zs] a Arles-sur-Tech, 796) i *bri* ([păz bríkó] a Axat, 793, i [kăp brě] a Ille-sur-Têt, 795, i Rivesaltes, 797).

En definitiva podem afirmar que l'*ALF* aporta informació pel que fa a les zones limítrofes d'Ariège amb l'àrea del Pallars en què s'usa *cap* en lloc de *pas* (223f) i també al fet que al sud del departament dels pirineus orientals *pas* constitueix l'única negació de la frase, com a (223a) i (223e).

- (223)
- a. [tengīs păs pōũ]
[ALF: carte 101, Rivesaltes (797), Ille-sur-Têt (795)]
 - b. [tĩngīs păs pōũ]
[ALF: carte 101, Olette (794), Ille-sur-Têt (795), Arles-sur-Tech (796)]
 - c. [ɛ̃s ănkăřě păs]
[ALF: carte 899, Olette (794)]
 - d. [ɛ̃s păz ănkăře]
[ALF: carte 899, Arles-sur-Tech (796)]
 - e. [ɛ̃s păz ănkăřa^e]
[ALF: carte 899, Collioure (798)]
 - f. [n ɛ̃ kăp énkăró]
[ALF: carte 899, Castillon (790)]

En darrer terme, cal tenir em compte que les làmines 1869 i 1951 de l'*ALDC*, entre d'altres, també aporten informació de l'ús del *pas* com a única negació a les següents poblacions nord-catalanes franceses de parla catalana: Salses, Estagell, Perpinyà, Mosset, Sant Cebrià de Rosselló, Jóc, Formiguera, Montoriol, Cornellà de Conflent, etc.

- (224)
- a. [fÇa pz 'Èum]
[ALDC: 1869, Estagell (2)]
 - b. [«klÇaR« paz BÈe4]
[ALDC: 1869, Formiguera (7)]
 - c. [j a pÈas pRo4w 'Èum]
[ALDC: 1869, Cornellà de Conflent (9)]
 - d. [«n rÇe4st« pÈas]
[ALDC: 1951, Salses (1)]
 - e. [n i a pÈas]
[ALDC: 1951, Perpinyà (3), Sant Cebrià de Rosselló (5)]

Per consegüent, podem concloure que *pas* és una forma compartida per les diferents variants del francès, l'occità, el català i l'aragonès.

2.2.3.2.2. (Ni) mica

Origen etimològic

Segons el *DCAT* (*sv.* MICA), prové del substantiu del llatí vulgar *MĪCCA, variant expressiva del llatí MĪCA 'partícula', 'miga, especialment de pa', 'granet de sal', etc.

Evolució

En català es va fer servir des dels orígens com a minimitzador o partícula intensiva en enunciats negatius amb un valor equivalent al valor de les veus actuals *gens* o *pas*.

- (225) a. -No dix *mica* ab la mitad del cor, mas ab tot lo cor [CATALÀ ANTIC]
 [Hom., 4v19; *apud. DCAT: sv. MICA*]
- b. faz-vos, sé <ne>r, saber que jo *no é mica de la paga* que vós a mi promessès quan m'ag<u>ès [CATALÀ ANTIC]
 [1320-50, carta del Alt Urgell - PPujol, DocVgUrg, 11.5; *apud. DCAT: sv. MICA*]
- c. No.n fa *micha de cens* [CATALÀ ANTIC]
 [1380, doc. de Cerdanya - Llívia, InvLC; *apud. DCAT: sv. MICA*]
- d. no li donava *miga conduyt* [CATALÀ ANTIC]
 [Segle XIV, Traducció de *VidesR*; *apud. DCAT: sv. MICA*]
- e. Faz uos ser saber que io no e *micha de la paga* que uos mi promessés [doc. s. XIII (Pujol Docs. 21; *apud. DCAT: sv. MICA*)]
- f. Depuys no ha hauda dolor, sinó un petit que n'hac lo dimecres...: depuys, senyor, no n'ha hauda *mica* [CATALÀ ANTIC]
 [doc. a. 1374 (Roca Medic. 83); *apud. DCVB: sv. MICA*]
- g. De vergonya no'n té *micha* [CATALÀ ANTIC: VALENCIÀ]
 [Col l., *Dames*: 364; *apud. DCVB: sv. MICA*]
- h. No té ni *mica d'escrúpol* [CATALÀ CONTEMPORANI]
 [Aguiló, *Poes.* 155; *apud. DCVB: sv. MICA*]
- i. Ni s'hi encaboriava *mica* [CATALÀ ACTUAL]
 [Pons, *Auca* 18; *apud. DCVB: sv. MICA*]

El *CICA* ens fa avinent que era un minimitzador freqüent en el català septentrional del segle XIV, (226). Actualment se sol emprar precedit de *ni*, tal com palesen els exemples del *CTILC* de (227).

- (226) a. no y ha tremolament *mica* [CATALÀ ANTIC]
 [*CICA*: Segle XIV. *Cànon d'Avicenna*. Fol. 78r, 11]
- b. guarda .t que a n' aquest temps no li dóns *mica d'oli* [CATALÀ ANTIC]
 [*CICA*: Segle XIV. *Cànon d'Avicenna*. Fol. 70v, 19]
- c. no y ha *mica de calor* [CATALÀ ANTIC]
 [*CICA*: Segle XIV. *Cànon d'Avicenna*. Fol. 25r, 2]
- d. no li faces restancar *mica* [CATALÀ ANTIC]
 [*CICA*: Segle XIV. *Cànon d'Avicenna*. Fol. 10v, 15]
- (227) a. tot allò que sa mare li contava no l'afectava gens *ni mica* [CATALÀ ACTUAL]
 [*CTILC*: 1947. Sebastià Juan Arbó, *Tino Costa*]
- b. Però sé que si ho és no m'interessa *ni mica* [CATALÀ ACTUAL]
 [*CTILC*: 1967, Maria Aurèlia Capamany, *Un lloc entre els morts*]

Distribució geogràfica

És d'ús general a les llengües romàniques (aragonès *mica*, espanyol *migaja*, gallec *migalba*, astrulleonès *migaya*, italià *mica*, etc.) i és la forma pròpia de les Illes Balears en comptes de *gens*. Concretament, Coromines aplega dades del tipus *no n'he trobat mica* a Formentera. Quant a l'aragonès, tant Rollhfs com Coromines en documenten l'ús a Fanlo (sud-est de Bielsa) i Bielsa, respectivament.

- (228) a. *no te durarà mica* 'cel ò la ne te durera pas' [ARAGONÉS]
 [*Le Gc.*, pp. 85, 136; *apud. DCAT: sv. MICA*]
- b. *no he comido mica* 'no he menjat gens' [ARAGONÉS]
 [*Le Gc.*, pp. 85, 136; *apud. DCAT: sv. MICA*]
- c. sí, pero *no m'he fetu mika bien* [ARAGONÉS]
 [1965, Corominas, Bielsa; *apud. DCAT: sv. MICA*]

La làmina 1951 de l'ALDC permet documentar *mica* precedit de *ni* a les poblacions de Freixenet de Segarra i l'Ametlla de Mar, tal com mostren (229a) i (229b). Quant al català rossellonès, la làmina 1870 (*pas du tout*) de l'ALF n'exposa l'ús a la zona dels pirineus orientals (concretament, a Olette i a Cotlliure, 229c) i en consonància amb la làmina 1639AB (*mie de pain*) n'observem l'ús per a designar 'engruna de pa' a Cotlliure (229d).

- (229) a. [n i Èa Çun« mÈikE]
[ALDC: 1951, Freixenet de Segarra (53)]
b. [nÇo i Èa ni mÇik«4 De pÈa]
[ALDC: 1951, L'Ametlla de Mar (133)]
c. [päs mikè]
[ALF: carte 1870, Olette (794) y Collioure (798)]
d. [miká dâ pâ]
[ALF: carte 1639AB, Collioure (798)]

Amb relació als valors de *mica* a altres variants romàniques i, més concretament, en italià, a partir de l'equivalència amb els termes de polaritat del català, observem que aquesta partícula pot desenvolupar diverses funcions: a) *mica* = 'pas' (230), b) *mica* = 'poc' (231), c) *mica* = 'gens/pas' (232), y d) *mica* tanto com a resposta (233).

- (230) a. Non hanno *mica* mangiato [ITALIANO ACTUAL]
b. Non hanno mangiato *mica* [ITALIANO ACTUAL]
c. Non ho *mica* detto questo [ITALIANO ACTUAL]
[Cinque (1999: 47)]
- (231) a. d'altra parte nessuno risolveva l'enigma, e poi lui se l'era risolto da sé, *mica* gli avevano dato la soluzione [ITALIANO ACTUAL]
[Bruno D'Amore, *Dante e la matematica*: 14]
b. *mica* se ne erano andati [ITALIANO ACTUAL]
[Bruno D'Amore, *Dante e la matematica*: 24]
c. *Mica* si può parlare di dialettica [ITALIANO ACTUAL]
[Bruno D'Amore, *Dante e la matematica*: 75]
d. Ah, ma io *mica* sono un chierico, mica sono ordinato [ITALIANO ACTUAL]
[Bruno D'Amore, *Dante e la matematica*: 76]
- (232) a. Sono andato allo stadio con Mario: non ha *mica* dormito! [ITALIANO ACTUAL]
[Thaler (2016): 51]¹²
b. No, no ha dormit *gens/pas*, pobret! [CATALÀ ACTUAL]
- (233) a. Sai *mica* dove posso trovare questo? [ITALIANO ACTUAL]
b. Que he dit *pas* algo? [CATALÀ DE PUJALT DE SANT RAMON, LLEIDA]
[Tubau 2008: e.g. (79)]
c. Que el vaig fer enfadar *pas*? [CATALÀ DE PUJALT DE SANT RAMON, LLEIDA]
[Tubau 2008: e.g. (84)]
d. No has *pas* vist les meves claus? [CATALÀ ACTUAL]
- (234) a. Natalie Portman: umana? *Mica tanto*. L'attrice sembra quasi divina e quello che fa le rende onore [ITALIANO ACTUAL]
[Google: Quotidiano.net (Magazine) <http://www.quotidiano.net/magazine/video/natalie-portman-umana-mica-tanto-1.2456049>]
b. Ikea: low cost in sicurezza? *Mica tanto*, secondo la Codacons. Secondo l'associazione a tutela di consumatori e ambienti, alcuni prodotti del colosso svedese dell'arredamento a basso costo non sarebbero sicuri [ITAL. ACTUAL]
c. Ti piacciono gli spaghetti? *mica tanto* (non tanto) [ITALIANO ACTUAL]

¹² Tal com explica Thaler (2016), aquest frase s'usa irònicament. Literalment està dient que no ha dormit *nada* (gens), però en realitat implica que ha estat dormint tota l'estona.

- d. "Buona scuola? *Mica tanto*" Docenti e alunni in presidio davanti all'Ust di via Copelli: "Non ci ascoltano, è sempre peggio". E al "Manzoni" probabile trasloco con polemica [ITALIANO ACTUAL]
 [Google: LaPrealpina.it: La protesta <http://www.prealpina.it/pages/buona-scuola-mica-tanto-15279.html>]
- e. L'Expo è sicuro? *Mica tanto*. Un giornalista piazza una finta bomba [IT. ACT.]
 [Google: Secolo d'Italia <http://www.secoloditalia.it/2015/04/bomba-expo-si-puo/>]
- f. Foglie morte? *Mica tanto!* (Dead leaves? Not really!) [ITALIANO ACTUAL]
 [Google: <https://www.flickr.com/photos/elidoturco/5139308765>]

2.2.3.2.3. *Gens*

Origen etimològic

D'acord amb el *DCAT* (*sv.* GENS), prové del llatí GĒNUS 'tipus, espècie, gènere'.

Evolució

Coromines explica que se solia combinar amb *non* a enunciat negatiu, interrogatiu o condicional NON GENUS ..., SI GENUS ... seguit d'un substantiu per expressar el significat de 'cap espècie de, cap classe de'. A partir d'aquí, va adoptar el valor negatiu i es va convertir en un adverbi de reforç.

És freqüent com a reforç negatiu en els textos catalans des dels orígens, (235a) a (235c), però també apareix en entorns no-verídics o modals amb valor positiu (235d). Generalment, per expressar significat negatiu ha de trobar-se sota l'àmbit de l'adverbi *no*. Això no obstant, en català contemporani també és possible trobar casos en què no hi ha l'activador negatiu i en què *gens* té el significat negatiu, com a l'exemple de Carles Bosch de la Trinxeria (235e), nascut l'any 1831 a Prats de Molló (Vallespir, Catalunya del Nord - França).

- (235) a. Nostre Séiner ... *no* dejunà *gens* per zo que él agés peccad feit [CATALÀ ANTIC]
 [Homilies 5v2 ; *apud.* *DCAT: sv.* GENS]
- b. E no'n trobí *gens* [CATALÀ ANTIC]
 [Muntaner, *Cròn.*, c. 1 ; *apud.* *DCAT: sv.* GENS]
- c. com lo Rey entrà, e la Infanta, *no* s mogueren *gens* [CATALÀ ANTIC]
 [Joanot Martorell, 1, 130; *apud.* *DCAT: sv.* GENS]
- d. dix lo príncep de Gales – Per ma fe, senyor, yo conec aquell alà de tan mala condició, que – puix ell és solt – que lo cavaller que passa, si és *gens* valent, entre ells veurem una gentil batalla [CATALÀ ANTIC]
 [Joanot Martorell. Ag. 1, 184, =Riq., p. 149; *apud.* *DCAT: sv.* GENS]
- e. un hereu la festeja, y ella, *gens* esquerpa ... [CATALÀ CONTEMPORANI]
 [Bosch de la Tri. (*Lena*, 22); *apud.* *DCAT: sv.* GENS]

El *CICA* permet recollir més dades de *gens* de textos catalans del segle XIII al segle XVII.

- (236) a. *no ns ó manà gens* [CATALÀ ANTIC]
 [*CICA*: Segle XIII. *Homilies d'Organyà*: 123, 42]
- b. *tothom conegué que no s' avien gens d' amor* [CATALÀ ANTIC]
 [*CICA*: Segle XV: *Curial e Güelfa*: 113, 40]
- c. És magnànim e noble de cor, *sens gens* de malícia ni de iniquitat [CATALÀ ANTIC]
 [*CICA*: Segle XVI. *Spill de la vida religiosa*: Fol. 99v, 11]
- d. Perquè s pareixien que estaven totes negres y *no gens* ben buydades [CATALÀ MOD.]
 [*CICA*: Segle XVII. P.J. Porcar, *Dietari*: Fol. 425r, 8]

Distribució geogràfica

Coromines comenta que actualment es fa servir arreu i menciona, a més a més, que hi pot haver certa variació pel que fa a la pronunciació en funció de la zona: [ʒés] en el Rosselló o [čéns] a l'àrea de València.

Quant a la forma *gens*, podem assegurar que és general a totes les variants del català –vegeu els exemples de (237) extrets del CTILC.

- (237)
a. no ens és lícit de judicar [...] el seu comportament moral, encara que ens sembli sovint no <i>gens</i> exemplar
[CTILC: 1984. Salvador Espriu, <i>Les roques i el mar, el blan</i>]	[CATALÀ CENTRAL]
b. Bonaparte no era <i>gens</i> fatal
[CTILC: 1964. Joan Fuster, <i>Diccionari per a ociosos</i>]	[VALENCIÀ]
c. s'està fent fosc i aviat no hi veurem <i>gens</i>
[CTILC: 1967. Manuel de Pedrolo, <i>Totes les bèsties de càrrega</i>]	[CATALÀ NOROCCIDENTAL]
d. I ell no ho era <i>gens</i> de cregut!
[CTILC: 1977. Carme Riera, <i>Jo pos per testimoni les gavines</i>]	[CATALÀ BALEAR]
e. Els temps no eren <i>gens</i> fàcils
[CTILC: 1990. Renada-Laura Portet, <i>Lettera amorosa</i>]	[CATALÀ SEPTENTRIONAL]

La làmina 1951 de l'ALDC permet afirmar que *gens* s'usa pràcticament a totes les zones de parla catalana, atès que es documenta a Alp (19), Freixenet de Segarra (53), Cambrils de Mar (69), Sort (95), Sarroca de Bellera (98), Valljunquera (131), l'Ametlla de Mar (133), Casinos (160), Simat de Valldigna (173), L'Alqueria de Comtessa (174). Així mateix, la làmina 1957 mostra que es pot emprar també a Mas de Barberans (141) i a Picassent (165).

- (238)
a. [dk pÈa ZÇa no n j Ça ZÈens]
[ALDC: 1951, Alp (19)]
b. [no kÇeDe ZÇenz DÈli]
[ALDC: 1951, Sort (95)]
c. [nÇo ni Çan dZÈens]
[ALDC: 1951, Freixenet de Segarra (53)]
d. [no n j Ça dZÈens]
[ALDC: 1951, Cambrils de Mar (69)]
e. [no kÈeDa tSÈens de Èli]
[ALDC: 1951, Casinos (160)]
f. [no N kÇeDen tSÈens]
[ALDC: 1957, Picassent (165)]
g. [nÇo me N kÇeDa dZÈens]
[ALDC: 1957, Mas de Barberans (141)]
h. [no j Ça dZÈens dÈli]
[ALDC: 1951, Simat de Valldigna (173)]

Tal com s'ha vist a la part corresponent a l'evolució d'aquest lexema, la variació pel que fa a la seva pronunciació ja existia en el català medieval.

2.2.3.2.4. *Gaire*

Origen etimològic

Segons el DCVB (*sy.* GAIRE), prové del fràncic *waigaro 'molt'. El català comparteix aquesta veu originària del superestrat fràncic amb l'aragonès (*gaire* 'muito' en aragonès medieval) i el francès (*guère* 'beaucoup'). Actualment, és un quantificador adverbial negatiu (vegeu la GBU 2019: Quadre 24.2) la presència del qual ha de ser legitimada per un activador negatiu (*no ... gaire* 'no ... massa').

Evolució

Tal com mostren les dades extretes del *CICA* i del *CTILC*, s'usa de manera generalitzada a tota l'història del català.

- (239)
- a. lo castel e la vila no 's puria puyt tenir *gayre*
[*CICA*: Segle XIIIb. Bernat Desclot, *Crònica*: III.39, 11]
 - b. lo qual tu ben coneguist, qui fo prelat no ha *gayre* d'aquel matex monestir
[*CICA*: Segle XIVa. St. Gregori, *Diàlegs*: Fol. 4r, 18]
 - c. et honrada, et molt forts et mils murada que ciutat *gayre* que sia e l món
[*CICA*: Segle XIVb. Ramon Muntaner, *Crònica*: Fol. 15va, 27]
 - d. stà en tal disposició que no 's spera que deja *gayre* viure
[*CICA*: Segle XVa. *Document de Cancelleria d'Alfons el Magnànim*. Doc. 13, 22]
 - e. E, ferint dels sperons, cuytà per los cavallers. No hach *gayre* anat qu'ell los encontrà e 'ls dix tot ço[*CICA*: Segle XVb. *Curial e Güelfa*: 157, 19]
 - f. E de confessar no 's curava *gayre*, pus que hom se confés una vegada en la setmana
[*CICA*: Segle XVIa. *Spill de la vida religiosa*: Fol. 71v, 9]
 - g. lo exit a rebre ni dit comte de Miranda ni *gayre* ningú de ciutat
[*CICA*: Segle XVIb. *Llibre de les Solemnitats de Barcelona* 7: 44, 34]
 - h. ¿qu'es de plata aquesta carta?.. no hi veig *gayre*. He reparat que deya qu'es preciosa
[*CTILC*: Segle XIXa. 1835. Francesc Renart i Arús, *El regreso después de cólera*]
 - i. feu també sos comentaris [...] á despit de molts dels que per allí seyan sens capir *gayre* cosa de aquellas elocubracions
[*CTILC*: Segle XIXb. 1877. Josep Coroleu i Inglada; Josep Pella i Forgas, *Lo sometent*]
 - j. el bon Viatger [...] no va fer *gaire* cas d'aquells dos símbols de la França
[*CTILC*: Segle XXa. 1926. Agustí Calvet, *Hores viatgeres*]
 - k. Els rossinyols no canten *gaire*.
[*CTILC*: Segle XXb. 1975. Marià Manent, *El vel de Maia*]
 - l. donava a conèixer les circumstàncies de la seva vida privada, no *gaire* exemplar
[*CTILC*: Segle XXIa. 2003. Josep Fontana i Lázaro, *La revolució liberal a Catalunya*]

Quant a les seves funcions sintàctiques, la *GIEC* (2016: 1303) comenta que *gaire* és un terme de polaritat negativa que expressa poca quantitat o un nul. Puntualitza que algunes variants del català actual no disposen d'aquest quantificador adverbial negatiu, variants en les quals els quantificadors *massa* i *molt* són afectats per la negació i adopten el mateix significat que *gaire* té en català quan és afectat pel focus d'un inductor negatiu. Així doncs, en una frase com *tot i la propaganda que havíem fet, no hi va acudir molta/massa gent* vol dir 'no hi va acudir *gaire* gent'.

D'altra banda, d'acord amb la *GBU* (2019: 348), el quantitatiu *gaire* no pot avantposar-se al verb si no és precedit per *no*. Així mateix, quan s'usa a respostes o rèpliques també ha de ser precedit de l'activador negatiu *no*, (240d) i (240e).

- (240)
a. No menja <i>gaire</i>	[CATALÀ ACTUAL]
b. Aquell quadre no m'ha agradat <i>gaire</i>	[CATALÀ ACTUAL]
c. no hi veig <i>gaire</i> s probabilitats d'èxit	[CATALÀ ACTUAL]
d.–Et trobes bé? –No <i>gaire</i>	[CATALÀ ACTUAL]
e. A mi em va agradar molt, però a ella, no <i>gaire</i>	[CATALÀ ACTUAL]
f. És una situació no <i>gaire</i> agradable	[CATALÀ ACTUAL]
- [*GBU* (2019: 348)]

Distribució geogràfica

Tal com hem esmentat, en algunes zones de parla catalana *gaire* no s'usa. Concretament, en valencià i tortosí s'usa *molt* en lloc de *gaire*, motiu pel qual *no menja molt* és equivalent a *no menja gaire*. A la làmina 1869 de l'*ALDC* es veu clarament que a la zona de l'Ebre i a València es pot emprar *prou* en lloc de *gaire*, (241a) i (241b). En canvi, es documenta [FwÇajR«] a l'àrea ribagorçana (241c) i [FEajR«] en català central (241d).

- (241) a. [no fÈa pRÇw klaRÈo]
[ALDC: 1869, L'Ametlla de Mar (133), Ulldecona (145)]
b. [no fÈa pRÇw ´Èum]
[ALDC: 1869, Borriana (155), Fondegulla (156)]
c. [no fÇa FwÇajR« k´aRÈo]
[ALDC: 1869, Les Paüls (93)]
d. [no fÇa FÇajR« ´Èum]
[ALDC: 1869, Llobera de Solsonès (40)]

2.2.3.2.5. Gota

Origen etimològic

Prové del substantiu GÛTTA 'gota' del llatí [DCAT: sv. GOTA] que va derivar a adverbi.

Evolució

Tal com hem explicat a *gens* i *mica*, s'usa com a reforç intensiu de la negació des del segle XIV, com a mínim.

- (242) a. li tolc la vista dels huls ... e no viu puyx *gota* [CATALÀ ANTIC]
[S. XIV. Reixac, *Questa*: 63.21; *apud. DCAT*: sv. GOTA]
b. no has *gota* de vergonya que tu recórregues a mi, qui tant fort has ahontat lo meu fill [CATALÀ ANTIC]
[Eiximenis, *Dones*, ms. i, 138v; *apud. DCAT*: sv. GOTA]
c. mas los savis d'aquest segle qui són dessà aquest riu, veen clar; mas delà, no veen *gota* [CATALÀ ANTIC]
[trad. cat. del *Libre de Vicis e Vertutz* (DBal. s. v. *gota*); *apud. DCAT*: sv. GOTA]
d. No està malalta, no, que si *gota* hi estava, era de mal d'amors [CAT. CONTEM.]
[Verdaguer *Jov.* 126; *apud. DCVB*: sv. GOTA]
e. No'ls hi anava *pas gota* malament [CATALÀ CONTEMPORANI]
[Girbal, *Pere Llarch* 13; *apud. DCVB*: sv. GOTA]

A partir de les dades del *CICA*, podem observar que en els segles XVI i XVII, tot i que es complia la funció expressiva de reforç de la negació, encara s'usa *gota* vinculat a un complement preposicional el referent nominal del qual és un líquid.

- (243) a. à onze mesos, may li à entrat *gota de vi* en lo cos [CATALÀ MODERN]
[*CICA*: Segle XVIa. *Epistolaris d'Hipòlita de Roís de Liori i d'Estefania de Requesens*: 122, l. 61]
b. Ý no se ´n perdé *gota de oli*, que tot caygué damunt los mantells [CAT. MOD.]
[*CICA*: Segle XVIIa. P. J. Porcar, *Dietari*: 334, l. 21]

Distribució geogràfica

Ès d'ús general a Girona i a les comarques del pirineu, encara que també es troba a l'*Atlàntida* de Jacint Verdaguer. En el Pallars i a la Ribagorça (i també en aranès) és més freqüent la forma *got*. De totes maneres, el *CTILC* manifesta que s'empra pràcticament a totes les variants del català actual.

- (244) a. generalment mut i sense *gota de vida* [CATALÀ CENTRAL]
[*CTILC*: 1964. Josep M. de Sagarra, *La ruta blava*]
b. El qual no sabia *gota de francès* [VALENCIÀ]
[*CTILC*: 1981. Joan Francesc Mira, *El desig dels dies*]
c. Un lleidatà no té cap *gota de semblança*, físicament i espiritualment, amb un de la plana de Vich [CATALÀ NOROCCIDENTAL]
[*CTILC*: 1927. Joan Santamaria, *Visions de Catalunya, I (Catalunya Nova)*]
d. no anava *gota* pintada [CATALÀ BALEAR]
[*CTILC*: 1969. Blai Bonet, *Míster Evasió*]
e. Fa una olor a trampa tot això, que no m'agrada *gota!* [CAT. SEPTENTRIONAL]

[CTILC: 1989. Joan Tocabens i Jordi Barre, *Angelets de la terra*]

Considerant la documentació de la làmina 1951 de l'ALDC (*No n'hi ha gens d'oli*), hi apareix com a primera resposta a les poblacions d'Oix, Ordino, Sort i Benifairó de les Valls. A més a més, és la segona resposta a Maçanet de Cabrenys, Santa Maria de Corcó, Cambrils de Mar, Eivissa, Arfa i Valljunquera.

- (245)
- a. [no j Èa FÇotə D Èɔli]
[ALDC: 1951, Oix (23)]
 - b. [n i a gÈotə]
[ALDC: 1951, Maçanet de Cabrenys (16)]
 - c. [nÇo n i Èa ni Çuna FÈotə]
[ALDC: 1951, Ordino (88)]
 - d. [no kÇeðe FÈota]
[ALDC: 1951, Sort (95)]
 - e. [no n rÇaZa FÈotə]
[ALDC: 1951, Santa Maria de Corcó (34)]
 - f. [ni Çuna FÇota de pÈa | tenÈim]
[ALDC: 1951, Benifairó de les Valls (159)]
 - g. [no N kÇeðə FÈotə] / [no N kÇeðə ni FÈotə]
[ALDC: 1951, Cambrils de Mar (69)]
 - h. [nÇo n i Ça ni FÈota]
[ALDC: 1951, Eivissa (84)]
 - i. [no j Ça ni wnə FÈotə]
[ALDC: 1951, Arfa (97)]
 - j. [no kÈeða wna FÇota D Èɔli]
[ALDC: 1951, Valljunquera (131)]

2.2.3.2.6. *Molla*

Origen etimològic

El DCVB (*sv.* MOLLA, 9ª acceptió) considera que quan *molla* expressa una quantitat mínima prové d'una barreja de veus llatines MEDÛLLA (com l'espanyol *meollo* i el francès *moelle*) i MÖLLIA 'fluixa, tova'.

Distribució geogràfica

Alcover i Moll comenten que en català occidental *molla* s'usa a frases negatives amb el significat de *gens* a Andorra, Pallars, Ribagorça, Conca de Tremp, Urgellet, Pla d'Urgell, Balaguer i Segarra [DCVB: *sv.* MOLLA, 9ª acceptió]. Coromines en el DCAT (*sv.* GOTA) comenta que a la zona del Pallars (tant a Gorp com a Moror) s'empra *molla* en lloc de *gota*.

- (246)
- a. *no n'hi ha molla* [CATALÀ NOROCCIDENTAL]
[1957. Coromines, DCAT: *sv.* GOTA, p. 588]
 - b. *No en tinc molla* [CATALÀ NOROCCIDENTAL]
[DCVB: *sv.* MOLLA, 9^a]
 - c. *No estic molla bé* [CATALÀ NOROCCIDENTAL]
[DCVB: *sv.* MOLLA, 9^a]
 - d. *No en tinc ni mica ni molla* [CATALÀ NOROCCIDENTAL]
[DCVB: *sv.* MOLLA, 9^a]
 - e. *No ho faré molla* [CATALÀ NOROCCIDENTAL]
[DCVB: *sv.* MOLLA, 9^a]
 - f. *No ha plogut molla* [CATALÀ NOROCCIDENTAL]
[DCVB: *sv.* MOLLA, 9^a]
 - g. *No el coneixia molla* [CATALÀ NOROCCIDENTAL]
[DCVB: *sv.* MOLLA, 9^a]
 - h. *No n'estich molla content* [CATALÀ NOROCCIDENTAL]

- [Milà, Rom. 48; apud. *DCVB*: sv. MOLLA, 9ª]
- i. No tens *molla de memòria* [CATALÀ NOROCCIDENTAL]
 [*DCVB*: sv. MOLLA, 9ª]
- j. No hi ha mica *ni molla de misteri* [CATALÀ NOROCCIDENTAL]
 [Sagarra, Comte 180; *DCVB*: sv. MOLLA, 9ª]
- k. A mi no em fan cap *molla de por*, les bruixes [CATALÀ NOROCCIDENTAL]
 [*CTILC*: 1993. Josep Coll, *Muntanyes maleïdes*]

A la làmina 1951 de l'*ALDC* (*No n'hi ha gens d'oli*), es documenta l'ús de *molla* a la població de Sort (català nord-occidental). A més a més, a la làmina 1630AB (*Mie de pain*) de l'*ALF*, les poblacions d'Olette (794) i Bagnères-de-Luchon (699) empen les formes relacionades [mũlɔ́é dá pã] i [mũlo dě pã], respectivament.

- (247) a. [no kʧeDe mʧo'« DÈli]
 [*ALDC*: 1951, Sort (95)]
- b. [mũlɔ́é dá pã]
 [*ALF*: 1630AB, Olette (794)]

2.2.3.2.7. *Llei*

Distribució geogràfica

Considerant Alcover i Moll (*DCVB*: sv. LLEI, 6ª accepció), l'adverbi i pronom indefinit *lleï* 'res' és propi de les àrees del Gironès, de l'Empordà i de la Garrotxa

- (248) a. No en tinc *lleï* [CATALÀ CENTRAL/SEPTENTRIONAL]
 [*DCVB*: sv. LLEI, 6ª]
- b. No te'n daré *lleï*, de diners [CATALÀ CENTRAL/SEPTENTRIONAL]
 [*DCVB*: sv. LLEI, 6ª]
- c. Com pot éssere que faça aquesta ombra si hi ha pas *lley* de sol sobre la terra?
 [Víct. Cat., *Sol*. 103; apud. *DCVB*: sv. LLEI, 6ª]
- d. Ja no hi passava *lley* d'ayre y era tot fosch [CATALÀ CENTRAL/SEPTENTRIONAL]
 [Víct. Cat., *Cayres* 101; *DCVB*: sv. LLEI, 6ª]

L'obra cartogràfica elaborada a partir dels quaderns de camp d'Alcover permet de recuperar un parell d'exemples d'aquest minimitzador corresponents al parlar de Llofriu (població corresponent al número 113).

- (249) a. No en tinch *ll/ɛ* y d'això! (= *gens*)
- b. No n'hi ha *lley* d'aygua
 [*Cartografia d'Alcover*: Llofriu (113), Baix Empordà]

2.2.3.2.8. *Punt*

Origen etimològic

Segons Coromines (*DCAT*: sv. PUNT) prové del llatí PUNCTUM 'puntada, ferida de punta, punt', derivat també de PUNGĒRE 'punzar'. El *DCECH* de Coromines i Pascual (sv. PUNTO) comenta que PUNCTUM podia adoptar el valor de 'punto, senyal minúscula'.

Evolució

Considerant el *DCECH*, *punto* es va emprar com a adverbi en espanyol antic amb el valor de 'res'. Apareix a Sem Tob («da señal manifiesta / quien orgullo mantiene, / que punto en la su tiesta / de meollo non tienen» Sem Tob, 264 i 178) i a Guzmán de Alfarache, encara que va ser molt residual en castellà. En català antic, en canvi, va perdurar força temps i s'ha mantingut en aragonès i francès (*point*) com a reforç de la negació.

Coromines (*DCAT: sv. PUNT*) explica que un punt era un bon terme de comparació, com a símbol de cosa petita, per a construir la base de la intensificació de la negació gramatical i descarta que es pugui considerar un préstec del francès perquè va tenir una gran difusió entre els grans clàssics del català antic.

- (250) a. no'n viébamós *pon* [ALT-ARAGONÈS]
 'no veíamós ninguno'
 [*DCECH: sv. PUNTO, apud. BDC XXIV, 177*]
 b. que no aturedes *pont* en el dito passage ni hi trasnuytedes [ALT-ARAGONÈS]
 [*DCAT: sv. PUNT; apud. Jaca, a. 1404 (Arch. Fil. Arag. X, 336.42)*]
 c. il ne voit *point* que ... [FRANCÈS][*DCAT: sv. PUNT*]
 d. senyor cavaller, yo no sé *punt* de grat als camins que axí 'ns volen partir, car volentés iria en vostra companyia [CATALÀ ANTIC][*DCAT: sv. PUNT; apud. Curial (NCL. II, 38)*]
 e. Amor yo am, ell a mi *punt* no ama [CATALÀ ANTIC][*DCAT: sv. PUNT; apud. Ausiàs LV, 2e*]
 f. Jo no dubto *punt* [CATALÀ ANTIC][*DCAT: sv. PUNT; apud. Decam. VI, § 10, 378.15f*]

Distribució geogràfica

Hem pogut observar que, per tant, va tenir prou difusió en aragonès medieval i en català medieval. Va ser residual en castellà i ha perviscut en francès fins a l'actualitat.

2.2.4. Fragments negatius i expressions idiomàtiques negatives

En aquest apartat estudiarem aquelles construccions que presenten un grau de fossilització. Sánchez (1999: 2594) els denomina modismes de polaritat negativa perquè es diferencien d'altres expressions similars en el fet que exigeixen "entornos negativos respecto de los cuales se comportan en la mayoría de ocasiones como refuerzos enfáticos". A més a més de considerar que la majoria d'aquests fragments o locucions tenen un valor deduïble del verb que acompanyen (és a dir, amb *estar* indiquen inadequació a una situació, amb *saber* ignorància, etc.), Sánchez opina que la productivitat d'aquestes construccions està sotmesa a qüestions pragmàtiques relacionades amb estereotips culturals. Quant a l'estructura d'aquestes construccions, podem fer dos grups. El primer grup sol tenir un element minimitzador que remet al grau mínim d'una escala i el seu valor escalar ha estat fixat lèxicament en el pas de la història de la llengua. En aquests casos podem introduir *ni siquiera* a l'expressió (*no vale ni siquiera un céntimo*). El segon grup, en canvi, no conte cap minimitzador i es tracta d'expressions eufemístiques el significat de les quals pot remetre per inferència al límit inferior de l'escala (*no ser moco de paco*), o bé al límit superior (*no tenerlas todas consigo*). Aquest segon grup de construccions no admet l'avantposició de *ni siquiera*, però sí la de *precisament*. En certa manera totes aquestes construccions formen part del coneixement del món dels parlants.

No ver	<i>un alma</i>	No tener	<i>algo nombre</i>
	<i>tres en un burro</i>		<i>pelos en la lengua</i>
	<i>más allá de las narices de uno</i>		<i>un pelo de tonto</i>
No ser	<i>moco de pavo</i>	No tenerlas	<i>dos dedos de frente</i>
	<i>santo de la devoción de alguien</i>		<i>sangre en las venas</i>
	<i>trigo limpio</i>		<i>dónde caerse muerto</i>
	<i>manco</i>		<i>todas consigo</i>
No estar	<i>cosa del otro jueves</i>	No saber	<i>de la misa la mitad</i>
			<i>el horno para bollos</i>

	<i>el santo para fiestas</i>	<i>No costar un</i>	<i>duro</i>
	<i>para monsergas</i>		<i>céntimo</i>
	<i>para gaitas</i>		<i>real</i>
	<i>para tonterías</i>	<i>No valer un</i>	<i>pimiento</i>
<i>No andarse con</i>	<i>remilgos</i>		<i>real</i>
	<i>tonterías</i>		<i>higo</i>
	<i>chiquitas</i>	<i>No dejar</i>	<i>títere con cabeza</i>
	<i>pequeñeces</i>		<i>piedra por mover</i>
<i>No caber</i>	<i>en sí de algo</i>		<i>piedra sobre piedra</i>
	<i>explicación</i>		<i>palillo sin tocar</i>
	<i>duda</i>	<i>No mover</i>	<i>un dedo</i>
<i>No caberle</i>	<i>algo en la cabeza</i>		<i>una pestaña</i>
	<i>a uno el corazón en el pecho</i>	<i>No parar</i>	<i>varas</i>
<i>No llegarle</i>	<i>a uno la camisa al cuerpo</i>		<i>mientes</i>
	<i>a la suela del zapato</i>	<i>No soltar</i>	<i>prenda</i>
<i>No dar</i>	<i>a uno vela en este entierro</i>	<i>No decir</i>	<i>esta boca es mía</i>
	<i>pie con bola</i>	<i>No pegar</i>	<i>(un) ojo</i>

Taula 11. Expressions idiomàtiques negatives de l'espanyol actual – Sánchez (1999: 2594)

Els corpus informatitzats de l'espanyol ens permeten documentar extensament aquestes expressions idiomàtiques. És més, algunes d'aquestes expressions ja són documentades als segles XVIII i XIX.

- (251)
- de esos diputados que todavía *no han dicho esta boca es mía* en varias legislaturas
[CREA: PREMSA. *Tiempo*, 29/01/1990: Pablo Castellano, un socialista de izquierda unida]
 - Oiga, señor director, sí. Sí. Tengo un encargo para María. Y *sin parar mientes* en la inmensa tontería que aquello significaba, le dije: –Dígale que la Infame ha encontrado ya a su marido...
[CREA: 1975. Inés Palou, *Carne apaleada*]
 - para mí *no es trigo limpio*
[CREA: 1988. Camilo José Cela, *Cristo versus Arizona*]
 - no podía caberle en la cabeza* a ningún profesional
[CREA: 2001. Santi Oritz Trixac, *Lances que cambiaron la Fiesta*]
 - Los voluntarios inflamados en patriotismo y llenos de ilusiones; pero tan inexpertos, que *no daban pie con bola*, como vulgarmente se dice
[CORDE: 1864. Benito Pérez Galdós, *Napoleón en Chamartín*]
 - llego tarde, duermo de lado, hablo conmigo, lloro, leo un libro, envejezco, voy al baile, sudo tinta, suspiro, me enamoro, llueve, me abrazan, *no doy pie con bola*, anochece, me compro una camisa, este verso no pega ni con cola, de consejos me rasco, tengo prisa
[CREA: 2002. Premsa. *Espéculo. Revista de estudios literarios*, 06/2003]
 - Don Sergio no la miraba y ella, *sin mover una pestaña*, se dirigió a unos ojos hipotéticos
[CREA: 1994. Luisa Castro, *La fiebre amarilla*]
 - A la izquierda, la casa de antigüedades de don Ulpiano Mirando [...] prestamista para ricos, susurra la Aproximación, que *no sabe de la misa la mitad*.
[CORDE: 1961. Max Aub, *La calle de Valverde*]

- i. Ahora, ya lo verás, todos destacarán sus cualidades profesionales, su entrega al trabajo y su buen quehacer como enviado especial. Sobre todo El Mundo, como es lógico. ¿Pero el resto? Seguro que hablarán y hablarán *sin saber de la misa la mitad*.
[CORPES XXI: 2010. Jordi Bordas - Eduardo Martín de Pozuelo, *Sin cobertura*]
- j. Al principio, por consejo ajeno y voluntad propia, hube de seguir la conducta que tuve en la noche de mi estancia en San Fernando; mostrarme liberal exaltado como era: *no soltar prenda* en punto á la gran cuestion pendiente
[CORDE: 1847 - 1849. Antonio Alcalá Galiano, *Memorias*]
- k. No sabe usted el miedo que pasé el día que le pedí permiso para casarme con su hija y se tiró cinco minutos mirándome fijamente, *sin soltar prenda* y con el pico del hielo en la mano.
[CREA: 2001. Carlos Ruiz Zafón, *La sombra del viento*]
- l. marcharon á la casa de Miguel de Molinos, se la apedrearon, le quebraron todos los botes, y *no le han dejado títere con cabeza* en la botica
[CORDE: 1811. Fray Francisco Alvarado, *Cartas críticas del Filósofo Rancio*]
- m. No sé si recomendarte que lo leas, pues *no deja títere con cabeza*.
[CORPES XXI: 2003. Matilde Pons, *Lugares de Ceniza*]
- n. *Tampoco es moco de pavo* la población
[CORDE: 1768. Ramón de la Cruz, *Los hombres con juicio*]
- o. La contribución espanyola se reduce, lo que *no es moco de pavo*, a los navegantes que pasaron de largo
[CREA: 2000. Manuel Leguineche, *La tierra de Oz: Australia vista desde Darwin hasta Sidney*]
- p. Joan Bouvila *no tenía un real*
[CREA: 1986. Eduardo Mendoza, *La ciudad de los prodigios*]
- q. Y parece que *no tiene sangre en las venas*. ¡Que hombres los del día! [CORDE: 1874. Benito Pérez Galdós, *Gerona*]
- r. Que bien podrían poner las preguntas en off porque daba lo mismo que las hiciera la mujer que parecía *no tener sangre en las venas*
[CORPES XXI: 2001. René Arcos Levi, *Después de todo*]
- s. aunque había oído predicar la Semana Santa de Campazas a los predicadores sabatinos más famosos de toda la redonda, *ninguno le llegaba a la suela del zapato*.
[CORDE: 1758. José Francisco de Isla, *Historia del famoso predicador Fray Gerundio de Campazas alias Zotes*]
- t. La duquesa tendrá títulos a esportones -decía mi madre-, pero en educación y en maneras *no nos llega a las Calderón ni a la suela del zapato*.
[CREA: 1995. Eduardo Mendicutti, *El palomo cojo*]
- u. ¿Tú qué sabes si eres un poetilla? Como crítico, no te quito mérito. Como poeta, *no me llegas a la suela del zapato*.
[CORPES XXI: 2014. Fernando Aramburu, *Ávidas pretensiones*]
- v. En lo que va de mes ya llevo dos sábanas rajadas y *no está el horno para bollos*
[CREA: 1976. Ángel Vázquez, *La vida perra de Juanita Narboni*]
- x. Hoy ha tocado San Sebastián: *no pegar un ojo* hasta las diez de la mañana [CORDE: 1940. Enrique Jardiel Poncela, *Eloisa está debajo del almendro*]
- y. Tener un hijo adolescente hoy, más que nunca, significa *no pegar un ojo* en toda la noche
[CORPES XXI: 2008. Sol Amaya, *La diversión nocturna, una trampa para los jóvenes al volante*]
- z. Como sus dedos eran demasiados gruesos para tocar la guitarra, eligió la voz como instrumento. Al *no tener pelos en la lengua*, recibió andanadas de críticas, enemistades gratuitas e incluso amenazas de muerte
[CORPES XXI: 2003. Óscar Torres Canales, “Los mojarras. Adiós al Silencio” *El Peruano*. Lima, 2003-06-18]

El català actual disposa de força expressions idiomàtiques negatives que comparteixen característiques estructurals, semàntiques i pragmàtiques amb els fragments i frases fetes que hem descrit pels modismes de l'espanyol actual –vegeu la *GIEC* (2016: 1310-1311), per a més informació sobre les característiques d'aquestes expressions en català actual, i Espinal (2006: 1512-1521), per a una relació detallada d'aquestes expressions. A la **taula 12** n'apleguem només una breu mostra.

No venir	d'un pam	No estar	catòlic
No venir-li	amb històries a algú	No entendre-hi	llatí
	amb gaites a algú		de filis
	amb martingales a algú		un borrall
No veure	sol ni lluna	No treure	cap a res
	un bou a tres passes	No valer	el tret
No veure-hi	dos dits de lluny	No haver-hi	un pito
	més enllà del nas		ni cinc cèntims
	de cap ull		un clau
	tres dalt d'un ruc		un pet de conill
No veure-li	el pèl a algú		un rave
No trobar	aigua a mar	No dir	ni una ànima
	la punta en alguna cosa		un mot de bé
No tocar	pilota		ni ase ni bèstia
No tenir	paraules	No tenir	un cèntim
	de què fer estelles		ni per pïpes
	sang		un bocí de pa
	ventre ni entranyes		blanca
	cor ni entranyes		veu ni vot
	dos dits de front		la més petita idea del que ha passat

Taula 12. Frases fetes negatives del català actual –Espinal (2006: 1512-1521)

Novament, els corpus informatitzats del català permeten documentar-ne extensament l'ús.

- (252)
- a. ¿no veus que s'atlot *no està llatí*?
[CTILC: 1892. Gabriel Maura i Montaner, *Aygo-forf*]
 - b. Com pot ser que t'hagis cregut que hagi trobat, al carrer, una butletta premiada. De vegades sembla que *no hi vegis més enllà del nas*
[Espinal (2006: 815)]
 - c. Sempre vol intervenir, però *no toca pilota*; és massa tímid.
[Espinal (2006: 1520)]
 - d. Sap greu veure'ls així. Fa un temps tenien una situació benestant, però ara *no tenen un bocí de pa*
[Espinal (2006: 1520)]
 - e. Una família de pare, mare i dues o tres noies i alguna dida, a la qual després de romancejar una hora mortal, cap màscara *no hagués anat a dir ni ase ni bèstia* amb aquella veu estrafeta
[CTILC: 1954. Josep M. de Sagarra, *Memòries*]
 - f. Massa escarafalls *no treuen cap a res*
[CTILC: segle XX. Maria-Mercè Marçal, *La passió segons Renée Vivien*]
 - g. Amb aquesta nova feina que tinc, *no en trauré ni per pïpes*: no ens paguen gens bé
[Espinal (2006: 1201)]
 - h. *No hi veu de cap ull* de tan feliç que està d'haver guanyat a la rifa

- [Espinal, Teresa (2006: 358)]
- i. he conegut també xicots que es conduïren molt bé a les barricades, però que *no tenien ni cinc cèntims de revolucionari* en la seva personalitat
[CTILC: 1974. Pere Pagès i Elias, *U.S.A. centre de la revolució mundial*]
- j. Com a cosa naturalíssima a tot home que se sent impel·lit a l'estudi d'un nou i vast aspecte de la vida, del que *no en sap un borall*
[CTILC: 1937. *Assaig de valoració i classificació de sistemes gimnàstics*]
- k. Algú plora per mi Maria, ¿Qué has fet, Maria? *No tinc paraules*, no puc dir què em passa, les meves paraules no són enlloc
[CTILC: 1974. Mercé Rodoreda, *Mirall trencat*]
- l. Home, on t'has ficat, aquesta tarda, que *no t'hem vist el pè?*
[CTILC: 1969. Blai Bonet, *Míster Evasió*]
- m. Li donaba; Que les rosas d'est jardí, *No tenen ni cor ni entrañas*
[CTILC: 1862. Josep Galiana i Hiely, *Rimas catalanas*]
- n. Aquell dia no s'havia llevat perquè *no estava gaire catòlica*
[CTILC: 1993. Josep Coll, *Muntanyes maleïdes*]
- o. D'altra banda, comptat i debatut, no li aniria malament un miracle, al foraster, «*Aquest home no està gaire catòlic*, Amàlia—li deia la senyora Carolina fa un instant mentre el nouvingut clapava amorrat a la taula—; hauria de ser al llit en lloc de voltar per aquest món de Déu
[CTILC: 1997. Jesús Moncada, *Estremida memòria*]

3. LA NEGACIÓ ANTICIPADA

La negació anticipada consisteix en l'aparició de l'adverbi *no* a l'oració principal però que disposa d'un comportament sintàctic i semàntic com si l'adverbi fos dins l'oració subordinada –vegeu Sánchez (1999: 2611-2612). De totes maneres, si bé l'adverbi fa la mateixa funció de negar (sigui dins o fora de la subordinada), el grau de seguretat i de convenciment és menor a la construcció anticipada.

(253) *No creo que asista a la cerimonia* [ESPANYOL ACTUAL]
[GRAE-ASALE (2009: 3706)]

A (253) la negació apareix a l'oració principal, però el focus de la negació no recau a la principal, sinó que focalitza la subordinada –vegeu la GRAE-ASALE (2009: 3707). En canvi, a (254) l'adverbi *no* es troba davant del predicat de la subordinada que també constitueix el focus de la negació. En aquest cas, el grau de seguretat és superior.

(254) *Creo que no assistirà a la cerimonia* [ESPANYOL ACTUAL]
[GRAE-ASALE (2009: 3706)]

D'acord amb la GRAE-ASALE (2009: 3707), la negació anticipada es pot emprar com a resposta a les interrogatives totals. En aquest cas, ocorre el mateix amb la interpretació; el grau de seguretat és menor a l'anticipada. De fet, es creu que això és la causa per la qual la presència del pronom *yo* és més natural quan l'adverbi *no* s'usa a la subordinada que no pas quan apareix a la principal.

(255) a. –¿Han ido a visitarlo? –Creo que no / –No creo [ESPANYOL ACTUAL]
b. –¿Han ido a visitarlo? –Yo creo que no / –?Yo no creo [ESPANYOL ACTUAL]
[GRAE-ASALE (2009: 3707)]

La negació anticipada admet i permet l'estructura *verbo de acción puntual o delimitada + basta*. De fet, aquesta estructura no s'accepta en espanyol general, però l'ús de la negació anticipada fa possible aquesta construcció precisament perquè fa la funció de negar el predicat de la subordinada. A (209), per exemple, l'adverbi *no* incideix en el darrer

constituent de la subordinada *i*, per tant, el significat és ‘no hasta las seis’, legitimant la presència d’*hasta*.

- (256) No es probable que llegue hasta las seis [ESPANYOL ACTUAL]
[GRAE-ASALE (2009: 3706)]

Entre els predicats que permeten la negació anticipada podem citar *querer*, *creer* i *ser probable*, (257).

- (257) a. Quiero que *no* me toque trabajar este fin de semana [ESPANYOL ACTUAL]
b. *No* quiero que me toque trabajar este fin de semana [ESPANYOL ACTUAL]
c. Creo que este chaval *no* tiene la culpa de nada [ESPANYOL ACTUAL]
d. *No* creo que este chaval tenga la culpa de nada [ESPANYOL ACTUAL]

També hi ha verbs que no permeten aquesta estructura, encara que es construeixin amb la subordinada en subjuntiu. El motiu pel qual no s’admet rau en el fet que el verb de la principal no aporta la informació aspectual durativa necessària perquè l’oració sigui correcta.

- (258) a. Lamento que *no* llame hasta el viernes que viene [ESPANYOL ACTUAL]
b. **No* lamento que llame hasta el viernes que viene

Ocorre el mateix amb alguns verbs en què la negació anticipada no modifica el grup preposicional que encapçala *hasta*, sinó que modifica el verb principal. Un exemple de verb que no admet la negació anticipada és *permitir*. Així doncs, a l’exemple (259) es fa evident que sí que es produeix el retorn –no es nega–, però no es realitza fins a la data concreta (és a dir, *hasta el martes*). De fet, la negació recau en el verb *permitir*, que és el que limita el retorn fins al dimarts i no en la subordinada.

- (259) No nos permitieron regresar hasta el martes [ESPANYOL ACTUAL]

És per aquest fet que la negació anticipada té lloc només quan a l’oració principal apareixen verbs que expressen expectació i opinió (*pensar*, *creer*, *imaginar*, etc.), intenció i volició (*querer*, *desear*, etc.) i predicats epistèmics (*ser necesario*, *ser posible*, *ser probable*, *parecer*, etc.) [GRAE-ASALE (2009: 3708)]. Ho fan palès els exemples de (260a) i (260b), encara que (260c) i (260d) expressen coses diferents, per tant, queda ben clar que en espanyol l’alternança sovint origina enunciats semànticament diferents.

- (260) a. Parece que *no lo* hayas entendido [ESPANYOL ACTUAL]
b. *No* parece que lo hayas entendido [ESPANYOL ACTUAL]
c. Es posible que *no te* examines [ESPANYOL ACTUAL]
d. *No* es posible que te examines [ESPANYOL ACTUAL]

Com hem vist, doncs, la negació anticipada està supeditada a l’ús d’una sèrie de verbs. Això no obstant, com comenta Espina (2002: 2772), aquests verbs també disposen de restriccions que tenen relació amb l’aspecte del verb de la principal. És a dir, si el verb es conjuga en un temps progressiu o perfectiu no s’admet la negació anticipada. Així doncs, *pensar* (que expressa opinió) admet la negació anticipada en el present d’indicatiu, però no l’admet en un temps de present progressiu, ni tampoc en un temps de perfet, per exemple.

- (261) a. Pienso (/ estoy pensando / he pensado) que Juan *no* ha hecho *el más mínimo esfuerzo* para ayudarte [ESPANYOL ACTUAL]
b. *No* pienso (/ *estoy pensando / *he pensado) que Juan haya hecho *el más mínimo esfuerzo* para ayudarte [ESPANYOL ACTUAL]

- a. *No* penso (/ *estic pensant / *he pensat) que en Joan hagi fet *el més mínim esforç* per ajudar-te
[CATALÀ ACTUAL]
[Espinal (2002: 2772)]

D'altra banda, si l'adverbi negatiu *no* apareix a l'oració principal i també a la subordinada, el resultat que se n'obté és de doble negació i, per tant, una asserció.

- (262) *No* creo que *no* lleguen a tiempo =Creo que llegarán puntuales [ESPANYOL ACTUAL]
[Espinal (2002: 2772)]

D'acord amb la *GIEC* (2016: 1311), en algunes ocasions la negació anticipada comporta un canvi de significat i a vegades, un canvi de mode del verb de la subordinada. Compareu (263a) i (263c) amb (263b) i (263d), respectivament.

- (263) a. Juan *no* se imagina que hayas sido tú el culpable [ESPANYOL ACTUAL]
b. Juan se imagina que *no* has sido tú el culpable [ESPANYOL ACTUAL]
c. *No* diu que ho hakis fet tu [CATALÀ ACTUAL]
d. Diu que *no* ho has fet tu [CATALÀ ACTUAL]
[*GIEC* (2016: 1311)]

A (263a) interpretem que una persona és culpable d'alguna cosa però en Juan no ho sap ni s'ho pot imaginar, mentre que a (263b) en Juan pensa que no va ser culpable. En el primer cas, s'interpreta que és culpable. En canvi, en el segon cas no està confirmat que sigui culpable. És més, en Juan pensa que no ho és. En altres exemples similars, hi ha l'alternança pel que fa a la posició de l'adverbi negatiu *no* a la principal o a la subordinada, també té lloc a oracions completament diferents encara que mantingui el mode de la subordinada –vegeu (264).

- (264) a. Juan *no* dice que lo has engañado [ESPANYOL ACTUAL]
b. Juan dice que *no* lo has engañado [ESPANYOL ACTUAL]

En el primer exemple interpretem que l'engany s'ha produït però en Juan no ho diu, mentre que en el segon cas en Juan afirma que aquest engany no s'ha produït.

De la mateixa manera, d'acord amb la *GIEC* (2016: 1311) i la *RAE* (1973: 357), quan la subordinada és una frase no finita amb el verb en infinitiu, hi ha les mateixes variants que en les dues oracions anteriors. El significat de les oracions resultants és diferent. Per tant, no ens trobem davant de casos de negació anticipada. Concretament, la *RAE* (1973: 357) adverteix que en els exemples de (265c) i (265d) la negació recau sobre la paraula que s'avantposa a l'adverbi negatiu.

- (265) a. *No* m'agrada haver-lo d'acompanyar [CATALÀ ACTUAL]
b. M'agrada *no* haver-lo d'acompanyar [CATALÀ ACTUAL]
[*GIEC* (2016: 1311)]
c. *No* puede ser verdad [ESPANYOL ACTUAL]
d. Puede *no* ser verdad [ESPANYOL ACTUAL]
[*RAE* (1973: 357)]

A (266a), concretament, interpretem que el motiu de la separació no és haver de suportar la parella sinó un altre, mentre que a (266b) el motiu d'aquesta separació sí que l'és.

- (266) a. *No* me separé por tener que aguantar a mi pareja, sino por... [ESPANYOL ACTUAL]
b. Me separé por *no* tener que aguantar a mi pareja [ESPANYOL ACTUAL]

Així mateix, les subordinades amb verbs en gerundi segueixen les mateixes pautes que les que tenen els verbs en infinitiu. El focus de la negació a (267a), per exemple, és el predicat de l'oració principal. A (267b), en canvi, ho és el gerundi. Per tant, aquestes oracions volen dir coses diferents.

- (267) a. Enfadándote *no conseguirás tu objetivo* [ESPANYOL ACTUAL]
 b. *No enfadándote* conseguirás tu objetivo [ESPANYOL ACTUAL]

4. ALTERNANÇA NEGATIVA VERSUS DOBLE NEGACIÓ

4.1. Alternança negativa

4.1.1. Característiques generals

Tal com ens ho defineix la *GRAE-ASALE* (2009: 3645), entenem per alternança negativa aquella operació que ofereix parells com els que s'exemplifiquen a continuació.

- (268) a. No vino *nadie* [ESPANYOL ACTUAL]
 b. *Nadie* vino [ESPANYOL ACTUAL][*GRAE-ASALE* (2009: 3645)]
 c. No viene *ningún hombre* [ESPANYOL ACTUAL]
 d. *Ningún hombre* viene [ESPANYOL ACTUAL] [RAE (1973: 356)]

Com s'observa, a (268a) hi ha un adverbí *no* que expressa negació a posició preverbal i un pronom indefinit en masculí singular (*nadie*) després del verb. A (268b), en canvi, no s'empra l'adverbí *no*, mentre que el pronom indefinit en masculí singular no apareix a la posició postverbal, tal com passa a (268a), sinó que es troba en posició preverbal. A (268a), ambdós elements *no* i *nadie* estan enllaçats entre ells i funcionen perfectament a l'oració. Això no obstant, a (268b), la partícula *nadie* no és compatible en l'espanyol actual amb l'adverbí de negació (**Nadie no vino*). No incorporem l'adverbí de negació per exel·lència perquè el seu significat ja està inclòs dins l'indefinit negatiu. És el mateix cas de (268c) i (268d), segon la RAE (1973: 356).

Segons la *GRAE-ASALE* (2010: 927), els indefinits negatius (*nada*, *nadie*, *ninguno*, etc.) i altres paraules que expressen negació i s'empren en posició postverbal quan el verb va precedit d'una altra paraula negativa, tal com hem vist a (268a), i s'empren en posició preverbal en cas contrari, vegeu (268b). Les dues variants d'aquesta alternança negativa expressen el mateix significat, però no són intercanviables des del punt de vista discursiu (és a dir, des del punt de vista de l'expressió de la informació nova i de la informació coneguda per part dels participants de la conversa).

Això no obstant, cal tenir en compte que l'adverbí *no* no sempre se suprimeix quan és davant del verb i en presència d'una altra paraula negativa. Per exemple, tal com indica la *GRAE-ASALE* (2009: 3645) s'usa l'adverbí *no* independentment de la presència d'una paraula negativa davant del verb “*en algunas variantes del español hablado en Paraguay, por calco del guaraní, [(269)] así como en el espanyol de los sectores menos escolarizados del área andina, por influencia del quechua [(270)]*”. Catalunya i el País Basc també se sumen a aquesta excepció –vegeu (271) i (272), respectivament. Cal afegir que aquest tipus d'excepcions són més freqüents si hi ha l'adverbí *tampoco* –vegeu (273); encara que en els corpus informatitzats es documenten alguns exemples amb altres indefinits negatius (com *nadie*, *nada*, etc.) seguits de l'adverbí negatiu *no* a diferents zones de parla hispana –vegeu (274). D'altra banda, l'espanyol antic sí que admetia la presència de *no* i, consegüentment, era inclòs dins del mateix grup que el francès i el romanès actuals, els quals presenten l'adverbí negatiu de forma sistemàtica.

(269) Doble negació amb concordança negativa a Paraguay

- a. *nunca no* comí esa comida ← *araka'eve nda'ui upe tembi'u* [GUARANÍ]
 b. *nadie no* vino ayer ← *avave ndo'úi kuehde* [GUARANÍ]
 c. *nada no* trae tu amigo ← *mba'eve nodoguerúi ne irũ* [GUARANÍ]
 [Granda (1996: 75)]

(270) **Doble negació amb concordança negativa a l'àrea andina**

“conmigo *nadie no* perderá el puesto por una lesión”, agregó Carbone
 [CREA: 2004. Premsa. El Deber, 05/06/2004: Carbone guarda bajo llave su alineación titular para el clàssic, BOLIVIA (Santa Cruz de la Sierra)]

(271) **Doble negació amb concordança negativa a Catalunya**

nadie no quiere decir que en zonas urbanas [...] no haya habido algún siniestro con víctimas
 [CREA: 1995. Premsa. La Vanguardia, 16/11/1995: Tráfico, ESPAÑA, T.I.S.A (Barcelona)]

(272) **Doble negació en espanyol del País Basco**

- a. Bah, aquí antes algo a los bolos se jugaba pero ahora ya *tampoco no* se hace nada [COSER: Burgelu, ÁLAVA]
 b. Trigo *tampoco no* se siembra [COSER: Luzuriaga, ÁLAVA]
 c. a las hijas *tampoco no* les aconsejo que vayan a casa, que se casen y vayan solas [COSER: Menagarai, ÁLAVA]
 d. La mazorca, eso, eso se fumaba, entonces *tampoco no* había dinero pa comprar tabaco [COSER: Usurbil, GUIPÚZCOA]
 e. pues la vida *tampoco no* era igual [COSER: Aulesti, VIZCAYA]
 f. *casi nadie no* va a la iglesia [COSER: Zarimutz (Eksoriatza), GUIPÚZCOA]

(273) **Tampoco com adverbi més freqüent amb doble negació**

- a. si yo cocino y no le pongo sal yo la verdad *tampoco no* me doy cuenta si no tiene [PRESEEA: Monterrey (México), 2008-03-14]
 b. si no me dan oportunidad pues entonces yo *tampoco no* / me meto porque no / no me gusta [PRESEEA: Guatemala]
 c. yo a la persona que yo no lo conozco / *tampoco no* lo voy a abordar como / dice usted [PRESEEA: Lima (Perú), 2010-07-16]
 d. yo *tampoco no* sabía mucho de ella [PRESEEA: Santiago (Chile), 2009-05-31]
 e. estábamos hartos de él también / sus hijos *tampoco no* lo pueden ver delante [PRESEEA: Santiago de Compostela (España), 2009-12-05]
 f. *Tampoco no*
 [Atlas lingüístico y etnográfico de Cantabria: lámina 618, mapa 1233]

(274) **Altres casos de doble negació de parlars hispans difícilment atribuïbles al contacte lingüístic**

- a. uno que se sentaba uno con su amigo y *nadie no* decía que ese es novio [PRESEEA: Barranquilla (Colombia)]
 c. Eso *nadie no* lo puede desconocer [CREA: 1997. Premsa. La Nueva Provincia, 29/04/1997: Conflicto comunal en Bahía San Blas, ARGENTINA (Bahía Blanca)]
 d. a mí me parece que primero que *nada no* tiene que juzgar [PRESEEA: Montevideo (Uruguay), 2008-04-13]

Amb relació a la làmina de l'Atlas lingüístico y etnográfico de Cantabria corresponent a *tampoco no* (273f), les poblacions els informants de les quals empen aquesta construcció sembla que és corresponent amb aquelles en què l'asturià oriental encara presenta prou vigor. Concretament són: La Hermida (S 107), Potes (S 303), Soverado (S 309), Pesaguero (S 311), Olea (S 502), Aldea de Ebro (S 503), Villanueva (S 501), La Población de Yuso (S 409), Pesquera (S 310), Molledo (S 307), San Pedro del Romeral (S 408), Villacarriedo (S 402), La Cárcoba (S 400), Matienzo (S 213), San Miguel de Aras (S 212), Castro Urdiales (S207), Villaverde de Trucios (S401) i Oreña (S 100). Per consegüent, es pot considerar un calc de la doble negació pròpia de l'asturià (per exemple: *Nadie nun vien* – vegeu Frías Conde 2011: 73)

Tot i el que hem pogut documentar en els corpus i a l'*ALECan*, des del punt de vista de la llengua estàndard, la *GRAE-ASALE* (2009: 3645) afegeix que els indefinits negatius no només es poden emprar quan acompanyen l'adverbi *no* per desmentir allò que s'ha afirmat prèviament.

(275) –María *no* hizo *nada*. / –*Nada* *no*, *nada* bueno. [ESPANYOL ACTUAL]

A (275) l'interlocutor nega que no hagués fet res per posteriorment afirmar que no va fer res de bo.

Hi ha autors que han intentat explicar el perquè en espanyol l'alternança negativa és paradoxal. Generalment, tots els autors conclouen que és a causa de la concordança entre paraules negatives a contextos determinats.

(276) a. *No* le dijo *nunca nada a nadie* [ESPANYOL ACTUAL]
 [GRAE-ASALE (2009: 3646)]
 b. *Jamás* regaló *nada a nadie* [ESPANYOL ACTUAL]
 [RAE (1973: 356)]

A (276a) no s'expressen quatre negacions perquè s'entén que totes les paraules negatives (*nunca*, *nada* i *nadie*) són concordants. Així mateix, tampoc no hi ha tres negacions a (276b) perquè les tres paraules negatives concorden i el resultat és un valor negatiu.

L'espanyol s'agrupa amb aquelles llengües que només tenen una sola sèrie de paraules negatives independentment de la posició en què s'emprin pel que fa al verb, com el català (277). En contrast amb això, el llatí (278), l'alemany (279) o l'anglès (280) són llengües que presenten dues sèries de paraules.

(277) a. *No* ha dit res *ningú* [CATALÀ ACTUAL]
 b. *Ningú* (no) ha dit res [CATALÀ ACTUAL]

(278) LLATÍ: *ullus* – *nullus*
 a. et tamen *ullus non* timet furtum 'y, sin embargo, no teme el robo de nadie'
 [DIOGENES: Zeno Veronensis. Tractatus, 1.5.18.12]
 b. is *nullus* venit 'él no vino'
 [DIOGENES: T.Maccius Plautus. *Asinaria* (*Plauti Comoediae*, vol. 1, v. 408)]

(279) ALEMANY: *jemand* – *niemand*
 a. *Mit jemandem* haben wir *nicht* gesprochen
 'No hemos hablado con nadie'
 b. Wir haben *mit niemandem* gesprochen
 'No hemos hablado con nadie'

(280) ANGLÈS: *anybody* – *nobody*
 a. I did *not* meet *anybody* there
 'No conocí a nadie allí'
 b. I met *nobody* there
 'No conocí a nadie allí'

4.1.2. Significat de les paraules negatives en els casos d'alternança

Considerant la *Gramática Descriptiva de l'espanyol* (GDE) i concretament Sánchez (1999), les paraules negatives en espanyol desenvolupen la funció de quantificadors indefinits els quals s'identifiquen dins l'àmbit de la negació. Aquests elements negatius tenen una doble naturalesa: primerament, manifesten una concordança d'idiosincràsia negativa (quan

adopten la forma de paraules inherentment negatives), i, finalment, tenen el significat de quantificadors existencials (i per aquest fet poden enllaçar variables que denoten individus o instant). Us adjuntem un parell d'exemples sobre aquests fenòmens:

- (281) No ha venido nadie a la reunión [ESPANYOL ACTUAL]
 (282) Juan no dice nunca la verdad [ESPANYOL ACTUAL][Sánchez (1999:2569)]

Si les paraules negatives *nadie* i *nunca* es trobessin en posició preverbal, la interpretació semàntica seria la mateixa. La diferència entre aquests exemples i els corresponents *Nadie ha venido* o *Nunca dice Juan la verdad* rau en la distribució de l'estructura informativa de l'oració (és a dir, la distribució de la informació nova i la informació coneguda per part dels participants de la conversa).

L'ordre de paraules no marcat en espanyol és l'ordre SVO i l'estructura informativa s'hi distribueix de la següent manera: [Subjecte (= informació coneguda) V Objecte (Informació nova)]. Quan fem una pregunta com a (283a), la resposta disposarà d'informació nova a la posició postverbal.

- (283) a. – ¿Qué comió Pedro?
 – Pedro comió [Información nueva pollo] / – Pollo.
 b. – ¿Quién se comió el pollo?
 – [Información conocida o tema El pollo] se lo comió [Información nueva o rema Juan]

Podem avantposar constituents, però només si l'avantposició és conseqüència de la voluntat de voler emfatitzar la informació nova. Així doncs, a (284) la resposta no pot ser (285). En canvi, en consonància amb el que hem explicat, sí que ho poden ser (286) i (287).

- (284) ¿Quién ha venido a la reunión? [ESPANYOL ACTUAL][Sánchez (1999:2570)]
 (285) #Nadie ha venido [ESPANYOL ACTUAL]
 (286) No ha venido nadie [ESPANYOL ACTUAL]
 (287) NADIE ha venido (*pronúnciese con énfasis*) [ESPANYOL ACTUAL] [Sánchez (1999: 2570)]

La segona i la tercera respostes seran les correctes per expressar que *nadie* és informació nova, encara que entre aquestes respostes hi haurà diferències emfàtiques. Amb això demostrarem que l'alternança negativa està estretament vinculada amb allò que es vol expressar a la comunicació.

La **taula 13** sintetitza els comentaris anteriors sobre la interpretació de l'alternança negativa en relació amb la distribució de l'estructura informativa.

<i>Alternança negativa en espanyol</i>		
Termes de polaritat negativa	Valor informatiu	Exemples
<i>Posició postverbal</i>	No marcat / informació nov	<i>No ha venido nadie a la reunión</i> <i>Juan no dice nunca la verdad</i> [Sánchez (1999:2569)] <i>Juan no dice que María haya comido nada</i> [Sánchez (1999:2572)] <i>No viene ningún hombre</i> [RAE (1973: 356)]

<i>Posició preverbal</i>	Informació	<i>Nadie ha venido</i> <i>Nunca dice Juan la verdad</i> [Sánchez (1999:2569)] <i>Ningún hombre viene</i> [RAE (1973: 356)]
<i>Enfatizados</i>	Focus (en funció de l'entonació)	¿Quién ha venido a la reunión? <i>NADIE ha venido.</i> (Pronuncieu-lo amb èmfasi) [Sánchez (1999:2570)] Exemple de resposta emfatitzada → Focus

Taula 13. L'alternança negativa en espanyol i el seu valor informatiu

En català, la interpretació dels termes de polaritat negativa en relació amb l'alternança negativa presenta un patró similar al de l'espanyol –vegeu la **taula 14**.

<i>Alternança negativa en català</i>		
Termes de polaritat negativa	Valor informatiu	Exemples
<i>Posició postverbal</i>	No marcat / informació nova	<i>No ha dit res ningú</i>
<i>Posició preverbal</i>	Informació coneguda	<i>Ningú (no) ha dit res</i>
<i>Enfatizados</i>	Focus	<i>NINGÚ no ha dit res</i> (pronuncieu-lo amb èmfasi) L'adverbi negatiu <i>no</i> preverbal és obligatori en aquest cas

Taula 14. L'alternança negativa en català i el seu valor informatiu.

Independentment del que hem vist fins ara, cal tenir en compte que, encara que les paraules negatives puguin aparèixer en posició postverbal o preverbal indistintament, hi ha diverses excepcions pel que fa a aquesta generalització que demostren que les oracions de (288) i (289) són agramaticals. L'enunciat de (288) és agramatical perquè l'adverbi negatiu *no* no té abast sobre la segona oració de la coordinació, mentre que el de (289) és agramatical perquè la negació té abast sobre el predicat de la subordinada i, com a conseqüència, el verb s'ha de conjugar en subjuntiu, com a (290) –vegeu l'epígraf §3 en relació amb les característiques de la negació anticipada.

(288) *María no ha venido y Pepe ha ido a ningún sitio

(289) *Juan no dice que María ha comido nada
[Sánchez (1999: 2572)]

(290) Juan no dice que María haya comido nada [ESPANYOL ACTUAL]

4.1.3. Construccions que accepten l'alternança

Segons la *GRAE-ASALE* (2010), l'alternança negativa és possible dins el grup verbal però també en el grup adjectival, tal com podem veure a (291) i (292):

(291) Medidas *innecesarias en absoluto* [ESPANYOL ACTUAL]

(292) Medidas *en absoluto* necesarias [ESPANYOL ACTUAL]
[*GRAE-ASALE* (2010: 928)]

Quant a la restricció exemplificada a (288) per a la coordinació d'oracions cal recordar que els fragments negatius coordinats per *ni* poden introduir-se amb dues conjuncions (293) o només amb una si el fragment es troba en posició postverbal (294).

- (293) a. No llamará *ni* el lunes *ni* el martes [ESPANYOL ACTUAL]
 b. *Ni* el lunes *ni* el martes llamará [ESPANYOL ACTUAL]

- (294) No llamará el lunes *ni* el martes [ESPANYOL ACTUAL]
 [GRAE-ASALE (2010: 928-929)]

De la mateixa manera, amb la conjunció *ni* es poden coordinar grups verbals continguts dins de perífrasis verbals i també es pot elidir el primer *ni*.

- (295) a. No podía (*ni*) salir *ni* entrar [ESPANYOL ACTUAL]
 b. No tengo (*ni*) que parlarr *ni* que cantar [ESPANYOL ACTUAL]
 c. No voy (*ni*) a irme *ni* a protestar [ESPANYOL ACTUAL]
 [GRAE-ASALE (2009: 3653)]

Amb relació a *ni* amb significat de 'ni siquiera', com s'ha comentat anteriorment (vegeu §2.1.2), funciona com si fos una locució adverbial focalitzadora. Per aquest motiu, en aquest context s'introdueix una expressió que implica un valor extrem, com el que proposa GRAE-ASALE (2009: 3652): *No quiero ni pensarlo*. L'alternança negativa també s'expressa en aquest cas. A més a més, es pot elidir *ni* a *ni siquiera* quan apareix postposat al verb, atès que la negació preverbal proporciona la informació negativa omesa.

- (296) A él *no* se le dio *siquiera* la oportunidad de acogerse a aquella disposició [Vargas Llosa, *Verdad*; *apud.* GRAE-ASALE (2009: 3653)] [ESPANYOL ACTUAL]

Això no obstant, si elidim *ni* quan apareix en posició preverbal, no podem dur a terme el procés d'avantposició. El resultat és un enunciat agramatical: **Siquiera se le dio una oportunidad*.

Cal remarcar que l'alternança negativa també és possible amb les locucions adverbials negatives formades amb el substantiu *vida*.

- (297) No lo he visto *en mi vida* / *En mi vida* lo he visto [ESPANYOL ACTUAL]
 [GRAE-ASALE (2009: 3653)]

Aquest grup preposicional pot tenir un significat positiu, que és el que li correspon etimològicament. En aquest cas, abandona la categoria d'expressió idiomàtica negativa i es comporta com un sintagma preposicional.

- (298) En mi vida tuve muchos, tantos perros, y todos eran el mismo perro y hubo uno que se llamaba Corbata. [GRAE-ASALE (2009: 3654)]

No són freqüents els casos d'ambigüitat entre la interpretació idiomàtica (o negativa) i la no idiomàtica (o positiva), com a l'oració que ens proposa la GRAE-ASALE (2009: 3654). De totes maneres, el context sempre permet la resolució de l'ambigüitat. A més a més, a cada interpretació li correspondria una entonació diferent.

- (299) *En la vida* le han ido bien las cosas [GRAE-ASALE (2009: 3654)].

D'altra banda, els grups preposicionals que inclouen el quantificador *alguno* postposat també admeten l'alternança negativa.

- (300) a. *En forma alguna* aceptaremos esa solución [ESPANYOL ACTUAL]
b. No aceptaremos *en forma alguna* esa solución [ESPANYOL ACTUAL]
[GRAE-ASALE (2010: 929)]

Tal com afirma la *GRAE-ASALE* (2010: 929), l'absència d'un inductor a la primera variant de l'alternança negativa és possible en algunes expressions coordinades que presenten una paraula negativa al darrer membre.

- (301) Eso le costó un susto y *nada más* [ESPANYOL ACTUAL]
[GRAE-ASALE (2010: 929)]

També se'n fa ús a les construccions en les quals s'utilitza *nada* juntament amb el verb *faltar* quan vol dir 'molt poc':

- (302) A Wall Street le ha faltado *nada* para alcanzar la gloria [ESPANYOL ACTUAL]
[GRAE-ASALE (2010: 929)]

Aquestes excepcions de (301) i (302) s'associen als recursos estilístics de la llengua literària.

Amb més restricció, l'alternança negativa també apareix ocasionalment en alguns sintagmes preposicionals formats pel quantificador *todo* i un grup nominal de significació temporal o locativa. En aquests casos també es diferencien per l'entonació.

4.1.4. L'alternança negativa en espanyol i en català medievals

En llengua medieval sovint hi havia alternança respecte de l'aparició de l'adverbi *no*. La *GRAE-ASALE* (2009: 3647) considera que aquesta variació depèn de la paraula negativa que s'empri. Per exemple, l'adverbi *nunca* quan apareix davant del verb es construeix sovint sense la negació a textos medievals:

Esto que tú demandas nunca lo acabarás tú nin omne de quantos son nascidos (Sendebar); Al su señor él siempre algo le presentava / nunca de la corrida vazío le tornava (Arcipreste Hita, Buen Amor); Nunca dixo a omne del mundo nada de quanto le avia contescido (Juan Manuel Lucanor). [GRAE-ASALE (2009: 3647)]

Darrere del verb, *nunca* sempre apareix sota l'àmbit del marcador negatiu *no(n)*. D'altra banda, *tampoco* sol aparèixer sempre sota l'adverbi *no(n)* explícit encara que es trobi en posició preverbal.

- (303) a. Si Tú *non* decendiesses, yo *nunca* non subría [ESPANYOL ANTIC]
[Berceo, Loores; *apud. GRAE-ASALE* (2009: 3647)]
b. *Tampoco non* avría aquel enojo de mirar aquella sobervia de morança [ESP. ANT.]
[Villena Eneida; *apud. GRAE-ASALE* (2009: 3647)]

La negació no ha seguit sempre la mateixa estructura en espanyol. Amb relació a l'Edat Mitjana fins a mitjans de segle XV la doble negació en posició preverbal (és a dir, un terme de polaritat negativa com *nada*, *nadi* o *ninguno*, seguit de l'adverbi *no*). Més tard, entre 1420 i 1470, aquest tipus de construcció va ser substituïda per una altra construcció en posició preverbal: l'anomenada negació autònoma, sense marcador o adverbi negatiu *no(n)*. Aquest fet palesa el motiu pel qual a partir del segle XV hi va haver un canvi pel que fa al valor positiu que algunes veus varen expressar durant l'Edat Mitjana en posició preverbal (com per exemple *jamás* 'por siempre jamás', a 304), atès que els termes de polaritat negativa (TPN) varen passar de dèbils [α neg] (i de necessitar la presència de l'adverbi negatiu *no(n)*)

per a ser interpretats com a negatius) a ser forts [+ neg] –vegeu Batllori, Pujol y Sánchez (1998).

- (304) mas fináronlo todo en buena avenencia; *jamás* ovieron ambos amor e bienquerencia
[ESPANYOL ANTIC][CORDE: 1246-1252. Gonzalo de Berceo, *Los Milagros de Nuestra Señora*]

D'altra banda, cal comentar que en espanyol medieval coexistien dos tipus de termes de polaritat: *nunca* és un TPN fort [+neg.] que li confereix un valor negatiu al TPN dèbil [α neg.] *jamás*, a (305).

- (305) quien los platicare *nunca* los entenderá *jamás* [ESPANYOL ANTIC]
[CORDE: 1438. Alfonso Martínez de Toledo, *Arcipreste de Talavera (Corbacho)*]

Si *jamás* apareix en posició preverbal, exigeix la presència de *no(n)* per a expressar significat negatiu, com a (306).

- (306) *ya más non* avrá derecho de nós el Cid Campeador [ESPANYOL ANTIC]
[CORDE: c 1140. Anònim, *Poema de Mio Cid*: v. 3169]

Si no apareix l'adverbi negatiu *no(n)*, hi ha d'haver un TPN fort (és a dir [+ neg]) que li confereixi el valor negatiu que no té.

- (307) *Nunca jamás* vos contesca, e lo que dixes a podo yo lo desdiré muy bien e lo desfaré del todo
[ESPANYOL ANTIC][CORDE: 1330-1343. Juan Ruiz (Arcipreste de Hita), *Libro de Buen Amor*]

Si *jamás* només es fa servir (sense el marcador negatiu o sense un TPN fort), a l'Edat Mitjana disposa del valor afirmatiu propi dels seus orígens etimològics.

- (308) ca dios fue un comienço de todas las cosas que fueron & son & seran *iamas*
[CORDE: c 1270. Alfonso X, *Estoria de Espanna que fizo el muy noble rey don Alfonso*]

Això no obstant, *nunca* pot tenir dos valors en espanyol antic: un, amb un comportament com a TPN fort [+neg] en consonància amb els seus orígens, i com a un TPN dèbil [α neg]. Hem de tenir en compte que, a més a més, *nunca* sol aparèixer generalment sense l'adverbi negatiu *no(n)* quan es troba en posició preverbal. D'altra banda, com els TP dèbils de l'espanyol medieval no només tenen un valor [α neg], sinó que també tenen un valor [α mod], atès que *nunca* pot expressar el valor d'alguna vez' en enunciats interrogatius (és a dir, en contextos no-verídics) com a (309).

- (309) Di, ¿furtaste *nunca* para dar a tu coamante? [ESPANYOL ANTIC]
[CORDE: 1438. Alfonso Martínez de Toledo, *Arcipreste de Talavera (Corbacho)*]

Pel que fa a la concordança negativa de l'espanyol medieval, segons Batllori (2019) queda descartada la possibilitat que sigui una llengua amb concordança negativa estricta no regular, atès que no es compleix la jerarquia proposada per Garzonio i Poletto (2018). Considerem, doncs, que l'espanyol antic és una llengua de concordança negativa no estricta i asimètrica perquè la naturalesa dels marcadors negatius és semànticament no negativa. Entre els arguments a favor d'aquesta consideració podem remarcar: a) el fet que *nunca* pugui ser [α mod] en contextos no-verídics, a (309), b) la concordança negativa a distància per part de termes com *nada* a (310a), i c) la legitimació de *ninguno* a través d'un operador o marcador negatiu elíptic (OP \neg) a (310b).

- (310) a. *Non* quiero que nada pierda el Campeador [ESPANYOL ANTIC]

- [CORDE: c 1140. Anònim, *Poema de Mio Cid*]
 b. Todos sodes pagados e OP¬ ninguno por pagar [ESPANYOL ANTIC]
 [CORDE: c 1140. Anònim, *Poema de Mio Cid*]

Amb relació a l'evolució dels termes de polaritat negativa del català, segons Pérez Saldanya (2004) i Pérez Saldanya i Torrent-Lenzen (2007), s'ha de remarcar diversos aspectes en l'evolució de les paraules que han perdut el valor etimològic inicial per a adoptar un significat negatiu.

En primer lloc, el procés de gramaticalització que varen patir els substantius RES/REM > *res/re*, GENUS > *gens* y PASSUM > *pas* segons el qual aquests substantius es varen reanalitzar com a quantificadors i, per consegüent, varen patir un canvi de categoria i varen adoptar valor negatiu durant la seva evolució. Observeu, això no obstant, que varen conservar el significat etimològic en contextos no-verídics (a interrogatives, condicionals i altres entorns modals) – vegeu (311).

- (311) si vens la sua part, assats haurà, puys, de roba en lo camp a levar; et si pert, poch profit li farà
res que tengués [CATALÀ ANTIC]
 [CICA: Segle XIVb, Ramon Muntaner, *Crònica*. Fol. 79va, 5]

En segon lloc, el procés de formació de les veus negatives derivades de NEC 'ni tan sols x' + UNUS 'un' o IAM 'ja' + MAGIS 'més', com ara *ningú* o *jamés*, *jamai* (i finalment *mai*), respectivament. En el cas de *ningú*, per exemple, a més a més del valor negatiu, també es van mantenir el significat etimològic positiu d'UNUS,-A,-UM que es documenta en entorns no-verídics del català medieval –vegeu (312).

- (312) aquells qui vengueren en lo loch on Roma és hedificaren aquí la dita ciutat per lur deffensió, ço és per tal que fossen aquí deffesos de tots lurs enemichs en cas que *negú* los volgués perseguir [CATALÀ ANTIC]
 [CICA: Francesc Eiximenis, *Dotzè del Crestià (1a part, Vol. I)*: 60, 15]

En tercer lloc, l'ús de substantius escarits que s'empraren per a reforçar la negació amb una interpretació necessàriament indefinida i inespecífica motivada per l'absència de determinant i de quantificador, com ara: *cosa en lo/del món*, *persona enlo/del món* o *en lloc (conegut/ sabut)*.

- (313) no gosasen metre *en loch de realench*, ço és, *en la dita ciutat ne en lo terme d'aquella*
 [CATALÀ ANTIC][CICA: Segle XIVa, *Manual de Consells de la ciutat de València* 2: 387, 7]

En la mateixa línia, la combinació d'un seguit de substantius escarits amb *algun/-a* postposat que va originar estructures del tipus *Ne pau ne relaxació alguna* [Epistolari I (1379): 274]. En català antic l'indefinit *algun* prenia valor negatiu quan era postposat al substantiu. En aquest cas, la construcció d'un substantiu més *algun* s'assembla al dels nominals escarits perquè, de fet, comparteix les mateixes propietats. S'empra en singular, apareix sota l'abast de la negació i ha de ser regit per un verb precedit per la negació o per una preposició que actui com a activador negatiu (com ara *sense*). Tal com se succeeix amb els nominals escarits, es pressuposa una posició buida de quantificador dins del SN, fet que li permet d'expressar un valor no existencial. Quant a l'evolució i a la diferència del que va ocórrer en espanyol, la construcció amb *algun* (o inclús *ningun*) postposat no ha sobreviscut en català actual atès el seu caràcter culte i a la tendència del català a eliminar aquests registres.

- (314) E daven-se los colps molt fers sense *pietat alguna* [CATALÀ ANTIC]
 [CICA: Segle XVb. Joanot Martorell, *Tirant lo Blanch*: 331, 17]

En quart lloc, cal citar l'evolució dels minimitzadors. En català medieval l'ús de sintagmes nominals formats per un quantificador *un(a)* i un substantiu que designava una quantitat petita o de valor escàs (com els substantius *mica*, *punt* i *gota*) era comú. A més a més de poder funcionar com a substantius i quantificadors, aquestes paraules varen patir un procés de gramaticalització que les va transformar en paraules negatives. Totes tres apareixien a les construccions partitives per a designar una quantitat mínima o nul·la d'un conjunt i també podien adoptar un valor adverbial per a quantificar un predicat verbal amb el valor d'absolutament nul. Així mateix, els substantius *mica* i *punt* s'empraren per intensificar la negació com ho fa el *pas* a (315b). Actualment, han tombat en desús, mentre que d'altres com *gota* encara s'empren de manera prou general.

- (315) a. pasaren més de set mesos que *no* ploqué *gota*, que no.s podia sembrar
[CICA: Segle XVIIb. *El Libre de Antiquitats' de la Seu de València* 3: 229, 20]
b. vet que tu poràs fogir e lexar la missa, que *no* serà *pas* peccat mortal
[CICA: Segle XVa. Sant Vicent Ferrer, *Sermons*: IV, 147, 33]

En cinquè lloc, cal citar la lexicalització d'algunes expressions com *en ma vida* que s'empraren inicialment per a reforçar la negació i varen acabar lexicalitzant-se com frases fetes amb valor negatiu.

- (316) No pense negú que *en ma vida* yo la dexàs partir de mi [CATALÀ ANTIC]
[CICA: Segle XVb. Joanot Martorell, *Tirant lo Blanch*: 764, 19]

Pel que fa al nexa oracional *ni*, els primers exemples de la pèrdua de concordança negativa es documenten quan aquesta conjunció funciona com a connector oracional. La seqüència *ni no*, d'altra banda, es documenta en els textos més antics, encara que era anòmala i ben aviat es va imposar la forma sense el *no*.

- (317) a. E lo savy respòs e dix que no, per sso cor les bèsties *ni* les aus *no* uzen de rahó ni de libre albitre [CATALÀ ANTIC]
[CICA: Segle XIVa Ramon Llull, *Gentil*: 21, 172-173]
b. Per què, lo Fil *no* pot éser de matèria *ni* és matèria [CATALÀ ANTIC]
[CICA: Segle XIVa. Ramon Llull, *Disputació dels cinc savis*: 153, 27]

Amb relació a la pèrdua progressiva de la concordança negativa, Pérez Saldanya (2004) comenta que aquesta pèrdua és normal a la segona meitat del segle XV amb expressions temporals negatives (com *jamés*, *may* o *nunca*). Amb la resta de quantificadors la pèrdua s'ha de situar en època moderna. *Negú/n* l'experimenta a la primera meitat del segle XVI i l'únic que encara el manté amb certa vitalitat en aquesta època és *tampoc*.

4.2. Doble negació

Tal com explica Espinal (2002), en català les paraules negatives i el marcador negatiu *no* estan implicats a dos tipus de construccions: les estructures de concordança negativa i les estructures de negació expletiva.

4.2.1. Característiques generals

El fenomen de la doble negació consisteix en la presència de dos elements negatius en un sol enunciat o dins un mateix fragment. El resultat final, segons Horn (2010) pot donar lloc a situacions diferents: a) dues negacions afirmen (*Duplex negatio affirmat* – DNA); b) dues negacions neguen (*Duplex negatio negat* – DNN). En el segon cas poden haver-hi dues situacions diferents: b.i) concordança negativa; b.ii) negació pleonàstica (i, en definitiva, pel que fa al nostre estudi, la negació expletiva).

“Most discussions of multiple negation [...] begin with the premise that the major distinction to be drawn is that between true *Duplex negatio affirmat* (DNA) phenomena and the typologically more robust categories reflecting *Duplex negatio negat* (DNN), including negative concord itself and the related phenomena of pleonastic (a.k.a. Expletive, paratactic, sympathetic, or abusive) negation”. [Horn (2010: 112)]

Horn (2010: 112) ho il·lustra amb l'esquema següent:

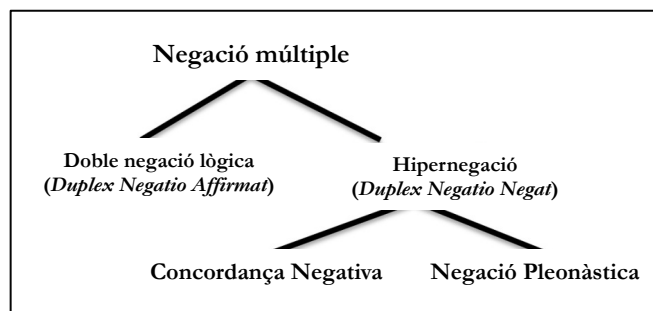

Fig. 4. Negació múltiple –Horn (2010: 112)

D'acord amb això, Espinal (2002) considera que la *doble negació* pròpiament dita és un fenomen de negació múltiple que s'expressa amb dos elements que manifesten negació i la interpretació dels quals és l'eliminació del valor negatiu.

La *GIEC* (2016: 1312) comenta que, quan tenim una oració principal negativa i una oració subordinada també negativa, les dues negacions s'anul·len entre si i donen peu al fenomen de doble negació –vegeu els exemples (318), per a l'espanyol, i (319), per al català actuals. L'adverbi negatiu *no* de la principal i l'adverbi negatiu *no* de la subordinada s'invaliden i donen peu a un significat positiu (*DNA* considerant Horn 2010).

- (318) No creo que Juan no venga (=‘creo que Juan vendrá’) [ESPANYOL ACTUAL]
 (319) a. No crec que no vingui (=‘crec que vindrà’) [CATALÀ ACTUAL]
 [GIEC (2016: 1312)]

Un altre cas de doble negació, encara que sigui menys freqüent que l'anterior, segons la *GIEC*, seria el cas de les frases com ara (320) o (321). Són exemples de perífrasis verbals que, tot i que constitueixen un sol predicat, poden incloure una altra negació abans de l'infinitiu, com a (320a) i (321a). En espanyol se segueix el mateix patró –vegeu (322a) i (323a). En aquests casos, ens trobem novament davant l'efecte de la doble negació. Això no obstant, en lloc d'emprar dos adverbis negatius és més freqüent que es recorri al verb *deixar* del català, com a (320b) i (321b), o *dejar* de l'espanyol, com a (322b) i (323b). Ambdós verbs impliquen un significat negatiu que produeix el mateix efecte.

- (320) a. No pot no dir-te res [CATALÀ ACTUAL]
 b. No pot deixar de dir-te res [CATALÀ ACTUAL]
 [GIEC (2016: 1312)]
- (321) a. No goso no anar-hi [CATALÀ ACTUAL]
 b. No goso deixar d'anar-hi [CATALÀ ACTUAL]
 [GIEC (2016: 1312)]
- (322) a. No puede no decirte nada [ESPANYOL ACTUAL]
 b. No puede dejar de decirte nada [ESPANYOL ACTUAL]
- (323) a. No me atrevo a no ir [ESPANYOL ACTUAL]

b. No me atrevo a dejar de ir

[ESPANYOL ACTUAL]

D'altra banda, la RAE (1973:356) comenta que quan el verb de l'oració negativa va seguit de la preposició *sin* s'anul·la el valor negatiu, tal com mostra (324a). De la mateixa manera, l'adverbi negatiu *no* pot incidir sobre el sintagma preposicional negatiu *sin gloria* i en aquest cas *no* i *sin* actuen com dues negacions afirmatives, (324b). El mateix ocorre quan l'adverbi *no* modifica un adjectiu amb un prefix *in-* negatiu, (324c).

- (324) a. *No lo dije sin misterio* (= 'lo dije con misterio') [ESPANYOL ACTUAL]
 b. *Sirvió no sin gloria en la última guerra* (= 'sirvió con gloria') [ESP. ACTUAL]
 c. *Una fama no intachable* (= 'una fama con tacha o defecto') [ESPANYOL ACTUAL]
 [RAE (1973: 356)]

En aquesta mateixa línia, la *GIEC* exposa que, quan els lexemes negatius o predicats que expressen qualsevol mena de negació es troben sota l'àmbit de la negació, es cancel·la el seu valor negatiu –vegeu (325a) i (325b), respectivament. D'altra banda, se succeeix el mateix fet quan la negació de constituent o la preposició *sense* es troben sota l'àmbit de l'adverbi negatiu *no*, com a (326). A més a més, la doble negació també apareix quan coincideixen una paraula negativa en posició preverbal i un predicat negatiu en un mateix enunciat, com a (327).

- (325) a. *No ignorava que malparlaven d'ell* [CATALÀ ACTUAL]
 (= 'Sabia que malparlaven d'ell')
 [*GIEC* (2016: 1312)]
 b. *No desconec que tot estava preparat* [CATALÀ ACTUAL]
 (= 'sé que tot estava preparat')
 [Espinal (2002: 2775)]
- (326) a. *No ha vingut per no res* [CATALÀ ACTUAL]
 (= 'ha vingut per alguna cosa')
 b. *No prendrà decisions importants sense consultar-t'ho* [CATALÀ ACTUAL]
 (= 'Abans de prendre una decisió important t'ho consultarà')
 [*GIEC* (2016: 1312)]
- (327) *Ningú (no) pot negar que m'hi he esforçat* [CATALÀ ACTUAL]
 [Espinal (2002: 2775)]

Segons Espinal (2002), un aspecte rellevant que s'ha de tenir en compte és el fet que l'anul·lació de la negació en els contextos en què apareixen dues negacions està relacionada amb el tipus de verb de l'oració principal. L'efecte de la doble negació és més transparent en predicats modals, d'opinió o de volició. En canvi, en una oració com la (328), per exemple, no és possible eliminar la doble negació perquè hi ha un verb factiu en l'oració principal.

- (328) *No ha lamentat que el seu pare no li truqués* [CATALÀ ACTUAL]
 [Espinal (2002: 2776)]

En el següent epígraf, exposarem aquells casos en què la presència de dos elements negatius dona lloc a una frase, enunciat o fragment negatiu pel fet que aquestes paraules negatives concorden en valor i, per tant, es conserva el significat composicional negatiu.

4.2.2. Concordança negativa

La concordança negativa consisteix en el fet que diverses paraules amb valor negatiu d'un enunciat determinat expressin conjuntament una sola negació semàntica. Espinal (2002:2776) observa que la relació de concordança negativa té lloc entre dos o més constituents negatius que poden ser: quantificadors negatius, minimitzadors o l'adverbi o marcador negatiu *no*. Els elements negatius no han de ser morfològicament negatius, poden ser-ho simplement des d'un punt de vista semàntic.

Així doncs, aquest fenomen recull diversos tipus de constituents que indiquen composicionalment que l'oració s'ha d'interpretar en sentit negatiu. És molt important aclarir que, a diferència dels casos de la doble negació, aquests constituents legitimen una sola negació. Aquesta possibilitat de concordança és única en les llengües romàniques i enriqueix les llengües que disposen d'aquest recurs.

Tal com hem vist anteriorment, quan les expressions negatives es troben en posició postverbal són paraules de polaritat negativa i demanen un inductor preverbal. Aquesta propietat la comparteixen el català, l'espanyol i l'italià. A continuació, s'aporten alguns exemples de concordança negativa amb termes de polaritat negativa com ara *ningú*, *res* o *enlloc*, i amb minimitzadors, com ara *ni una ànima*. Fixeu-vos que els exemples de (329c) i (330c) responen a casos d'èmfasi contrastiu del terme de polaritat negativa o del minimitzador. En aquests casos és important tenir en compte que el català requereix obligatòriament la presència de l'adverbi negatiu *no*, mentre que quan *ningú* i *ni una ànima* apareixen en posició preverbal en un enunciat en què la paraula negativa és informació coneguda (o tema), com a (329b) i (330b), l'adverbi negatiu és opcional en el català actual.

- (329) a. *No* ha vist *ningú* [CATALÀ ACTUAL]
 b. *Ningú* (no) ha vist *res* [CATALÀ ACTUAL]
 c. *A NINGÚ no* ha vist [CATALÀ ACTUAL]
 [Espinal (2002: 2766)]

- (330) a. *No* ha vist *ni una ànima* [CATALÀ ACTUAL]
 b. *Enlloc* (no) es veia *ni una ànima* [CATALÀ ACTUAL]
 c. *NI UNA ÀNIMA no* ha vist [CATALÀ ACTUAL]
 [Espinal (2002:2766)]

Algunes gramàtiques del català actual insisteixen en el fet que no s'ha de suprimir l'adverbi negatiu *no* quan aquestes paraules apareixen en posició preverbal i, per tant, aconsellen que s'usin com en els exemples de (331). Concretament, en aquesta mateixa línia, Fabra (1956: 83) diu literalment que són preferibles "*Mai no el veig*" o "*Ni l'un ni l'altre no han comparegut*", amb l'adverbi negatiu *no* darrere de la paraula negativa. Això no obstant, els mitjans de comunicació catalana tenen la tendència d'eliminar l'adverbi negatiu *no* en posició preverbal.

- (331) a. *Cap d'elles no* vindrà [CATALÀ ACTUAL]
 b. *Ningú no* ens ha vist [CATALÀ ACTUAL]
 c. *Res no* us dirà que ja no sapigueu [CATALÀ ACTUAL]
 d. *Enlloc no* l'he trobada [CATALÀ ACTUAL]
 e. *Mai no* diuen el que pensen [CATALÀ ACTUAL]
 f. *Gens no* plouia [CATALÀ ACTUAL]
 g. *Tampoc no* vindrà [CATALÀ ACTUAL]
 h. *En ta vida no* ho faràs [CATALÀ ACTUAL]
 [Espinal (2002:2767)]

Aquesta recomanació de Fabra, segons Espinal (2002), es basa en el fet que a vegades els termes de polaritat poden adoptar un valor afirmatiu (com en el context no-verídic o modal de la condicional de 332a) i Fabra considera que s'ha de marcar clarament a tots els contextos quan tenim un valor negatiu per a poder distingir el valor afirmatiu del negatiu de (332b).

- (332) a. Si *mai* vinguéssiu, ¿què farien ells? [CATALÀ ACTUAL]
 b. Si *mai no* vinguéssiu, ¿què farien ells? [CATALÀ ACTUAL]
 [Espinal (2002:2767)]

A (332a) s'obtidria una resposta d'acord amb el que passaria si vinguessin *alguna vegada*. En canvi, a (332b), segons Fabra, la resposta ens aportaria informació d'allò que farien si no vinguessin mai.

Tanquem el §4.2 amb dues taules que sintetitzen els aspectes més rellevants dels contextos de doble negació. A la **taula 15**, s'inclouen les característiques de l'espanyol actual, mentre que la **taula 16** conté un resum dels valors de la doble negació en català actual.

<i>Doble negació en espanyol actual</i>		
Nombre de negacions i posició	Valor	Exemples
Dues negacions (l'adverbi <i>no</i> de la principal i l'adverbi negatiu <i>no</i> de la subordinada) s'invaliden i donen pas a un significat positiu	Afirmen (<i>Duplex Negatio Affirmat - DNA</i>)	<i>No creo que Juan no venga</i> (= 'creo que Juan vendrá') [GIEC (2016: 1312)]
Perífrasis verbals que, tot i que construeixen un sol predicat, poden incloure una negació abans de l'infinitiu	Afirmen (<i>Duplex Negatio Affirmat - DNA</i>)	<i>No puede no decirte nada</i> <i>No me atrevo a no ir</i> És més freqüent que es recorri al verb <i>dejar</i> . <i>No puede dejar de decirte nada</i> <i>No me atrevo a dejar de ir</i>
Quan el verb de l'oració negativa va seguit de la preposició <i>sin</i> s'anul·la el valor negatiu	Afirmen (<i>Duplex Negatio Affirmat - DNA</i>)	No lo dijo <i>sin</i> misterio (= 'lo dijo con misterio') [RAE (1973: 356)]
L'adverbi negatiu <i>no</i> pot incidir sobre el sintagma preposicional negatiu <i>sin gloria</i> i en aquest cas <i>no</i> i <i>sin</i> actuen com dues negacions amb valor afirmatiu	Afirmen (<i>Duplex Negatio Affirmat - DNA</i>)	<i>Sirvió no sin gloria en la última guerra</i> (= 'sirvió con gloria') [RAE (1973: 356)]
Ocorre el mateix quan l'adverbi <i>no</i> modifica a un adjectiu amb un prefix <i>in-</i> negatiu		<i>Una fama no intachable</i> (= 'una fama con tacha o defecto') [RAE (1973: 356)]
Dos elements negatius que donen pas a una frase, enunciat o fragment negatiu pel fet que aquestes paraules concorden en valor i, per tant, es conserva el significat composicional negatiu	Concorden (<i>Duplex Negatio Negat - DNN</i>)	<i>No ha visto a nadie</i> <i>Nadie ha visto nada</i> <i>No lo dirá nunca jamás</i>

Taula 15. Doble negació i el seu significat composicional en espanyol actual

<i>Doble negació en català actual</i>		
Nombre de negacions i posició	Valor	Exemples
Dues negacions (l'adverbi <i>no</i> de la principal i l'adverbi negatiu <i>no</i> de la subordinada) s'invaliden i condueixen a un significat positiu	A firmen (<i>Duplex Negatio Affirmat - DNA</i>)	<i>No crec que no vingui</i> (= 'crec que vindrà') [GIEC (2016:1312)]
Perífrasis verbals que, tot i constituir un sol predicat, poden incloure una altra negació abans de l'infinitiu	A firmen (<i>Duplex Negatio Affirmat - DNA</i>)	<i>No pot no dir-te res.</i> <i>No goso no anar-hi.</i> [GIEC (2016: 1312)] És més freqüent recórrer al verb <i>deixar</i> . <i>No pot deixar de dir-te res</i> <i>No goso deixar d'anar-hi</i> [GIEC (2016: 1312)]
Quan dos lexemes negatius o amb prefixos que expressen qualsevol tipus de negació es troben sota l'abast d'una negació pròpiament dita, es cancel·la el valor negatiu	A firmen (<i>Duplex Negatio Affirmat - DNA</i>)	<i>No ignorava que malparlaven d'ell</i> (= 'Sabia que malparlaven d'ell') [GIEC (2016: 1312)] <i>No desconec que tot estava preparat</i> (= 'sé que tot estava preparat') [Espinal (2002: 2775)]
Quan la negació de constituent o la preposició <i>sense</i> es troben sota l'abast de l'adverbi negatiu <i>no</i>	A firmen (<i>Duplex Negatio Affirmat - DNA</i>)	<i>No ha vingut per no res</i> (= 'ha vingut per alguna cosa') <i>No prendrà decisions important sense consultar-t'ho</i> (= 'abans de prendre una decisió important t'ho consultarà') [GIEC (2002: 2775)]
Quan coincideixen en un mateix enunciat una paraula negativa en posició preverbal i un predicat negatiu	A firmen (<i>Duplex Negatio Affirmat - DNA</i>)	<i>Ningú (no) pot negar que m'hi he esforçat</i> (= 'tothom sap que m'hi he esforçat') [Espinal (2002: 2775)]
Diverses paraules amb valor negatiu (quantificadors negatius, minimitzadors, el <i>no</i> , la preposició <i>sense</i> , etc.) expressen conjuntament una sola negació semàntica	Concorden (<i>Duplex Negatio Negat - DNN</i>)	<i>No ha vist ningú</i> <i>No ha vist ni una ànima</i> [Espinal (2002: 2766)] <i>Ningú (no) ha vist res</i> <i>Enlloc (no) ha vist res</i> [Espinal (2002: 2766)]

<p>Es requereix la presència de l'adverbi negatiu <i>no</i> en els casos d'èmfasi contrastiva de la paraula negativa. A la resta de casos és opcional, segons Espinal (2002)</p>	<p>Concorden (DNN) + ¿Obligatorietat de l'adverbi negatiu <i>no</i> en català actual?</p>	<p><i>A NINGÚ no ha vist</i> <i>NI UNA ÀNIMA no ha vist</i> [Espinal (2002: 2766)]</p>
<p>Fabra (1956) considera preferible l'ús de <i>no</i> en tots els casos. A més a més, estableix que ha d'emprar-se per poder llevar ambigüïtat als valors negatius i positius en alguns contextos.</p>		<p><i>Si mai vinguéssiu, ¿què farien ells?</i> (= '¿Qué harían en caso de que viniesen?') <i>Si mai no vinguéssiu, ¿què farien ells?</i> (= '¿Qué harían en caso de que no viniesen?') [Espinal (2002: 2767)]</p>

Taula 16. Doble negació i el seu significat composicional en català actual

5. LA NEGACIÓ EXPLETIVA

La negació expletiva o pleonàstica és un fenomen lingüístic universal compartit per moltes llengües naturals de tipologies lingüístiques molt diverses.

D'acord amb Sánchez (1999: 2627-2630), Espinal (2002: 2776), la *GRAE-ASALE* (2009:3696-3704) i la *GIEC* (2016: 1313-1314), hem de parlar de *negació expletiva* quan l'adverbi negatiu *no* (acompanyat normalment de l'adverbi *pas* en català –vegeu també Fabra 1956: 103) s'empra sense que aportï cap mena de valor negatiu a la construcció. És a dir, representa l'ús superflu, abusiu o redundat de la negació de tal manera que l'element negatiu que lèxicament es comporta d'aquesta manera no és capaç de modificar el valor de veritat de la proposició enunciativa i, per tant, no aporta valor negatiu real. Se sol emprar per raons emfàtiques o expressives i, generalment, és opcional.

Considerant literalment Espinal (2002: 2776), cal remarcar que la negació expletiva en català apareix en els contextos següents:

- a) marcadors comparatius de desigualtat que, independentment de llur categoria sintàctica estableixen una quantificació gradual (*més, menys, millor, pitjor, preferir, estimar-se més*);
 - b) certes preposicions d'ordre temporal i també preposicions negatives *abans, fins, sense*);
 - c) predicats de dubte, temor, prevenció i altres verbs negatius (*dubtar, témer, tenir por, impedir, evitar, negar*) –vegeu §.2.1.2.1.
 - d) i certes exclamatives de caràcter retòric.
- (333) a. L'altra classe ha guanyat més concursos que (*no (pas)*) nosaltres [CAT. ACTUAL]
 b. S'estima més fer les feines de casa que (*no (pas)*) mirar la televisió [CAT. ACT.]
 b. Gasta més ell en tres mesos que (*no (pas)*) tu en tot l'any [CATALÀ ACTUAL]
 c. Abans es casaria amb un jueu que (*no (pas)*) amb un musulmà [CAT. ACTUAL]
 d. Va prometre que s'esperaria fins que el seu xicot (*no*) tornés de la guerra
 e. La policia evità que hi hagués *cap/ algun* accident [CATALÀ ACTUAL]
 [Espinal (2002: 2777)]

Paral·lelament, la *GEIEC* ho resumeix a la **taula 17** que exposem a continuació:

<i>Contextos en què s'empra la negació expletiva en català segons la GEIEC i la GBU (2019)</i>		
Contextos	Marcadores	Exemples / Comentaris d'ús
<i>Noms i verbs de temor</i>	<i>Por</i> <i>Temor</i> <i>Fer/tenir por</i> <i>Témer</i>	<i>La por que (no) la trobessin la va paraitzar</i> <i>Ha manifestat el temor que això (no) signifiqui el tancament de l'empresa</i> <i>Tinc por que (no) ens castigui</i> <i>Temen que (no) arribi massa tard</i> La subordinada es contrueix en subjuntiu i la principal ha de ser afirmativa o no veure's afectada per la negació. La negació és opcional. – vegeu GBU (2019: Quadre 24.5)
<i>Quantificadors de grau i verbs de valor comparatiu</i>	<i>Més/menys</i> <i>Millor/pitjor</i> <i>Preferir</i> <i>Estimar-se més</i>	<i>Ha gastat més diners que (no(pas)) nosaltres</i> <i>És pitjor fer-li cas que (no(pas)) ignorar-lo</i> <i>Prefereixo menjar carn que (no(pas)) peix</i> <i>M'estimaria més passar uns dies amb ell que (no(pas)) amb tu</i> La comparativa de desigualtat va introduïda per la conjunció <i>que</i> i sovint reforçada amb <i>pas</i> . La negació (<i>no</i> o <i>no pas</i>) sol ser opcional. – vegeu GBU (2019: Quadre 24.5).
<i>Preposicions temporals</i>	<i>Abans</i> <i>Fins que</i>	<i>L'hauries de saludar abans que (no) marxés</i> <i>Comenta-li el problema abans no sigui tard</i> La negació es opcional, excepte amb <i>abans</i> quan no va seguit de <i>que</i> . <i>No parlis fins que (no) et donin la paraula</i> Amb <i>fins que</i> la principal ha de ser negativa.
<i>Locucions que expressen situacions que han estat a punt de produir-se</i>	<i>De poc (que)</i> <i>Per poc (que)</i>	<i>Ves en compte: de poc que no caus</i> <i>Ves en compte: de poc (no) caus</i> <i>Per poc que no arriba tard</i> <i>Per poc (no) arriba tard</i> La negació és obligatòria en les construccions amb <i>que</i> .
<i>Quantificadors que designen un alt grau:</i>	<i>Quant</i> <i>Quin</i>	<i>Quantes vegades no deu haver visitat el museu!</i> <i>Quina festa no han preparat!</i> Construcció encapçalada per un quantificador exclamatiu. La negació és opcional.

Taula 17. Contextos en què s'usa la negació expletiva en català actual (GEIEC: https://geiec.iec.cat/veure_taula_una.asp?id=94 i GBU (2019: Quadre 24.5)

En espanyol la negació expletiva exposa les mateixes característiques i sol estar representada per l'adverbi *no* en contextos similars als exposats pel català.

- (334) a. Evitó que robara *nada/algo* de valor [ESPANYOL ACTUAL]
 b. Es mejor arreglar las sillas que *no* comprarlas nuevas [ESPANYOL ACTUAL]

D'acord amb Sánchez (1999: 2627-2630) té lloc en els següents contextos:

- després de verbs dubitatius o de temença: *Juan teme no vaya a suspender...*
- en construccions comparatives: *Más vale ser feliz con poco dinero que no desgraciado con mucho*
- en oracions temporals introduïdes per *hasta*: *No me iré de aquí hasta que no me hayas dicho lo que quiero oír.*
- i a certes exclamatives de caràcter retòric: *¡Cuánto no habrá trabajado María para lograr este puesto!*

Sánchez (1999: 2628) afirma que “*todos los contextos que permiten la presencia de negación expletiva tienen, de una u otra forma, un significado implícitamente negativo, un valor de virtualidad o irrealidad que puede manifestarse de forma explícita en la negación expletiva*”.

Us de la negació expletiva en espanyol segons la GRAE-ASALE (2009)		
Contextos	Marcadors	Exemples i comentaris d'ús
<i>Cuantificadores de grado en comparaciones de desigualdad</i>	<i>Mejor [...] que no</i>	<i>Probablemente esté yo mejor que no participando sin pausa en el enorme ajeteo que debe de ser un feliz matrimonio de cinco</i> (García Hortelano, <i>Cuento</i>)
	<i>Más [...] que no</i>	<i>Vale más que leas que no el que te alimentes de chismes y comadrerías</i> (Unamuno, <i>San Manuel</i>) Se admite esta construcción si el segundo término es oracional; no obstante, cuando no es oracional se suele rechazar en los registros formales. Además, estas formas no son siempre expletivas, pues podrían serlo o no en función del contexto.
<i>Preposiciones temporales:</i> Cuando el adverbio <i>no</i> aparece como término de la preposición <i>hasta</i> e incide sobre verbos de acción delimitada o téticos se considera expletiva La negación expletiva debe ser inducida por inductores negativos, como <i>ninguno</i> o <i>jamás</i> .	<i>Hasta que no</i> <i>Mientras no</i> <i>En tanto no</i>	<i>La casa está gravada con tres hipotecas y hasta que no se pongan de acuerdo y la subasten, no me molestarán</i> (Edwards, <i>Anfitrión</i>). <i>Ninguno de nosotros se va a mover de aquí hasta que no se nos explique lo que ocurrió.</i>
	<i>Jamás</i> <i>Ninguno</i>	<i>Jamás pensó que el puesto podía ser para ella hasta que el director no la llamó.</i>

<p><i>Nombres y verbos de temor y duda</i></p>	<p>Tener miedo Dudar Temer</p>	<p><i>Cuidado, tengo miedo no le vaya a sentar mal</i> (Alonso Millán, <i>Guardapolvo</i>). <i>En un solo instante abarqué la totalidad de la situación con una lucidez tan cegadora que por un momento dudé no haber perdido, yo también, la cabeza</i> (Azúa, <i>Diario</i>).</p> <p>Si bien en la lengua medieval y en la clásica algunos verbos que expresan duda y temor eran inductores de la negació expletiva, actualmente no suele ser expletiva. Sin embargo, se atestiguan casos en que sí lo es.</p>
<p><i>Nombres y verbos de impedimento</i>: Con los verbos <i>evitar</i>, <i>impedir</i> y otros similares que tienen en común el expresar la conveniencia de que no se dé cierto estado de cosas</p>	<p>Evitar Impedir</p>	<p><i>Marcar algún gol más que el contrario y hacer un buen partido intentando evitar que no se prolongue más de 90 minutos</i> (<i>Voz Galicia</i> 30/10/1991).</p> <p>En la lengua clásica era frecuente la negació expletiva con los verbos <i>evitar</i>, <i>impedir</i> y otros similares. Este uso todavía se atestigua en la lengua conversacional contemporánea. Sin embargo, actualmente se recomienda evitarlo, ya que puede provocar confusión entre sentidos opuestos.</p>
<p><i>Quantificadors que designan un grado alto</i>: En oracions exclamativas, tanto en cuantitativas como en cualitativas. Las exclamativas totales con negación expletiva son más raras, pero también se atestiguan en lengua conversacional.</p>	<p>Cuántas Cuántos Cómo Qué</p>	<p><i>¡Cuántas veces no nos habrá dicho mi padre: “¡Si le conocierais!”!</i> (Bueno, <i>Diálogo</i>).</p> <p><i>Cuántos hombres no habré visto yo la mar de bien puestos ya p’arriba, y en cuanto se ponían eso, p’abajo</i> (Quiñones, F. <i>Hortensia</i>).</p> <p><i>Cómo no sería de fuerte lo que estaba cantando Madame la République, que mi acompañante se indigna</i> (Vázquez, Á., <i>Juanita Narboni</i>).</p> <p><i>¡Qué no tendremos que ver!</i> (Rellán, <i>Crónica</i>).</p>
<p><i>Locuciones que expresan situaciones que han estado a punto de ocurrir</i>: La negació acompaña a la locución adverbial <i>por poco</i></p>	<p>Por poco Por pocos</p>	<p><i>Por poco no nos queman la casa también a nosotros por el parentesco con tu papá</i> (Vargas Llosa, <i>Fiesta</i>).</p> <p>En posició preverbal, <i>por poco</i> admite a veces la negación expletiva para dar más énfasis. No obstante, la negación que sigue a <i>por poco</i> no es expletiva otras veces, especialmente cuando la situación negada se considera positiva o favorable.</p>

Taula 18. La negació expletiva en espanyol actual –GRAE-ASALE (2009:3696-3704)

6. CONCLUSIONS

A tall de conclusió, podem afirmar que en l'elaboració d'aquest estudi ens hem centrat en el concepte de polaritat, incloent-hi els consegüents usos i l'evolució en català i en espanyol. Així doncs, definim el concepte de polaritat com un aspecte semàntic que aporta significat negatiu o bé positiu a l'oració. En aquest cas, hem fet èmfasi en la polaritat negativa, tenint en compte els diferents tipus que hi ha i analitzant la funció de l'activador negatiu *no*. Fent ús d'un seguit d'eines, com ho són els corpus, les gramàtiques i els diccionaris, hem pogut observar el funcionament dels activadors i dels inductors de polaritat. En aquest treball de camp hem pogut recopilar dades sobre l'origen etimològic, l'evolució diacrònica i la distribució geogràfica d'aquests marcadors.

Després d'examinar el funcionament dels quantificadors indefinits, els adverbis focals d'exclusió, els quantificadors quantitius, els minimitzadors, els fragments negatius i expressions idiomàtiques negatives, ens hem endinsat a la negació anticipada (aquella en què el marcador de polaritat apareix a l'oració principal, encara que compleix la seva funció gramatical de subordinada). Seguint amb aquesta explicació, hem remarcat les diferències que palesen la doble negació i l'alternança negativa. En ambdós casos, tractem les característiques generals, els àmbits en què apareixen i els mecanismes de funcionament que els regeixen. En darrer terme, hem tractat la negació expletiva, descrivint-ne els contextos en què s'empra i els marcadors que l'executen.

Si bé el treball s'ha centrat en el català i l'espanyol, l'acarament de les dades ens ha permès de trobar concomitàncies i diferències amb elements de polaritat d'altres llengües romàniques. Així mateix, la recopilació del material descriptiu sobre l'ús i el funcionament de la polaritat planteja la possibilitat de futures investigacions sobre aquest tema.

7. REFERÈNCIES BIBLIOGRÀFIQUES

Gramàtiques

- Bosque, Ignacio y Violeta Demonte (Dir.) (1999), *Gramática descriptiva de la lengua española*, Madrid, Espasa.
- Brucart, José M. (1999), “La elipsis”, dins Ignacio Bosque i Violeta Demonte (Dir.), *Gramática descriptiva de la lengua española*, Madrid, Espasa, vol. 2, cap. 43, pp. 2787-2862.
- Espinal, M. Teresa (2002), “La negació”, dins Joan Solà, Maria-Rosa Lloret, Joan Mascaró i Manuel Pérez Saldanya (Dir.), *Gramàtica del català contemporani*, Barcelona, Empúries, vol. 3 (Sintaxi), cap. 24, pp. 2727-2797.
- Fabra, Pompeu (1956), *Gramàtica catalana*, Barcelona, Editorial Teide, 8a edició, §92, §117-§121.
- GAVL = Acadèmia Valenciana de la Llengua (2006), *Gramàtica normativa valenciana*, València, Publicacions de l'Acadèmia Valenciana de la Llengua.
- GBU = Institut d'Estudis Catalans (IEC) (2019), *Gramàtica bàsica i d'ús de la llengua catalana*, Barcelona, Institut d'Estudis Catalans.
- GEIEC = Institut d'Estudis Catalans (IEC), *Gramàtica essencial de la llengua catalana*, en línia en: <https://geiec.iec.cat/>
- GIEC (2016) = Institut d'Estudis Catalans (IEC) (2016), *Gramàtica de la llengua catalana*, Barcelona, Institut d'Estudis Catalans, cap. 35, pp. 1293-1314.
- GRAE-ASALE (2009) = Real Academia Espanyola – Asociación de Academias de la Lengua Espanyola (RAE-ASALE) (2009), *Nueva gramática de la lengua española*, Madrid, Espasa Libros, SLU, vol. 2 (Sintaxis), §48, pp. 3631-3715.
- GRAE-ASALE (2010) = Real Academia Espanyola – Asociación de Academias de la Lengua Espanyola (RAE-ASALE) (2010), *Manual de la nueva gramática de la lengua española*, Madrid, Espasa Libros
- GRAE-ASALE = Real Academia Espanyola – Asociación de Academias de la Lengua Espanyola (RAE-ASALE) (2009), *Nueva gramática de la lengua española*, consultas en línia: <http://aplica.rae.es/grweb/cgi-bin/buscar.cgi>
- RAE (1973) = Real Academia Espanyola (1973), *Esbozo de una nueva gramática de la lengua española*, Espasa-Calpe, Madrid, 10ª edició, § 3.2.3.
- Sánchez, Cristina (1999), “La negació”, dins Ignacio Bosque i Violeta Demonte (Dir.), *Gramática descriptiva de la lengua española*, Madrid, Espasa, vol. 2, cap. 40, pp. 2561-2634.
- Solà, Joan; Maria-Rosa Lloret, Joan Mascaró i Manuel Pérez Saldanya (Dir.) (2002), *Gramàtica del català contemporani*, Barcelona, Empúries.

Llibres i articles especialitzats

- Batllori, Montserrat (2019), “Tipologia de la concordança negativa i caracterització dels mots negatius en català i en espanyol medievals”, comunicació presentada al *XXIXè Congrés Internacional de Linguistique et de Philologie Romanes*, 1-6 de juliol de 2019, Copenhague (Dinamarca).
- Batllori, Montserrat i Maria Lluïsa Hernanz (2008), “La polaritat negativa emfàtica en espanyol: un estudio diacrónico y comparativo”, dins Concepción Company i José G. Moreno de Alba (eds.), *Actas del VII congreso internacional de Historia de la lengua española. Mérida (Yucatán), 4-8 de septiembre de 2006*, Madrid, Arco Libros, vol. 2, pp. 1183-1200.
- Batllori, Montserrat i Maria Lluïsa Hernanz (2009), “En torno a la polaritat emfàtica en espanyol y en català: un estudio diacrónico y comparativo”, dins Joan Rafel (ed.), *Diachronic Linguistics*, Girona, Documenta Universitaria, pp. 319-352.
- Batllori, Montserrat i Maria Lluïsa Hernanz (2013), “Emphatic polarity particles in Spanish and Catalan”, *Lingua*. 128 (2013), pp. 9-30.

- Batllori, Montserrat; Isabel Pujol i Carlos Sánchez (1998), “Semántica y sintaxis de los termes negatius en su evolució diacrónica”, *XXVIII Simposio de la Sociedad Espanyola de Lingüística*, Madrid, Ms.
- Bosque, Ignacio (1984), “Negació y elipsis”, *Estudios de lingüística* (Alicante).2, pp. 171-199.
- Cinque, Guglielmo (1999), *Adverbs and Functional Heads. A Cross-Linguistic Perspective*, Oxford, Oxford University Press.
- Costa, Sylvia (2007), “Negació morfològica y polaritat negativa”, dins Virginia Bertolotti, Serrana Caviglia, Sylvia Costa, Mariela Grassi, Marisa Malcuori i Mª Dolores Muñoz Núñez (Eds.), *Estudios de Lingüística Hispánica*, Cádiz, Servicio de publicaciones de la universidad de Cádiz, pp. 71-108.
- Frías Conde, Xavier (2011), *Compendio de gramática asturiana*, Romania Minor https://issuu.com/romaniaminor/docs/asturiano_rm_xfc
- García Mouton, Pilar i Rosabel San Segundo Cachero (2014), “La polaritat negativa en los datos asturianos del ALPI”, *REA*. 14 (2014): pp. 53-77.
- Garzonio, Jacopo i Cecilia Poletto (2018), “How strict is strict negative concord? A microvariational analysis of preverbal n-words”, *SLE 2018 – 51st Annual Meeting: The constellation of polarity sensitive items*, 28 d'agost - 1 de setembre de 2018, Universitat de Tallinn, Estonia.
- Gibert-Sotelo, Elisabeth (2017), *Source and negative prefixes. On the syntax-lexicon interface and the encoding of spatial relations*, Doctoral Dissertation, Girona, Universitat de Girona.
- González Ollé, Fernando (1981), “La negació expresiva mediante la oposició sintagmática de género gramatical: El tipo *sin dineros ni dineras* y sus variantes”, dins Christian Rohrer (ed.) *Logos Semantikos. Studia Lingüística in Honorem Eugenio Coseriu 1921-1981: Gramática.IV*, Madrid, Gredos: pp. 215-237.
- Granda, Germán de (1996), “Interferencia y convergencia sintácticas e isogramatismo amplio en el espanyol paraguayó”, *International Journal of the Sociology of language*. 117, pp. 63-80.
- Horn, Laurence (2010) “Multiple negation in English and other languages”, dins Laurence Horn (org.). *The expression of negation*. Berlin/New York: Walter de Gruyter GmbH & Co. KG, pp. 111-148.
- Kennedy, Christopher i Louise McNally (2005), “Scale structure, degree modification, and the semantics of gradable predicates”, *Language*. 81.2, pp. 345-381.
- Llop Naya, Ares (2017), *La reanàlisi dels minimitzadors negatius en el contínuum romànic pirinenc*, Tesi doctoral, Bellaterra, Universitat Autònoma de Barcelona. <https://www.tesisred.net/handle/10803/459241>
- Llorens, Eduardo L. (1929), *La negació en espanyol antic con referencia a otros idiomas*, Anejo 11 de la Revista de Filología Espanyola, Madrid: CSIC.
- Pérez Saldanya, Manuel (2004), “La negació i la concordança negativa en català antic”, *Estudis romànics*. 26: 65-83.
- Pérez Saldanya, Manuel i Aina Torrent-Lenzen (2007), “‘No as volgude anar en loch del món’: la formació de mots negatius en català antic”, *Zeitschrift für Katalanistik*. 20: pp. 167-188.
- Rossich, Albert (1996) “Un tipus de frase negativa del nord-est català”, *Els marges*. 56, pp. 109-115.
- San Segundo Cachero, Rosabel (2018), “Entre la cuantificación y la negació: Los minimitzadors y su papel en la negació emfática en asturiano”, *Sintagma*. 30: pp. 39-55.
- San Segundo Cachero, Rosabel (2017), “Negació emfática y gramaticalización en asturiano: estructuras con *nā*”, *Verba*. 44: pp. 1-34.
- Thaler, Verena (2016), “Italian *mica* and its use in discourse: An interactional account”, *Journal of Pragmatics* 103: pp. 49-69.
- Tubau, Susagna (2008), *Negative concord in English and Romance. Syntax-Morphology interface conditions on the expression of negation*, Utrecht, LOT.

Diccionaris

- BDEL** = Coromines, Joan (1976), *Breve diccionario etimológico de la lengua castellana*, Madrid, Gredos.
- DCAT** = Coromines, Joan (1980-1991), *Diccionari Etimològic i Complementari de la Llengua Catalana*, Barcelona, Curial Edicions Catalanes-Caixa de Pensions "La Caixa", 9 vols.
- DCECH** = Coromines, Joan i José Antonio Pascual (1980-1991), *Diccionario Crítico Etimológico Castellano e Hispánico*, Madrid, Gredos: Biblioteca Románica Hispánica (Diccionarios. 7), 6 vols.
- DCRLC** = Cuervo, Rufino José, *Diccionario de construcción y régimen de la lengua Castellana*, continuado y editado por el Instituto Caro y Cuervo, Santafé de Bogotá, I.C.C., 1994.
- DCVB** = Alcover, Antoni Maria i Francesc de Borja Moll (1993), *Diccionari català-valencià-balear: inventari lexicogràfic i etimològic de la llengua catalana en totes les seves formes literàries i dialectals*, Palma de Mallorca, Editorial Moll, 10 vols. Edició electrònica: <http://dcvb.iecat.net/>
- DDL** = Institut d'Estudis Catalans, *Diccionari descriptiu de la llengua catalana*, en línia: <https://dcc.iec.cat/ddlc/index.asp>
- DIEC2** = Institut d'Estudis Catalans, *Diccionari de la llengua catalana*, en línia: <https://dlc.iec.cat/>
- DLE** = Real Academia Espanyola, *Diccionario de la lengua espanyola*, en línia (actualització de 2019): <https://dle.rae.es/>
- DUE** = Moliner, María (1975), *Diccionario de Uso de l'espanyol*, Madrid, Gredos.
- Espinal**, M. Teresa (2006), *Diccionari de sinònims de frases fetes*, Barcelona/València, Servei de publicacions Universitat de Barcelona – Publicacions de la Universitat de València – Publicacions de l'Abadia de Montserrat.
- Gaffiot** = Gaffiot, Félix (1934), *Dictionnaire Latin-Français*, Paris, Hachette: <https://www.lexilogos.com/latin/gaffiot.php>
- OLD** = Glare, Peter G. W. (ed.) (1968), *Oxford Latin Dictionary*, Oxford, Oxford University Press.

Corpus informatitzats i recopil·lacions de textos o textos emprats com a font

- CICA** = Corpus informatitzat del català antic: <http://www.cica.cat/>
- CNDH** = Corpus del Nuevo Diccionario Histórico de l'espanyol –: <http://web.frl.es/inicioExterno.view;jsessionid=27FCEB1FFAB7197F7DD416F926543435>
- CORDE** = Corpus diacrònic de l'espanyol: <http://corpus.rae.es/cordenet.html>
- CORLAM** = Corpus diacrònic y diatópico de l'espanyol de Amèrica: <https://www.academia.org.mx/Cordiam>
- CORPES XXI** = Corpus de l'espanyol del segle XXI: <http://web.frl.es/CORPES/view/inicioExterno.view;jsessionid=D96D476350513A0170D4D202D7CDA612>
- COSER** = Corpus Oral y Sonoro de l'espanyol Rural: <http://www.corpusrural.es/consulta.php>
- CREA** = Corpus de referència de l'espanyol actual: <http://corpus.rae.es/creanet.html>
- CRESTOMATÍA** = Menéndez Pidal, Ramón (1965), *Crestomatía de l'espanyol medieval*, Madrid, Gredos, 2 vols.
- CTILC** = Corpus textual informatitzat de la llengua catalana: <https://ctilc.iec.cat/scripts/>
- D'Amore**, Bruno (2001), *Dante e la matemàtica*, Firenze /Milano, Giunti Editore S.p.A.
- DIODENES** = Heslin, Peter J. (1999-2007), *Diogenes: PHI Latin corpus* (versió 3.2.0): <https://d.ioegen.es/>
- DTCA** = Diccionari de textos catalans antics: <http://www.ub.edu/diccionari-dtca/>
- PRESEEA** = Corpus del Proyecto para el Estudio Sociolingüístico de l'espanyol de Espanya y Amèrica: <http://preseea.linguas.net/Corpus.aspx>

Atles lingüístics, microatles i obres cartogràfiques

- ALDC* = Veny, Joan & Lúcia Pons i Griera, *Atlas Lingüístic del Domini Català* <https://aldc.espais.iec.cat/>
- ALECant* = Alvar, Manuel; José Antonio Mayoral, Carlos Alvar, María del Pilar Nuño, María del Carmen Caballero y Julia B. Corral y Elena Alvar (eds.) (1995), *Atlas Lingüístico y Etnográfico de Cantabria*, 2 vols., Madrid, Arco Libros.
- ALECMan* = García Mouton, Pilar y Francisco Moreno Fernández (dirs.), *Atlas Lingüístico (y Etnográfico) de Castilla – La Mancha* <https://www.linguas.net/alecman/>
- ALF*= *CartoDialect 5.4.0. L'Atlas Linguistique de la France (ALF)* <http://lig-tdcge.imag.fr/cartodialect5/#/visualiseur>
- ALPI* = Navarro Tomás, T. (1962), *Atlas Lingüístico de la Península Ibérica*, I: Fonética, Madrid.
- Beltran i Calvo, Vicent & Carles Segura i Llopes, *El valencià de Turís. El parlar de la Vall dels Alcalans*, Turís, Ajuntament de Turís.
- Beltran i Calvo, Vicent (2005), *El parlar de la Marina Alta. El contacte interdialectal valenciàbalear*, 2 vols., Alacant, Universitat d'Alacant: Departament de Filologia Catalana.
- Cartografia d'Alcover* = Perea, Maria Pilar (dir): Antoni M.Alcover, *Treballs dialectals. Quaderns de camp. Cartografia* <http://espm.iec.cat/cqc-alcover/>

ÍNDIX DE TAULES

- Taula 1. Entorn no-verídic o modal del català actual (p.8)
Taula 2. L'adverbi *no* i altres activadors negatius del català actual (p.40)
Taula 3. L'adverbi *no* i altres inductors de polaritat negativa de l'espanyol actual (p.41)
Taula 4. Tipologia de la negació (p.52)
Taula 5. Termes de polaritat negativa en espanyol actual (p.55)
Taula 6. Termes de polaritat negativa en català actual (p.59)
Taula 7. Quantificadors universals del català actual (p.61)
Taula 8. Indefinits existencials positius del català actual (p.62)
Taula 9. Valors de l'adverbi *pas* (p.83)
Taula 10. Posició del *pas* a perífrasis verbals i temps compostos (p.84)
Taula 11. Expressions idiomàtiques negatives de l'espanyol actual (p.97)
Taula 12. Frases fetes negatives del català actual (p.99)
Taula 13. L'alternança negativa en espanyol i el seu valor informatiu (p.107)
Taula 14. L'alternança negativa en català i el seu valor informatiu (p.107)
Taula 15. La doble negació i el seu significat composicional en espanyol actual (p.117)
Taula 16. La doble negació i el seu significat composicional en català actual (p.118)
Taula 17. Contextos en què s'empra la negació expletiva en català actual (p.119)
Taula 18. La negació expletiva en espanyol actual (p.121)

ÍNDIX DE FIGURES

- Figura 1. Adjectius amb *iN-* negatiu de l'espanyol actual (p.49)
Figura 2. Adjectius procedents de participis passius prefixats amb *iN-* negatiu de l'espanyol actual (p.49)
Figura 3. Adjectius perfectius prefixats amb *iN-* negatiu de l'espanyol actual (p.49)
Figura 4. Negació múltiple (p.113)

ÍNDIX D'ABREVIATURES (A LES REFERÈNCIES BIBLIOGRÀFIQUES)

Gramàtiques

Diccionaris

Corpus informatitzats i recopilacions de textos

Atles lingüístics, microatles i obres cartogràfiques

ÍNDIX GENERAL

RESUM (p.3)

CRITERIS DE TRADUCCIÓ (p.4)

PRÒLEG (p.5)

L'EXPRESSIÓ DE LA POLARITAT A LES LLENGÜES ROMÀNIQUES (p.7)

1. EL CONCEPTE DE POLARITAT (p.7)

1.1. Nocions rellevants de l'estudi de la polaritat (p.7)

1.1.1. L'àmbit o l'abast de la polaritat (p.7)

1.1.2. La veracitat (p.7)

1.1.2.1. Entorns no-verídics o modals (p.8)

1.1.2.2. Entorns antiverídics o averídics (p.9)

1.1.3. La deficiència referencial (p.9)

1.1.4. L'escalaritat: tipus d'escales (p.9)

1.2. Polaritat positiva (p.10)

1.2.1. Polaritat positiva no marcada (p.10)

1.2.1.1. Predicats d'afirmació i d'inclusió (p.10)

1.2.1.2. Adverbis i modificadors que aporten valor afirmatiu (p.16)

1.2.2. Polaritat positiva emfàtica i adverbis focals d'inclusió (p.19)

1.2.2.1. Partícules de polaritat positiva emfàtica en espanyol (p.20)

1.2.2.1.1. *SÍ (QUE)* (p.20)

1.2.2.1.1.1. Origen etimològic, evolució i distribució geogràfica (p.20)

1.2.2.1.1.2. Usos en oracions principals i subordinades (p.21)

1.2.2.1.2. *BIEN (QUE)* (p.22)

1.2.2.1.2.1. Origen etimològic, evolució i distribució geogràfica (p.22)

1.2.2.1.2.2. Usos en oracions principals i subordinades (p.22)

1.2.2.1.3. *YA* (p.23)

1.2.2.1.3.1. Origen etimològic, evolució i distribució geogràfica (p.23)

1.2.2.1.3.2. Usos en oracions principals i subordinades (p.23)

1.2.2.2. Partícules de polaritat positiva emfàtica en català (p.24)

1.2.2.2.1. *SÍ (QUE)* (p.24)

1.2.2.2.1.1. Origen etimològic, evolució i distribució geogràfica (p.24)

1.2.2.2.1.2. Usos en oracions principals i subordinades (p.25)

1.2.2.2.2. *BÉ (QUE)* (p.27)

1.2.2.2.2.1. Origen etimològic, evolució i distribució geogràfica (p.27)

1.2.2.2.2.2. Usos en oracions principals i subordinades (p.27)

1.2.2.2.3. *JA* (p.28)

1.2.2.2.3.1. Origen etimològic, evolució i distribució geogràfica (p.28)

1.2.2.2.3.2. Usos en oracions principals i subordinades (p.28)

1.2.2.2.4. *PROU (QUE)* (p.28)

1.2.2.2.4.1. Origen etimològic, evolució i distribució geogràfica (p.28)

1.2.2.2.4.2. Usos en oracions principals i subordinades (p.29)

1.2.2.2.5. *PLA (QUE)* (p.29)

1.2.2.2.5.1. Origen etimològic, evolució i distribució geogràfica (p.29)

1.2.2.2.5.2. Usos en oracions principals i subordinades (p.31)

1.3. Polaritat negativa (p.31)

- 1.3.1. *Polaritat negativa no marcada* (p.31)
 - 1.3.1.1. Predicats negatius o d'exclusió (p.32)
 - 1.3.1.2. Adverbis i modificadors que aporten valor negatiu (p.36)
- 1.3.2. *Polaritat negativa emfàtica* (p.37)
 - 1.3.2.1. Particules de polaritat negativa emfàtica en espanyol (p.37)
 - 1.3.2.1.1. *POCO* en algunes variants de l'espanyol (ex. Hondures) (p.37)
 - 1.3.2.1.1.1. Origen etimològic, evolució i distribució geogràfica (p.37)
 - 1.3.2.1.1.2. Usos en oracions principals i subordinades (p.38)
 - 1.3.2.2. Particules de polaritat negativa emfàtica en català (p.38)
 - 1.3.2.2.1. *POC (QUE) / POCA* (p.38)
 - 1.3.2.2.1.1. Origen etimològic, evolució i distribució geogràfica (p.38)
 - 1.3.2.2.1.2. Usos en oracions principals i subordinades (p.39)
 - 1.3.2.2.2. *PLA (QUE)* (p.39)
 - 1.3.2.2.2.1. Origen etimològic, evolució i distribució geogràfica (p.39)
 - 1.3.2.2.2.2. Usos en oracions principals i subordinades (p.39)

2. ACTIVADORS I MARCADORS DE POLARITAT (p.40)

2.1. Activadors o inductors de polaritat negativa (p.40)

- 2.1.1. *L'activador negatiu NO i els diferents tipus de negació* (p.41)
 - 2.1.1.1. La negació oracional (p.41)
 - 2.1.1.1.1. La negació externa o metalingüística (p.43)
 - 2.1.1.1.2. La negació interna (p.43)
 - 2.1.1.2. La negació de constituent i la negació correctiva (p.45)
 - 2.1.1.3. La negació morfològica (p.47)
 - 2.1.1.4. La negació entesa com a resposta o rèplica (p.50)
- 2.1.2. *Altres activadors o inductors negatius* (p.52)
 - 2.1.2.1. Predicats de significat negatiu (p.52)
 - 2.1.2.2. Preposicions: *sin* (esp.), *sense* (cat.), etc. (p.53)

2.2. Marcadors o termes de polaritat negativa (p.53)

- 2.2.1. *Els quantificadors indefinits negatius* (p.59)
 - 2.2.1.1. Els quantificadors indefinits negatius de l'espanyol (p.62)
 - 2.2.1.1.1. *Nadie* (p.62)
 - 2.2.1.1.1.1. Origen etimològic, evolució i distribució geogràfica (p.62)
 - 2.2.1.1.1.2. Usos en oracions assertives i interrogatives (p.63)
 - 2.2.1.1.2. *Nada* (p.63)
 - 2.2.1.1.2.1. Origen etimològic, evolució i distribució geogràfica (p.63)
 - 2.2.1.1.2.2. Usos en oracions assertives i interrogatives (p.64)
 - 2.2.1.1.3. *Ninguno* (p.64)
 - 2.2.1.1.3.1. Origen etimològic, evolució i distribució geogràfica (p.64)
 - 2.2.1.1.3.2. Usos en oracions assertives i interrogatives (p.65)
 - 2.2.1.1.4. *Nunca* (p.65)
 - 2.2.1.1.4.1. Origen etimològic, evolució i distribució geogràfica (p.65)
 - 2.2.1.1.4.2. Usos en oracions assertives i interrogatives (p.66)
 - 2.2.1.1.5. *Jamás* (p.66)
 - 2.2.1.1.5.1. Origen etimològic, evolució i distribució geogràfica (p.66)
 - 2.2.1.1.5.2. Usos en oracions assertives i interrogatives (p.67)
 - 2.2.1.1.6. *Nulo* (p.67)

- 2.2.1.1.6.1. Origen etimològic, evolució i distribució geogràfica (p.67)
- 2.2.1.1.6.2. Usos en oracions assertives i interrogatives (p.68)
- 2.2.1.1.7. *Alguandre* (p.68)
 - 2.2.1.1.7.1. Origen etimològic, evolució i distribució geogràfica (p.68)
 - 2.2.1.1.7.2. Usos en oracions assertives i interrogatives (p.68)
- 2.2.1.2. Els quantificadors indefinits negatius del català (p.68)
 - 2.2.1.2.1. *Ningú* (p.68)
 - 2.2.1.2.1.1. Origen etimològic, evolució i distribució geogràfica (p.69)
 - 2.2.1.2.1.2. Usos en oracions assertives i interrogatives (p.70)
 - 2.2.1.2.2. *Res* (p.70)
 - 2.2.1.2.2.1. Origen etimològic, evolució i distribució geogràfica (p.70)
 - 2.2.1.2.2.2. Usos en oracions assertives i interrogatives (p.71)
 - 2.2.1.2.3. *Cap* (p.71)
 - 2.2.1.2.3.1. Origen etimològic, evolució i distribució geogràfica (p.71)
 - 2.2.1.2.3.2. Usos en oracions assertives i interrogatives (p.73)
 - 2.2.1.2.4. *Mai* (p.74)
 - 2.2.1.2.4.1. Origen etimològic, evolució i distribució geogràfica (p.74)
 - 2.2.1.2.4.2. Usos en oracions assertives i interrogatives (p.74)
 - 2.2.1.2.5. *Jamai* (p.74)
 - 2.2.1.2.5.1. Origen etimològic, evolució i distribució geogràfica (p.74)
 - 2.2.1.2.5.2. Usos en oracions assertives i interrogatives (p.75)
 - 2.2.1.2.6. *Neix, Negueix, Nelleix* (p.75)
 - 2.2.1.2.6.1. Origen etimològic, evolució i distribució geogràfica (p.75)
 - 2.2.1.2.6.2. Usos en oracions assertives i interrogatives (p.77)
 - 2.2.1.2.7. *Nient* (p.77)
 - 2.2.1.2.7.1. Origen etimològic, evolució i distribució geogràfica (p.77)
 - 2.2.1.2.7.2. Usos en oracions assertives i interrogatives (p.77)
 - 2.2.1.2.8. *Nul, nul·la* (p.77)
 - 2.2.1.2.8.1. Origen etimològic, evolució i distribució geogràfica (p.77)
 - 2.2.1.2.8.2. Usos en oracions assertives i interrogatives (p.78)
 - 2.2.1.2.9. *Nunca* (p.78)
 - 2.2.1.2.9.1. Origen etimològic, evolució i distribució geogràfica (p.78)
 - 2.2.1.2.9.2. Usos en oracions assertives i interrogatives (p.79)
- 2.2.2. *Els adverbis focals d'exclusió* (p.79)
- 2.2.3. *Els quantificadors quantitius i altres minimitzadors* (p.79)
 - 2.2.3.1. Quantificadors quantitius i minimitzadors de l'espanyol (p.80)
 - 2.2.3.1.1. *Nada* (p.81)
 - 2.2.3.1.2. *Migaja / Miaja / Miga* (p.82)
 - 2.2.3.1.3. *Gota* (p.82)
 - 2.2.3.2. Quantificadors quantitius i minimitzadors del català (p.83)
 - 2.2.3.2.1. *Pas* (p.83)
 - 2.2.3.2.2. *(Ni) mica* (p.87)
 - 2.2.3.2.3. *Gens* (p.90)
 - 2.2.3.2.4. *Gaire* (p.91)
 - 2.2.3.2.5. *Gota* (p.93)
 - 2.2.3.2.6. *Molla* (p.94)
 - 2.2.3.2.7. *Llei* (p.95)
 - 2.2.3.2.8. *Punt* (p.95)
- 2.2.4. *Fragments negatius i expressions idiomàtiques negatives* (p.96)

3. LA NEGACIÓ ANTICIPADA (p.100)

4. ALTERNANÇA NEGATIVA VERSUS DOBLE NEGACIÓ (p.103)

4.1. La alternança negativa (p.103)

- 4.1.1. *Característiques generals* (p.103)
- 4.1.2. *Significat de les paraules negatives en els casos d'alternança* (p.105)
- 4.1.3. *Construccions que accepten l'alternança negativa* (p.107)
- 4.1.4. *L'alternança negativa en espanyol i en català medievals* (p.109)

4.2. Doble negació (p.112)

- 4.2.1. *Característiques generals* (p.112)
- 4.2.2. *Concordança negativa* (p.115)

5. LA NEGACIÓ EXPLETIVA (p.118)

6. CONCLUSIONS (p.122)

7. REFERÈNCIES BIBLIOGRÀFIQUES (p.123)

ÍNDIX DE TAULES (p.127)

ÍNDIX DE FIGURES (p.127)

ÍNDIX D'ABREVIATURES (p.127)